રાજેન્દ્ર વ્યાખ્યાનાદિ

વિવિધ સંગ્રહ

સંગ્રાહક-સંપાદક જયપુર

પૂ પન્યાસજી શ્રી રાજેન્દ્ર વિજયજી ગણિ.

(ડહેલાવાળા)

— પ્રકાશક —

અમદાવાદ શામળાની પોળ તપગચ્છ જૈન ઉપાશ્રય

તરફથી શા કચરાભાઈ હઠીસિંગ

મુલ્ય સદુપયોગ

પ્રથમાવૃત્તિ

વીર સં. ૨૪૮૮ વિક્રમ સં. ૨૦૧૮ વિજયાદશમી ઈ. સ. ૧૯૬૨

卐 સંપાદકીય નિવેદન 卐

માગી પામે વ્યાખ્યાનાદિ સાહિત્યનો ક્રમે એકઠો કરેલ ઠીક ઠીક સંગ્રહ હતો, જે જોઈ અનેક મુનિવરો તેમાથી ઉતારો કરતા અને બધાને ઉપયોગી થાય તે માટે મુદ્રિત કરાવવા પ્રેરણા કરતા ચારેક વર્ષથી એ માટે વિચાર થતો હતો તેમા આ સાલ પૂ આચાર્ય મ શ્રી રામસૂરીશ્વરજી મ શ્રીની આજ્ઞાથી અમદાવાદ શામળાની પોળે ચાતુર્માસ થતા, પ્રેસ વિગેરેની અનુકુળતા લાગી, અને ખર્ચ માટે પણ શેઠ કચરાભાઈ હઠીસિંગ વિગેરે સદ્ગૃહસ્થોએ ઉદાર થઈ ઉપાશ્રય તરફથી જ પ્રગટ કરવાનુ નક્કી કર્યું તેમજ પં મફતલાલ ભાઈએ પણ ચાતુર્માસ દરમ્યાન જ પોતાની પ્રેસમા છાપકામ પુરૂ કરી આપવાનુ જણાવ્યુ તેથી જ આ કામ જલ્દી થઈ શક્યુ સહુની ભિન્ન ભિન્ન રૂચી હોવાથી કોઈને કોઈ, તો કોઈને કોઈક વિભાગ ગમશે, એકંદરે સહુને કોઈ પણ અલ્પો ભાગ વ્યાખ્યાનાદિમા સહાયક થવાથી ગમશે જ તેવી આશા છે

બને તેટલો નાના કદનો ગ્રન્થ થાય, તો વિહારમા સાથે ફાવે વિગેરે કારણે મોટા ભાગના દૃષ્ટાન્તો શો[illegible] પદ્ધતિએ ટુંકમાજ નોંધ્યા છે જે કેટલાક વર્ગને ન ગમશે અન્યને સારુ લાગશે. પરંતુ વિસ્તારથી [illegible] નો

લખાય તો દળ ઘણું જ મોટું થાય ને વિહારોપયોગી મૂળ ઉદ્દેશ માર્યો જાય. વળી વ્યાખ્યાતાઓ સ્વપરના પ્રસિદ્ધ દ્દષ્ટાન્તો જાણુતા હોય તે સ્વભાવિક છે, એટલે તેની તો ફક્ત સ્મૃતિ માટે ટુંકી નોંધ જ આમાં મોટે ભાગે રાખી છે. શ્લોકો, દુહાઓ અને દ્દષ્ટાન્તનો પદ્ય વિભાગ જો કંઠસ્થ કરવામાં આવે તો વ્યાખ્યાતાને ઉપ· દેશમાં ખૂબ સહાયક થશે. આશા છે કે ગુણાનુરાગી સજ્જન વર્ગ આનો સદુપયોગ કરી કૃતાર્થ કરશે, અને ક્ષતિઓ બદલ ક્ષમા બક્ષસે. સં. ૨૦૧૮ વિજયા દશમી.

લી. (ડહલાવાલા) પૂ. ગુરૂદેવ સુરેન્દ્રસૂરીશ્વરજી ચરણુ રેણું
પં. રાજેન્દ્ર વિજય.

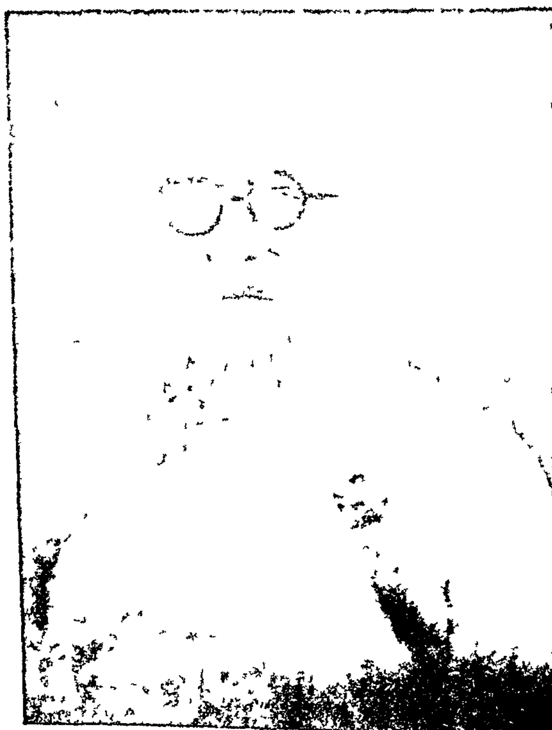

સ્વ પૂ પન્યાસજી મ શ્રી ધર્મવિજયજી ગણિવર (ડહેલાવાળા)

જન્મ વિ સ ૧૮૩૩ પોષ વ ૧૪ થરા
દિક્ષા વિ સ ૧૯૫૨ ના અમા' સુ ૧ પાલીતાણા
પ ચાસપદ સ ૧૯૬૨ ના માગશર સુ ૧૫ અમદાવાદ
સ્વર્ગવાસ સ ૧૯૮૦ ચૈત્ર વદ ૮ અમદાવાદ ડહેલાનો ઉપાશ્રય

स्व. प. पू आचार्यदेव श्री विजयसुरेन्द्रसूरिजी म
(डहेलावाळा)

જન્મ · વિ. સં. ૧૯૫૦

દિક્ષા : વિ. સં. ૧૯૬૯ પોષ વદ ૧૦ પાટણ

પન્યાસપદ : વિ. સં. ૧૯૮૮ માગસર સુદ ૫ અમદાવાદ

આચાર્યપદ . વિ. સં. ૧૯૯૯ ફાગણ વદ ૬ જુનાગઢ

સ્વર્ગવાસ : વિ. સં. ૨૦૦૬ કારતક વદ ૫ અમદાવાદ

ડહેલાનો ઉપાશ્રય

પ્રકાશકીય નિવેદન

ઉપદેશકો માટે આ અતિ ઉપયોગી ગ્રન્થ પ્રગટ કરતા અમોને આનદ થાય છે આમા અનેક વિષયના આસરે ૭૫૦ શ્લોકો, ૮૮૭ દૃષ્ટાન્તો, ૧૬૬ દુહાઓ, અને કહેવતો, સુકનો, સુવાકયો આદિ વ્યાખ્યાનાદિમા ઉપયોગી વિષયોની ઘણી સામગ્રી છે એની ઉપદેશમા જરૂરત રહે તે જ પૂ પ શ્રી રાજેન્દ્ર વિજયજી મ નુ દશ વર્ષ બાદ ફરીથી આ ૨૦૧૮ નુ ચાતુર્માસ અમને આનદ પ્રદ નિવડયુ તેઓશ્રી પાસેનો આ સગ્રહ મારો અને સામાન્ય વ્યાખ્યાતાઓને ઘણોજ ઉપયોગી છે, દૃષ્ટાન્તો બોધક રોચક અને સચોટ અસરકારક છે, એ અમન તેઓશ્રીના વ્યાખ્યાનોથી જણાયુ છે આ ગ્રથ સાથે પૂ પ મ શ્રી વિરચિત સૂચક દૃષ્ટા તોથી ભરપૂર 'दानादि विवाद निणय' નામની શ્લોક બદ્ધ નાની પ્રતિ અને સુદર ભાવવાહી સ્તવનાદિ સુક્ત 'શ્રી રાજેન્દ્ર જિન ગુણ મણિમાલા' આમ ત્રણ પ્રકાશનોનો અમને સુદર લાભ મળ્યો છે ઉતાવળ વિગેરે કારણે મેટરમા, પ્રુફ શુદ્ધિમા અને છપાઈ વખત ટાઈપ દોષથી મીડા વિગેરેની અને બીજી પણ અશુદ્ધિઓ રહી ગઇ છે તો તે બદલ ક્ષમા યાચિયે છીએ મહાવ્રતધારી જ્ઞાની મહાત્માઓ તે ભૂલો સુધારીને ઉપયોગમા લેશો તેવી

પ્રાર્થના છે. આ ગ્રન્થ છપાવવા અમારા ઉપાશ્રયના જ્ઞાન ખાતામાંથી કમિટીએ ૮૦૦) રૂા. કાગળો માટે આપ્યા છે. આમાં જે પુસ્તકો ને સમાયિકોમાથી સંગ્રહ લેવાયો છે તેમનો અને આ ગ્રન્થ છપાવવા આર્થિક સહાય દેનાર સદ્‌ગૃહસ્થોનો તથા અમને આ લાભ આપનાર પૂ પં. શ્રી રાજેન્દ્ર વિ. મ. નો પણ આભાર માનીયે છીએ.
લી. અમદાવાદ શામળાની પોળ તપગચ્છ ઉપાશ્રય વતી

શા કચરાભાઈ હઠીસિંગ

સહાયક સદ્‌ગૃહસ્થોની શુભ નામાવલી

૧૦૧	શા હિમ્મતલાલ પૂંજાભાઈ	અમદાવાદ	શામળાની પોળ
૧૦૧	શા ડચરાભાઈ હઠીસિંગ	,,	,,
૧૦૧	શા લાલભાઈ જેઈતારામ	,,	,,
૧૦૧	શા લલ્લુભાઈ ચીમનલાલ	,,	,,
૧૦૧	શા નરેશચંદ્ર મોહનલાલ	,,	,,
૧૦૧	શા ત્રિકમલાલ વાડીલાલ	,,	,,
૧૦૧	શા કાન્તિલાલ સાકળચંદ	,,	,,
૧૦૧	શા મફતલાલ લલ્લુભાઈ	,,	,,
૧૦૧	શા બુધાભાઈ અમુલખદાસ	,,	,,
૫૧	શા ભોગીલાલ મહોકમચંદ	,,	,,
૫૧	શા નરોતમદાસ મહોકમચંદ	,	,,
૫૧	શા બાલાભાઈ સાકરચંદ	,,	,,
૫૧	શા રમણલાલ રતનચંદ	,,	,,
૫૧	શા કેશવલાલ પ્રેમચંદ	,,	,,

મુનિરાજ શ્રી વિલાસવિજયજી મ. ના સદુપદેશથી
૭૦૦ શા શેષમલ કસ્તુરચંદજી વાલી રાજસ્થાન
૧૨૫ શા કસ્તુરચંદ ટીગચંદ નેલમ ટાઉન

૧૦૧ ડભોઈ સંઘ જ્ઞાન ખાતાના

૫૧ શા દીપચંદભાઈ વંડુભાઈ કાપડીયા શાહપુર

卐

卐 પ્રાસ્તાવિક 卐

ભારતના ખુણે ખુણામાં ફરો. તેનુ કોઈ શહેર ગામ પરૂં કે જંગલ એવું નહિ હોય કે જ્યા ધર્મનું સ્થાન ન હોય. ભારતના વાતાવરણમાં ધર્મ ઓતપ્રોત છે ધર્મ વગરની સંપત્તિ, સમૃદ્ધિ, બળ, સહુ એકડા વિનાના મીડા જેવા મનાયા છે

ભારતના ગામડે ગામડે સધ્યા વખતે મંદિરોનો ઘટનાદ ગાજે છે. શહેરોમા ઉત્તુગ ધવલ દેવમન્દિરો શહેરને શોભાવે છે પલ્લી કે જંગલવાસી છેવટે પાળીયા ઉપર સિદુર ચોપડીને પણ ધર્મ માને છે અને પાળે છે.

આ ધર્મનો પ્રવાહ વહેતો રાખનાર વર્ગ તે સાધુ છે તે તેની રીતે પ્રજાને નીતિ અને ધર્મનુ નવનીત આપી પ્રજાને સદગુણી, સુશીલ, નીતિમાન અને ભવભીરૂ બનાવે છે. આ તો સર્વ સામાન્ય સાધુ સમાજની વાત થઈ, પરંતુ જૈન સાધુનું સ્થાન તો ભારતમાં અતિવિશિષ્ટ છે. તેની હજારો વર્ષજુની છાપ છે કે જૈન મુનિ એટલે કંચન કામિનીના ત્યાગી, પાદ વિહારી પરમજ્ઞાની અને પરોપકારી મહાત્મા.

વાસ ઉપર નાચતા ઈલાચિને, મુનિની વહોરવાની ચર્યાએ, સુબાહુને મુનિના સ્વાધ્યાયે, આમ અનેકને મુનિઓના આચારે પ્રતિબોધ્યા છે આ મુનિઓ પવિત્ર જીવન જીવનારા મહાપુરૂષો માત્ર નથી પણ પવિત્ર જીવનનો પ્રવાહ જનતામાં સતત ચાલુ રહે તેના પ્રવર્તક મહાત્માઓ પણ છે

આથી જ તેઓએ તપ ત્યાગ અને સંયમમાં રત રહ્યા છતાં, જગતના કલ્યાણ માટે અનેક વિધ સાહિત્ય પણ સર્જ્યું છે.

આપણી પામેના સાહિત્યમા કવિ રૂષભદાસ અને, વસ્તુપાન જેવી વિરલ વ્યક્તિઓને બાદ કરીએ તો મોટા- ભાગનુ દરેક પ્રકારનુ ધર્મ અને તત્ત્વજ્ઞાનનુ તમામ સાહિત્યનુ સર્જન તેઓના પવિત્ર હાથે થયુ છે,

આ મુનિ મહાત્માઓએ જે કાળે જે પ્રવાહમા જનતાને તણાતી દેખી તે કાળે તેની રૂચીને પારખી ધર્મ તરફ દોરી છે ગુજરાતમા 'ગરમો ઘુમતો રે' ના ગરબીઓ ગુ જી ત્યારે પ વીરવિજયજી મહારાજ જેઓએ ' દીવો દીવતો રે લોકા લોક પ્રકાશ ' જેવી પ ક્તિઓ બનાવી ધર્મ તરફ પ્રજાનો ઝોક વાળ્યો છે છે ને નાટક અને સિનેમાની તર્જોમાં મહાલતા માનવીઓને તે રાગને અનુરૂપ ભક્તિ ગીતો પણ આપણા મુનિપ્રવરોએ બનાવી ધર્મરૂચિનુ વહેણ જારી ~ખ્યુ છે

કુટુ બમા ગમે તેવા સદ્ગુણી અને શાણા છોકરા હોય પણ કમાઉ દિકરાની જ ગણના અને પ્રશ સા થાય છે તેમ સાધુ સમાજમાં પણ કુલીન ચારિત્રપાત્ર અને તપસ્વી મુનિઓ કરતા વ્યાખ્યાના મુનિઓની જ સ ઘમા વધુ ગણના થાય છે કારણ કે સીધો અને તાત્કાલીક ઉપકાર તેમના ઉપદેશામૃતથી જનતાને થાય છે

મુનિ વિદ્વાન હોય કઠ મધુર હોય, સુ યાખ્યાતા હોય છતા લોકરૂચીને અનુરૂપ સ કલના ન હોય તો તેમની વ્યાખ્યાન શ્રેણી નિષ્ફળ જાય છે

પરમપૂજ્ય પ રાજેન્ વિજય) જિવરની સાથે મારો તેમની ત્રણ પેઢી અને દાદાગુરૂ સુધીનો ઘ નિષ્ટ સ બ ધ છે મારા બાગ પણથી માડી અત્યાર સુધી તેમના સમુદાયના મુનિઓ સાથે દ મેશા માગી ભક્તિ ડી છે તેમણે તૈયાર કરેલ આ સ ગ્રહ વ્યાખ્યાન માટે સ કલન ગ્રન્થ છે

આ ગ્રંથ સામાન્ય વાંચકોને જોઈએ તેટલો ઉપયોગી નહિ થાય પણ જે વ્યાખ્યાતા મુનિઓ છે તેમને માટે હમેશા સાથે રાખવા યોગ્ય ગ્રથનુ સ્થાન આ ગ્રથ પુરૂં પાડશે. આ ગ્રંથની સંકલનાને ધ્યાનમાં રાખી વ્યાખ્યાતા બે વર્ષ સુધી સતત વ્યાખ્યાન ચાલુ રાખે તો પણ શ્રોતામા રસનો ઓછાશ કર્યો વિના તેની સામગ્રી અખુટ રહેશે.

સામાન્ય વક્તાઓ કરતા વ્યાખ્યાતા મુનિને કેટલીક વસ્તુઓ તરફ ધ્યાન આપવુ પડે છે. કોઈવાર ચોમાસી ચૌદશ, પર્યુષણ તો કોઇ વાર પાઠશાલા, કે બીજા મેળાવડા કે જાહેર સભામાં વ્યાખ્યાન આપવાનું હોય છે સામાન્ય વક્તા માત્ર વક્તૃત્વ શક્તિ પર નિર્ભર હોય છે, તેને પૂર્વ કે પશ્ચાતનો બહુ વિચાર કે જવાબદારી હોતી નથી મુનિવક્તાઓને આ બધી જવાબદારી હોય છે લોકો માત્ર વ્યાખ્યાન સારૂં કહી રાજી થાય એનીજ કાળજી રાખવાની નથી હોતી, પરંતુ સાંભળનાર સાંભળીને જીવનમાં કાંઇને કાંઈ ઉતારે અને પ્રજાનું વહેણ ધર્મ તરફ ઝુકતું રહે આ ખાસ કાળજી રાખવાની હોય છે

પૂ પ. રાજેન્દ્ર વિજયજી ગણિવરે આ સંગ્રહ તૈયાર કરવામાં આ બધી કાળજી રાખી છે. કેવળ એક કે બે શ્લોકો કહી તેના ઉપર વ્યાખ્યાન આપનાર વિશિષ્ટ વકતૃત્વ શક્તિ ધરાવનાર મુનિઓ માટેનો સારો શ્લોક સગ્રહ આપ્યો છે. હમેશા કાનમા ગુંજ્યા કરે અને પોતાની અયોગ્ય પ્રવૃત્તિથી પાછા વળવા પ્રેરાય તેના સુદર સુવાક્યો અને બોધક દુહાનો સારો સચય દાખલ કર્યો છે. અનુભવોનુ નવનીત એ કહેવત છે, એકેક કહેવત ઘણા ઘણા અનુભવો પછી નિશ્ચિત થયેલ નિયમ રૂપ હોય છે આમા દેશ પરદેશની સુદર કહેવતો સંગ્રહિત કરેલ છે. આ ગ્રથ દૃષ્ટાન્તોનો તો મહાસાગર છે ૮૦૦ થી વધુ દૃષ્ટાન્તો આમાં સંગ્રહિત છે

ટુકમા વિશિષ્ટ વિદ્વાનો અને સામાન્ય વ્યાખ્યાતા સહુ કોઇને એક સરખો ઉપયોગી થઈ પડે તેવો તેમજ શહેર ગામડા અને વિહારમા બધે સ્થળે તે સ્થળોને અનુરૂપ કાર્ય સામગ્રી આ ગ્રથમા સગ્રહિત કરેલ છે આ ગ્રથના સગ્રહ પાછળ કેવળ શ્રોતાનો રસ વૃત્તિને પોષવાની સામગ્રીનો વિચાર નથી કર્યો પરતુ શ્રોતાની રસવૃત્તિ ટકાવી રાખી દાન દયા, અહિંસા સત્ય ધર્મ ક્રિયાનાં દાન, ભક્તિ આ બધા ગુણો પ્રત્યે તેને દોરવાનો મુખ્ય વૃત્તિ રાખવામા આવી છે

સપાદક મુનિશ્રીની જોઈ જોઇને ડગ મુકવાની બહુ વિચારીને બોલવાની, વાતાવરણ અને સમયને અનુલક્ષીને રહેવાના તેમની બધી જીવનચર્યાની રીતિનુ આ ગ્રથમા દર્શન થાય છે હજારો સુક્તોમાંથી વીણી વીણી તેમણે શ્લોકોનો સગ્રહ કર્યો છે દષ્ટાન્તો અને સુવાકયોનો સગ્રહ પણ બહુ લબાઈ ન જાય ટાચણ માત્ર રહે અને વાચતાના સાથે તેનો બધો કથા ભાગ સ્મૃતિગત રહે તે લક્ષમા રાખી તેમણે મુકયો છે વાતાવરણ અને સમયને અનુરૂપ કેમ રહેવુ તેવી આધુનીક વ્યાખ્યાઓનો સારો સગ્રહ પણ આમા છે આ બધુ છતા તેનો આખો વળાક શાસનના મૂળ માર્ગે અને ધર્મ માર્ગે છે

સૌ કોઈ વ્યાખ્યાતા જનતાને ધર્મ માર્ગે વધુ દોરવામા આ ગ્રથનો ઉપયોગ કરી જનતાને લાભ આપે તે અભ્યર્થના સાથે પૂ પન્યાસજી મહારાજ આવા વધુને વધુ સગ્રહો તૈયાર કરે તે અભ્યર્થના સહ વિરમુ છુ તા ૨૮——૬૨ લી અમદાવાદ ખેતર પાળની પોળ મફતલાલ ઝવેરચદ ગાધી

અગત્યન શુદ્ધિ પત્રક

ભાગ ૧

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૩	૨૨	ज ।	जसं
૭	૪	गति	गर्ति
૭	૪	पैत	पैति
૭	૪	वोर	धीर
૯	૧	ढेवाप्रे	ढेवाग्रे
૧૧	૧૭	मुढ	मूढ
૧૨	૮	कम	कर्म
૧૨	૧૯	यत	ण्यत
૧૨	૨૧	अमित्तो	अभित्तो
૧૩	૧૬	स्थते	स्थाने
૧૪	૫	रत्न	रत्न
૧૪	૨૪	मिथुने	मिथुनै
૧૮	૧૯	गहनं	गहनं
૨૦	૧૭	भषी	मषी
૨૩	૮	सार	ससार
૨૩	૧૦	णोद्या	मूषणोद्या
૨૪	૨૩	चन्ता	चिन्ता
૩૪	૧	दोषक	दोषैक
૩૪	૪	मेध्य	मेध्यं
૩૪	૫	वर	वैर
૪૭	૫	प्रकति	प्रकृति
૪૭	૬	स्वाव	स्वभाव

ભાગ ૨

પૃષ્ઠ	પકિત	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૩૩	૧૧	हकी ।	हकीमो
૭૦	૧૯	सातसो	स तसोना
૮૯	૧	तत्र	तत्रै
૮૯	૪	पक्षम,	मक्षम
૮૯	૨૩	दूतद्याहे	तद्दाहे
૯૩	૧૯	स्वय	स्वयं
૯૬	૧૬	छीरीरी	छरीरी
૯૭	૧૨	भाग्यवान	भाग्यवन्तं
૯૭	૨૦	कज्ज	कज्जं
૯૭	૨૨	वन्ध ।	वन्धनं
૯૯	૧૪	કયો	કર્યો
૧૦૧	૨	विवा	विवाहं

પૂજ્ય આચાર્ય શ્રી વિજયરામસૂરીશ્વરજી મ.
(ડહેલાવાળા)

જન્મ : વિ. સં. ૧૯૭૩ મહા ... ૫ અમદાવાદ
દીક્ષા વિ. સં. ૧૯૮૬ વૈશાખ વ. ૧૦ અમદાવાદ
ગણિપદ વિ. સં. ૧૯૯૮ આસો વ. ૩ જામનગર
પન્યાસપદ વિ. સં. ૨૦૦૭ વૈશાખ સુદ ૩ પાટણ
આચાર્યપદ વિ. સં. ૨૦૦૭ વૈશાખ સુદ ૬ પાટણ

પૂજ્ય પન્યાસજી શ્રી રાજેન્દ્રવિજયજી ગણિવર

(ડહેલાવાળા)

જન્મ : વિ સ ૧૯૭૦ ફાગણ વદ ૧૧ રાધનપુર

દિક્ષા : વિ સં. ૧૯૯૨ માગસર સુદ ૩ પાલીતાણા.

પન્યાસપદ : વિ સ. ૨૦૧૦ કારતક વદ ૬ શિરોહી (રાજસ્થાન)

પૃ૦	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
१०३	११	त्व	त्व
१०४	५	मादद्दे	आदन्दे
१०४	७	सुदर	सुदर
१०४	५	निहृता	निहिता
१०८	३	ससेय	ससव्य
१०८	३	पु ।	पुन
१०८	२१	दप्द्वा	दृप्द्वा ।
१०९	६	नाह्	नाह
११२	६	श्रुणि	श्रुणि
११२	१०	त	त
११३	७	८-९-१० ह	हैं
११८	१०	भुक्त	भुक्त
११८	१९	कुत्ती	कुत्ती
१२०	२	मानण	मानण
१२०	१०	न्छी	न्छी
१२०	१८	બરીએ	બરીએ
१२२	१४	हुति	हुति
१७९	११	दाग्धा	दोग्धा
२००	१७	वय	स्वय
२२१	९	च	च
२५८	१८	ए	ए
२५९	९	जल्धा	जल्धा
२५९	१४	रीन	रीनच

આ સિવાય મીંડા, માત્રા, વિગેરે ટાઈપ ખડીત થયા હોય કે ઉડી ગયા હોય તે ભૂલો વિદ્વાનોએ સુધારી લેવી

અનુક્રમણિકા

ભાગ ૧

ભાગ ૨

ॐ ह्रीं श्री शखेश्वर पार्श्वनाथाय नम
परमपूज्य विजय सुरेन्द्रसुरीश्वरजी सद्गुरुभ्यो नमः

राजेन्द्र व्याख्यानादि विविध संग्रह

॥ माङ्गलिक-श्लोकाः ॥

जयइ जगजीवजोणे, वियाणओ जगगुरु जगाणदो ।
जगणाहो जगबधु जयइ जगप्पियामहो भयव ॥१॥

जयइ सुआण पभवो तित्थयराणमपच्छिमो जयइ ।
जयइ गुरुलोगाण, जयइ महप्पा महावीरो ॥ २ ॥

अज्ञानतिमिरान्धाना, ज्ञानाञ्जनशलाकया ।
नेत्रमुन्मीलित येन, तस्मै श्रीगुरवे नम ॥ ३ ॥

ओकारबिन्दुसयुक्त, नित्य ध्यायन्ति योगिन ।
कामदं मोक्षद चैव ओंकाराय नमोनम ॥ ४ ॥

यस्य प्रभावाद्विजयो जगत्या सप्ताङ्गराज्य भुवि भूरिभाग्यम् ।
परत्र- देवेन्द्रनरेन्द्रता स्यात्, तत् सिद्धचक्र विदधातु सिद्धिम् ॥ ५ ॥

सगमे सर्पे गोपाले, सुदष्ट्रे च पतिप्वपि ।
प्रियाप्रिय च कुर्वत्सु श्रीवीर समदृक् श्रिये ॥ ६ ॥

राजेन्द्रसेवित श्रीचरमजिनपतेरादिम शिष्यरत्नम्
माहेन्द्रपूजित यत्सकलदु खहर केवल येन प्राप्तम् ।
पूज्य श्रीगौतम कि सकलसुखभर नाप्यते यस्य नाम्ना,
त वन्दे इन्द्रभूति सुगुणगणधर लब्धिमन्त प्रशस्तम् ॥७॥

श्रीसत्यविजयोत्तरगणिवराः कर्पूरनामक्षमाः,
श्रीपन्न्यासजिनोत्तमा विजयिनः पद्माश्च रूपान्विताः ।
पन्न्यासाश्च अमीतिनामप्रथिताः सौभाग्यसन्मण्डिताः,
रत्नामोहनधर्मपण्डितवराः कुर्वन्तु सन्मङ्गलम् ॥ ८ ॥

सत्य क्रियोद्धारकर कपूरः क्षमाजिनश्चोत्तमपण्डितोऽथ ।
क्रमागताः पद्मरूपामी बुधाः, सौभाग्यरत्नावथ मोहनश्च ॥ ९ ॥

श्रीधर्मपट्टे प्रथमश्च सूरिः, सूरेन्द्रनामा गुरुरागतश्च ।
प्रभावकस्तस्य च पादपद्म, राजेन्द्र आजन्म निषेवते च ॥१०॥

पूज्यः सत्यः कपूर गणिवरविबुधः श्रीक्षमाः श्रीजिनो वै,
पूज्यः श्रीउत्तमश्च क्रमगतविबुधाः पद्मरूपामिविज्ञाः ।
पूज्यौ सौभाग्यरत्नौ सुगुणगणयुतौ मोहनो धर्मसुज्ञः,
पूज्यः सूरिः सुरेन्द्रः पदकजमनिशं नौति राजेन्द्रविज्ञः । ११॥

धीरं वीरं अपि च शमिनं मोहनं शीलदीप्रम्,
शान्तं दान्तं सुचरणयुतं आगमज्ञानविज्ञम् ।
पूज्य धर्म विजयसहितं सत्क्रियाध्यानलीनम्,
वन्दे वन्दे सुकृतविभवं सत्यवंशे तु चन्द्रम् ॥ १२ ॥

गाम्भीर्यगौरवविनिर्जितवारिराशि—
दासीकृतः शशधरो ननु शान्तमूर्त्या ।
धन्यः सदाचरणकीर्त्तिसमुज्ज्वलश्च,
पन्न्यासधर्मविजयो गुरुरस्तु सिद्ध्यै ॥ १३ ॥

धन्या स्वर्गिसदः सुरेन्द्रमहिता गीर्वाणसंसेविता,
ये रत्नत्रयीसाधका शमयुता श्चारित्रकीर्त्युज्ज्वलाः ।
श्रीमत् पण्डितसत्यपट्टकधराः शास्त्रस्थिते रक्षकाः,
आचार्याश्च सूरेन्द्रसूरिप्रवराः भूयासुराशीःप्रदा ॥ १४ ॥

સત્ય કર્પૂર ક્ષમાના, જ્ઞાન ઉત્તમને પદ્મ,
રૂપ અમી તસ સોહે સૌભાગ્ય રત્ન ઉદાર,

તસ મોહનના વળી ધર્મ દીપે સુવિશેષ,
જમ પાટે સુરેન્દ્રને નિત્ય નમે રાજેન્દ્ર ॥ ૧૫ ॥

स्तुत्वा सारं च सिद्ध प्रवरगुणवर सङ्ग सत्रकाले,
नत्वा सूरिं सुरेन्द्र सुगुणगुरुवर स यपट्टे तु मुख्यम् ।
स्मृत्वा वाग्देवता या जडनरमपि सुज्ञं करोति प्रसादात्,
राजेन्द्रेणोपयोगी विविधरसमय मन्त्रग्रोऽत्र स्तोऽयम् ॥१६॥

× × ×

उपधान- सर्वज्ञोक्तमहानिशीथ प्रभृतिप्राप्ताऽऽगमेषूदित,
यद्धर्यामितपुण्यलभ्यमनघ ज्ञाननियोल्लासितम् ।
मुक्त्यार्पणम प्रकल्पमनिश सम्श्लाघनीय बुद्धै-
भव्यास्तत्तप आचरन्तु विधिना भक्त्योपधानाभिधम् ॥१

मालारोपण-मुक्तिवनीवरमाला सुकृतजलाकर्षणे घटीमाला।
साक्षादिवगुणमाला, माला परिधीयते धन्यैः ॥१॥

प्रतिष्ठा- जिणबिंबपइट्ठं जे, करिंति तह कारविंति भत्तीए ।
अणुमन्नति पइदिण, सव्वे सुहभाइणो हुंति ॥

॥ श्री नवकार महात्म्य ॥

जिणसासणस्ससारो, चउदसपुव्वाण जो समुद्धारो ।
जस्स मणे नवकारो संसारो तस्स किं कुणइ ॥ १ ॥

थभेइ जल जलण चिंतियमित्तोवि पचनवकारो ।
अरिमारिचोरराउल-घोरुवसग्ग पणासेइ ॥ २ ॥

हरइ दुहं कुणइ सुहं जणइ जस सोसए भवसमुद्दं
इहलोयपारलोइय-सुहाण मूलं नवकारो ॥ ३ ॥

नवकार एकअक्खर, पावं फेडेइ सत्तअयराणं ।
पन्नासं च पएणं, सागरपणसय समग्गेणं ॥ ४ ॥

नवकाराओ अन्न, सारो मंतो न अत्थि तियलोए ।
तम्हा हु अणुदिणं चिय, पढियव्वो परमभत्तीए ॥ ५ ॥

एतमेव महामन्त्रं, समाराध्येह योगिनः ।
त्रिलोक्यापि महीयन्ते-धिगताः परमां श्रियम् ॥ ६ ॥

कृत्वा पाप सहस्राणि, हत्वा जन्तुशतानि च ।
अमुं मन्त्रं समाराध्य, तिर्यञ्चोऽपि दिवं गताः ॥ ७ ॥

अहो पंचनमस्कारः, कोप्युदारो जगत्सु यः ।
संपदोऽष्टौ स्वयं धत्ते, दत्तेऽनन्तास्तु ताःसताम् ॥ ८ ॥

भोयण समये सयणे, विबोहणे पवेसणे भए वसणे ।
पंचनमुक्कारं खलु, समरिज्जा सव्वकालंमि ॥ ९ ॥

पंच नमुक्कारेण समं, अंते वच्चंति जस्स दसपाणा ।
सो जइ न जाइ मुक्खं, अवस्स वेमाणिओ होइ ॥ १० ॥

ताव न जायइ चित्तेण, चिंतियं पत्थिअं वायाए ।
काएण समाढत्तं, जाव न सरिओ नमुक्कारो ॥ ११ ॥

जो गुणइ लक्खमेगं, पूएइ विहीइ जिणनमुक्कारो ।
तित्थयर नामगोअं, सो बंधइ नत्थि संदेहो ॥

॥ श्रीधर्मकल्पद्रुमम् ॥

बीजं जीवदया यस्य, सद्वृत्तं कन्दमुच्यते ।
लज्जा स्तम्भो दृढं ज्ञेयः, सद्बुद्धिस्त्वक् प्रकीर्तिता ॥ १ ॥

दानशीलतपोभावा, मुख्यशाखाचतुष्टयम् ।
विचाराचारविनय, प्रतिशाखाशतं मतम् ॥ २ ॥

जीवाजीवादितत्त्वानि, जिनपूजाऽऽदिक पुन ।
भावना ह्येनैव च पत्राणि विविधान्यपि ॥ ३ ॥

विवेकादिगुणाद्योऽस्य, नवीन किसलोच्चय ।
सज्ज म स्वर्गसौख्यानि, यस्य पुष्पाणि भूतले ॥ ४ ॥

अक्षय सुखमाप्नोति नरो मोक्षस्य यत्सदा ।
फल पुण्यतरोरेतद्, कथित श्रीजिनागमे ॥ ५ ॥

मित्रपुत्रकलत्राणि, वान्धवा स्वजना धनम् ।
धान्य चेति गृहस्थाना छाया यस्य सुशीतला ॥ ६ ॥

मन शुद्धिपथ पुराद्, वृद्धि गच्छति य सदा ।
दीनानाथ विद्वज्जना-मायाग सर्वदाऽपि य ॥ ७ ॥

यत्फलास्वादन रम्य, जीवा कुर्वन्त्यनेकश ।
सप्तक्लेशमयीशुद्धा भूमिर्दोषविवर्जिता ॥ ८ ॥

भो भव्या श्रूयता सम्यक् मानसे दम्भवर्जिते ।
धर्मकल्पद्रुम सोऽय सेवनीय सदादरात् ॥ ९ ॥

॥ देवाधिदेव ॥

सर्वज्ञो जितरागादि–दोषस्त्रैलोक्यपूजित ।
यथास्थितार्थवादी च देवोऽर्हन् परम वर ॥ १ ॥

भवबीजाङ्कुरजनना रागाद्या क्षयमुपागता यस्य ।
ब्रह्मा वा विष्णुर्वा हरो वा जिनो वा नमस्तस्मै ॥ २ ॥

यस्य निखिलाश्च दोषा न सन्ति सर्वे गुणाश्च विद्यन्ते ।
ब्रह्मा वा विष्णु वा, हरो वा जिनो वा नमस्तस्मै ॥ ३ ॥

नमस्कारसमो मन्त्र, शत्रुञ्जयसमो गिरि ।
वीतराग समो देवो न भूतो न भविष्यति ॥ ४ ॥

स्त्रिसङ्गः काममाचष्टे, द्वेषं चायुधसंग्रहः ।
व्यामोहं चाक्षसूत्रादि—रशौचं च कमण्डलुः ॥ ५ ॥

शक्रं वज्रधरं बलं हलधरं विष्णुं च चक्रायुधम् ।
स्कन्दं शक्तिधरं श्मशाननिलयं रुद्रं त्रिशूलायुधम् ॥ ६ ॥

एतान् दोषभयार्दितान् गतघृणान् बालान् विचित्रायुधान्,
नानाप्राणिषु चोद्यतप्रहरणान् कस्तान् नमस्येद्बुधः ॥ ६ ॥

पीयूषं विषवज्जलं ज्वलनवत्तेजस्तमःस्तोमवत्,
मित्रं शात्रववत् स्रजं भुजगवच्चिन्तामणिं लोष्टवत् ।
ज्योत्स्नां ग्रीष्मजधर्मवत् स मनुते कारुण्यपण्यापणम्,
जैनेन्द्रमतमन्यदर्शनसमं यो दुर्मतिर्मन्यते ॥ ७ ॥

जो जारिससमो देवो, तारिसमाराहिओ फलं देइ ।
न कयाइ निम्बरुक्खा, फलन्ति कप्पदुमफलाइं ॥ ८ ॥

यदीच्छसे भव्य निरोगभावं, समाचर त्वं जिनराजवैद्यम् ।
जन्मजरामृत्युमहागदानां, समूलमुन्मूलयितुं स शक्तः ॥ ९ ॥

अशोकवृक्षः सुरपुष्पवृष्टि, र्दिव्यध्वनिश्चामरमासनं च ।
भामण्डल दुन्दुभिरातपत्रं, सत्प्रातिहार्याणि जिनेश्वराणाम् ॥ १० ॥

पंचविधाभिगमोऽसौ, खड्गछत्रे उपानहौ सचपदो ।
मुकुटं च चमरयुग्मं, विमुच्य वन्देत केवलिनम् ॥ ११ ॥

न देवं नादेवं न शुभगुरुमेवं न कुगुरुम्,
न धर्मं नाधर्मं न गुणपरिणद्धं न विगुणम् ।
न कृत्यं नाकृत्यं न हितमहितं नापि निपुणम्,
विलोकन्ते लोका जिनवचनचक्षुर्विरहिताः ॥ १२ ॥

काष्ठादीनां जिनावासे, यावन्तः परमाणवः ।
तावन्ति वर्षलक्षाणि, तत्कर्त्ता स्वर्गभाग्भवेत् ॥ १३ ॥

अङ्गुष्ठमात्रपपि य प्रकरोति विम्वम्
वीरावसानवृषभादिजिनेश्वराणाम् ।
स्वर्गे प्रधानविपुलर्द्धिसुखानि भुक्त्वा
पश्चादनुत्तरगति समुप त धोर ॥ १४ ॥

दारिद्द दोहग्ग कुजाइ कुसरीर कुमइ कुगइओ ।
अवमाणे रोग सोगा न हुंति जिणविम्वकारीणाम् ॥ १५ ॥

नवीनजिनगेहस्य, विधाने यत्फल भवेत् ।
तस्मादष्टगुण पुण्य जीर्णोद्धारेण जायते ॥ १६ ॥

याम्यामीति जिनालय, प्रतिदिन ध्यायश्चतुर्थं फल
षष्ठ चोत्थित उद्यतोऽष्टममथो ग तु प्रवृत्तोऽध्वनि ।
श्रद्धालुर्दशमबहिर्जिनगृहात् प्राप्तस्ततो द्वादश,
मध्ये पाक्षिकमीक्षिते, जिनपतौ मासोपवास फलम् ॥१७॥

सय पमज्जणे पुन, सहस्स च विलेवणे ।
सय साहस्सिया माला अणत गीय वाइए ॥ १८ ॥
पूजाकोटिसम स्तोत्र, स्तोत्रकोटिसमो जप ।
जप कोटिसम ध्यान ध्यानकोटिसमो लय ॥ १९ ॥

उक्कोस दव्वथय आराहिय जाइ अच्चुय जाइ ।
भाव त्थएण पावइ अतमुहुत्तेण निव्वाण । २० ॥
पुष्पाद्यर्चा तदाज्ञा च, तद्द्रव्यपरिरक्षणं ।
उत्सवास्तीर्थयात्रा च भक्ति पञ्चविधा जिने ॥ २१ ॥

आणा रहनकारी जइवि तिकाल महाविभूइए ।
पूअइ वीयराय, सव्वपि निरत्थय तस्स ॥ २२ ॥

रक्खतो जिणदव्व, परित्तसंसारिओ निओ होइ ।
वद्धतो जिणदव्व, तित्थयरत्त लहइ जीवो ॥ २३ ॥

भक्खणे देवदव्वस्स, परत्थिगमणेण य ।
सत्तमं नरयं यान्ति, सत्तवारा उ गोयमा ॥ २४ ॥

देवद्रव्येण या वृद्धिः, गुरुद्रव्येण यद्धनम ।
तद्धनं कुलनाशाय मृतोऽपि नरकं व्रजेत् ॥ २५ ॥

गृहकर्माणि विहाय भव्याः, श्रीवीतरागं परिपूजयन्ति ।
ये शुद्धभावात्त्रिदशाधिपत्यं, संपादयन्त्याशु शिवं क्रमेण ॥२६॥

न यान्ति दास्यं न दारिद्रभावं, न प्रेष्यतां नैव च हीनयोनिम् ।
न चापि वैकल्यमिहेन्द्रियाणां, ये कारयन्त्यत्र जिनेन्द्रपूजाम् ॥

संसाराम्भोधिवेडा शिवपुरपदवी दुर्गदारिद्रभूभृत्-
भङ्गे दम्भोलिभूता सुरनरविभवःप्राप्तिकल्पद्रुकल्पा ।
दुःखाग्नेरम्बुधारा सकलसुखकरी रूपसौभाग्यकर्त्री,
पूजा तीर्थेश्वराणां भवति भवभृतां सर्वकल्याणकर्त्री ॥२८॥

स्वर्गस्तस्य गृहाङ्गणं सहचरी साम्राज्यलक्ष्मीः शुभा,
सौभाग्यादिगुणावलिर्विलसति स्वैरं वपुर्वेश्मनि ।
संसारः सुतरः शिवं करतलक्रोडे लुठत्यंजसा,
यः श्रद्धाभरभाजनं जिनपतेः पूजां विधत्ते जनः ॥ २९ ॥

आयुष्कं यदि सागरोपममितं व्याधिव्यथा वर्जितम्,
पाण्डित्यं च समस्तवस्तुविषयं प्रावीण्यलब्धास्पदं ।
जिह्वाकोटिमिता च पाटवयुता स्यान्मे धरित्रीतले,
नो शक्नोमि तथापि वर्णयितुमलं तीर्थेशपूजाफलम् ॥३०॥

रिक्तपाणि न पश्येच्च राजानं देवतां गुरुम् ।
उपाध्यायं च वैद्यं च फलेन फलमादिशेत् ॥ ३१ ॥

फलपूजाविधौ तु स्यात् सौभाग्यं जनमान्यता ।
ऐश्वर्यं रूपमारोग्यं स्वर्गमोक्षसुखान्यपि ॥ ३२ ॥

अक्षत ढौकयेद्योऽत्र देवाग्रे भक्ति पूर्वकम् ।
अखण्डसुखमाप्नोति स्त्रीपुत्रधनसयुतम् ॥ ३३ ॥

पुष्पात्पूज्यपद जलाद् विमलता सद्रूपधूमाद्धियत्,
वृ द्ध्यसविधिस्तमोपहनन दीपाद् घृतात् स्निग्धता ।
क्षेम चाक्षतधान्यत सुरभिता वासात् फलाद्रूपता
नृणा पूजनमष्टधा जिनपते राचित्यलभ्य फलम् ॥ ३४ ॥

श्रोतीर्थपाथरजसा विरजीभवन्ति
तीर्थेषु च भ्रमणतो न भवे भ्रमन्ति ।
द्रव्यव्ययादिह नरा स्थिरसम्पद स्यु,
पूज्या भवन्ति जगदीशमथार्चयन्त ॥ ३५ ॥

वीतराग स्मरन् योगी वीतरागत्वमश्नुते ।
इलिका भ्रमरीभीता ध्यायन्ती भ्रमरी यथा ॥ ३६ ॥

कालो सहावनियई, पुव्वकय पुरिसकारण पच ।
समवाए सम्मत्त, एगते होइ मिच्छत्त ॥ ३७ ॥

मूल दार पइट्ठाण, आहारो भायण निही ।
दुछक्कस्स वि धम्मस्स सम्मत्त परिकित्तिय ॥ ३८ ॥

अत्थि जिओ तह णिच्चो कत्ता भोत्ता य पुण्णपावाण ।
अत्थि धुव निव्वाण, तदुवाओ अत्थि छट्ठाण ॥ ३९ ॥

शङ्का काङ्क्षा विचिकित्सा, मिथ्यादृष्टिप्रशसनम् ।
तत्सस्तवश्च पञ्चापि सम्यक्त्व दूषयन्त्यमी ॥ ४० ॥

वीतरागप्रभु र्देव शुभाशुभ्र परो गुरु ।
दयामूलस्तु सद्धर्म सम्यक्त्वमिति दीयते ॥ ४१ ॥

— —

— गुरु —

विदलयति कुबोधं बोधयत्यागमार्थम्,
सुगतिकुगतिमार्गौ पुण्यपापे व्यनक्ति ।
अवगमयति कृत्याकृत्यभेदं गुरुर्यो,
भवजलनिधिपोतस्तं विना नास्ति कश्चित् ॥१॥

पिता माता भ्राता प्रियसहचरीसूनुनिवहः,
सुहृत् स्वामी माद्यत्करिभटरथाश्वपरिकरः ।
निमज्जन्तं जन्तुं नरककुहरे रक्षितुमलम्,
गुरोर्धर्माधर्मप्रगटनपरात्कोऽपि न परः ॥ २ ॥

धर्मज्ञो धर्मकर्त्ता च, सदा धर्मपरायणः ।
सत्त्वेभ्यो धर्मशास्त्रार्थ—देशको गुरुरुच्यते ॥ ३ ॥

गङ्गा पापं शशी तापं, दैन्यं कल्पतरुस्तथा ।
पापं तापं च दैन्यं च, हरेत् साधुसमागम ॥ ४ ॥

प्रथमान्तिमतीर्थेशै-स्तीर्थकृन्नामकर्मणः ।
बीजं लब्धमटव्यां यद्, गुरुभक्त्यत्र कारणम् ॥ ५ ॥

न विना साधुभिस्तीर्थं, नातीर्थे साधुसम्भवः ।
समं सत्ता तयोर्गीता, सर्वज्ञैस्सर्वदर्शिभिः ॥ ६ ॥

पूर्णे तटाके तृषितः सदैव, भृतेऽपि गेहे क्षुधितः स मूढः ।
कल्पद्रुमे सत्यपि यो दरिद्री, गुर्वादियोगेऽपि यः प्रमादी ॥७

कृत्यमार्गोपदेष्टारो, यत्र सन्ति न साधवः ।
न तत्र धर्मनामापि, कुतो धर्मः कुतः क्रिया ॥ ८ ॥

शैले शैले न माणिक्यं, मौक्तिकं न गजे गजे ।
साधवो न हि सर्वत्र, चन्दनं न वने वने ॥ ९ ॥

यथा चित्तं तथा वाचा, यथा वाचा तथा क्रिया ।
चित्ते वाचि क्रियायां च, साधूनामेकरूपता ॥ १० ॥
'गु' शब्दस्त्वन्धकारः स्यात् 'रु' शब्दस्तन्निरोधकः ।
उभयोः सम्मिलितयोश्च 'गुरु' रित्यभिधीयते ॥ ११ ॥

— धर्म —

स्याद्वादो वर्तते यस्मिन् पक्षपातो न विद्यते ।
नास्त्यन्यपीडनं किञ्चित्, जनधर्मः स कथ्यते ॥ १ ॥
यथा चतुर्भिः कनकं परीक्ष्यते, निघर्षणच्छेदनतापताडनैः ।
तथैव धर्मो विदुषा परीक्ष्यते, श्रुतेन शीलेन तपोदयागुणैः ॥२॥
द्युमणिस्पर्शपाषाण-दक्षिणावर्त शङ्खवत् ।
कृष्णचित्रकवल्लिवल्लाभदं जिनशासनम् ॥ ३ ॥
धर्मसिद्धौ ध्रुवं सिद्धि-र्द्युम्नप्रद्युम्नयोरपि ।
दुग्धोपलब्धा सुलभा, सर्पिषि र्दधिसर्पिषो ॥ ४ ॥
धर्मो मातेव पुष्णाति, धर्मः पाति पितेव च ।
धर्मः सखेव प्रीणाति, धर्मः स्निह्यति बन्धुवत् ॥ ५ ॥
विद्या मित्रं प्रवासेषु भार्या मित्रं गृहेषु च ।
व्याधितस्यौषधं मित्रं धर्मो मित्रं मृतस्य च ॥ ६ ॥
एक एव सुहृद्धर्मो मृतमप्यनुयाति यः ।
शरीरेण समं नाशं, सर्वमन्यत्तु गच्छति ॥ ७ ॥
यदीच्छसि वशीकर्तुं जगदेकेन कर्मणा ।
परापवादसस्येभ्यो गां चरन्तीं निवारय ॥ ८ ॥
धनपरिजनभार्या भ्रातृमित्राणि मध्ये,
मज्जति भवभृतां यो नैव एकोऽपि कश्चित् ।

तदपि गतविमर्षाः, कुर्वते तेषु रागं,
न तु विदधति धर्मं, यः समं याति यात्रा ॥ ९ ॥

सीदन्त्यत्र न यै धर्मः, सम्यगासेवितः पुरा ।
सांप्रतं न च कुर्वन्ति, तेषामग्रेऽपि नो सुखम् ॥ १० ॥

दुःख द्विषो जनाः सर्वे, सर्वेऽपि सुखलिप्सवः,
सुखं च धर्मतः सर्वं, दुःखं पुनरधर्मतः ।
जानन्तोऽप्येवमत्यर्थं, महामोहवशंगताः,
सक्ताः सांसारिके सौख्ये, धर्म्यं कर्म न कुर्वते ॥ ११ ॥

सुखार्थं सर्वभूतानां, मताः सर्वाः प्रवृत्तयः ।
सुखं नास्ति विना धर्मं, तस्माद्धर्मपरो भवेत् ॥ १२ ॥

पश्यन्तस्तमसो दुःखं, तमो मुञ्चन्ति पण्डिताः ।
विदन्तः पावकदाहं पावके प्रविशन्ति के ? ॥ १३ ॥

धीमन्तो धनिनो धन्याः, स्थामवंतो यशस्विनः ।
कुलीनाः शालिनोऽरोगा, जायन्ते धर्मतो जनाः ॥ १४ ॥

निष्पुण्यका जना द्वेष्या निःस्वा दौर्भाग्यभाजिनः ।
जायन्ते पापतो मंदा, व्याधिताः क्षुधिता खलाः ॥ १५ ॥

देवद्रुमा इव द्रव्यं, केचन यच्छन्ति पुण्यतः ।
प्रसार्य पाणिमन्ये तु, याच्ञां कुर्वन्ति पापतः ॥ १६ ॥

प्रशस्तं पुण्यतः सर्वं-मप्रशस्तमपुण्यतः ।
प्रसिद्धमिति लोकेषु, बुध्यते बालिशैरपि ॥ १७ ॥

नवि तं कुणइ अमित्तो अईव सुविराहिओ समत्थो वि ।
जं दोवि अणिग्गहिआ करंति रागो अ दोसो अ ॥ १८ ॥

सुखमास्से सुखं शेषे, भुंक्षे पिबसि खेलसे ।
न जाने त्वग्रतः पुण्यै, विना ते किं भविष्यति ॥ १९ ॥

दु ख पापात्सुख धर्मात् सर्वशास्त्रेषु सस्थिति ।
न कर्तव्यमत पाप, कर्तव्यो धर्मसचय ॥ २० ॥
धर्मो विजयी सर्वत्राऽधर्मो विजयवर्जित ।
ततोऽधम परित्यज्य, धर्मे यत्नो विधीयताम् ॥ २१ ॥
सपद्यन्ते सुखानि यदि धर्म विवर्जितानामपि नराणा ।
तर्हिभवेत् त्रिभुवनेऽपि कस्य दु ख ? कस्य वा न सुख ? ॥२२॥
अन्ने यथा यथा पाने, यथा वित्ते यथा सुते ।
तथा धर्मेऽपि चेद्बुद्धि सिद्धि कस्य न हस्तगा ॥ २३ ॥
यदि धर्मामृतपान, सुधा प्राप्नोषि साधुमूले ।
तर्हि द्रविणेन क्रीत्वा, विषयविष जीव ! किं पिबसि ॥२४॥
पुनर्वित्त पुनर्मित्र, पुनर्भार्या पुनर्मही ।
एतत्सर्वं पुनर्लभ्य, न च धर्म पुनः पुन ॥ २५ ॥
कोटिशो विषया प्राप्ता सम्पदश्च सहस्रश ।
राज्य च शतशो जीवै-र्न च धर्म क्वाचन ॥ २६ ॥
दुर्गतिप्रपतज्जन्तून् यस्माद्धारयते तत
धत्ते चैतान् शुभे स्थाने तस्माद्धर्म इति स्मृत ॥ २७ ॥
छिन्नमूलो यथा वृक्षो गतशिर्षो यथा भट ।
धर्महीनो धनी तद्वत्, कियत् काल ललिष्यति ॥ २८ ॥
दीर्घायु भव भण्यत यदि त । तन्नारकाणामपि
सतानाय च पुत्रवान्भव तदा तत्कुक्कुटानामपि ।
सौख्याय धनवान् भवेति नियत, नीचित्तकानामपि,
तस्मात्सत्र विनायको निगदित, श्रीयमलाभो बुधै ॥ २९ ॥
दीर्घायु स्वस्ति धनवान् पुत्रवान् प्रमुखा परे ।
आशीर्वादा अमी सर्वे धर्मलाभस्य किङ्करा ॥ ३० ॥

एगदिणे वि जे देवा चवंति तेसिं पि माणुसा थोवा ।
कत्तो मे मणुयभवो इय चिंतइ सुरवरो दुहिओ ॥ ३१ ॥

स्वर्णस्थाले क्षिपति स रजः, पादशौचं विधत्ते,
पीयूषेण प्रवरकरिणं, वाहयत्यैन्धभारम् ।
चिन्तारत्नं विकिरति कराद्वायसोड्डायनार्थं,
यो दुष्प्रापं गमयति मुधा मर्त्यजन्म प्रमत्तः ॥ ३२ ॥

ते धत्तूरतरुं वपन्ति भवने प्रोन्मूल्य कल्पद्रुमं,
चिन्तारत्नमपास्य काचशकलं स्वीकुर्वते ते जडाः ।
विक्रीय द्विरदं गिरीन्द्रसदृशं क्रीणन्ति ते रासभं,
ये लब्धं परिहृत्य धर्ममधमा धावन्ति भोगाशया ॥ ३३ ॥

अपारे संसारे कथमपि समासाद्य नृभवम्,
न धर्मं यः कुर्याद्विषयसुखतृष्णातरलितः ।
ब्रुडन्पारावारे प्रवरमपहाय प्रवहणं,
स मुख्यो मूर्खाणामुपलमुपलब्धुं प्रयतते ॥ ३४ ॥

देवा विसयपसत्ता, नेरइया विविहदुःखससत्ता ।
तिरिया विवेगविकला मणुआणं धम्मसामग्गी ॥ ३५ ॥

जिन धर्म विनिर्मुक्तो मा भूवं चक्रवर्त्यपि ।
स्यां चेटोऽपि दरिद्रोऽपि जिनधर्माधिवासितः ॥ ३६ ॥

आहार निद्राभय मैथुनानि सामान्यमेतत्पशुभिर्नराणां ।
धर्मो विशेषः खलु मानुषाणां धर्मेण हीना पशवो मनुष्या ॥३७॥

दिने दिने मञ्जुलमङ्गलावलि, सुसंपदः सौख्यपरंपरा च ।
इष्टार्थसिद्धि बहुला च बुद्धिः, सर्वत्र सिद्धि, सृजतां सुधर्म ॥३८॥

हस्ती भाति मदेन कं जलरुहैः पूर्णेन्दुना शर्वरी,
वाणी व्याकरणेन हंसमिथुनै नद्यः सभा पण्डितैः ।

शीलेन प्रमदा जवेन तुरगो नित्योत्सवैर्मन्दिरम्
सत्पुत्रेण कुलं नृपेण नगरं लोकत्रयं धार्मिकैः ॥ ३९ ॥

निर्दन्तः करटी हयो गतजवश्चन्द्रं विना शर्वरी,
निर्गन्धं कुसुमं सरो गतजलं छायाविहीनस्तरुः ।
भोज्यं निर्लवणं सुतो गतगुणश्चारित्रहीनो यतिः,
निर्देवं भवनं न राजति तथा धर्मं विना मानवाः ॥ ४० ॥

कायो हंस विना नदी जल विना दातुर्विना याचका,
भ्राता स्नेह विना कुलं सुतविना धेनुश्च दुग्धं विना ।
भार्या भक्तिविना पुरं नृपविना वृक्षश्च पत्रं विना
दीपः स्नेहविना शशी निशि विना धर्मं विना मानवाः ॥४१॥

आवृष्टिं विघ्नलक्ष्मीणां वज्रं दारिद्र्यभूभृतः ।
कर्मेण शमनामेकः धर्मस्स्वर्गापवर्गदः ॥ ४२ ॥

सुकुलं जन्म विभूतिरनेकधा, प्रियसमागम सौख्यपरंपरा ।
नृपकुले गुरुता विमलं यशो
भवति पुण्यतरोः फलमीदृशम् ॥ ४३ ॥

धनदो धनार्थिनां धर्मः, कामदः सर्वकामिनाम् ।
धर्ममेवापवर्गस्य पारम्पर्येण साधकः ॥ ४४ ॥

कुलं विश्वश्लाघ्यं वपुरपगदं जातिरमला,
सुरूपं सौभाग्यं ललितललना भोग्यममला ।
चिरायुस्तारुण्यं बलमविकलं स्थानमतुलं,
यदन्यच्च श्रेयो भवति भविनां धर्मत इदम् ॥ ४५ ॥

रूपं रम्यं करणपटुतारोग्यमायुर्विशालं,
कान्तारूपानमितरतयः सूनवो भक्तिमन्तः ।
षट्खण्डोर्वी तलपरिवृढत्वं यशः क्षीरशुभ्रं
सौभाग्यं श्रीरिति फलमहो धर्मवृक्षस्य सर्वम् ॥ ४६ ॥

धर्मोऽयं धनवल्लभेषु धनदः, कामार्थिनां कामदः,
सौभाग्यार्थिषु तत्प्रदः किमपर, पुत्रार्थिनां पुत्रदः ।
राज्यार्थिष्वपि राज्यदः किमथवा नाना विकल्पैर्नृणां,
तत् किं यन्न करोति किञ्च कुरुते, स्वर्गापवर्गावपि ॥ ४७ ॥

कन्दः कल्याण कल्पः सकलसुखपदप्रापणे कल्पवृक्षो,-
दारिद्रोद्दिप्त दावानलशमनघनो, रोगनाशैक वैद्यः ।
श्रेयोऽर्थ प्राप्तिहेतुः प्रथमितकलुषो, भीमसंसार सिन्धो-
स्तारे पोतायमानो जिनपतिगदितः सेवनीयोऽत्रधर्मः ॥४८॥

श्रीधर्मपुरुषस्यास्य, दानमौदारिकं वपुः ।
शीलं वस्त्रं तपस्तेजो, भावो जीवस्तदीशिता ॥ ४९ ॥

यतः पुण्याच्छ्रियःसर्वाः प्रत्यहं हन्त भाषसे ।
तत्रापि त्वं निराकांक्षो मूढानां भासि भूपतिः ॥ ५० ॥

— दानादि —

दानेन प्राप्यते लक्ष्मी शीलेन सुखसम्पदः ।
तपः कर्मविनाशाय, भावना भवनाशिनी ॥ १ ॥

दानं सुपात्रे विशदं च शीलं, तपो विचित्रं शुभभावना च ।
भवार्णवोत्तारणसत्तरण्डं, धर्मं चतुर्धा मुनयो वदन्ति ॥ २ ॥

दारिद्रनाशनं दानं, शीलं दुर्गतिनाशनम् ।
अज्ञाननाशिनी प्रज्ञा, भावना भवनाशिनी ॥ ३ ॥

अभयं सुपत्तदाणं, अणुकंपा उचिय कित्तिदाणं च ।
दोहि वि मुक्खो भणिओ, तिण्णि वि भोगाइयं दिंति ॥४॥

अल्पमपि क्षितौ क्षिप्त, वटबीजं प्रवर्धते ।
जलयोगात्तथा दानात्, पुण्यवृक्षोऽपि वर्धते ॥ ५ ॥

धीवृद्धिर्नरवच्छेद्या, न धार्येत कदाचन ।
प्रमादात् स्खलिते क्वापि समूलापि, विनश्यति ॥ ६ ॥

आयासशतलब्धस्य, प्राणेभ्योऽपि गरीयस ।
गतिरेकैव वित्तस्य, दानमन्या विपत्तय ॥ ७ ॥

कुभोज्येन दिनं नष्टं, कुकलत्रेण शर्वरी ।
कुपुत्रेण कुलं नष्टं, तन्नष्टं यन्न दीयते ॥ ८ ॥

दानं भोगो नाशस्तिस्रो गतयो भवन्ति वित्तस्य ।
यो न ददाति न भुङ्क्ते, तस्य तृतीया गतिर्भवति ॥ ९ ॥

कीटिकासंचितं धान्यं मक्षिकासंचितं मधु ।
कृपणैस्संचिता लक्ष्मी-रन्यैस्तु परिभुज्यते ॥ १० ॥

कृपणेन समो दाता न भूतो न भविष्यति ।
अस्पृशन्नेव वित्तानि यः परेभ्यः प्रयच्छति ॥ ११ ॥

दातारं कृपणं मन्ये मृतोऽप्यर्थं न मुञ्चति ।
अदाता हि धनत्यागी धनं हित्वा हि गच्छति ॥ १२ ॥

लुब्धो न विसृजत्यर्थं नरो दारिद्र्यशङ्कया ।
दातापि विसृजत्यर्थं, तयैव ननु शङ्कया ॥ १३ ॥

बोधयन्ति न याचन्ते भिक्षाद्वारा गृहे गृहे ।
दीयतां दीयतां नित्यमदातुः फलमीदृशम् ॥ १४ ॥

अनुकूले विधौ देयं, यतः पूरयिता विधिः ।
प्रतिकूले विधौ देयं, यतः सर्वं हरिष्यति ॥ १५ ॥

श्रिय प्रदाना दानैव न पुनर्द्रविणेश्वर ।
आगच्छन् वाञ्छ्यते लोके-वारिदो न तु वारिधि ॥ १६ ॥

सङ्ग्रहैकपर प्राप समुद्रोऽपि रसातलम् ।
दाता तु जलदः पश्य भुवनोपरि गर्जति ॥ १७

ते मूर्खतरा लोके येषां धनमस्ति नास्ति च त्यागः ।
केवलमर्जनरक्षणवियोगदुःखान्यनुभवन्ति ॥ १८ ॥

अदानदोषेण भवेद्दरिद्री दरिद्रदोषेण करोति पापम् ।
पापादवश्यं नरकं प्रयाति, पुनर्दरिद्री पुनरेव पापी ॥ १९ ॥

जायते नरकं पापात् पापं दारिद्यसंभवम् ।
दारिद्रमप्रदानेन, तस्माद्दानपरो भव ॥ २० ॥

सुपात्रदानाच्च भवेद्धनाढ्यो,
धनप्रभावेण करोति पुण्यम् ।

पुण्यप्रभावात्सुरलोकवासी,
पुनर्धनाढ्यः पुनरेव भोगी ॥ २१ ॥

व्याजे स्याद्द्विगुणं द्रव्यं, व्यवसाये चतुर्गुणम् ।
क्षेत्रे शतगुणं प्रोक्तं, पात्रेऽनंतगुणं पुनः ॥ २२ ॥

पकारेणोच्यते पापं, तकारो त्राणवाचकः ।
अक्षरद्वयस्य संयोगे, पात्रमाहुर्मनीषिणः ॥ २३ ॥

पात्रापात्रविवेकोऽस्ति, धेनुपन्नगयोरिव ।
तृणात्संजायते क्षीरं, क्षीरात्संजायते विषम् ॥ २४ ॥

आम्रे निम्बे सुतीर्थे कचवरनिचये शुक्तिमध्येऽहिवक्त्रे,
आरण्यानौ विपन्नौ गुरुमरसि गिरौ पाण्डुभूकृष्णभूम्योः ।
इक्षुक्षेत्रे कषायद्रुमवन गहने मेघमुक्तं यथांभ,
स्तद्वत्पात्रे कुपात्रे जगति निजवशं दत्तमायाति पाकम् ॥२५॥

उत्तमपत्त साहु मज्झमपत्तं सुसावगा भणिआ ।
अविरय सम्मदिट्ठि अहन्नपत्तं मुणेयव्वं ॥ २६ ॥

मिथ्यादृष्टिसहस्रेषु, वरमेको ह्यणुव्रती ।
अणुव्रती सहस्रेषु, वरमेको महाव्रती ॥ २७ ॥

मदानती महत्सेषु वरमेको हि नात्विक ।
तात्विकस्य सम पात्र, न भूतो न भविष्यति ॥ २८ ॥

अन्न पानमथौषधम्, वद्धनिय धर्मध्वज फलक,
वस्त्र पात्रमुपाश्रयश्च, विविधो दण्डादिधर्मोपधि ।
शास्त पुस्तकपीठकादि घटते धर्माय यच्चापर,
देय दानविचक्षणे स्तदखिल मोक्षार्थिने भिक्षवे ॥ २९ ॥

सुरद्धि सुकुलोत्पत्तिभोगलब्धिश्च जायते ।
साधुना स्थान दानेन क्रमान्मोक्षश्च जायते ॥ ३० ॥

नैव दारं पिहावेइ भुजमाणो सुसावओ ।
अणुकम्पा जिणिदेहिं सड्ढाण न निवारिआ ॥ ३१ ॥

सर्वत्र ददतो दातु पात्रयोगोऽपि सम्भवेत् ।
यपन् भारारणेप्यन्धो मुक्तात्मा क्वापि जायते ॥ ३२ ॥

पात्रे धर्मनिबन्धन तदपरे पोयदया ख्यापकम्
मित्रे प्रीतिविवर्धक रिपुजने वरापहार क्षमम् ।
भृत्ये भक्तिभरावहं नरपतौ, सन्मान पूजा प्रदम,
भट्टादौ च यशस्कर वितरण, न क्वाप्यहो निष्फलम् ।३३

प्रदत्तस्य प्रभुक्तस्य दृश्यते महदन्तरम् ।
दत्त श्रेयासि सम्भूत, विष्टा भवति भक्षितम् ॥ ३४ ॥

अभिगम्योत्तम दान आहूत चैव मध्यमम् ।
अधम याचित दान सेवा दान तु निष्फलम् ॥ ३ ॥

अनादरो विलम्बश्च वैमुख्य विप्रिय वच ।
पश्चात्तापश्च दातु स्यात् दान दूषणपञ्चकम् ॥ ३६ ॥

आन न्दाश्रूणि रोमाञ्चो बहुमान प्रिय वच ।
पात्रानुमोदना चेतद् दानभूषणपञ्चकम ॥ ३७ ॥

अधः क्षिपन्ति कृपणाः, वित्तं तत्र यियासवः ।
सन्तस्तु गुरुचैत्यादौ, तदुच्चैः पदकांक्षिणः ॥ ३८ ॥

प्रतिकूलो विधिस्तेषां, निर्धना ये विनिर्मिताः ।
प्रतिकूलतमस्तेषां, सतोऽर्थान् ददते न ये ॥ ३९ ॥

कृपणोऽपि भवेद् दाता, याचको भाग्यवान् यदि ।
दाताऽपि भवेद् कृपणो याचकोऽभाग्यवान् यदि ॥ ४० ॥

शील-तप

जोदेइ कणयकोडिं अहवा कारेइ कणय जिणभवणं ।
तस्स न तत्तियपुण्णं जत्तिय वंभवए धरिए ॥ ४१ ॥

देवदाणवगंधव्वा जक्खरक्खसकिन्नरा ।
वंभयारीं नमंसन्ति, दुक्करं जे करंति तं ॥ ४२ ॥

कायेण वंभचेरं धरंति भव्वाउ जे असुद्धमणा ।
कप्पम्मि वंभलोए ताणं नियमेण उववाओ ॥ ४३ ॥

शीलं रत्नं हरति घनवच्छोकदारिद्र्य वह्निम्,
शीलं मन्त्र स्मरफणिविषं चौषधिर्वा हिनस्ति ।
शीलं वज्रं खनति नगवन्मोहशत्रुं समर्थम्,
शीलं चक्रं चरणनगरं रक्षति क्षुद्रभीतेः ॥ ४४ ॥

दत्तस्तेन जगत्यकीर्तिपटहो गोत्रे मषीकूर्चकः,
चारित्रस्य जलाञ्जलि गुणगणारामस्य दावानल ।
संकेतः सकलापदां शिवपुरद्वारे कपाटो दृढः,
शीलं येन निजं विलुप्तमखिलं त्रैलोक्यचूडामणिः ॥ ४५ ॥

मलं स्वर्णगत वह्नि-र्हंस क्षीरगतं जलं ।
यथा पृथक्करोत्येवं जन्तोः कर्ममल तपः ॥ ४६ ॥

❀ भाव ❀

मैत्रीप्रमोदकारुण्य माध्यस्थस्थिरचेतस ।
स्याज्जन्तो परम ब्रह्मपदवी न दवीयसी ॥ ४७ ॥

परहितचिन्ता मैत्री, परदुःखविनाशिनी तथा करुणा ।
परसुखतुष्टिर्मुदिता परदोषोपेक्षणमुपेक्षा ॥ ४८ ॥

मेरुस्स सरिसवस्स जत्तियमित्त तु अन्तर होइ ।
दव्वथय भावथय अतरमिह तत्तिय नेय ॥ ४९ ॥

भावना मोक्षदा स्वस्य स्वान्ययोस्तु प्रभावना ।
प्रकारेणाधिक मन्ये भावनात प्रभावना ॥ ५० ॥

कर्त्तु स्वय कारयितु परेण
तुष्टेन भावेन तथानुमन्तु ।
साहाय्यकर्त्तुश्च शुभाशुभेषु
तुल्य फल तत्त्वविदो वदन्ति ॥ ५१ ॥

विग्रहमिच्छन्ति भटा, वैद्याश्च व्याधिपीडित लोक ।
मृतकवहुक च विप्रा क्षेम सुभिक्ष च निर्ग्रन्था ॥ ५२ ॥

❀ लक्ष्मी–परिग्रह ❀

अर्थस्य पुरुषो दासो दासस्त्वर्थो न कस्यचित् ।
अतोऽर्थाय यतेतैव सर्वदा यत्नमाश्रित ॥ १ ॥

अर्थानामर्जने दुःख दुःख सरक्षणे पुन ।
आये दुःख व्यये दुःख, धिगर्थं दुःखभाजनम् ॥ २ ॥

यस्यार्थस्तस्य मित्राणि यस्यार्थस्तस्य बान्धवाः ।
यस्यार्थस्स्वजनाश्चापि, तस्य स्युर्बहवो जनाः ॥ ३ ॥

स्वस्वार्थरसिका नित्यं, सुहृत्स्वजनबान्धवा ।
लक्ष्मीवन्तं निषेवन्ते, फलिद्रुममिवाण्डजाः ॥ ४ ॥

लक्ष्मीः शनैः शनैरेति, निर्याति युगपत् पुनः ।
पण्ठ्या पलैर्जलैः पूर्णा, रिच्यते यद् घटीक्षणाद् ॥ ५ ॥

रिक्तोऽहमर्थैरिति मा विषीद,
पूर्णोऽस्मर्थैरिति मा प्रसीद ।

रिक्तं च पूर्णं भरित च रिक्तम्,
करिष्यतो नास्ति विधेर्विलम्बः ॥ ६ ॥

निर्दयत्वमहंकारस्तृष्णाकर्कशभाषणम् ।
नीचपात्रप्रियत्वञ्च, पञ्च श्रीसहचारिणः ॥ ७ ॥

भक्तद्वेषो जडप्रीति, स्तृष्णास्य कटुता तथा ।
ज्वरीणामिव जायन्ते, लक्ष्मीसाङ्गत्यमीयुषाम् ॥ ८ ॥

मर्कटस्य सुरापानं, तस्य वृश्चिकदंशनम् ।
तन्मध्ये भूतसंचारो, यद्वा तद्वा भविष्यति ॥ ९ ॥

पीतोऽगस्त्येन तातश्चरणतलहतो वल्लभोऽन्येन रोषाद्,
आबाल्याद् विप्रवर्यैः स्ववदनविवरे धारिता वैरिणी मे ।
गेहं मे छेदयन्ति प्रतिदिवसमुमाकान्तपूजा निमित्तम्,
तस्मात् खिन्ना सदाहं द्विजकुलसदनं नाथ नित्यं त्यजामि ॥१०

भो लोका ! मम दूषणं कथमिदं संचारितं भूतले,
सोत्सेका क्षणिकातिनिघृणतरा लक्ष्मीरिति स्वैरिणी ।
नैवाहं कुलटा न चास्मि चपला नो वा गुणद्वेषिणी,
पुण्येनैव भवाम्यहं स्थिरतरा युक्तं हि तस्यार्जनम् ॥ ११ ॥

शृंखलासदृश पुण्य, मर्कटीसदृशी रमा।
तया नियन्त्रिता सा हि चञ्चलापि न गच्छति ॥ १२ ॥

परिग्रह-अत्थ अणत्थविसय, संतोसविरज्जिय कुगइमूल।
नाउं तप्परिमाणं कुणंति संसारभयभीया ॥ १३॥

(हारिभद्रीय नवपद बृहद्वृत्ति)

परिग्रहाथमारम्भ-मसंतोषाद्धित यते।
संसारवृद्धिस्तेनैव, गृहीतं तन्निवं व्रतम् ॥ १४ ॥

संसारमूलमारम्भा-स्तेषां हेतुः परिग्रहः।
तस्मादुपासकः कुर्या-दल्पमल्पं परिग्रहे ॥ १५ ॥

भूषणोद्यानवाप्यादौ, मूर्च्छितास्त्रिदशा अपि।
च्युत्वा तत्रैव जायन्ते पृथ्वीकायादियोनिषु ॥ १६ ॥

दुक्खं हयं जस्स ण होइ मोहो,
मोहो हओ जस्स ण होइ तण्हा।
तण्हा हया जस्स ण होइ लोहो
लोहो हओ जस्स ण किंचणाइं ॥ १७ ॥

ॐ संतोष ॐ

सर्वसङ्ग परित्यागान्नान्यत् परमं सुखम्।
तृष्णा प्रपञ्चता नान्यो घोरो नरक उच्यते ॥ १ ॥

परस्पृहा महादुःखं निःस्पृहत्वं महासुखम्।
एतदुक्तं समासेन, लक्षणं सुखदुःखयोः ॥ २ ॥

ईप्सितं मनसः सर्वं कस्य सम्पद्यते सुखम्।
दैवायत्तं जगत्सर्वं तस्मात्संतोषमाश्रयेत् ॥ ३ ॥

उपर्युपरि पश्यन्तः, सर्व एव दरिद्रति ।
अधोऽधः पश्यतः कस्य, महिमा नोपजायते ॥ ४ ॥

मनोरथरथारुढं युक्तमिन्द्रियवाजिभिः ।
भ्राम्यतीदं जगत्सर्वं, तृष्णासारथिनोदितम् ॥ ५ ॥

धनेषु जीवितव्येषु, स्त्रीषु चाहारकर्मसु ।
अतृप्ताः प्राणिनः सर्वे, याता यास्यन्ति यान्ति च ॥ ६ ॥

संतोषस्त्रिषु कर्त्तव्यः स्वदारे भोजने धने ।
त्रिषु चैव न कर्तव्यो दाने तपसि पाठने ॥ ७ ॥

धनहीनः शतमेकं सहस्रं शतवानपि,
सहस्राधिपतिर्लक्षं कोटिं लक्षेश्वरोऽपि च ।
कोटीश्वरो नरेन्द्रत्वं नरेन्द्रश्चक्रवर्तितां,
चक्रवर्ती तु देवत्वं देवोऽपीन्द्रत्वमिच्छति ॥ ८ ॥

अङ्गं गलितं पलितं मुण्डं, दशनविहीनं जातं तुण्डम् ।
वृद्धो याति गृहित्वा दण्डं, तदपि न मुञ्चति आशापिंडं ॥ ९ ॥

आशा नाम मनुष्याणां, काचिदाश्चर्य शृङ्खला ।
यया बद्धा प्रधावन्ति, मुक्तास्तिष्ठन्ति पङ्गुवत् ॥ १० ॥

रे जिह्वे कुरु मर्यादां, भोजने वचने तथा ।
वचने प्राणसन्देहो, भोजने चाजीर्णता ॥ ११ ॥

जिह्वे प्रमाणं जानीहि,—भोजने भाषणेऽपिच ।
अतिभुक्तिरतीवोक्तिः सद्यः प्राणापहारिणी ॥ १२ ॥

आशा नाम नदी मनोरथजला तृष्णा तरङ्गाकुला,
रागग्राहवती वितर्कविहगा धैर्यद्रुमध्वंसिनी ।
मोहावर्त्तसुदुस्तरातिगहना प्रोत्तुङ्गचिन्ता तटी,
तस्याः पारगता विशुद्धमनसो नन्दन्ति योगीश्वराः ॥ १३ ॥

मोहादि

अहं ममेति मन्त्रोऽयं मोहस्य जगदान्ध्यकृत् ।
अयमेव हि नञ्पूर्वः प्रतिमन्त्रोऽपि मोहजित् ॥ १ ॥

त्यक्तव्यो ममकारस्त्यक्तुं यदि शक्यते नासौ ।
कर्त्तव्यो ममकारः, किन्तु स सर्वत्र कर्त्तव्यः ॥ २ ॥

त्रातुं न शक्ता भवदुःखतो ये त्वया न ये त्वामपि पातुमीशाः ।
ममत्वमेतेषु दधन्मुधात्मन् पदे पदे किं शुचमेषि मूढ ॥ ३ ॥

जं वल्लहंपि भवसरूवं, नाऊण गुरुमुहाओ मुणिणोवि ।
वट्टंति जे अकज्जे, अहह महामोहविप्फुरियं ॥ ४ ॥

नवि तं कुणइ अमित्तो, अइव सुविराहिओ समत्थोवि ।
जं दोवि अणिग्गहिआ, करंति रागो अ दोसो अ ॥ ५ ॥

जइ एगोच्चिय रागो निग्गहिओ होज्ज जीव! संसारे ।
अट्ठण्हमवि कम्माणं ता उच्छेओ कओ हुन्ति ॥ ६ ॥

रागंधो मोहंधो, कज्जाकज्जं न याणसि हयास ।
धत्तूरमोहिओ इव सव्वं पिच्छसि सुवन्नमहो ॥ ७ ॥

कामराग स्नेहरागावीषत्कर निवारिणौ ।
दृष्टिरागस्तु पापीयान् दुरुच्छेदः सतामपि ॥ ८ ॥

कषाय

जैनधर्मं समासाद्य, कषायसन्नति भवेत् ।
अहो हन्त महाश्चर्यं जले वह्नि समुद्भव ॥ १ ॥

जीवो गेही वपुर्गेहं, जरा वह्नि देहत्यदः ।
कषायविषयाश्चोरा, मुष्णन्ति सुकृतं धनम् ॥ २ ॥

कषाया देहकारायां, चत्वारो यामिका इव ।
यावज्जाग्रति पार्श्वस्थास्तावन्मोक्षः कुतो नृणाम् ॥ ३ ॥

तत्तमिणं सारमिणं दुवालसंगीइ एस भावत्थो ।
ज भवभमण सहाया, इमे कसाया चइज्जंति ॥ ४ ॥

कोहो पीइं विणासेइ माणो विणय नासणो ।
माया मित्ताणि नासेई, लोहो सव्व विणासणो ॥ ५ ॥

❀ क्रोध ❀

क्रोधोमूलमनर्थानां, क्रोध संसारवर्धनः ।
धर्मक्षयंकर क्रोध स्तस्मात्क्रोधं विवर्जयेत् ॥ ६ ॥

क्रोधः कृपावल्लीदवानलोऽयं,
क्रोधो भवाम्भोनिधिवृद्धिकारी ।
क्रोधो जनानां कुगतिप्रदाता,
क्रोधो हि धर्मस्य विघातविघ्नः ॥ ७ ॥

अपकारिणिकोपश्चेत्, कोपे कोपं कथं न ते ।
धर्मार्थकाममोक्षाणां, प्रसह्य परिपन्थिनि ॥ ८ ॥
मासोपवासनिरतोऽस्तु तनोतु सत्यं,
ध्यानं करोतु विदधातु वहिर्निवासम् ।
ब्रह्मव्रतं धरतु भैक्ष्यभुजोऽस्तु नित्यं,
क्रोधं करोतु यदि सर्वमनर्थकं तत् ॥ ९ ॥
नाकारणरुषां संख्या, संख्याता कारणे क्रुधः ।
कारणेऽपि न कुप्यन्ति, ये ते जगति पन्नगाः ॥ १० ॥

मान-माया

जातिलाभ कुलैश्वर्य-बलरूपतपःश्रुतैः ।
कुर्वन् मदं पुनस्तानि हीनानि लभते जनः ॥ ११ ॥

श्रीवीर कुलमानतो [illegible] जानतो
मैतार्य [illegible] [illegible] रावण ।
[illegible] देवी तपो गर्विता
[illegible] त्याज्यास्ताऽष्टौ मदाः ॥ १२ ॥

नमन्ति फलिता वृक्षा, नमन्ति विबुधा जनाः ।
शुष्ककाष्ठश्च मूर्खाश्च भज्यन्ते न नमन्ति च ॥ १३ ॥

लोभ

आकरः सर्वदोषाणां गुणग्रसनराक्षसः ।
कन्दो व्यसनवल्लीनां लोभः सर्वार्थबाधकः ॥ १४ ॥

क्रोधादिजनको लोभो लोभः [illegible] ।
दोषाणामाकरो लोभो लोभः [illegible] ॥ १५ ॥

लोभमूलानि पापानि रसमूलाश्च व्याधयः ।
स्नेहमूलानि दुःखानि त्रय [illegible] सुखी भवेत् ॥ १६ ॥

[illegible]
[illegible] ।
[illegible]
[illegible] ॥ १७ ॥

[illegible] ।
[illegible] ॥ १८ ॥

[illegible] ।
[illegible] ॥ १९ ॥

विषय

विषस्य विषयाणां च, दृश्यते महदन्तरम् ।
उपभुक्तं विषं हन्ति, विषयाः स्मरणादपि ॥ १ ॥

कुरङ्ग-मातङ्ग-पतङ्ग-भृङ्गा, मीना हताः पञ्चभिरेव पञ्च ।
एकः प्रमादी स कथं न हन्यात्, यः सेवते पञ्चभिरेव पञ्च ॥२॥

अज्ञानाद् रमतेबालः, स्वपुरीषेऽपि मुग्धधीः ।
जुगुप्सनीये मोहान्धस्तथा विषयकर्दमे ॥ ३ ॥

अमेध्यपूर्णे कृमिजालसङ्कुले,
स्वभावदुर्गंध अशौचमन्दिरे
कलेवरे मुत्रपुरीष भाजने,
लपन्ति मूढा विरमन्ति पण्डिताः ॥ ४ ॥

तहिं पश्चिन्दिया जीवा, इत्थीजोणी निवासिणो ।
मणुआणं नवलक्खा, सव्वे पासई केवली ॥ ५ ॥

मेहुणसन्नारूढो नवलक्ख हणेइ सुहुमजीवाणं
तित्थयरेण भणिअं, सद्दहियव्वं पयत्तेणं ॥ ६ ॥

मात्रा स्वस्रा दुहित्रा वा, न विविक्तासनो भवेत् ।
बलवानिन्द्रियग्रामः पण्डितोऽप्यत्र मुह्यति ॥ ७ ॥

हत्थपायपडिच्छिन्नं, कन्ननासं विगप्पिअं ।
अविवास सई नारीं बंभयारी विवज्जए ॥ ८ ॥

कृष काणः खञ्जः श्रवणरहितः पुच्छविकलः,
क्षुधा क्षामो जीर्णं पिठरककपालार्पितगलः
व्रणैः पूय क्लिन्नैः कृमिकुलशतैराचृततनुः,
शुनीमन्वेतिश्वा हतमपि च हन्त्येव मदनः ॥ ९ ॥

अन्तको जन्तुभि र्विघा, किमेधोमिर्हुताशन ।
सुखे वैषयिकैरात्मा किं तथैव कदाचन ॥ १० ॥

आमसार सरिन्नाथ किं तृप्यति सरिज्जलै ।
सरित्पातपयोभिर्वा किमेष वडवानल ॥ ११ ॥

यदि भवति समुद्र सिन्धुतोयेन तृप्तो,–
यदि कथमपि वह्नि काष्ठसङ्घाततश्च ।
अयमपि विषयेषु प्राणिवर्गस्तदा स्या–
दिति मनसि विदन्तो मा स्पृहस्तेषु यत्नम् ॥ १२ ॥

असुरसुरनराणा, यो न भोगेषु तृप्त
कथमपि मनुजाना, तस्य भोगेषु तृप्ति ।
जलनिधिजलपाने, यो न जातो वितृष्ण–
स्तृणशिखरगताम्भ, पानत किं स तृप्येत् ॥ १३ ॥

कामोऽय नरके दूत, कामो व्यसनसागर ।
कामो विपल्लताकन्द, काम पापद्रुसारणि ॥ १४ ॥

जो रोगो जो सोगो, खेओ मेओ य जीय जीवाण ।
ज कारु न रत्तं च, कारण तत्थ विसयविस ॥ १५ ॥

ज नारगाण दुक्ख ज च तिरिक्खाण ज च मणुयाण ।
देवाण ज च त विय विसयविवासु भव स व ॥ १६

सव्व गहाण पभवो, महागहो सव्वदोसपायट्टि ।
कामग्गहो दुरप्पा जेणभिभूय जग सव्व ॥ १७ ॥

ॐ स्त्री ॐ

मनस्यन्यद् वचस्यन्यद्, क्रियायामन्यदेव हि ।
यासां साधारणस्त्रीणां, ताः कथं सुखहेतवे ॥ १ ॥

प्राप्तुं पारमपारस्य, पारावारस्य पार्यते ।
स्त्रीणां प्रकृतिवक्राणां, दुश्चरित्रस्य नो पुनः ॥ २ ॥

स्रष्टा यन्न सृजेत् सृष्टौ, हरो ध्याने न दृष्टवान् ।
नोदरे वैष्णवे चास्ति, तत्कुर्वन्ति स्त्रियोऽदयाः ॥ ३ ॥

संपीलयाहि दंष्ट्राऽग्नि, यमजिह्वा विषव्रजात् ।
जगज्जिघांसुना नार्यः, कृता क्रूरेण वेधसा ॥ ४ ॥

दर्शने हरते चित्तं स्पर्शने हरते बलम् ।
संगमे हरते वीर्य, नारी प्रत्यक्षराक्षसी ॥ ५ ॥

वारिगयाण जालं तिमीण हरिणाण वग्गुरा चैव ।
पासायसउणयाणं, नराणबन्धत्थमित्थीओ ॥ ६ ॥

संसार तव निस्तार पदवी न दवीयसी ।
अन्तरा दुस्तरा न स्यु-र्यदिरे मदिरेक्षणाः ॥ ७ ॥

प्रमदा मदिरा लक्ष्मी-र्विज्ञेया त्रिविधासुराः ।
दृष्ट्वैवोन्मादयत्येका पीता चान्याति संचरात् ॥ ८ ॥

भवबीजं नारकस्य द्वारमार्गस्य दीपिका ।
शुचां स्थानं कलेर्मूलं, दुःखानां खानिरङ्गना ॥ ९ ॥

वातो द्रुतो दहति दहनो देहमेकं नराणां,
मत्तो नागः कुपितभुजगो देहमेकं निहन्ति ।
ज्ञानं शीलं विनयविभवौदार्यविज्ञानदेहान्,
सर्वानर्थान् दहति दयितामुष्मिकानैहिकांश्च ॥ १० ॥

मातङ्गी प्रथमे प्रोक्ता द्वितीये रजकी मता ।
रजस्वला तृतीये च, शूद्री तुर्ये च वासरे ॥ ११ ॥

अनृत साहस माया, मूर्खत्वमतिलोभता ।
निःस्नेहत्वमनिर्दयत्वं स्त्रीणा दोषाः स्वभावजा ॥ १२ ॥

आहारो द्विगुण स्त्रीणा निद्रा तासां चतुर्गुणा ।
षड्गुणो व्यवसायश्च, कामश्चाष्टगुण स्मृत ॥ १३ ॥

पिता रक्षति कौमारे भर्ता रक्षति यौवने ।
पुत्रो रक्षति वार्धक्ये, न स्त्री स्वातन्त्र्यमर्हति ॥ १४ ॥

विभूति त्यागशून्येन, सत्यशून्येन भारति ।
विद्या विनयशून्येव, न भाति स्त्री पतिं विना ॥ १५ ॥

अनर्घ्यमपि माणिक्य, हेमाश्रयमपेक्षते ।
विनाश्रय न शोभन्ते, पण्डिता वनिता लता ॥ १६ ॥

अग्निकुण्डसमा नारी, घृतकुम्भसमो नर ।
सपर्काद्द्रवते नित्य किं पुन स्वरशास्त्रिय ॥ १७ ॥

यामिनी सन्निभानास्ति, देवतान्या जगत्त्रये ।
या समस्तोऽपि पुरुषो, धत्ते मानसमन्दिरे ॥ १८ ॥

सज्जन-दुर्जन

स्वश्लाघा परनिन्दा च, लक्षण निर्गुणात्मनाम् ।
परश्लाघा स्वनिन्दा च, लक्षण सद्गुणात्मनाम् ॥ १ ॥

त्यक्तदोषान् परित्यज्य गुणान् गृह्णन्ति सज्जना ।
त्यक्तगुणान् परित्यज्य, दोषान् गृह्णन्ति दुर्जना ॥ २ ॥

त्यजन्ति शुर्पवत् दोषान्, गुणान् गृह्णन्ति साधव ।
दोषग्राही गुणत्यागी, चालनीव हि दुर्जन ॥ ३ ॥

अपराधशतं साधुः, सहेदेकोपकारतः ।
शतं चोपकृतिर्नीचो, नासहेदेकदुष्कृतात् ॥ ४ ॥

यथा परोपकारेषु, नित्यं जागर्ति सज्जनः ।
तथा परापकारेषु, नित्यं जागर्ति दुर्जनः ॥ ५ ॥

विद्या विवादाय धनं मदाय,
शक्तिः परेषां परिपीडनाय ।
खलस्य साधो-र्विपरीतमेतद्,
ज्ञानाय दानाय च रक्षणाय ॥ ६ ॥

दग्धं दग्धं पुनरपि पुनः काञ्चनं कान्तवर्णम्,
घृष्टं घृष्टं पुनरपि पुन—श्चन्दनं चारु गन्धम् ।
छिन्नं छिन्नं पुनरपि पुनः, स्वादितं चेक्षुदण्डम्,
प्राणान्तेऽपि प्रकृतिविकृति र्जायते नोत्तमानाम् ॥ ७ ॥

पराभूतोऽपि पुण्यात्मा, न स्वभावं विमुञ्चति ।
तोयमुष्णीकृतं कामं, शीततां पुनरेति यद् ॥ ८ ॥

पिबन्ति नद्यः स्वयमेव नाम्भः,
स्वयं न खादन्ति फलानि वृक्षाः ।
नादन्ति सस्यं खलु वारिवाहाः,
परोपकाराय सतां विभूतयः ॥ ९ ॥

पश्य सत्सङ्गमाहात्म्यं, स्पर्शपाषाणयोगतः ।
लोहं स्वर्णीभवेत्स्वर्ण-योगात्काचो मणीयते ॥ १० ॥

एकेसत्पुरुषाः परार्थघटकाः स्वार्थं परित्यज्य ये,
सामान्यास्तु परार्थमुद्यमभृत स्वार्थाविरोधेन ये ।
तेऽमी मानुषराक्षसाः परहितं स्वार्थाय निघ्नन्ति ये,
ये तु घ्नन्ति निरर्थकं परहीतं ते के न जानीमहे ॥ ११ ॥

अहो दुर्जनसंसर्गात्, मानहानिः पदे पदे ।
पावको लोहसंगेन मुद्गरैरभिहन्यते ॥ १२ ॥

तेजोमयोऽपि पूज्योऽपि पापिना निम्नधातुना ।
अयसा सङ्गतो वह्नि सहते घनताडनम् ॥ १३ ॥

महतोऽपि कुसंसर्गात्, महिमा हीयते कील ।
कियन्न दति कर्पूर—गन्धो लशुनसंगत ॥ १४ ॥

दुर्जनेन समं सख्यं मा कुरुष्व कदाचन ।
उष्णो दहति चाङ्गारः शीतः कृष्णायते करम् ॥ १५ ॥

मत्कुणानां च संयोगात् खट्वा दण्डेन ताड्यते ।
पुष्पमालानुसंगेन सूत्रं शिरसि धार्यते ॥ १६ ॥

दुर्जनः प्रीयवादी च, नैतद्विश्वासकारणम् ।
मधु तिष्ठति जिह्वाग्रे, हृदये तु हलाहलम् ॥ १७ ॥

परोक्षे कार्यहन्तारं प्रत्यक्षे प्रियवादिनम् ।
वर्जयेत्तादृशमित्रं, विषकुम्भपयोमुखम् ॥ १८ ॥

कुसङ्गात् कुबुद्धिः स्यात् कुबुद्धे कुप्रवर्तनम् ।
कुप्रवृत्ते भवेज्जन्तु—र्भाजनं दुःखसन्ततेः ॥ १९ ॥

दुर्जनं प्रथमं वन्दे, सज्जनं तदनन्तरम् ।
मुखप्रक्षालनात्पूर्व गुदा प्रक्षालनं यथा ॥ २० ॥

कुरुते स्वमुखेनैव बहुधा यस्य खण्डनम् ।
नमः पतनशीलाय मुशलाय खलाय च ॥ २१ ॥

विशिष्टकुलजातोऽपि यः खलः खल एव सः ।
चन्दनादपि संभूतो दहत्येव हुताशनः ॥ २२ ॥

आखुभ्यः किं खलैर्ज्ञातं खलेभ्यश्च किमाखुभिः ।
येषां परगृहोत्पातात्, अन्यत्कर्म न विद्यते ॥ २३ ॥

दोषे दोषक दृग् दृष्टि, न गुणे प्रगुणे पुनः ।
खराणां पतनेच्छा स्यात्, पांसौ न विमले जले ॥ २४ ॥

विना परापवादेन, न तृप्यते दुर्जनो जनः ।
काकः सर्वरसान् भुक्त्वा विना मेध्य न तृप्यति ॥ २५ ॥

वैरं य. कुरुते निमित्तरहितो मिथ्यावचो भाषते,
नीचोक्त वचनं श्रणोति सहते स्तौति स्वमन्यं जनं ।
नित्यं निन्दति गर्वितोऽभिभवति स्पर्धां तनोत्यूर्जिता,
मेव दुर्जनमस्तशुद्धधिषणं सन्तो वदन्त्यङ्गिनाम् ॥ २६ ॥

दूरादुच्छ्रितपाणिरार्द्रनयनः प्रोद्घाटिताधांसनो,
गाढालिङ्गनतत्परः प्रियकथालापेषु वद्धादरः ।
अन्तर्गूढविषो वहिर्मधुमय-श्चातीव मायापटु,
को नामाऽयमपूर्वनाटकविधिर्यं शिक्षितो दुर्जन. ॥ २७ ॥

प्राक् पादयो. पतति खादति पृष्टमांसं,
कर्णे कल किमपि रौति शनै र्विचित्रम् ।
छिद्रं निरूप्य सहसा प्रविशत्यशङ्क,
सर्व खलस्य चरितं मशकः करोति ॥ २८ ॥

क्षुद्रात्मानोऽन्तरागत्य, सृजन्ति महतां क्षतिं ।
मशका. करिकर्णान्तः प्रविश्य घ्नन्ति तं न किम् ॥२९॥

तक्षकस्य विषं दन्ते, मक्षिकायाश्च मस्तके ।
वृश्चिकस्य विषं पुच्छे, सर्वाङ्गे दुर्जनस्य तत् ॥ ३० ॥

कवय: किं न पश्यन्ति, किं न खादन्ति वायसाः ।
मद्यपा. किं न जल्पन्ति, किं न कुर्वन्ति दुर्जनाः ॥ ३१ ॥

उपकृतिरेव खलानां, दोषस्य महीयसो भवति हेतुः ।
अनुकूलाचरणेन हि, कुप्यन्ति व्याधयोऽत्यर्थम् ॥ ३२ ॥

खल सत्क्रियामाणोऽपि, ददाति कलह सताम् ।
दुग्धधौतोऽपि किं याति, वायस कलहसताम् ॥ ३३

खलाना कण्टकाना च, द्विविधैव प्रतिक्रिया ।
उपानद् मुखभङ्गो वा, दूरतो वा विसर्जनम् ॥ ३४ ॥

तुष्यन्ति भोजनैर्विप्रा मयूरा घनगर्जितै ।
साधव परसम्पत्या खला परविपत्तिभि ॥ ३५ ॥

श्रावक-वणिक्

श्रद्धालुता श्राति पदार्थचि तनाद्,
धनानि पात्रेषु वपत्यनारतम् ।
किरत्ययुण्यानि सुसाधुसेवनाद्,
अद्यापि त श्रावकमाहुरजसा ॥ १ ॥

अक्षुद्रो रूपसौम्यो विनयगुणयुत क्रूरता शाठ्य मुक्तो
मध्यस्थो दीर्घदर्शी परहितनिरतो लब्धलक्ष कृतज्ञ ।
सदाक्षिण्योऽप्यभीरु सदयगुणरुचि सत्कथ पक्षयुक्तो
वृद्धाहो लज्जयालु शुभजनान्वितो धमरत्नस्य योग्य ॥२॥

पोषका स्वकुलस्यैते, कारक यस्थकुरुम ।
स्वकुल घ्नन्ति चत्वारो वणिक् श्वानो गजा द्विजा ॥३॥

स्थाने सिंहसमा वने मृगसमा देशान्तरे जम्बुका,
आहारे वकभीमसेनसदृशा श्वानोपमा मैथुने ।
रूप मर्कटवत् पिशाचलिपिम्त् चायेऽपि ते निर्गुणा
कार्यार्थे कटका परार्थलटका एते गुणा वाणिजा ॥ ४ ॥

राजा तुष्टो ग्राममेक ददाति ग्रामाधीश क्षेत्रमेक ददाति ।
क्षेत्राधीश सीत्यमेक ददाति सारस्तुष्ट सपद स्वा ददाति।*
(वणिक् तुष्ट हस्ततालि ददाति)

मूल्येन किञ्चित् कलया च किञ्चित्,
मानेन किञ्चित् तुलया च किञ्चित् ।
किञ्चि च्च किञ्चित् सभासमक्षं,
मुष्णन् वणिग् यद्यपि सोऽपि साधु ॥ ६ ॥

श्रुत्वा दुर्वाक्यमुच्चैर्हसति मुपति च स्वीयमानेन लोकं,
क्रयर्द्धं गृह्णाति पण्यं, बहुकमिति वदन्नर्धमेव प्रदत्ते ।
स्वीयान्यायेऽपि पूर्वं, व्रजति नृपगृहं लेख्यके कूटकारी,
मध्ये सिंहप्रताप प्रगट मृगमुख स्याद्वणिग् धूर्त्तराजः ॥७

卐 — ज्ञान — 卐

ज्ञानादासाद्यते मुक्ति, ज्ञानात् स्वर्गोद्भवं सुखम् ।
लभन्ते प्राणिनो यस्मात् तज्ज्ञानं स्वद्रुमोपमम् ॥ १ ॥

यानपात्रसमं ज्ञानं, बुडतां भववारिधौ ।
मोहान्धकारसंहारे, ज्ञानं मार्त्तण्डमण्डलम् ॥ २ ॥

भुवने हि परं ज्ञानं, ज्ञानं सर्वार्थसाधकम् ।
अनिष्टवस्तुविस्तार—वारक ज्ञानमीरितम् ॥ ३ ॥

अन्नदानात् परं नास्ति, विद्यादानं ततोऽधिकम् ।
अन्नदानात् क्षणं तृप्ति., यावज्जीवं च विद्यया ॥ ४ ॥

न चौरहार्यं न च राजहार्यं न भ्रातृभाज्यं न च भारकारी ।
व्यये कृते वर्धत एव नित्यं, विद्याधन सर्वधनप्रधानम् ॥५॥

अव्यये व्ययमायाति व्यये याति सुविस्तरम् ।
अपूर्वः कोऽपि भंडारस्तव भारति दृश्यते ॥ ६ ॥

गाढं गुणवति विद्या, न मुदे विनय विना ।
मूर्खतापि मुदे भूयान् महत्सु विनयान्विता ॥ ७ ॥

विनयेन विद्या ग्राह्या, पुष्कलेन धनेन वा ।
अथवा विद्यया विद्या, चतुर्थं नास्ति कारणम् ॥ ८ ॥

आरोग्यबुद्धिविनयोद्यमशास्त्ररागा,
पञ्चान्तरा पठनसिद्धिकरा नराणाम् ।
आचार्यपुस्तकनिवाससहायभिक्षा,
बाह्याश्च पञ्च पठनं परिवर्धयन्ति ॥ ९ ॥

काकचेष्टा बकध्यानं, श्वाननिद्रा तथैव च ।
स्वल्पाहारश्च स्त्रीत्यागो, विद्यार्थिनः पञ्चलक्षणम् ॥ १० ॥

ज्ञानस्य ज्ञानिनो वापि निन्दाप्रद्वेषमत्सरैः ।
उपघातैश्च विघ्नैश्च, ज्ञानघ्नं कर्म बध्यते ॥ ११ ॥

स्वगृहे पूज्यते मूर्खः, स्वग्रामे पूज्यते प्रभुः ।
स्वदेशे पूज्यते राजा विद्वान् सर्वत्र पूज्यते ॥ १२ ॥

पण्डिते हि गुणास्सर्वे, मूर्खे दोषाश्च केवलम् ।
तस्मात् मूर्खसहस्रेभ्य प्राज्ञ एको विशिष्यते ॥ १३ ॥

अज्ञः सुखमाराध्य, सुखतरमाराध्यते विशेषज्ञः ।
ज्ञानलवदुर्विदग्धं ब्रह्मापि तं नरं न रञ्जयति ॥ १४ ॥

यस्य नास्ति स्वयं प्रज्ञा शास्त्रं तस्य करोति किम् ।
लोचनाभ्यां विहीनस्य दर्पणः किं करिष्यति ॥ १५ ॥

यद्यपि बहुनाधीते तथापि पठ पुत्र व्याकरणम् ।
स्वजनः श्वजनो माभूत्, सकलं शकलं सकृच्छकृत् ॥१६

अव्याकरणजनश्चान्धो बधिरः कोशवर्जितः ।
साहित्येन विना पङ्गुः मूकस्तर्कविवर्जितः ॥ १७ ॥

भारं स वहते तस्य, ग्रन्थस्यार्थं न वेत्ति यः ।
यस्तु ग्रन्थार्थतत्त्वज्ञो नास्य ग्रन्थागमो वृथा ॥ १८ ॥

क्रियाविरहितं हन्त, ज्ञानमात्रमनर्थकम् ।
गतिं विना पथिज्ञोऽपि, नाप्नोति पुरमीप्सितम् ॥ १९ ॥

जहा खरो चंदणभारवाही, भारस्स भागी ण हु चंदणस्स ।
एवं खु णाणी चरणेण हीणो, णाणस्स भागी ण हु सुग्गइए ॥२० ॥

ॐ कर्म-भाग्य-विधाता ॐ

विधिर्विधाता नियतिः स्वभावः, कालो ग्रहाश्चेश्वरकर्म दैवं ।
भाग्यानि पुण्यानि यमः कृतान्त, पर्यायनामानि पुराकृतस्य ॥ १ ॥

वैद्या वदन्ति कफपित्तमरुद्विकारं,
नैमित्तिका ग्रहकृतं प्रवदन्ति दोषम् ।
भूतोपसर्गमथ मन्त्रविदो वदन्ति,
कर्मैव शुद्धमतयो गतयो यतयो गृणन्ति ॥ २ ॥

किं करोति नरः प्राज्ञः, प्रेर्यमाण स्वकर्मभिः ।
प्रोक्तैव हि मनुष्याणां, बुद्धिः कर्मानुसारिणी ॥ ३ ॥

खनन्तु सप्तपातालं, भ्रमन्त्वाकाशमण्डले ।
धावन्तु सकलां पृथ्वीं, नादत्तमुपतिष्ठते ॥ ४ ॥

सुखस्य दुःखस्य न कोऽपि दाता,
परो ददातीति कुबुद्धिरेषा ।
पुराकृतं कर्म तदेव भुज्यते,
दुष्कर्म नून तपसा च हीयते ॥ ५ ॥

राजानः खेचरेन्द्राश्च केशवाः चक्रवर्तिनः ।
देवेन्द्रा वीतरागाश्च मुच्यन्ते नैव कर्मणा ॥ ६ ॥

औषध शकुन मन्त्र, नक्षत्र ग्रह देवता ।
भाग्यकाले प्रसीदन्ति, अभाग्ये यान्ति विक्रियाम् ॥ ७ ॥

भाग्य फलति सर्वत्र न विद्या न च पौरुषम् ।
समुद्रमथनाल्लेभे, हरि-लक्ष्मीं हरो विषम् ॥ ८ ॥

किं करोति पिता श्रीमान् यद्यभाग्यभृत सुत ।
शङ्खो भिक्षामटन् दृष्टो, रत्नाकरभवोऽपि यत् ॥ ९ ॥

अभाग्ये सत्यनर्थाय मता सङ्गोऽपि जायते ।
नालिकेरजल जज्ञे कर्पूरमिलनाद्विषम् ॥ १० ॥

कर्मणो हि प्रधानत्व किं कुर्वन्ति शुभा ग्रहा ।
वशिष्ठदत्तलग्नोऽपि राम प्रव्रजितो वने ॥ ११ ॥

तावत्तेजस्विना तेजो यावद्भाग्यमभङ्गुरम् ।
क्षीणतैल कियत्काल, प्रदीपोऽपि प्रदीप्यते ॥ १२ ॥

बन्धुर्वैरिजनायते गुणवतीकान्ता च सन्तप्यते
मित्र चापि खलायते, गुणनिधि पुत्रोप्यमित्रायते ।
श्रीखण्ड दहनायते श्रवणयो सूक्त तु शूलायते,
जाते पुण्यविपर्यये तनुभृता अर्थाऽप्यनर्थायते ॥ १३ ॥

हसन्तो हेलया जीवा कर्मबन्ध प्रकुर्वते ।
तद्विपाका हि कार्येषु रुदद्भिरपि भुज्यते ॥ १४ ॥

येन भृभङ्गमात्रेण भज्यन्ते पर्वता अपि ।
तरह्यो कर्मवश्ये, भूयेभिक्षापि नाप्यते ॥ १५ ॥

जातिचातुर्यहीनोऽपि कर्मण्य ग्रुदयावहे ।
क्षणाद्रङ्कोऽपि राजास्यात् छत्रच्छन्नदिगन्तर ॥ १६ ॥

तादृशी जायते बुद्धि व्यवसायोऽपि तादृश ।
सहायास्तादृशा यत्र यादृशी भवितव्यता ॥ १७ ॥

पौलस्त्यः कथमन्यदारहरणे, दोषं न विज्ञातवा-

नक्षैश्चापि युधिष्ठिरेण रमता ज्ञातो न दोषो नु किम् ।

रामेणापि वने न हेमहरिणस्यासंभवो लक्षितः,

प्रत्यासन्नविपत्तिमूढमनसां, प्रायो मतिः क्षीयते ॥१८॥

नीचैर्गोत्रं वीरे मल्लौ स्त्रीत्वं, प्रवासिता पाण्डवे ।

कृष्णे च सर्वनाशो, मेतार्ये जातिहीनत्वम् ॥ १९ ॥

हरणं जनक सुतायाः, निषादसेवाऽसुखं हरिश्चन्द्रे ।

स्त्रीत्यागं नलभूपे, विक्रयो मलयसुन्दर्याः ॥ २० ॥

ब्रह्मा येन कुलालवन्नियमितो ब्रह्माण्डभाण्डोदरे,

विष्णुर्येन दशावतारगहने क्षिप्तो महासङ्कटे ।

रुद्रो येन कपालपाणिपुटके भिक्षाटनं कारित,

सूर्यो भ्राम्यति नित्यमेव गगने तस्मै नमः कर्मणे ॥२१॥

नमस्यामो देवान् ननु हतविधेस्तेऽपि वशगाः

विधिर्वन्द्यः सोऽपि प्रतिनियतकर्मैकफलद ।

फलं कर्मायत्तं यदि किमपरैः किं च विधिना,

नमस्तत्कर्मभ्यो विधिरपि न येभ्यः प्रभवति ॥ २२ ॥

चिन्ताचक्रसमारूढो, योगदण्डसमाहतः ।

कर्माष्टकुलालेन, भ्राम्यते घटवन्नरः ॥ २३ ॥

यथा धेनुसहस्रेषु, वत्सो विन्दति मातरम् ।

तथा पूर्वकृतं कर्म, कर्त्तारमनुगच्छति ॥ २४ ॥

सावद्यं चित्तवाक्कायै-रकुर्वतोऽपि जन्मिन ।

अनन्तकालमेकाक्षास्विप्रत्यविरतेः फलम् ॥ २५ ॥

दग्धे बीजे यथात्यन्त, प्रादुर्भवति नाङ्कुरः ।

कर्मबीजे तथा दग्धे, न रोहति भवाङ्कुरः ॥ २६ ॥

इहोपपत्तिर्मम केन कर्मणा क्व च पयातव्यमितो भवादिति।
विचारणा यस्य न जायते हृदि कथं स धर्मप्रवणो
भविष्यति ॥ २७ ॥

अनित्यता–असारता

असारमेव ससारं स्वरूपमिति चेतसि।
विभाव्य हितदे धर्मे यत्नं कुरुत भो जना ॥ १ ॥

लोक पृच्छति मे वार्तां शरीरे कुशलं तव।
कुत कुशलमस्माक आयुर्याति दिने दिने ॥ २ ॥

चला विभूति क्षणभङ्गि यौवनं, कृतान्तदन्तान्तरवर्ति जीवितं।
तथाप्यवज्ञा परलोकसाधने अहो नृणा विस्मयकारि
चेष्टितं ॥ ३ ॥

चलालक्ष्मीश्चला प्राणाश्चलं चचलयौवनम्।
चलाचलेऽस्मिन् ससारे धर्म एको हि निश्चल ॥ ४ ॥

आयुर्धनं यौवन च स्पर्द्धयेव परस्परम्।
सत्वरं गत्वराण्येव, ससारेऽस्मिन् शरीरिणाम् ॥ ५ ॥

यौवनं जरया ग्रस्त काय रोगैरभिद्रुतम्।
जीवित यमराजस्य वशवर्ती क्व सारता ? ॥ ६ ॥

व्याघ्रवक्त्रे प्रविष्टस्य कराले तीक्ष्णदंष्ट्रया।
मृगस्य यत्सुखं भवति, तत्सुखं भववर्तिनाम् ॥ ७ ॥

यथा शोफस्य पुष्टत्वं यथा वा वध्यमण्डनम्।
सुखाभिमानधनिनो विनाशो देहिना तथा ॥ ८ ॥

जीव मरणेण समं उप्पज्जइ जुव्वणं सह जराए।
रिद्धी विणाससहिआ हरिसविसाओ न कायव्वो ॥ ९ ॥

अनित्यानि शरीराणि, विभवो नैव शाश्वत. ।
नित्यं सन्निहितो मृत्यु., कर्त्तव्यो धर्मसंग्रह ॥ १० ॥

न शक्यं निर्मलीकर्त्तुं, गात्रं स्नानशतैरपि ।
अश्रान्तमिव श्रोतोभि-र्नवभिमलमुद्भिरत् ॥ ११ ॥

यदि नामास्य कायस्य, यदन्तस्तद्बहिर्भवेत् ।
दण्डमादाय लोकोऽयं, शुनः काकांश्च वारयेत् ॥ १२ ॥

किञ्च संस्नापितो लिप्तो, भूषितो भोजितोऽपि च ।
खलवत् खलु कायोऽयं, नात्मसात् कर्हिचिद्भवेत् ॥ १३ ॥

अहन्यहनि भूतानि, गच्छन्ति यममन्दिरम् ।
शेषा जीवितुमिच्छन्ति, किमाश्चर्यमतः परम् ॥ १४ ॥
(महाभारत शान्तिपर्व श्लोक–२१)

समुत्पद्य समुत्पद्य, विपद्यन्तेऽप्सु बुद्बुदाः ।
यथा तथा क्षणेनैव, शरीराणि शरीरिणाम् ॥ १५ ॥

न सा जाति र्न सा योनि-र्न तत्स्थानं न तत्कुलम् ।
न जाता न मृता यत्र, सर्वे जीवा अनन्तश. ॥ १६ ॥

नो विद्या न च भेषज न पिता नो बान्धवा नो सुता,
नाभिष्टा कुलदेवता न जननी स्नेहानुबन्धान्विता ।
नार्थो न स्वजनो न वा परिजनः शारीरिकं नो बलम्,
नो सक्ता सततं सुरा सुखरताः सन्धातुमायुः क्षमा. ॥१७॥

दिव्यज्ञानयुता जगत्त्रयनुता शौर्यान्विता सत्कृताः,
देवेन्द्राः सुरवृन्दवन्द्यचरणास्सद्विक्रमाश्चक्रिणः ।
वैकुण्ठा बलशालिनो हलधरा ये रावणाद्याः परे,
ते कीनाशमुख विशन्त्यशरणा यद्वानलङ्घ्यो विधि ॥१८॥

सा नत्थि कला तं नत्थि उसहंतं नत्थि किंपि विन्नाणं ।
जेण धरिज्जइ काया, खज्जन्ती कालसप्पेणं ॥ १९ ॥

मङ्गलैः कौतुकैर्योगै—र्विद्यामन्त्रैस्तथौषधैः ।
न शक्ता मरणात्त्रातुं सेन्द्रा देवगणा अपि ॥ २० ॥

शिशुमशिशुं कठोरमपण्डितमपि च पण्डित
धीरमधीरं मानीनममानीनमगुणमपि च बहुगुणम् ।
यतिमयतिं प्रकाशमप्रलीनमचेतनमथ सचेतनम्,
निशि दिवसेऽपिसान्ध्यसमयेऽपि विनश्यति कोऽपि
कथमपि ॥ २१ ॥

(આચારાંગ ટીકા)

पुरन्दरसहस्राणि चक्रवर्तिशतानि च ।
निर्वापितानि कालेन प्रदीपा इव वायुना ॥ २२ ॥

गर्भे जन्मनि बाल्ये च यौवने वार्धकेऽपि च ।
जन्तो र्जीवितरत्नानि हरते कालतस्करः ॥ २३ ॥

धी धी धी संसारं देवो मरिउण जं तिरी होइ ।
मरिउण रायराया परिपच्चइ निरयजालाहिं ॥ २४ ॥

इन्द्रोऽपि कीटता याति नरकं चक्रवर्त्यपि ।
पृथ्वीनाथोऽपि पत्तित्वं, धनाढ्योऽपि दारिद्रताम् ॥ २५ ॥

धिक् संसारं यत्र युगा परमरूप गर्वितं ।
मृत्वा जायते कृमिस्तत्रैव कलेवरे निजकं ॥ २६ ॥

पिता दासो दासो भवति जनको बन्धुरहितो,
रिपुर्बन्धुर्माता भवति दुहिता सापि जननी ।
अनिष्टं स्यादिष्टं परिणमति शमासुखनया
जनो धिक् संसारे तदपि रमते नो विरमति ॥ २७ ॥

अनन्तं पार्थिवैर्भुक्ता कालेनोर्वी धनानि च ।
मेलितानि परं त्यक्त्वा गतास्ते स्वहस्तैः सह ॥ २८ ॥

द्रव्याणि तिष्ठन्ति गृहेषु नार्यो विश्राणभूमौ स्वजनाः
स्मशाने ।
देहश्चितायां परलोकमार्गे कर्मानुगो याति स एक जीव. ॥२९

गृहे अर्थानि वर्तन्ते, स्मशाने मित्रबान्धवा. ।
सुकृतं दुष्कृतं चैव, गच्छन्तमनुगच्छति ॥ ३० ॥

गृहीत्वा पुण्यपापे द्वे, नाणके स्वयमर्जिते ।
शेषं विमुच्य निःशेषं, जीवा यान्ति भवान्तरे ॥ ३१ ॥

मातापितृसहस्राणि, पुत्रदारशतानि च ।
युगे युगे व्यतीतानि, कस्याहं कस्य बान्धवाः ॥ ३२ ॥

जम्मे जम्मे सयणावलीउ, मुक्काउ जाउ जीवेण ।
ताउ सव्वागासे संगहिआउ न मायंति ॥ ३३ ॥

सव्वे जीवा जणिआ, जणिओ सव्वेहिं एस पुण गसियो ।
सव्वे अणेण गसिआ, अणाइ संसारभमणंमि ॥ ३४ ॥

कियती न हि मे माता भूता, कियती भगिनी नहि संजाता ।
कियती वेला न हि संपन्नः, कियती वेला नैव विपन्नः ॥३५

जाता. कति नहि सुखसंबंधा, न विदन्त्येते जीवा अन्धाः ।
कष्टरे मोहनटस्य विलासः, सर्वो नव इव पुनराभासः ॥३६

सततविविधजीव. ध्वंसनाद्यैरुपायै.
स्वजनतनुनिमित्तं कुर्वते पापमुग्रम् ।
व्यथिततनुमनस्का जन्तवोऽमी सहन्ते,
नरकगतिमुपेता दुःखमेकाकिनस्ते ॥ ३७ ॥

एक प्रजायते जन्तु—रेक एव प्रलीयते ।
एकोऽनुभुङ्क्ते सुकृत—मेक एव च दुष्कृतम् । ३८ ॥

दुरस्था पर्वता रम्या, वेश्या च मुखमण्डने ।
वार्त्ता रम्या च युद्धस्य, भवो रम्यश्च बाह्यत. ॥ ३९ ॥

स्वप्ने यथाय पुरुष प्रयाति
। ददाति गृह्णाति करोति वक्ति ।
निद्राक्षये तच्च न किञ्चिदस्ति
सर्वं तथेद हि विचार्यमाणम् ॥ ४० ॥

कोऽह कस्मिन् कथमायात, का मे जननी को मे तात ।
इति परिभावयत• ससार, सर्वोऽय स्वप्नव्यवहार ॥४१॥

दुःख स्त्रीकुक्षिमध्ये प्रथममिह भवेद् गर्भवासे नराणाम्,
बाल्ये चापि दुःख मल्लुलितवपु स्त्रीपय पानमिश्रम् ।
तारुण्ये चापि दुःख भवति विरहज वृद्धभावोऽप्यसार,
ससारे रे मनुष्या वदत यदि सुख स्वल्पमप्यस्ति किञ्चिद्
। । ॥४२॥

निर्द्रव्यो धनचिन्तया धनपतिस्तद् रक्षणे चाकुलो,
नि स्त्रीकस्तदुपायसगतमतिस्स्त्रीमानपत्येच्छया ।
प्राप्तस्तानखिलान्यपीह सतत रोगै पराभूयते
जीव कोऽपि कथञ्चन पि नियत प्राय सदा दु खित ॥४३

जन्मदु ख जरादु ख, मृत्युदु ख पुन पुन ।
ससारसागरे घोरे तस्मात् जागृत जागृत ॥ ४४ ॥

रमणीस्तनभरनाभिदेश दृष्ट्वा मागान्मोहनिवेशम् ।
एतन्मासवसादिविकार, मनसि विमशय वारवारम् ॥४५॥

भवे भवे भवेद्देहो, देहिना भवकारणम् ।
न पुन सर्ववित् प्रोक्त मुक्तिकारि कृपानतम् ॥ ४६ ॥

ग्रामान्तरे विहितशम्बलक, प्रयाति
सर्वोऽपि लोक इति रूढ प्रसिद्धा ।
मूढस्तु दीर्घपरलोकपथप्रयाणे
पाथेयमात्रमपि नो विदधात्यधन्य ॥ ४७ ॥

गव्यूतं प्रव्रजन् मार्गं, पाथेयं यः करोति सः ।
मृत्युमार्गे न वै कुर्याद्, दुर्बुद्धिः स्वजनैर्विना ॥ ४८ ॥

शम्बलं कुरु रे मूढ, धर्मं दानं तपो जपम् ।
इहामुत्र हितार्थाय, न ज्ञातं व्रजनं भवेत् ॥ ४९ ॥

卐 मृत्यु 卐

अत्थेण न छुट्टिज्जइ, वाहुवलेण ण मंततंतेहिं ।
ओसहमणिविज्जाहिं अ, न धरा मच्चुस्स घडीआवि ॥१॥

स्वमस्तकसमारूढ, मृत्यु पश्येज्जनो यदि ।
आहारोऽपि न रोचेत, किमुतान्या विभूतयः ॥ २ ॥

अशनं मे वसनं मे, जाया मे बन्धुवर्गो मे ।
इति मे मे कुर्वाण, कालवृको हन्ति पुरुषाजम् ॥ ३ ॥

पुत्रो मे भ्राता मे, स्वजनो मे गृहकलत्रवर्गो मे ।
इति कृत मे मे शब्दं, पशुमिव मृत्युर्जनं हरति । ४ ॥

वध्यस्य चौरस्य यथा पशोर्वा,
संप्राप्यमाणस्य पद वधस्य ।
शनै शनैरेति मृतिः समीपं,
तथाखिलस्येति कथं प्रमादः ॥ ५ ॥

अहो नु मोहमुग्धस्य, लोकस्येयं प्रमादिता ।
यद्वालं मृतमालोक्य, वृद्धस्तिष्ठति निर्भयः ॥ ६ ॥

अध्यवसायेन निमित्तेन, आहारेण वेदनया पराघातेन ।
स्पर्शेनापानप्राणेन, सप्तविधं क्षीयत आयु ॥ ७ ॥

भवति मरण प्रत्यासन्नं विनश्यति यौवनं,
प्रभवति जरा सर्वाङ्गानां विनाशविधायिनी ।

विरमत बुधा कामार्थेभ्यो वृषे कुरुतादर
वदितुमिति वा वर्णोपान्ते स्थित पलित जने ॥८॥

उद्घाटितनवद्वारे पञ्जरे विहगोऽनिल ।
यत्तिष्ठति तदाश्चर्य, प्रयाणे विस्मय कुत ॥ ९ ॥

जन्मिना प्रकृतिर्मृत्यु-विकृति र्जीवित पुन ।
तत स्वभावसिद्धयर्थे को विषादो विवेकिन ॥ १० ॥

ये पातालनिवासिनो सुरगणा ये स्वैरिणो व्यतरा,
ये ज्योतिष्कविमानवासिविबुधास्तारास्तचन्द्रादय ।
सौधर्मादिसुरालये सुरगणा ये चापि वैमानिका-
स्ते सर्वेऽपि कृतान्तवासमवशा गच्छन्ति किं शुच्यते ॥११

मृत्योर्विभेषि किं बाल स च भीत न मुञ्चति ।
अजात नैव गृह्णाति, कुरु प्रयत्नमजन्मनि ॥ १२ ॥

हा माया हा बप्पो हा बन्धू हा पणयणी सुओइट्ठो ।
पिक्खतस्सविसव्व, मरइकुड्डव सकरुणस्स॥१३

सयम

भवे भवे भवेद्देहो देहिना भवकारण ।
न पुन सर्ववित्प्रोक्त मुक्तिकारि कृपाव्रतम् ॥ १ ॥

महता पुण्यपण्येन क्रीतेय कायनौस्त्वया ।
पार भवोदधेर्गन्तु त्वर यावन्न भिद्यते ॥ २ ॥

दीक्षा गृहीता दिनमेकमेव
येनोग्रचित्तेन शिव स याति ।
न तत्कदाचित्तदवश्यमेव
वैमानिक स्यात् त्रिदश प्रधान ॥ ३ ॥

ये रात्रौ सर्वदाहारं, वर्जयन्ति सुमेधसः ।
तेषां पक्षोपवासस्य, फलं मासेन जायते ॥ ६ ॥

महाभारत शान्तिपर्व

चत्वारो नरकद्वारा प्रथमं रात्रिभोजनम् ।
परस्त्रीगमनं चैव, सन्धानानन्तकायिके ॥ ७ ॥

संसक्तजीव संघातं, भुञ्जाना निशि भोजनम् ।
राक्षसेभ्यो विशिष्यन्ते, मूढात्मानः कथं नु ते ॥ ८ ॥

पद्म पुराण प्रभासखंड

वासरे च रजन्यां च, यः खादन्नेव तिष्ठति ।
शृङ्गपुच्छपरिभ्रष्टः, स्पष्टं स पशुरेव हि ॥ ९ ॥

अस्तंगते दिवानाथे, आपो रुधिरमुच्यते ।
अन्नं मांससमं प्रोक्तं, मार्कण्डेन महर्षिणा ॥ १० ॥

ब्रह्मपुराण

प्रमाद त्याग

मज्जं विसय कसाया निद्दा विकहा य पंचमी भणिआ ।
एए पंच पमाया, जीवं पडंति संसारे ॥ १ ॥

प्रमादः परमद्वेषी प्रमादः परमं विषम् ।
प्रमादो मुक्तिपुर्दस्युः प्रमादो नरकालयः ॥ २ ॥

श्वः कार्यमद्य कुर्वीत पूर्वाह्णे चापराह्णिकम् ।
न हि प्रतीक्षते मृत्युः कृतमस्य न वा कृतम् ॥ ३ ॥

यावत्स्वस्थमिदं कलेवरगृहं यावच्च दूरे जरा,
यावच्चेन्द्रियशक्तिरप्रतिहता, यावत्क्षयो नायुषः ।
आत्मश्रेयसि तावदेव विदुषा, कार्यः प्रयत्नो महान्,
प्रोद्दीप्ते भवने च कूपखननं प्रत्युद्यमः कीदृशः ॥ ४ ॥

यावत्स्वस्थमिदं देहं यावद् मृत्युश्च दूरतः ।
तावदात्महितं कुर्यात्, प्राणान्ते किं करिष्यति ॥ ५ ॥

जरा जाव न पीडइ वाहि जाव न वड्ढइ ।
जाव इंदिया न हायंति, ताव धम्मं समायरे ॥ ६ ॥

विलम्बो नैव कर्त्तव्यो आयुयाति दिने दिने ।
न करोति यमः क्षान्तिं, धर्मस्य त्वरिता गतिः ॥ ७ ॥

छायमिसेण कालो सयलजिआण छलं गवेसंतो ।
पासं कहवि न मुंचइ ता धम्मे उज्जमं कुणह ॥ ८ ॥

अज्ज कल्लं परं परारिं पुरिसा चिन्तन्ति अत्थसंपत्तिं ।
अंजलिगयं व तोयं गलंतमाउं न पिच्छन्ति ॥ ९ ॥

जं कल्ले कायव्वं तं अज्ज च्चिय करेह तुरमाणा ।
बहु विग्घो हु मुहुत्तो मा अवरण्हं पडिक्खेह ॥ १० ॥

ही संसारसहाव, चरियं नेहाणुरागरत्तावि ।
जे पुव्वण्हे दिट्ठा ते अवरण्हे न दीसन्ति ॥ ११ ॥

मा सुअह जग्गि अव्वे पलाइअव्वम्मि कीसवी समेह ।
तिन्नि जणा अणुलग्गा रोगो अ जरा अ मच्चु अ ॥१२॥

दिवस निसाघडिमालं आउसलिलं जीआण घितूण ।
चंदाइच्चबइल्ला कालरहट्टं भमाडंति ॥ १३ ॥

आयुर्वर्षशतं नृणां परिमितं, रात्रौ तदर्धं गतं
तस्यार्धस्य कदाचिदर्धमधिकं, वृद्धत्वबाल्यत्वयोः ।
शेषं व्याधिवियोगशोकमदनासेवादिभिर्नीयते,
देहे वारितरङ्गचञ्चलतरे धर्मयुतं प्राणिनाम् ॥ १४ ॥

अवाप्य धर्मावसरं विवेकी कुर्याद्विलम्बं नहि विस्तराय ।
तातो जितस्तक्षशिलाधिपेन रात्रिं व्यतिक्रम्य पुनः न लेभे ॥१५

क्रोधावेशे नदीपूरे, प्रवेशे पापकर्मणि ।
अजीर्णे भुक्तौ भीस्थाने, कालक्षेप प्रशस्यते ॥ १६ ॥

धर्मारम्भे ऋणच्छेदे, कन्यादाने धनागमे ।
शत्रुघाते च रोगे च, कालक्षेपो न कारयेत् ॥ १७ ॥

निर्वाणदीपे किमु तैलदानं, चौरे गते वा किमु सावधानं ।
पयोगते किं खलु सेतुबन्ध· वयोगते किं ननु धर्मरागः ॥१८

किं नास्ति मरणं तस्मिन्, शरणं वास्ति किञ्चन ।
किं नानित्याश्च संयोगा, निश्चिन्तैस्स्थीयते कथम् ॥१९॥

युवैव धर्मशीलः स्यादनित्यं खलु जीवितं ।
कोहि जानाति कस्याद्यः मृत्युकालो भविष्यति ॥ २० ॥

नान्तकस्य प्रियः कश्चिन्, न लक्ष्म्याः कोऽपि वल्लभ· ।
नाप्तो जराया· कोप्यस्ति, यूयं तदपि सुस्थिता ॥ २१ ॥

वैराग्योपदेशक

जन्तव· सुखमिच्छन्ति, निस्तुपं तच्छिवे भवेत्,
तद्ध्यानात्तन्मनः शुध्या, कपायविजयेन सा ।
स इन्द्रियजयेन स्यात्, सदाचारादसौ भवेत्,
स जायते सदुपदेशान्नृणां गुणनिबन्धनम् ॥ १ ॥

चत्तारि परमंगाणि, दुल्लहाणीह जंतुणो ।
माणुसत्तं सुइ सद्धा, संजमम्मि य वीरियं ॥ २ ॥

विभेपि जन्तो यदि दुःखराशे—
स्तदिन्द्रियार्थेषु रतिं कृथा मा ।
तदुद्भवं नश्यति शर्म यद् द्राक्,
नाशे च तस्य ध्रुवमेव दुःखम् ॥ ३ ॥

चित्तेऽपि यदि संसारान् मोक्षप्राप्तिं च काङ्क्षसि ।
तदेन्द्रियजयं कर्तुं, स्फोरय स्फारपौरुषम् ॥ ४ ॥

संसारम्मि असारे नत्थि सुहं वाहि वेअणापउरे ।
जाणंतो इह जीवो ण कुणइ जिणदेसिअं धम्मं ॥५॥

आत्मबुद्धिः शरीरादौ, यस्य स्यादात्मविभ्रमात् ।
बहिरात्मा स विज्ञेयो मोहनिद्रास्तचेतनः ॥ ६ ॥

बहिर्भावानतिक्रम्य, यस्यात्मन्यात्मनिश्चयः ।
सोऽन्तरात्मा मतस्तज्ज्ञैः, विभ्रमध्वान्तभास्करैः ॥ ७ ॥

निर्लेपो निष्कलः शुद्धो, निष्पन्नोऽत्यन्तनिर्वृतः ।
निर्विकल्पश्च शुद्धात्मा परमात्मेति वर्णितः ॥ ८ ॥

त्रीणि त्रीणि कुटुम्बानि, सर्वेषां सन्ति देहिनाम् । वै
तत्राद्यं क्षान्तिसन्तोषज्ञानसत्यशमादिकम् ॥ ९ ॥ रा

द्वितीयं क्रोधशोकार्तिमानमायाभयादिकम् । ग्य
तृतीयमङ्गं तद्धेतुर्नारी तत्कुलं तथा ॥ १० ॥ फ

आद्यं स्वाभाविकं तत्र, कुटुम्बमविनश्वरम् । ल
आविर्भावतिरोभाव—धर्मकं मोक्षदायकम् ॥ ११ ॥

औपाधिकं द्वितीयं च स्वाभाविकधिया धृतम् । ल
अनाद्यनन्तमभव्येषु भव्येष्वस्तादि सान्तवत् ॥ १२ ॥

आविर्भावतिरोभाव—धर्मकं भवकारणम् । ता
एकान्तादिनशीलं च, प्रत्याऽयोगनिप्रदम् ॥ १३ ॥

तृतीयं सादि सान्तं च, यादृच्छिकमुपाधिजम् ।
अतः कुटुम्बपोषेण, भवनिर्वाणकारणम् ॥ १४ ॥

वृक्षं क्षीणफलं त्यजन्ति विहगा, शुष्कं सरः सारसाः,
पुष्पं पर्युषितं त्यजन्ति मधुपा भ्रष्टं नृपं सेवकाः।
निर्द्रव्यं पुरुषं त्यजन्ति गणिका, दग्धं वनान्तं मृगाः,
सर्वं स्वार्थवशाज्जनोऽभिरमते, न कस्य को वल्लभः ॥ १५ ॥

यावद्वित्तोपार्जनसक्त—स्तावन्निजपरिवारो रक्तः।
पश्चाज्जर्जरभूते देहे, वार्त्ता कोऽपि न पृच्छति गेहे ॥१६॥

पियपुत्तमित्तघरघरणिजाय,
इह लोइय सव्व नियसुहसहाय।
नवि अत्थि कोइ तुह सरणि मुक्ख,
इकल्लु सहसि तिरिनिरयदुक्ख ॥ १७ ॥

संगं नैव हि कश्चिदस्य कुरुते, सम्भाषतेऽनादरात्,
सम्प्राप्तो गृहमुत्सवेषु धनिनां, सावज्ञमालोक्यते।
दूरादेव महाजनस्य विहरत्यल्पच्छदो लज्जया,
मन्ये निर्धनता प्रकाममपरं षष्ठं महापातकम् ॥ १८ ॥

वनानि दहतो वह्नेः सखा भवति मारुतः।
स एव दीपनाशाय, कृशे कस्यास्ति सौहृदम् ॥ १९ ॥

ધર્મના હેતુઓ :—मानुष्यं शोभनो देशः, शुभा जातिः शुभं कुलम्।
सुरूपं दीर्घमायुष्य—मारोग्यं बुद्धिपाटवम् ॥ २० ॥
कल्याणमित्रसंसर्गं, पापमित्रविवर्जितम्।
सुश्रूषा सुश्रुतिश्चैव, सुकलत्रादिपरिच्छदः ॥ २१ ॥
अन्तरङ्गद्विषां मांद्य—मौदार्यं पापभीरुता।
सुनीतौ प्रीतिरित्याद्या, बहवो धर्महेतवः ॥ २२ ॥

પાપના હેતુઓ :—कुदेशः कुत्सितोवासः, कुजाति कुत्सिता गतिः।
कुशास्त्राणि कुमित्राणि, कुकलत्रादिपरिच्छदः ॥ २३ ॥

कुश्रुति कुमतिश्चैव, कुविद्या कुत्सितो गुरु ।
अत्यन्तमुत्कटो रागो द्वेषो मोहश्च कुग्रह ॥ २४ ॥
महारम्भो महादम्भो महालोभो महामद ।
कुनीती प्रीतिरित्याद्या बहवो पापहेतव ॥ २५ ॥
उत्थायोत्थाय चिन्त्यहि, किमद्य सुकृत कृत ।
आयुष्यखण्डमादाय सूर्यश्चास्तमय गत ॥ २६ ॥
करिष्यामि करिष्यामि करिष्यमीति चिन्तया ।
मरिष्यामि मरिष्यामि, मरिष्यामीति विस्मृतम् ॥ २७ ॥
अनर्घ्याण्यपि रत्नानि लभ्यन्ते विभवै सुखम् ।
दुर्लभो रत्नकोट्यापि, क्षणोऽपि मनुजायुष ॥ २८ ॥
मृत किमु प्रेतपति दुरामया गता क्षय किं नरकाश्च मुद्रिता।
ध्रुवा किमायुर्धनदेहबन्धवा, सकौतुको यद्विषयैर्विमुह्यसि ॥ २९ ॥
कार्य सपदि नानन्द, पूर्वपुण्यभिदे हि सा ।
सैवापदि विपादस्तु सा हि प्राक् पापविध्यये ॥ ३० ॥
एतद्धर्मस्य सर्वस्वम् शेषो वचनविस्तर ।
परेषा तन्नकर्तव्य यदात्मनि न रोचते ॥ ३१ ॥
रागी बध्नाति कर्माणि, वीतरागो विमुच्यते ।
जना जिनोपदेशोऽय, सक्षेपाद्बन्धमोक्षयो ॥ ३२ ॥
आपदा कथित पन्था इन्द्रियाणामसयम ।
तज्जय सम्पदा मार्गो, येनेष्ट तेन गम्यता ॥ ३३ ॥
धम्मुज्जमति सत्ती जइ जिय तुह नत्थि ता इ किर ताव,
अप्पाण झुरतो, मा विरमसु तहवि कइयावि ।
पर्णं वि नीपग क्यावि धम्मुज्जमोऽयि तुह होज्जा
अनह दुरसयतुडो पाघले जासि सत्तमय ॥ ३४ ॥

जं आसि धम्मवीयं, पुव्वभवे वाविअं तए जीव ।
तं इह लुणासि संपइ, वावियमिण्हं लुणसि अग्गे ॥ ३५ ॥

वाहुल्लेणं लोओ पिच्छइ, नयणेहिं नेव हियएणं ।
तेणं विसएहिंतो, कह विरत्तो कुणउ धम्मम् ॥ ३६ ॥

संसारानित्यतां बुध्वा, ये तिष्ठन्ति निराकुला ।
ते नूनं वह्निना दिप्ते, शेरते निर्भर गृहे ॥ ३७ ॥

गतानुगतिको भूत्वा, मा त्वं स्वपिहि निर्भरम् ।
पतन्तं वीक्ष्य कूपेऽन्धं, सज्ञाक्षस्तत्र किं विशेत् ॥ ३८ ॥
शृण्वन्तोऽपि न शृण्वन्ति, जानन्तोऽपि न जानते ।
पश्यन्तोऽपि न पश्यन्ति, धर्मतत्त्वं भवे रता ॥ ३९ ॥
संसारनाटकं स्पष्ट सर्वं, पश्यत्युत्फुल्ल लोचनः,
स्वदेहनाटकं स्पष्टं कश्चिन्नेक्षत मूढधीः ।
बाल्यतारुण्यवृद्धत्व, हास्यरोदनखेदनम्,
विषादानन्दक्रोपादि, कोटिश पश्य कौतुकम् ॥ ४० ॥
गेहं जर्जरमाखुभिः कृताविलं, चेलं च यूकालयं,
शय्यामत्कुणसंकुला वपुषि रुग्, रुक्षासनं भोजनम् ।
वृत्तिर्भारवहादिका परुषवाग्, जाता कुरुपा वधू—
र्यस्येत्थं ननु सोऽपि नोज्झति गृहासंगं हहा मूढधी ॥ ४१ ॥
गृहेन्नमात्रदौर्लभ्यं, लभ्यन्ते मोदका व्रते ।
वैराग्यस्यायमर्थोऽहि दुःखगर्भस्य लक्षणम् ॥ ४२ ॥
अप्पे खित्ते काले, जीवे भावे अ संपयालाहे ।
विग्घाइकमे लब्भइ, जो धम्मो भयह तं सिवयं ॥ ४३ ॥

ॐ सामान्योपदेशक ॐ

जिनेन्द्रपूजा गुरुपर्युपास्ति, सत्वानुकम्पा शुभपात्रदानम् ।
गुणानुरागः श्रुतिरागमस्य नृजन्मवृक्षस्य फलान्यमूनि ॥ १ ॥

त्रैकाल्य जिनपूजन प्रतिदिन सङ्गस्य सन्माननम्,
स्वाध्यायो गुरुसेवन च विधिना दान तथावश्यकम्।
शक्त्या च व्रतपालन वरतपो ज्ञानस्य पाठस्तथा,
सैष श्रावक पुङ्गवस्य कथितो धर्मो जिनेन्द्रागमे ॥ २॥

देवापूजा गुरूपास्ति, स्वाध्याय संयमस्तथा।
दान चेति गृहस्थाना, षट्कर्माणि दिने दिने ॥ ३ ॥

तत्थ तुमे पुव्वह्णे, पाणपि नो चेव ताव पायव्व।
नो जाव चेइयाइ साहू वि य वंदिया विहिणो ॥ ४ ॥

न देवपूजा न च पात्रपूजा न श्राद्धधर्मश्च न साधुधर्म।
लब्ध्वापि मानुष्यमिद समस्त कृत मयारण्य विलापतुल्य ॥५॥

जत्थऽत्थि चेइयाइ, जत्थ य साहूहिं होइ संजोगो।
जत्थऽन्ने साहम्मी, तत्थ निवेसे वसइ सड्ढो ॥ ६ ॥

बाल प्राय रमणासक्त-स्तरुण प्राय रमणीरक्त।
वृद्ध प्रायश्चिन्तामग्नस्तदहो धर्मे कोऽपि न लग्न ॥ ७ ॥

पुण्यात्ट पौषधागार तत्रैत्य श्राद्धको जन।
व्रतादिपण्य क्रीणाति क्रमेणानन्तलाभदम् ॥ ८ ॥

शतेषु जायते शूर सहस्रेषु च पण्डित।
वक्ता शतसहस्रेषु दाता भवति वा न वा ॥ ९ ॥

न रणे निर्जिते शूरो विद्यया न च पण्डित।
न वक्ता वाक्पटुत्वेन, न दाता धनदायक ॥ १० ॥

इन्द्रियाणा जये शूरो धर्म चरति पण्डित।
सत्यवादी भवेद्वक्ता दाता भीता भयप्रद ॥ ११ ॥

थावर जगम चेव धण धन्न उवक्खरम्।
पच्चमाणस्स कम्मेहिं नालं दुक्खाओ मोअणे ॥ १२ ॥

जे पावकम्मेहिं धणं मणूसा, समाययंति अमइं गहाय ।
पहाय ते पास पयट्टिए नरे, वेराणु वद्धा नरयं उवंति ॥१३॥
उ. सूत्र अ. ४. सू २.

मन एव मनुष्याणां, कारणं बन्धमोक्षयोः ।
यथैवालिङ्गयते भार्या, तथैवालिङ्गयते स्वसा ॥ १४ ॥

मणमरणे इंदियमरणं, इंदिय मरणे मरंति कम्माइं ।
कम्ममरणेन मुक्खो, तम्हा मणमारणं विंति ॥ १५ ॥

मन संवृणु हे विद्वन्नसंवृतमनायत. ।
याति तन्दुलमत्स्यो द्राक्, सप्तमीं नरकावनीम् ॥ १६ ॥

वायाए कायेणं मणरहियाणं न दारुण कम्मं ।
जोयग सहस्समाणो, मुच्छिममच्छोउयाहरणम् ॥ १७ ॥

वयकाय विरहियाणवि, कम्माणं चेत्तमेत्तविहियाणं ।
अइघोरं होइ फलं तदुलमच्छोव्व जीवाण ॥ १८ ॥

साहूण सावगाण य, धम्मो जो कोइ वित्थरो भणिओ ।
सो मण णिग्गहसारो, ज फलसिद्धीतओ भणिया ॥ १९ ॥

जीअ अज्ज अह क्ले परलोए तुह पवयण होही ।
दीह संसारकए निरंकुसं कह मणं कुणसि ॥ २० ॥

मूलं साहपसाहा, गुच्छफले भूमिपडिय भक्खणया ।
सव्वं माणुस पुरिसे, साउह झुज्झ त धणहरणम् ॥ २१ ॥

यादशी जायते लेश्या समयेऽन्त्ये शरीरिण.
तादृश्येव भवेल्लेश्या प्रायस्तस्यान्यजन्मनि ॥ २२ ॥

किन्हाए जाइ निरयं, नीलाए थावरो नरो होइ ।
कावोयाए तिरियं पीयाए माणुसो जम्मो ॥ २३ ॥
पम्हाए देवलोए सुक्काए जाव सासयं ठाणम् ।
इय लेसा वियारो णायव्वो लेसओ जम्हा ॥ २४ ॥

ज्वरोष्णदाहभयशोक तृष्णा कण्डुक्षुभूक्षा अपि पारवश्यम् ।
शीत पुनर्नारकीणामतीव दशप्रकारा प्रभवति पीडा ॥२५॥
दुर्गन्धतो यदणुतोऽपि पुरस्य मृत्यु—
रायूंषि सागरमितान्यनुपक्रमाणि,
स्पर्श खरक्रकचतोऽतितमामितश्च,
दुःखावनन्तगुणितौ भृशशैत्यतापौ ।
तीव्रा व्यथा सुरकृता विविधाश्च यत्रा—
क्रन्दारवै सततमभ्रभृतोऽप्यमुष्मात्
किं भाविनो न नरकात् कुमते बिभेषि
यन्मोदसे क्षणसुखैर्विषय कषायै ॥ २६ ॥
रोगाण कोडीओ हवति पचेव लक्खअडसट्ठी ।
नवनवइ सहस्साइ पचसया तहय चुलसीइ ॥ २७ ॥
(सातभीमा)

ज नरये नेरइया दुहाइ पावति घोरणताइ ।
तत्तो अणतगुणिअ णिगोअमज्झे दुह होइ ॥ २८ ॥
सूईहि अग्गिवण्णाहि सभिन्नस्स निरन्तरम् ।
जावइअ गोअमा दुक्ख, गब्भे अट्ठगुण तओ ॥ २९ ॥
ते गतास्ते गमिष्यन्ति ते गच्छन्ति पर पदम् ।
आरुह्य निरपाय ये नमस्कारमहारथम् ॥ ३० ॥
बारसगुणा अरिहता सिद्धा अट्ठेव सूरि छत्तीस ।
उवज्झाया पणवीस साहू सगवीस अट्ठसयम् ॥ ३१ ॥
छव्वय छकायरक्खा पचेन्दि लोह निग्गहो खति ।
भावसुद्धी पडिलेहणाइ करणे विसुद्धि य ॥ ३२ ॥
सजमजोए जुत्तो अकुसलमणवयणकाय सरोहो ।
सीआइ पीडसहण च मरण उवसग्ग सहण च ॥ ३३ ॥

जोए करणे सन्ना इन्दिय भोमाइ समणधम्मे अ ।
३ ३ ४ ५ १० १०
सीलग सहस्साणं, अट्ठारगस्स निप्फत्ती ॥ ३४ ॥

पञ्चाश्रवाद्विरमणं. पञ्चेन्द्रियनिग्रह कषाय जयः ।
दण्डत्रयविरतिश्चेति, संयमः सप्तदशभेदः ॥ ३५ ॥

(ચરણસિત્તરી)

वय-समण-धम्म-संजम-वेयावच्चं च वंभगुत्तीओ ।
५ १० १७ १० ९
नाणाइतियं तव कोहनिग्गहाइं चरणमेअम् ॥ ३६ ॥
१२

(કરણ સિત્તરી)

पिंडविसोही समिई भावण पडिमाय इंदियनिग्गहो ।
४ ५ १२ ५
पडिलेहण गुत्तीओ अभिग्गहो चेव करणं तु ॥ ३७ ॥
२५ ४ ४

લોકસ્વરૂપ

लोए असंखजोयणमाणे, पइजोयणंगुलासंखा ।
पइत अखख अंसा, पइ अंसमसंखा गोला ॥ ३८ ॥

गोले असंखनिगोओ, सोऽणंत जीओ जीअं पइपएसो ।
असंख पईपएसं, कम्माणं वग्गणाऽणंता ॥ ३९ ॥

पईवग्गणं अणता, अणूय पइअणू अणंत पज्जया ।
एयं लोगसरूवं, भाविज्ज तहत्ति जिणवुत्तं ॥ ४० ॥

गोलाय असंखिज्जा, असंखनिगोयओ हवइ गोलो ।
इक्किक्कंमि निगोए अणंत जीवा मुणेयव्वा ॥ ४१ ॥

अद्दामलगपमाणे पुढवीकायंमि हुंति जे जीवा ।
ते पारेवयमित्ता जंबूदीवे न मायंति ॥ ४२ ॥

पगमि उदगबिंदुमि जे जीवा जिणवरेहिं पन्नत्ता ।
ते जइ सरसवमित्ता जबूदीवे न मायति ॥ ४३ ॥

त्रिभिर्वर्षै त्रिभिर्मासै त्रिभि पक्षैस्त्रिभिर्दिनै ।
अत्युग्रपुण्यपापानामिहैव लभते फलम् ॥ ४४ ॥

दुष्टाना दुर्जनाना च पापिनाम् क्रूरकर्मणा ।
अनाचार प्रवृत्ताना पाप फलति तद्भवे ॥ ४५ ॥

अगीयत्थस्स वयणेण, अमियपि न घुट्टये ।
गीयत्थस्स वयणेण, विस पावे हलाहलम् ॥ ४६ ॥

सर्व परस्य पश्यन्ति, वालाग्रादपि तनूनि छिद्राणि ।
नात्मगतानि पश्यन्ति, हिमगिरिशिखरप्रमाणानि ॥४७॥

वर हि नरके वासो, धर्महीने कुले न तु ।
नरकात् क्षीयते पापमितरस्माच्च वर्धते ॥ ४८ ॥

साधुभ्य साधुदान रिपुजनसुहृदा चोपकार कुरु त्वम्,
सौजन्य बन्धुवर्गे निजहितमुचित स्वामिकार्य यथार्थम् ।
श्रोत्रे ते तथ्यमेतत् कथयति सतत लेखिनी भाग्यशालिन्,
नोचेन्नष्टेऽधिकारे मम मुखसदृश तावकास्य भवेद्धि ॥४९

धर्मकृत्येषु सार हि, वैयावृत्य जगुर्जिना ।
तत्पुनर्ग्लान नवन्धि, विना पुण्य न लभ्यते ॥ ५० ॥

ग्राम नास्ति कुत सीमा भाया नास्ति कुत सुत ।
प्रज्ञा नास्ति कुतो विद्या धर्मो नास्ति कुत सुखम् । ५१

हस्तस्य भूषण दान, सत्य कण्ठस्य भूषणम् ।
कर्णस्य भूषण शास्त्र, भूषणे किं प्रयोजनम् ॥ ५२ ॥

पाद पवित्र यदि तीर्थगमन, हस्त पवित्र यदि दानपुण्यम् ।
मुख पवित्र जिनराज-नामहृदय पवित्र यदि ज्ञानसारम् ॥५३

गीते नादे पठे वादे, संग्रामे श्वशुरगृहे ।
आहारे व्यवहारे च, लज्जामग्रस्तु न कुर्यात् ॥ ५४ ॥

यन्त्रमेको द्वयोर्मन्त्र, त्रिभिर्गीतं चतु: पथं ।
कृषिं च पञ्चभिः कुर्यात्, संग्रामो बहुभिर्जनैः ॥ ५५ ॥

व्याकरणात्पदसिद्धि:, पदसिद्धेरर्थनिर्णयो भवति ।
अर्थात् तत्त्वज्ञानं तत्वज्ञानात्पर श्रेय: ॥ ५६ ॥

जले तैलं खले गुह्य, पात्रे दानं मनागपि ।
प्राज्ञे विद्या स्वयं याति, विस्तार वस्तुशक्तित: ॥ ५७ ॥

आत्मन्मोहतमस्तिरस्कृतमते कृत्वा पुरस्त्वामहो,
धूर्ताः सन्ततमिन्द्रियादय इमे पुष्णान्त्यभीष्ट निजम् ।
मूढ त्वं पुनरेक एव नरके सोढासि वाढं दृढं,
छेदास्फोटनशाटनादि तदरे वाचां न यद् गोचरम् ॥ ५८ ॥

स्याच्छिशुत्वे मातृमुख—स्तारुण्ये तरुणीमुखः ।
वृद्धभावे पुत्रमुखो, मूर्खो नान्तर्मुखः कदाचित् ॥ ५९ ॥

धर्मस्य फलमिच्छन्ति धर्मं नेच्छन्ति मानवा: ।
फलं पापस्य नेच्छन्ति, पाप कुर्वन्ति सादरा ॥ ६० ॥

यत्नेन पापानि समाचरन्ति, धर्म प्रसङ्गादपि नाचरन्ति ।
आश्चर्यमेतद्धि मनुष्यलोके, क्षीरं परित्यज्य विषं पिबन्ति ॥६१

अर्त्ता देवान्नमस्यन्ति, तप कुर्वन्ति रोगिणः ।
निर्धना विनयं यान्ति, वृद्धा: स्युः शीलशालिनः ॥ ६२ ॥

धर्माख्याने श्मशाने च, रोगिणां या मतिर्भवेत् ।
सा यदि निश्चला बुद्धि:, को न मुच्येत बन्धनात् ॥६३॥

पुण्य: कुरुते पाप, बन्धुनिमित्तं वपुर्निमित्तं वा ।
वेदयते तत् सर्वं, नरकादौ पुनरसावेकः ॥ ६४ ॥

आत्मसुखार्थं क्रियते भोग पश्चादेव शरीरे रोग
रोगे जाते मरण शरण तदपि न मुञ्चति पापाचरणम् ॥६५

अवराण रसणी कम्माण मोहणी वयाण तह चेव बम्भवयण।
गुत्तीण य मणगुत्ती, चउरो दुक्खेहि झिप्पति ॥ ६६ ॥

आत्मान रथिन विद्धि, शरीर रथमेव तु ।
बुद्धि तु सारथि विद्धि, मन प्रग्रहमेव च ॥ ६७ ॥

य प्राप्य मानुष जन्म, दुलभ भवकोटिभि ।
धर्मशर्मकर कुर्यात् सफल तस्य जीवितम् ॥ ६८ ॥

देहे द्रव्ये कुटुम्बे च सवससारिणा रति ।
जिने जिनमते सङ्घे पुनर्मोक्षाभिलाषिणाम् ॥ ६९ ॥

यथा ह्येकेन चक्रेण, न रथस्य गतिर्भवेत् ।
एव पुरुषकारेण, विना दैव न सिध्यति ॥ ७० ॥

किं रूपेण धनेन धान्यनिचयैर्देहस्य सद्भूषणै,
पाण्डित्येन भुजाबलेन महता वाचा पटुत्वेन च ।
जात्याप्युत्तमया कुलेन शुचिना शुभ्रैर्गुणानां गणै,
आत्मा चेन्न विमोचितोऽतिगहनात् ससारकारागृहात् ॥७१

अहो मूढ ! जगत् सव भ्राम्यत्येतद्बहिर्बहि ।
आकुलव्याकुल नित्य, विषिमाश्रित्य धावति ॥ ७२ ॥

माता पिता स्व सुगुरुश्च तत्वात्,
प्रबोध्य यो योजति शुद्धधर्म ।
न तत्समोऽरि क्षिपते भवाब्धौ,
यो धर्मविघ्नादिकृतेश्च जीवम् ॥ ७३ ॥

स एव हि बुधै पूज्यो गुरुश्च जनकोऽपि च ।
शिष्य सुत च य क्वापि, नैवोन्मार्गं प्रवर्तयेत् ॥ ७४ ।

अगस्तितुल्याश्च घृताब्धिशोषणे,
दम्भोलितुल्या वटकाद्रिभेदने ।
शाकावलीकाननवह्नि तुल्या—
स्स एव भट्टा इतरे भटाश्च ॥ ३ ॥

राजा राजानमालोक्य, वैद्यो वैद्यं नटो नटम् ।
भिक्षुको भिक्षुकं दृष्ट्वा, श्वानवद् घुर्घुरायते ॥ ४ ॥

उष्ट्रकाणां विवाहे तु, गर्दभा वेदपाठका· ।
परस्पर प्रशंसन्ति, अहो रूपं अहो ध्वनिः ॥ ५ ॥

घट भिन्द्यात् पटं छिन्द्यात्, कुर्याद् रासभरोहणं ।
येन केन प्रकारेण, प्रसिद्ध· पुरुषो भवेत ॥ ६ ॥

एष वन्ध्यासुतो याति, खपुष्पकृतशेखरः ।
मृगतृष्णाम्भसि स्नातः शशशृङ्गधनुर्धरः ॥ ७ ॥

कोटं च बुटं च पटलुनं कौश्वं,
मुखे च धुम्र सिगरेट पिबन्तम् ।
घडी छडी गन्धलवंडरं च
जानन्ति सर्वे कुलधर्ममेवम् ॥ ८ ॥

कदाचिदेते तरुणा व्रजेयु –
र्मां दुर्गति मद्वदनं निरीक्ष्य ।
इति कृपातः प्रमदाजनोऽय
मुखे पटाच्छादनमातनोति ॥ ९ ॥

ददतु ददतु गालीर्गालिमन्तो भवन्तो,
वयमिह तदभावाद् गालिदानेऽसमर्थाः ।
जगति विदितमेतद्दीयते विद्यमानं,
न तु शशकविषाणं कोऽपि कस्मै ददाति ॥ १०

न जारजातस्य ललाटशृङ्गं, कुलप्रसूते न च पाणिपद्म ।
यदा यदा मुञ्चति वाक्यवाण, तदा तदा तस्य कुलप्रमाणम् ॥११

परोपदेशे कुशला, दृश्यन्ते वहवो नरा ।
वञ्चनास्ति वाचना न, फोनोग्राफनिदर्शनम् ॥ १२ ॥

पूर्वजन्मनि पूतत्वात् जारत्वादिह जन्मनि ।
अस्तित्वाद् देवपूजाया पुजारीत्यभिधीयते ॥ १३ ॥

पुरीषस्य च रोषस्य, हिंसायास्तस्करस्य च ।
आद्याक्षराणि सगृह्य वेधाश्चक्रे पुरोहितम् ॥ १४ ॥

वड़ो धोती वड़ो पोथी पण्डितो पगड़ो वड़ो ।
अक्षरार्थे गतिर्नास्ति, हा जी हा जी पुन पुन ॥ ११ ॥

चत्वारि खलु कर्माणि, सन्ध्याकाले विवर्जयेत् ।
आहार मैथुन निद्रा, स्वाध्याय च विशेषत ॥ १६ ॥
आहाराज्जायते व्याधि क्रूरगर्भश्च मैथुनात् ।
निद्रातो धननाश स्यात् स्वाध्याये मरण भवेत् ॥ १७ ॥
शत विहाय भोक्तव्य, सहस्र स्नानमाचरेत् ।
लक्ष विहाय दातव्य कोटिं त्यक्त्वा प्रभु भजेत् ॥ १८ ॥

बुद्धे फल तत्त्वविचारणं च देहस्य सार व्रतधारण च ।
अर्थस्य सार किल पात्रदान, वाच फल प्रीतिकर
नराणाम् ॥ १९ ॥

सा विद्या या मद हन्ति, सा श्रीयार्थिषु दीयते ।
धर्मानुसारिणी या च, सा बुद्धिरभिधीयते ॥ २० ॥

बालादपि हित ग्राह्य—ममेध्यादपि काञ्चनम् ।
नीचादप्युत्तमा विद्या स्त्रीरत्न दुष्कुलादपि ॥ २१ ॥
दान वित्तादृत वाच कीर्तिधर्मौ स्तथायुष ।
परोपकरण कायाद-सारात्सारमुद्धरेत् ॥ २२ ॥

अनन्तपारं किल शब्दशास्त्रं,
स्वल्पं तथायुर्बहवश्च विघ्नाः ।
सारं ततो ग्राह्यमपास्य फल्गु,
हंसो यथा क्षीरमिवाम्बुमध्यात् ॥ २३ ॥

यौवनं धनसम्पत्ती, प्रभुत्वमविवेकिता ।
एकैकमप्यनर्थाय, किं पुनस्तच्चतुष्टयम् ॥ २४ ॥

मत्तस्तु मदिरामत्तः प्रमत्तो धनगर्वित· ।
उन्मत्तः स्त्रीमदान्धश्च, मदत्रयमुदाहृतम् ॥ २५ ॥

स्त्रीणां श्रीणां च ये वश्या–स्तेऽवश्यं पुरुषाधमा ।
स्त्रिय श्रियश्च यद्वश्या–स्तेऽवश्य पुरुषोत्तमा ॥ २६ ॥

प्राणान्तेऽपि न भङ्क्तव्य, गुरुसाक्षीकृतं व्रतम् ।
व्रतभङ्गोऽतिदुःखाय, प्राणा जन्मनि जन्मनि । २७ ॥

आजन्मं जं पावं, बंधइ मिच्छत्तसज़ुओ कोई ।
वयभंग काउमाणो, बंधइ त चेव अट्ठगुणं ॥ २८ ॥

अन्यलिङ्गकृतं पापं, जिनलिङ्गेन शुध्यति ।
जिनलिङ्गकृतं पापं, वज्रलेपोपमं मतम् ॥ २९ ॥

राजदण्डभयात् पापं, नाचरत्यधमो जनः ।
परलोकभयाद् मध्यः, स्वभावदेव चोत्तमः ॥ ३० ॥

उपेक्षते समर्थोऽपि, यः प्रभुपापचेष्टितम् ।
बध्यते सोऽपि तत्कर्म, कियद्भागानुसङ्गतः ॥ ३१ ॥

चक्की विसइ भाग सव्वेवि य केशवा दसइ भागे ।
मडलिआ छ भागं, आयरिआ अद्धमद्धेण ॥ ३२ ॥

दानेन तुल्यो निधिरस्ति नान्यो,
लोभाच्च नान्यो रिपुः पृथिव्याम् ।

विभूषण शीलसम न चान्यत्,
सतोपसम सुखमस्ति नान्यत् ॥ ३३ ॥

क्षान्तितुल्य तपो न स्ति, सतोषा न पर सुखम् ।
नास्ति विद्यासमो बन्धु—न च धर्मो दयापर ॥ ३४ ॥

पठतो नास्ति मूर्खत्व, जपतो नास्ति पातकम् ।
मौनिन कलहो नास्ति, न भय चास्ति जाग्रत ॥३५॥

काक पक्षिषु चाण्डाल, स्मृत पशुषु गर्दभ ।
नराणा कोऽपि चाण्डाल, स्मृत सत्पु निन्दक ॥३६॥

पक्षिणा वायसो धूर्त्त श्वापदेषु च जम्बुक ।
नरेषु द्यूतकारश्च नारीषु गणिका पुन ॥ ३७ ॥

नराणा नापितो धूर्त्त पक्षिणा चैव वायस ।
चतुष्पदा शृगालस्तु, स्वेच्छाचारी तपस्विनाम् ॥३८॥

विभवो वीनसङ्गाना, वैदग्ध्य कुलयोषिताम् ।
दाक्षिण्य वणिजा प्रेम वेश्यानाममृत विषम् ॥ ३९ ॥

विद्युल्लता चञ्चलताश्रयाणा,
स्त्रीणा नृपाणामथ दुर्जनानाम् ।
स्वार्थप्रियाणा परवञ्चकाना
कुर्वीत विश्वासमहो न धीमान् ॥ ४० ॥

अभ्रच्छाया तणाग्निश्च, खले प्रीति स्थले जलम् ।
वेश्यासक्ति कुमित्र च षडेते बुद्बुदोपमा ॥ ४१ ॥

नारा नदी नरेन्द्राणा नागाना च नियोगिना ।
नखिना च न विश्वास, कर्त्त व्य श्रियमिच्छता ॥४२॥

वेश्याका नृपतिश्चौरो नीरमाजारदृष्टिण ।
जातवेदा कलादश्च, न विश्वास्या इमे कदाचित् ॥ ४३ ॥

त्रय स्थानं न मुञ्चन्ति, काकाः कापुरुषा मृगा ।
अपमाने त्रयो यान्ति, सिंहाः सत्पुरुषा गजा ॥ ४४ ॥

सहोदरव्यथा पञ्च, दरिद्रस्यानुजीविनः ।
ऋण दौर्भाग्यमालस्य, बुभुक्षापत्यसंतति ॥ ४५ ॥

पूआ पच्चक्खाणं, पडिक्कमण पोसहो परोवयारो ।
पच पयारा जस्स उ, न पयारो तस्स संसारे ॥ ४६ ॥

वैर वैश्वानर व्याधिः, वादव्यसनलक्षणा ।
महानर्थाय जायन्ते, वकारा पञ्च वर्धिताः ॥ ४७ ॥

जामाता जठर जाया, जातवेदा जलाशय ।
पूरिता नैव पूर्यन्ते, जकाराः पञ्च दुर्भरा ॥ ४८ ॥

जामाता कृष्णसर्पश्च, नापितो दुर्जनस्तथा ।
उपकारैर्न गृह्यन्ते, पञ्चमो भोगिनेयक ॥ ४९ ॥

बालको दुर्जनश्चौरो, वैद्यो विप्रश्च पुत्रिका ।
अर्थि नृपोऽतिथिर्वेश्या, न विदु सदसद्दशाम् ॥ ५० ॥

पुत्रश्च मूर्खो विधवा च कन्या,
शठं च मित्रं चपलं कलत्रं ।
विलासकालेऽपि दरिद्रता च,
विनाग्निना पञ्च दहन्ति देहम् ॥ ५१ ॥

अग्निर्विप्रो यमो राजा, समुद्र उदरं स्त्रिय ।
अतृप्ता नैव तृप्यन्ति, याचन्ते च दिने दिने ॥ ५२ ॥

व्याघ्रे च महदालस्य, सर्पे चैव महद्भयम् ।
पिशुने चैव दारिद्र, प्रेतेन जीवन्ति जन्तवः ॥ ५३ ॥

पिण्डे पिण्डे मतिर्भिन्ना, कुण्डे कुण्डे नवं पयः ।
जातौ जातौ नवाचारा, नवा वाणी मुखे मुखे ॥ ५४ ॥

पदे पदेऽधिगम्यन्ते पापभाजो न चेतरे ।
भूयांसो वायसा सन्ति स्तोका यच्चापपक्षिण ॥५६॥

पापर्धी द्रुतमभ्येति बहूपायैश्च धर्मधी ।
वस्त्रे स्यात्कालिमा सद्य, शोणिमा भूरिभिर्दिनै ॥ ५६ ॥

क्षते प्रहारानिपतन्त्यभीक्ष्ण धान्यक्षये वर्धते जाठराग्नि ।
आपत्सु वैराणि समुद्भवन्ति छिद्रेष्वनर्था बहुलीभवन्ति ॥५७

कन्या वरयते रूप, माता वित्त पिता श्रुतम् ।
बान्धवा कुलमिच्छन्ति, मिष्टान्नमितरे जना ॥ ५८ ॥

विना द्रव्यादिधमाढ्ये, कुले रक्ता वर सुता ।
निसर्ग सुलभो यमात्, त विना च चिरापद ॥ ५९ ॥

उद्यम खलु कर्तव्य फल मार्जारवद् भवेत् ।
जन्मप्रभृति गौर्नास्ति, पय पिबति नित्यश ॥ ६० ॥

न निमित्तद्विषा क्षेमो, न चायुर्वैद्यकद्विषाम् ।
न श्री नीतिद्विषा धर्म—द्विषामेतत् त्रयं तु न ॥ ६१ ॥

परनिन्दासम पाप, न भूत न भविष्यति । -
आत्मनिन्दासम पुण्य न भूत न भविष्यति ॥ ६२ ॥

पाषाणेषु यथा हेम दुग्धमध्ये यथा घृतम् ।
तिलमध्ये यथा तैल देहमध्ये तथा जीव ॥ ६३ ॥

वैरूप्य व्याधिपिण्ड स्वजनपरिभव कार्यकालातिपातो,
विद्वेषो ज्ञाननाश स्मृतिमतिहरण विप्रयोगश्च सद्भि ।
पारुष्य नीचसेवा कुलबलतुलना धर्मकामार्थहानि
कष्टमो षोडशैते निरुपचयकरा मद्यपानस्य दोषा ॥६४॥

देवनिन्दा च दारिद्र गुरुनिन्दा च नारकी ।
शास्त्रनिन्दा भवेन्मूर्खो धर्मनिन्दा कुलक्षय ॥ ६५ ॥

यथा धेनुसहस्रेषु, दुग्धं भवति एकधा ।
तथा धर्मसहस्रेषु, तत्त्वं भवति एकधा ॥ ६६ ॥

प्रत्यक्षे गुरवः स्तुत्या, परोक्षे मित्रबान्धवाः ।
कर्मान्ते दासभृत्याश्च पुत्रा नैव मृताः स्त्रियः ॥ ६७ ॥

लालयेत् पञ्चवर्षाणि, दश वर्षाणि ताडयेत् ।
प्राप्ते तु षोडशे वर्षे, पुत्रं मित्रवदाचरेत् ॥ ६८ ॥

धर्मार्थं यस्य वित्तेहा, वरं तस्य निरीहता ।
प्रक्षालनाद्धि पङ्कस्य, दूरादस्पर्शनं वरम् ॥ ६९ ॥

આ. ભા   આ કા.   મા. પો.
वर्षासु लवणममृतं, शरदि जलं गोपयश्च हेमन्ते ।
મ ફા   ચૈ વૈ   જે. અ
शिशिरे चामलकरसो, घृतं वसन्ते गुडश्चान्ते ॥ ७० ॥

टंकच्छेदे न मे दुःखं, न दाघे न च घर्षणे ।
एतदेव महद्दुःखं, गुञ्जया सह तोलनम् ॥ ७१ ॥

अनुचितकर्मारम्भ, स्वजनविरोधो बलीयसी स्पर्धा ।
प्रमदाजनविश्वासो, मृत्युद्वाराणि चत्वारि ॥ ७२ ॥

मित्रद्रोही कृतघ्नश्च, ये च विश्वासघातकाः ।
उलं सिञ्चामि तद् भोजः चाण्डालीवचन यथा ॥७३॥

पुत्रः स एव शिष्यस्तु, यः पितृगुरुवत्सलः ।
निर्वापयति संतापं, शेषस्तु कृमिकीटकः ॥ ७४ ॥

मूर्खस्य पञ्चचिह्नानि, गर्वी दुर्वचनी तथा ।
हठी चाप्रियवादी च, परोक्तं नैव मन्यते ॥ ७५ ॥

यः स्वभावो हि यस्यास्ति, स नित्यं दुरतिक्रमः ।
श्वा यदि क्रियते राजा, तत्किं नाश्नात्युपानहम् ॥ ७६ ॥

उपेक्ष्य लोष्टक्षेप्तार, लोष्ट दशति मण्डल ।
मृगारि शरमुत्प्रेक्ष्य शरक्षेप्तारमृच्छति ॥ ७७ ॥

अपकर्त्ता यथा पूज्यो नोपकर्त्ता तथा जने ।
अच्यते नो जगत्कर्त्ता, सहता सर्वतो हर ॥ ७८ ॥

कुमन्त्रै पच्यते राजा फल कालेन पच्यते ।
लङ्घनै पच्यते ताप पापी पापेन पच्यते ॥ ७९ ॥

वैद्यो गुरुश्च मन्त्री च, यस्य राज्ञ प्रियवदा ।
शरीरधर्मकोशेभ्य क्षिप्र स परिहीयते । ८० ॥

सद्भिस्तु लील्या प्रोक्त, शीलालिखितमक्षरम् ।
असद्भिस्तु सपथेनापि, जले लिखितमक्षरम् ॥ ८१ ॥

नि सारस्य पदार्थस्य, प्रायेणाडम्बरो महान् ।
न हि स्वर्णे ध्वनिस्तादृग्, यादृक्कास्ये प्रजायते ॥ ८२ ॥

यथा बिन्दुनिपातेन क्रमश पूर्यते सर ।
स हेतु सर्वविद्याना धर्मस्य च धनस्य च ॥ ८३ ॥

आपदो महतामेव, महतामेव सम्पद ।
हीयते वर्धते चन्द्रो न तु तारागण क्वचित् ॥ ८४ ॥

दिनमेक शशी पूर्ण क्षीणस्तु बहुवासरान् ।
सुखादु ख सुराणाम—प्यधिक का कथा नृणाम् ॥ ८५ ॥

गेही वर नैव कुशीललिङ्गी मुर्खो वर मा विबुध प्रमादी ।
अन्धो वर मा परवित्तदृष्टि, मुको वर मा वदुकूटभाषी ॥८६

वर मौन काय न च वचनमुक्त यदनृतम्,
वर क्लैव्य पुसा न च परकलत्राभिगमनम् ।
वर प्राणत्यागो, न च पिशुनवाक्येष्वभिरुचि
वर भिक्षाशित्व न च परधनास्वादनसुखम् ॥८७

प्रवर्धमानः पुरुषस्त्रयाणामुपघातक· ।
पूर्वोपार्जितमित्राणां. दाराणामथ वेश्मनाम् ॥ ८८ ॥

अज्ञानी निन्दति ज्ञानं, चौरा निन्दन्ति चन्द्रमा· ।
अधमा धर्मं निन्दन्ति, मुर्खा निन्दन्ति पण्डितान् ॥ ८९ ॥

अजीर्णं तपस· क्रोधो, ज्ञानाजीर्णमहङ्कृति ।
परतप्ति· क्रियाजीर्णं, अन्नाजीर्णं विसूचिका ॥ ९० ॥

सन्तप्तायसि संस्थितस्य पयसो नामापि न ज्ञायते,
मुक्ताकारतया तदेव नलिनीपत्रस्थितं राजते ।
स्वातौ सागरशुक्तिसम्पुटगतं तज्जायते मौक्तिकं,
प्रायेणाधममध्यमोत्तमगुण संसर्गतो जायते ॥ ९१ ॥

स्तोकोऽपि गुणिसंपर्क, श्रेयसे भूयसे भवेत् ।
लवणेन किमल्पेन, स्वादु नान्नमजायत ॥ ९२ ॥

सत्यं ब्रूयात् प्रियं ब्रूया—न्न ब्रूयात् सत्यमप्रियम् ।
प्रियं च नानृतं ब्रूयात्, एष धर्म· सनातन· ॥ ९३ ॥

प्रियवाक्यप्रसादेन, सर्वे तुष्यन्ति जन्तव· ।
तस्मात्तदेव वक्तव्यं, वचने का दरिद्रता ॥ ९४ ॥

हस्ती स्थूलतनु· स चाङ्कुशवशः किं हस्तिमात्रोऽङ्कुशः,
वज्रेणाभिहता· पतन्ति गिरयः किं शैलमात्रः पविः ।
दीपे प्रज्वलिते विनश्यति तम किं दीपमात्रं तम·,
तेजो यस्य विराजते स बलवान् स्थूलेषु कः प्रत्ययः ॥९५॥

निष्पुण्यास्ते जना जैनं, धर्मं ये न हि जानते ।
ते निष्पुण्यतमा ये तु, जानन्तोऽपि न तन्वते ॥ ९६ ॥

शरीरं श्लथते नाशा· सेरूपं याति न पापधी· ।
जरा स्फुरति न ज्ञानं, धिक् स्वरूपं शरीरिणाम् ॥९७॥

एगो साहु एगाय साहुणी सावओ वि सड्ढी वा ।
आणा जुत्तो सघो सेसो पुण अट्ठीसघाओ ॥ ९८ ॥

अतिपरिचयादवज्ञा, भवति विशिष्टवस्तुनि प्राय ।
लोक प्रयागवासी कूपे स्नान सदा कुरुते ॥ ९९ ॥

कच्छप कुरुते वाञ्छा यदि स्यात् कम्मो गुट ।
मण्डकार्यमिनीपत्राण्यभ आत्य तदाद्म्यहम् ॥ १०० ॥

बौद्धानामृजुसूत्रतो मतमभूद् वेदान्तिना सग्रहात्,
साख्याना तत एव नगमनयाद्योगश्च वैशेषिक ।
शाद्वब्रह्मविदोऽपि शब्दनयत सर्वैर्नयैर्गुम्फिता,
जैनीदृष्टिरितीह सारतरता प्रत्यक्षमुद्वीक्षते ॥ १०१ ॥

काव्य करोति परिजल्पति सस्कृत वा
सर्वा कला समधिगच्छति वाच्यमाना ।
लोकस्थिर्ति यदि न वेत्ति जगत्प्रसिद्धा
सर्वस्य मुर्खनिकरस्य स चक्रवर्ती ॥ १०२ ॥

स्वपर दर्शने अहिंसादि आचारोपदेशः

न कर्तृत्व न कर्माणि लोकस्य सृजति प्रभु ।
न कर्मफलसयोग स्वभावस्तु प्रवर्त्तते ॥ १ ॥
गीता० अ ५ श्लोक-१४

नादत्ते कस्यचित् पाप, न चैव सुकृत प्रभु ।
अज्ञानेनावृत ज्ञान तेन मुह्यन्ति जन्तव ॥ २ ॥
गीता० अ ५ श्लोक १५

यो मा सर्वगतो ज्ञात्वा न च हिंसेत् कदाचन । (गीता०)
तस्याहं न प्रणश्यामि य'च मा न प्रणश्यति ॥ ३ ॥

अहंकारबलं दर्पं, कामं क्रोध परिग्रहम् । (गीता)
विमुच्य निर्मम शान्तो, ब्रह्मभूयाय कल्पते ॥ ४ ॥
कथमुत्पद्यते धर्म, कथं धर्मो विवर्धते ।
कथं च स्थाप्यते धर्म., कथ धर्मो विनश्यति ॥ ५ ॥
सत्येनोत्पद्यते धर्मो, दयादानेन वर्धते ।
क्षमायां स्थाप्यते धर्मो. लोभाद्धर्मो विनश्यति ॥ ६ ॥
कदाचिदपि मुच्येत, लोहकाष्ठादियन्त्रितः ।
पुत्रदारैर्निबद्धस्तु, न विमुच्येत कर्हिचिद् ॥ ७ ॥
अधीत्य वेदशास्त्राणि, संसारे रागिणश्च ये ।
तेभ्यः परो न मूर्खोऽस्ति, सधर्माश्वाश्वशूकरैः ॥ ८ ॥
देहिन. सुखमीहन्ते, विना धर्मं कुतः सुखम् ।
दयां विना कुतो धर्म-स्तस्मात्तस्यां रतो भव ॥ ९ ॥
सा किं सभा यत्र न सन्ति वृद्धा,
वृद्धा न ते ये न वदन्ति धर्मम् ।
धर्मः स नो यत्र न चैव सत्य,
सत्य हि तद्यत्र परस्य रक्षा ॥ १० ॥
न हिंस्यात् सर्वभूतानि, नानृतं वा वदेत् कत्रचित्
नाहितं नाप्रियं ब्रूयात्, न स्तेनःस्यात् कथञ्चन ॥११॥
(वराह पुराण अ १६ पृष्ठ ५५३.)
अहिंसा परम पुण्यं, पुण्यमिन्द्रियनिग्रहम् ।
सर्वभूतदया पुष्पं, क्षमा पुष्पं विशेषत. ॥ १२ ॥
ध्यानपुष्प तप पुष्पं, ज्ञानपुष्पं च सप्तमम् ।
सत्त्व चैवाष्टमं पुष्पं, तेन पुष्यन्ति देवताः ॥ १३ ॥
जीवानां रक्षणं श्रेष्ठं, जीवा जीवितकाङ्क्षिणः ।
तस्मात्समस्तदानेभ्यो—ऽभयदानं प्रशस्यते ॥ १४ ॥
मार्कण्डपुराण

नाहत्वा प्राणिना हिंसा, पितृन् मासेन तर्पयेत् ।
न च प्राणिवध स्वर्ग्य—स्तस्मा मास विवर्जयेत् ॥१५॥
(મનુસ્મૃતિ અધ્યાય ૫)

नासूर्ये हि व्रजेन्मार्गे, नादृष्ट्वा भूमिमाक्रमेत्
परिपूताभिरद्भिश्च कार्यं कुर्वीत नित्यश ॥ १६ ॥

दृष्टिपूत न्यसेत्पाद, वस्त्रपूत पिबेज्जलम् ।
सत्यपूता वदेद्वाणीं मन पूत समाचरेत् ॥ १७ ॥

नाह स्वर्गफलोपभोगरसिको नाभ्यर्थितस्त्व मया,
सतुष्टस्तृणभक्षणेन सतत साधो न युक्त तव ।
स्वर्गे यान्ति यदि त्वया विनिहिता यज्ञे ध्रुव प्राणिनो
यज्ञ किं न करोषि मातृपितृभि पुत्रैस्तथा वान्धवै ॥१८॥

हिंसाप्रवधक मास—मधमस्य च वर्धक ।
दु खस्योत्पादक मास तस्माद् मास न भक्षयेत् ॥१९॥
મહાભારત

तिलसर्षपमात्र तु यो मास भक्षयेन्नर ।
स याति नरक घोर, यावच्चन्द्रदिवाकरा ॥ २० ॥ „

स्वमास परमासेन यो वर्धयितुमिच्छति ।
नास्ति क्षुद्रतरस्तस्मात्, स नृशसतरो नर ॥२१॥ „

सुरा मत्स्या मधुमास—मासव कृशरोदन ।
धूर्तैं प्रवर्तित ह्येतन् नैतद्वेदेषु कल्पितम् । २२ ॥
(મહાભારત અ ૯૨)

घातकश्चानुमन्ता च भक्षक क्रयविक्रयी ।
लिप्यन्ते प्राणिघातेन, पञ्चैतेऽपि युधिष्ठिर ॥ २३ ॥
(મહાભારત)

यावन्तः पशुरोमाणि, पशुगात्रेषु भारत ।
तावद्वर्षसहस्राणि, पच्यन्ते पशुघातकाः ॥ २४ ॥

મહાભારત

यूकामत्कुणदंशादीन्, ये जन्तून्न तुदन्ति च ।
पुत्रवत् परिरक्षन्ति, ते नराः स्वर्गगामिनः ॥२५॥ ,,

सर्वत्र कार्या जीवानां, रक्षा चैवापराधिनाम् ।
आतपादौ च ये घ्नन्ति, ते वै नरकगामिनः ॥२६॥ ,,

विंशत्यङ्गुलमानं तु, त्रिंशदङ्गुलमायतम् ।
तद्वस्त्रं द्विगुणीकृत्य, गालयित्वा पिबेज्जलम् ॥२७॥ ,,

तस्मिन् वस्त्रे स्थितान् जीवान्, स्थापयेज्जलमध्यतः ।
एवं कृत्वा पिबेत्तोयं, स याति परमां गतिम् ॥२८॥ ,,

अहिंसा तु परोधर्मः, सर्वेषां प्राणिनां यतः ।
तस्मात् सर्वप्रयत्नेन, वस्त्रपूतेन कारयेत् ॥ २९ ॥

पीड्यन्ते जन्तवो येन, जलमध्ये व्यवस्थिताः ।
स्नानेनानेन किं पार्थ, पुण्यं पापं समाचरेत् ॥ ३० ॥

(એકાદશ પુરાણે)

त्रैलोक्यमखिलं दत्त्वा, यत्पुण्यं वेदपारगे ।
ततः कोटिगुणं पुण्यं, वस्त्रपूतेन वारिणा ॥ ३१ ॥

ग्रामाणां सप्तके दग्धे, यत्पापं समुत्पद्यते ।
तत्पापं जायते पार्थ, जलस्यागलिते घटे ॥ ३२ ॥

(વિષ્ણુ પુરાણ)

संवत्सरेण यत्पापं, कैवर्तस्यैव जायते ।
एकाहेन तदाप्नोति, अपूतजलसंग्रही ॥ ३३ ॥

(વિષ્ણુપુરાણ)

य कुर्यात् सर्वकार्याणि, वस्त्रपूतेन वारिणा ।
स मुनि स महासाधु, स योगी स महाव्रती ॥ ३४ ॥

यथात्मन प्रिया प्राणा, तथा तस्यापि देहिन ।
इति मत्वा न कर्त्तव्यो, घोरप्राणिवधो बुधै ॥ ३५ ॥

यस्मिन् गृहे सदा नाथ मूलक पचति जन ।
श्मशानतुल्य तद्वेश्म, पितृभि परिवर्जितम् ॥ ३६ ॥

(શિવપુરાણે)

मूलकेन सम भोज्य, यस्तु भुङ्क्ते नराधम ।
तस्य शुद्धिर्न विद्येत, चान्द्रायणशतैरपि ॥३७॥ ,,

भुक्त हलाहल तेन, कृत चाभक्ष्यभक्षण ।
वृन्ताकभक्षणाच्चापि नरा यान्त्येव रौरवम् ॥३८॥ ,,

यो ददाति मधु श्राद्धे मोहितो धर्मलिप्सया ।
स याति नरक घोर, खादकै सह लम्पटै ॥ ३९ ॥

यस्तु वृन्ताककालिंग—मूलकानाञ्च भक्षक ।
अन्तकाले स मूढात्मा न स्मरिष्यति मा प्रिये ॥ ४० ॥

ઇતિહાસ પુરાણ

अभक्ष्याणि न भक्ष्याणि कदमूलानि भारत ।
नूतनोद्गमपत्राणि वर्जनीयानि सर्वत ॥ ४१ ॥

નામ પુરાણ ગ્રંથ

पुत्रमास वरमुक्त न तु मूलकभक्षणम् ।
भक्षणान् नरक याति, वर्जनात् स्वर्गमाप्नुयात् ॥४२॥

નાગપુરાણ ગ્રંથ

गोरस मासमध्ये तु मुद्गादिके तथैव च ।
भक्षयेत्तद् भवेन्नून मासतुल्य युधिष्ठिर ॥ ४३ ॥

પદ્મ પુરાણ

मृदो भारसहस्त्रेण, जलकुम्भशतेन च ।
न शुध्यन्ति दुराचारा., स्नातास्तीर्थशतैरपि । ४४ ॥

સ્કંદ પુરાણ

मद्ये मांसे मधुनि च, नवनीते तक्रतो बहिः ।
उत्पद्यन्ते विलीयन्ते, सूक्ष्माश्च जन्तुराशय. ॥ ४५ ॥

सप्तग्रामे च यत्पापं, अग्निना भस्मसात् कृते ।
तदेव जायते पापं, मधुबिन्दुप्रभक्षणात् ॥ ४६ ॥

મહાભારત

असे वसति रुद्रश्च, मांसे वसति जनार्दन. ।
शुक्रे वसति ब्रह्मा च, तस्मान्मांसं न भक्षयेत् । ४७ ॥

यत्र जीव. शिवस्तत्र, न भेद शिवजीवयो ।
न हिंस्यात्सर्वभूतानि, शिवभक्तिचिकीर्षकः ॥ ४८ ॥

न शरीरमलत्यागान्–नरो भवति निर्मलः ।
मानसे तु मले त्यक्ते, भवत्यत्यन्तनिर्मल ॥ ४९ ॥

स्वमांसं दुर्लभं लोके, लक्षेणापि न लभ्यते ।
अल्प मूल्येन लभ्येत, पलं परशरीरजम् ॥ ५० ॥

(સ્કંધ પુરાણ)

यथा पङ्केन पङ्कांकः, सूरया वा सूराकृतम् ।
तथैवेकां जीवहिंसां, न यज्ञै मार्ष्टुमर्हति ॥ ५१ ॥

ભાગવતે સંધ-૧

सर्वेऽपि च सम्बन्धा, प्राप्ता जीवेन सर्वजीवैः ।
तन्मारयन् जीवान् मारयति संबन्धिनः सर्वान् ॥ ५२ ॥

ભક્ત પરિજ્ઞા

दयांविना देवगुरुक्रमार्चा, तपांसि सर्वेन्द्रिययन्त्रणानि ।
दानानि शास्त्राध्ययनानि सर्वं, सैन्य गतस्वामि यथा वृथैव।५३

रक्त शब्दे हरिण, स्पर्शे नागो रूपे च वारिचर ।
कृपणपतङ्गो रूप भुजगो गन्धे ननु विनष्ट ॥१९॥
(ज्ञाताधर्मकथाङ्गे)

जह मल्लिस्स महाबल भवम्मि तित्थयरनामबंधेऽवि।
तव विसय थेव माया जाया जुवइत्तहेउत्ति ॥२०॥

जाव न दुक्ख पत्ता माणभसं च पाणि णो पाव ।
ताव न धम्म गेण्हंति, भावओ तेयलीसउव्व ॥२१॥

सुपहुपि तव किलेसो नियाण दोसेण दूसिओ सतो । ,,
न सिवाय दोवतीए जह किल सुकुमालिया जम्मे ॥२२

वास सहस्स पि जइ काऊण सजम सुविउलपि ।
अते किलिट्ठभावो न विसुज्झइ कडरीउव्व ॥२३॥

दु खात्मकेषु विषयेषु सुखाभिमान
सौख्यात्मकेषु नियमादिषु दु खबुद्धि ।
उत्कीर्णवर्णपदपङ्क्तिरिवान्यरूपा
सारूप्यमेति विपरीतगतिप्रयोगात् ॥ २४ ॥

परदारानिवृत्तानामिहाकीर्ति विडम्बना । (प्रश्न व्याकरणे)
परत्रदुर्गप्राप्ति दौर्भाग्य पण्डता तथा ॥ २' ॥
(बृहत्कल्पे)

उस्सग्गेण निसिद्धाइं जाइ दव्वाइं सथरे मुणिणो ।
कारणजाए जाते सव्वाणिवि ताणि कप्पति ॥२ ॥

असमारम्भ जम्भ हरति रय तेण होइ रयहरण ॥ ७॥

तुरद्द धम्म काउ मा हु पमाय खणपि कुव्वित्था ।
बहुविग्घो हु मुहुत्तो मा अवरण्ह पडिच्छाहि ॥२८
(व्यवहारसूत्रे)

सव्वो गुणाण पात्तो सव्वोय विमोक्खगो य कम्माण ।
रागदोस विमुक्को होइ समो सव्वजीवाणा ॥२९॥

अशक्यप्रत्युपकाराश्च भगवन्तो धर्माचार्याः ॥ ३० ॥ ,,
जल्लेसाइं दव्वाइं, परियाइत्ता कालं करेइ तल्लेसेसु उववज्जइ ॥ ३१
नखलु कामी मण्डनप्रीयो भवति ॥ ३२ ॥ (દશવૈકાલીકે)

આવશ્યકે

ओसीमए सप्पो जोयणसए विज्जो किं करेहिति ॥ ३३ ॥
फल अत्थि मग्गविसुद्धीए ॥ पुण्णेण रज्जं लब्भइ ॥ ३४ ॥ ,,
पुण्यफलो जिनगुणसंकल्प ॥ ३५ ॥ ,,
कर्मकृत लोकवैचित्र्यम् ॥ ३६ ॥ (उत्तराध्ययने)
गृहवासो बहुसावद्यः ॥ स्वकृतकर्मभुजोहि जन्तवः ॥ ३७ ॥ ,,
दुष्करं च परगुणोत्कीर्तनम् ॥ ३८ ॥ (આચારાંગે)
निन्दा हि किल द्वेषसम्भवा—(भगवत्याम्) ॥ ३९ ॥
परिणामसुन्दरं तदात्वकटुकमप्युपादेयम् ॥ ४० ॥ (બૃહત્કલ્પે)

सूक्त वाक्य संग्रह

अङ्गीकृतं पालयेत् ।
अवद्धमुखो जनः ।
अज्ञाहि पशुवज्जनाः ।
अनाचारं नाचरेत् ॥
अनिषिद्धं अनुमतं स्यात् ।
किमभ्यासेन दुष्करम् ।
किं न स्यात्पुण्य सम्पदः ।
किमसाध्यं महोजसाम् ।

किं न कुर्यात् स्मरातुरः ।
आप्तो हि स्फुटभाषिणः ।
क्षणिकं सर्वमेव हि ।
किं यमस्य दवीयसि ।
कार्यं हि खलु कारणात् ।
अगृध्नोरनुगा लक्ष्म्यः ।
अस्वातन्त्र्य कुलस्त्रीणाम् ।
कोहसमो वेरिओ नत्थि ।

गुण्येव गुण वेत्ति ।
गुणवान् दृपोऽपिवर ।
अन्ते या मति सा गति किल ।
मति र्गत्यनुसारिणी ।
आपोऽपितप्यते वह्नितापत ।
आक्षिपत्य हि प्रायोऽन्ध करण नृणा ।
आत्मान रञ्जयत्यसौ राग ।
अहो दुरन्ता रसना दुरा रमनाम् ।
जीवन्नरो भद्राणि पश्यति ।
देवबलाद्धमबल विशिष्यते ।
हित मनोहारी च दुर्लभ वच ।
सुसरता अवसरे हि विराजते ।
स्नेहो हि निर्भरात्रर्पेण मत ।
मूल हि ससारतरो कषाया ।
निजार्थनाशी हि मूढमनय ।
श्रवति अष्टप्रकार रमति श्रावक ।
महात्मभि सम विरोधोऽपि वरम् ।
सर्वे गुणा काञ्चनमाश्रयन्ते ।
जिते नाथे जिता पदातय ।
पतिते घाते लवणघातनम्

गुणै पूज्य न जन्मना ।
गुणिना दोषोऽपि वर ।
क्षुहा समा वेयणा नत्थि ।
तस्य श्री यस्य विक्रम ।
श्रुतान्धाना कुतो मति ।
दुर्लक्ष्या हि पराशया ।
दैवस्य विषमा गति ।
दुर्जया विषया खलु ।
दुर्वारा भवितव्यता ।
तप क्रोधेन नश्यति ।
धर्म शरमापदि ।
मौन सर्वार्थ साधनम् ।
महारोहो महापदे
ब्रह्मचारी सदा शुचि ।
धुर्य हि चलवत्तराम् ।
सर्वोत्कृष्टोदता सताम् ।
नैकहस्ताद्धि तालिका ।
सता सङ्गो हि पुण्यत ।
स्त्री विनश्यति गर्वेण ।
परोऽपि गुणो निहन्ति दोषान् ।
हितैषिण मृषाप्रिय प्रवस्तु नेच्छन्ति ।
य क्रियावान् स एव पण्डित ।
चित्त वित्त वच त्रिनि त्रिवर्णि च धारणा ।

पुन्नस्स सव्वहाविजओ पावस्स खओ ।
पुण्णैरसंभाव्यमिहास्ति किम् ।
अविमृष्यकरो अन्धादपि विशिष्यते ।
एगस्स सुत्तस्स अणंतो अत्थो ।
गूढमन्त्राहि जीवित राजनिते ।
पुण्यच्छेदे सर्वं याति विपरीतनाम् ।
विवेको हि समरात्तानाम् कियद्चिरम् ।

सर्वगुण विनाशनं लोभात् ।
मुच्छा परिग्गहो वुत्तो ।
विमर्शः क्व अल्पमेधसाम् ।
नहि मोहो महात्मनाम् ।
रत्ने हि बहवोऽर्थिनः ।
नान्यथा भगवद्गिरा ।
न रक्तो दोषमीक्षते ।
जयणा य धम्म जयणी ।
पुण्यार्थिनो हि विभवः
मदाय खलु विभवः ।
ना काले फलति क्रिया ।
यतो धर्मस्मतो जयः ।

श्रुणोति यतिभ्यः सम्यक् सामाचारीमिति श्रावकः ।
स्वजनोऽपि दरिद्राणां, तत्क्षण दुर्जनायते ।
आयुष क्षण एकोपि, नाप्यते रत्नकोटिभिः ।
लोकेऽपि व्यवहारो यत्सर्वे मुख्यानुयायिनः ।
आयुः कर्मणि हि क्षीणे, नेन्द्रोऽपि स्थातुमीश्वरः ।
गृहीत इव केशेषु, मृत्युना धर्ममाचरेत् ।
साक्षरा विपरिताश्चेत्, राक्षसा एव केवलम् ।
स्वोत्तरीयानुसारेण ननु पादप्रसारणम् ।
भवेदासन्नपातानां, मर्यादायाः व्यतिक्रम ।
यस्य यादृक्परोलोक-स्तस्य चेष्टा हि तादृशी ।
दुर्मन् कुर्वन्नकार्यं हि स्वच्छायातोऽपि शङ्कते ।
नृपदुर्जनसर्पाणामात्मीयो न कश्चन ।
श्री जिनाज्ञैव महाज्ञा मान्या मानवतामपि ।
स्वयं शठो हि सरल-मप्यन्यं मन्यते शठम् ।

तत् श्रुत यातु पाताल तच्चातुर्यं विलीयताम् ।
ते विशन्तु गुणा वह्नौ यत्र जीवदया न हि ॥ ५४ ॥

सत्य ब्रह्म तपो ब्रह्म ब्रह्म चेन्द्रियनिग्रह ।
सर्वभूतदया ब्रह्म, एतद् ब्राह्मणलक्षणम् ॥ ५५ ॥

अहिंसा सत्यमस्तेय, ब्रह्मचर्यापरिग्रही ।
कामक्रोधनिवृत्तस्तु ब्राह्मण स युधिष्ठिर ॥ ५६ ॥

卐

મુસ્લીમ શાસ્ત્ર પ્રમાણે અહિંસા અને માસ નિષેધ

મુસલમાનો પરમેશ્વરને રહીમાન કહે છે, એનો અર્થ દયાળુ થાય છે તેઓમા એક ૪૦ દિવસની ધર્મક્રિયા થાય છે તેને સિલ્લો કહે છે સિલ્લો બેસનાર કોઈપણ જાતનુ માસ ખાતો નથી, તેનુ કારણ માસને-નજીસ (ખરાબ) ચીજ હોવાથી બદગીમા ખલેલ પહોચે

વળી તેઓ "માલેસઝીઅન"માથી "તરકીત"મા પેસે છે તો તરત જ માસ ત્યાગ કરે છે વળી રાવજી વહોરા જેને લોટીઆ વહોરા કહે છે તે પણ માસ ખાતા નથી જેથી તેઓ નમામીયા અથવા નઘોસીયા કહેવાય છે

પેગબર હજરત મહમ્મદ નબી સાહેબના ખલીફા અને જમાઈ હજરતઅલી સાહેબે ફરમાવ્યુ છે કે—

— ભીમરો —

'फलातजअलु बुतनकुम मकाबरल हयवानात ॥

તુ પશુ-પક્ષીઓની કબર તારા પેટમા કરીસ નહિ

વ્યુત્પત્તિ—फ—ત્યારે ते। ला નહિ तजअलु કરી बुतूनकम

તમારા પેટને મકાવ-કબર અલનો હયવાનાત તે પ્રાણીઓ.

— ફારસીબેત —

न साझी मकामे शिकमरा तुगूर, वहायम जेत्रेहरे तुयूर।

અર્થ ઉપર મુજબ-કુરાનશરીફમાં સૂરાઅન આમ આયાત ૧૪૨ માં ખુદાતાલાએ ફરમાવ્યું છે કે—

वमिनल अनआमे हमूलतंव वफर्शा,
कुलमिम्मा रजक कुमुल्लाहो।

અર્થ—અલ્લાએ ચોપગાં જાનવરમાંથી કેટલાક ઉપાડવા માટે પેદા કીધા છે, અને ખાવા માટે જમીનની વનસ્પતિ તથા અનાજ ઉત્પન્ન કર્યું છે, તે તમે ખાઓ.

મુસ્લીમ ધર્મ ચલાવનાર મહુમદ પેગંબર અરબ-સ્તાનમાં મક્કા શહેરમાં ઈ સ. ૫૭૦ માં જન્મ્યા હતા, તેમણે ૬૦૯ માં મત ચલાવી કુરાન રચ્યું, (કુરાન) સરીઅન આમમાં લખ્યું છે કે—લોહી, ને ડુક્કરનુ માંસ, મોતથી મરે તેનુ માંસ, કોઈ મૂર્તિના નામથી મારવામાં આવે તેનું માંસ, ગળેફાંસો દઈ મરેલાનુ માંસ. ઘાથી મારેલાનુ માંસ, કોઈ બીજા પ્રાણીએ મારેલાનું માંસ ખાઓ નહિ.

હિંસા ન કરવા વિષે—અલ્લા મક્કે શરીફમાં શિકારની મનાઇ કરે છે. કુરાનમાં સુરાઉલમાયદ સિપાર ૪ મંજલ ૨ આયાત ૩ મા લખ્યું છે કે—મક્કાંમાં તેની હદ સુધીમાં કોઇએ જનાવર મારવું નહિ, અને કોઈ ભૂલથી

મારે તો પોતાનુ જાનવર મુકી દેવુ, અથવા તેની કિંમતનુ ગરીબને ખવરાવવુ

બકરી ઇદના દિનએ—બકરી ન મારવા કુરાનમા સુરાહ હજની ... મી આયાતમા અલ્લાતાલાએ ખુદ ફર માવ્યુ છે કે—માંસ અને લોહી મને પહોચશે નહિ, પણ એક પહેરીગર પહોચશે તેઓ સ્વર્ગને બેહસ્ત અને નરકને દોઝખ કહે છે

श्री आगमसूक्त श्लोकादि

सपत्त दसणाइ पइदिगह नइजणासुणेइय । (नन्दि सूत्रे)
सामायारिं परम जो खलु त सावग बिंति ॥ १ ॥

पङ्कदाह पिपासानामपहार करोति यत् । (આવશ્યકે)
तद्धर्मसाधन तथ्य तीर्थमित्युच्यते बुधै ॥ २ ॥

ससारसागराओ उब्बुडो मा पुणो निबुड्डिज्जा ।
चरणगुणविप्पहिणो बुड्डइ सुबहुंपि जाणतो ॥ ३ ॥

उत्तमाम उत्तमीगा गुणनहया निणत्रग्नित्त मरिम्नगि ।
पडिजायति धम्माया दि पुण सेसे मरागत्थ ? ॥४॥

अणयोर घण ोर अग्गिगोर कम्मयगो च । „
ण ए म ीमनियम येर पितुत पट्ट होइ ॥५॥

इन्दियविसयकसाय परीसहे वेयणा उवस्सग्गे । „
ए ए अरिणो हता अरिहता तेग वुच्चति ॥ ६ ॥

अट्ठविहंपि य कम्म अरिभूअं होइ सव्वजीवाण । ,,
तं कम्ममरिं हंता अरिहंता तेण वुच्चंति ॥ ७ ॥

अरिहंति वंदणनमंसणाइं अरिहंति पूअ सक्कारं । ,,
सिद्धिगमण च अरिहा अरहंता तेण वुच्चंति ॥८॥

विणओ सासणे मूलं विणीओ संजओ भवे । ,,
विणयाउ विप्पमुक्कस्स, कओ धम्मो कओ तवो ॥९॥

अन्नं इमं सरीरं, अन्नो जीवुत्ति एव कयबुद्धी । ,,
दुक्खपरिकिलेसकरं, छिन्द ममत्तं सरीराओ ॥१०॥

पच्चक्खाणंमि कए, आसवदाराइं हुंति पिहियाइं । ,,
आसववुच्छेएणं तण्हा वुच्छेअणं होइ ॥ ११ ॥

तण्हावोच्छेदेण य अउलोवसमो भवे मणुस्साणं । ,,
अउलोवसमेण पुणो पच्चक्खाण हवइ सुद्धं ॥१२॥

तत्तो चरित्त धम्मो कम्मविवेगो तओ अपुव्वं तु । ,,
तओ केवलनाणं तओ अ मुक्खो सयासुक्खो ॥१३॥

जे जत्तिया पगारा, लोए भयहेअवो अविरयाणं । (विशेषावश्यके)
ते चेवय विरयाणं पसत्थभावाण मोक्खाय ॥१४॥

उच्छ्वासावधयः प्राणाः स चोच्छ्वास समीरणः । (आचारांगे)
समीरणाच्चलं नान्यत् क्षणमप्यायुरद्भुतम् ॥१५॥

दारापरिभवकारा, बन्धुजनो बन्धनं विषं विषया । ,,
कोऽयं जनस्य मोहो ये रिपवस्तेषु सुहृदाशा ॥१६

सन्दिग्धेऽपि परे लोके त्याज्यमेवाशुभं बुधैः । ,,
यदि नास्ति ततः किं स्यादस्ति चेन्नास्तिको हतः ॥१७

दुःखद्विट् सुखलिप्सु र्मोहान्धत्वाददृष्टगुणदोषः । ,,
यां यां करोति चेष्टां तया तया दुःखमादत्ते ॥१८

नहि अस्ति किञ्चनाकार्य मीनशाना विद्यामपि ।
विश्वेष्यकृत्य न नास्ति यद्रागाधा न कुर्वते ।
अवश्य भाविनो भावा भवन्ति महतामपि ।
यद् भाव्य तद् भवत्येव, नान्यथा भवितव्यता ।
युक्तिमद्वचन यस्य तस्य कार्य परिग्रह ।
प्रयोजनमनुद्दिश्य मन्दोऽपि न प्रवर्तते ।
कार्यसिद्ध्यै शठा दस्योरपि दास्य कुर्वते ।
सवत्र जयमिच्छे त्पुत्राच्छिष्याच्च पराजयम् ।
विपर्येति भृश पुसा बुद्धि क्रुद्धे हि वेधसि ।
दु खौघाते हि लोकोऽय, उलुक पुनरुन्मद ।
पुसा भाग्येऽनुकूले हि सिध्यन्ति सकला क्रिया ।
न तृष्णा परो व्याधि न सन्तोषात्परम सुखम् ।
अप्रियस्य च पथ्यस्य, वक्ता श्रोता च दुर्लभ ।
छेकाना छेकता सैव यत्कार्य समयोचितम् ।
धर्मकर्म समारम्भ, सकल्पोऽपि न निष्फल ।
अपकारिष्वपि कृपासना किं नोपकारिषु ।
जीवेद्धि जीवितव्यार्थी, तन्नास्ति यन्नकरोति ।
सुवर्णनाऽपि किं तेन कर्णच्छेदो भवेयत ।
सर्वस्याऽपि हि लोकस्य न प्राणेभ्योऽपर प्रियम् ।
साधर्मिकात्परो बन्धु र्न ससारे विवेकिनाम् ।
यत्र जातास्तत्र रता ये पीतास्ते च मर्दिता ।
कण्ठनालमतिक्रान्त सत्र तद्दशनम् समम् ।
यथाहार इयोद्गारैः गिरा भावोनुमीयते ।
पूर्वोपार्जित पुण्याना फलमप्रतिम ननु ।
सर्वकल्पद्रुमस्थाने लोके धर्मद्रुम प्रभु ।
विमृश्य हि विधातव्य, अल्पीयेऽपि प्रयोजने ।
नाभूत् पत्यु कलत्रया, सा स्यादुपपते कथम् ।

पाखण्डिनां हि पाण्डित्यं, प्राकृतेष्वेव जृम्भते ।
अविमृष्य विधातारो, भवन्ति विपदां पदम् ।
अत्युग्रपुण्यपापानां, इहैव फलमाप्यते ।
सुन्दरं मर्त्यजन्मद्रोः, फलं चारित्रलक्षणम् ।
शोको हर्षश्च संसारे नरमायाति याति च ।
रणाय नालसा शूरा भोजनाय द्विजा इव ।
卐 महीयांसः प्रकृत्या मित भाषिणः । 卐

— 卐 —

卐 मनुष्यभवनी दुर्लभता 卐

विप्र प्रार्थितवान् प्रसन्नमनस श्रीब्रह्मदत्तात् पुरा,
क्षेत्रेऽस्मिन् भरतेऽखिले प्रतिगृहं मे भोजनं दापय ।
इत्थं लब्धवरोऽथ तेष्वपि कदाऽप्ययश्नात्यहो द्विः स चेद्,
भ्रष्टो मर्त्यभवात्तथाऽप्ययसुकृती भूयस्तमाप्नोति न ॥ १ ॥

स्तंभानां हि सहस्रमष्टसहित प्रत्येकमष्टोत्तरं,
कोणानां शतमेषु तानपि जयन् द्युतेऽथ तत्संख्यया ।
साम्राज्यं जनकात्सुत· स लभते स्याच्चेदिदं दुर्घट,
भ्रष्टो मर्त्यवात्तथाऽप्यसुकृती भूयस्तमाप्नोति न ॥ २ ॥

वृद्धा कापि पुरा समस्तभरतक्षेत्रस्य धान्याऽऽवलिं,
पिंडीकृत्य च तत्र सर्षपकणान् क्षिप्त्वाऽऽढकेनोन्मितान् ।
प्रत्येकं हि पृथक्करोति किल सा सर्वाणि चान्यानि चेद्,
भ्रष्टो मर्त्यभवात्तथाऽप्यसुकृती भूयस्तमाप्नोति न ॥ ३ ॥

सिद्धयूतकलाचलाद्धनिजनं जित्वाऽथ हेम्ना भरै
श्चाणक्येन नृपस्य कोशनिवहं पूर्णीकृतो हेलया ।
दैवादाढ्यजनेन तेन स पुनर्जीयेत भूत्रा क्वचिद्
भ्रष्टो मर्त्यभवात्तथाऽप्यसुकृती भूयस्तमाप्नोति न ॥ ४ ॥

रत्नान्याढ्यसुतैर्विर्कीय वणिजां देशान्तरादीयुषां
पश्चात्तापवशेन तानि पुनरादातुं कृतोपक्रमैः ।
लभ्यन्ते निखिलानि दुर्घटमिदं दैवाद्घटेत क्वचिद्
भ्रष्टो मर्त्यभवात्तथाऽप्यसुकृती भूयस्तमाप्नोति न ॥ ५ ॥

स्वप्ने कार्पटिकेन रात्रिविगमे श्रीमूलदेवेन च,
प्रेक्ष्येंदु सकलं सुनिर्णयवशादल्पं फलं प्राप्य च ।
स्वप्नस्तेन पुनः स तत्र शयितेनाऽऽलोक्यते कुत्रचिद्
भ्रष्टो मर्त्यभवात्तथाऽप्यसुकृती भूयस्तमाप्नोति न ॥ ६ ॥

राधायाः वदनादध भ्रमवशाच्चक्राणि चत्वार्यपि
भ्राम्यन्तीह विपर्ययेण तदधो धन्वी स्थितोऽवाङ्मुखः ।
तस्याः वामकनीनिकामिषुमुखेनैवाऽऽशु विध्यत्यहो!
भ्रष्टो मर्त्यभवात्तथाऽप्यसुकृती भूयस्तमाप्नोति न ॥ ७ ॥

दृष्ट्वा कोऽपि हि कच्छपो ह्रदमुखे सेवालरन्ध्रान्विते,
पूर्णेन्दुं मुदितः कुटुम्बमिह तं द्रष्टुं समानीतवान् ।
सेवाले मिलिते कदाऽपि स पुनश्चन्द्रं समालोकते
भ्रष्टो मर्त्यभवात्तथाऽप्यसुकृती भूयस्तमाप्नोति न ॥ ८ ॥

शम्या पूर्वपयोनिधौ निपतिता भ्रष्टं युगं पश्चिमा-
म्भोधौ दुर्धरवीचिभिश्च सुचिरात्संयोजितं तद्द्वयम् ।
सा शम्या प्रविशेद्युगस्य विवरे तस्य स्वयं चापि चेद्
भ्रष्टो मर्त्यभवात्तथाऽप्यसुकृती भूयस्तमाप्नोति न ॥ ९ ॥

चुर्णीकृत्य पराक्रमान्मणिमयं स्तंभं सुरः क्रीडया,
मेरौ सन्नलिका समीरवशतः क्षिप्त्वा रजो दिक्षु चेत्।
स्तंभं तैः परमाणुभिः सुमिलितैः कुर्यात्स चेत्पूर्ववद्,
भ्रष्टो मर्त्यभवात्तथाऽप्यसुकृती भूयस्तमाप्नोति न ॥ १० ॥

॥ इति सुदुष्प्रापमनुष्यभवोपरि श्रीउत्तराध्ययनसूत्रगता दशदृष्टान्ताः ॥

ભાગ બીજો

— સુવાકય રત્ન સંચય —

૧ ઉપાશ્રય જીનમંદિરાદિ આત્માને હવાખાવાનું શ્રેષ્ઠ સ્થળ છે બહારનો રોગ દૂર કરી તંદુરસ્તી પ્રાપ્ત કરાવનાર સેનેટોરીયમ છે બગીચો છે

૨ શ્રી જીનેશ્વરદેવની આજ્ઞાના સેવનમાંજ પોતાનું શ્રેય માને છે તેજ સાચો સંઘ છે

૩ આજ્ઞા માનવા સિવાઈની ભક્તિ તે સાચી ભક્તિ નથી

૪ જેમ ઘેબરાદિ નામ સાંભળવાથી અને વિવિધ દવાઓ જોવા કે વાંચવાથી ભુખ કે રોગ મટતો નથી, તેમ કેવળ શાસ્ત્ર શ્રવણથી કે અધ્યયનથી ભવરોગ જતો નથી

૫ શારીરીક રોગ મટાડવા વૈદ્ય કે ડૉ પાસે જઈ તે કહે તેમ કરો છો પણ આત્મા માટે?

૬ જુના રોગ માટે અતિ કડુદવા લેવી પડે છે તેમ અનાદિ ભવરોગ માટે પણ

૭ રોગીને ઈષ્ટ આરોગ્ય છે તો તેનું ઈષ્ટરોધક ઈન્દ્રી તેના ત્યાગ કરવો જોઇએ, તેમ જગતના જીવોનું ઈષ્ટ

સંપૂર્ણશાશ્વત સુખ છે. તેના રોધક ઈચ્છીતોનો તેમણે ત્યાગ કરવો જોઈએ.

૮ આપણને જેણે એક જ વાર દુઃખ આપ્યું હોય, તેનાથી હંમેશા દૂર રહીએ છીએ. તો પછી આ શરીર અનાદિ કાળથી દુઃખજ આપે છે. તેના પર રાગ કેમ કરાય ?

૯ જે સ્થાનમા રહી જીવે અપાર દુઃખ સહન કરી જન્મ લીધો છે, તેજ સ્થાનને (યોનીને) ફરીથી જુવે છે, ત્યારે ખુશી થઈ ઉન્મત બનીને ન કરવાના કૃત્યો કરે છે એ શું કામદેવની ઓછી ભયંકરતા છે ?

૧૦. જગતના દરેક સંચા અશુદ્ધને શુદ્ધ કરે છે, ત્યારે જઠર રૂપી સચો ઉત્તમ વસ્તુને દુર્ગંધીને કચરો બનાવે છે !

૧૧. વિષ્ટા કહે છે–'ગઈ કાલેજ કંદોઈને ત્યાં સુંદર દેખાતી હું એક દિવસ માત્રના દેહસંગથી આ સ્થિતિ પામી તો નિરંતર દેહ મગ્નોની શી દશા ? (કામાધો માટે)

૧૨. પરલોકમાં એકજ ચીજ લઈ જવાની છે (પુણ્ય) પાપ નરક છે. (નાકા બધી પરે)

૧૩. ઇચ્છાથી આ સ્થળાદિએ આવ્યા નથી, ઇચ્છા મુજબ જવાશે નહિ માટે ચેતો.......

૧૪ જવા જવુ હોય ત્યાની જેમ ટીકીટ લ્યો છો, તેમ અહીથી જતા પહેલા પુણ્ય–ટીકીટ લ્યો.

૧૫ બદલી થાય ત્યારે ગામ સ્થાનાદિની ચીતા માફક પરલોક માટે વિચારીને ચેતો

૧૬ ગતી કઈ થશે તેનો વિચાર કર્યો? પલ્લુ કયુ નમશે? સુકૃત્યનુ તે દુષ્કૃત્યનુ? જો દુર્ગતી દેખાય તો ખાવુ પીવુ મોજશોખ કેમ ગમે છે?

૧૭ પાપનો નતીજો છે એમ જો માનો છો, તો વિચારો કે આબાદી કરો છો કે બરબાદી?

૧૮ સાપ કરતા પાપનો વધુ ડર રાખો (પાઘડીને સાપ)

१९ त्रिडागत् सुपक्त्वत् पाप मोक्त्व जानीयात्

૨૦ પોલીસ, જેલ, ફાંસીના ભયથી ચોર પણ રાત્રે થાપ દઈને ચોરી, ખૂન કરે છે તો પરલોક માનનાર આસ્તિક માત્રને પાપનો ડર અને પશ્ચાતાપ ન હોય તો આસ્તિક શાનો?

૨૧ પછીથી દુ ખ હોય તેવુ ચાર દિનુ રાજ્ય ઈચ્છાય નહિ તેમ બધુ વિચારો

૨૨ શ્રદ્ધા રાખો, પાપથી ડરો દૈવ ડાંગ નથી મારતો કુબુદ્ધિ આપે છે

૨૩ મુકવા માટેના ઉદ્યમ ચાલુ છે કે, લઈ જવા માટેનો એતો વિચારો!

૨૪ સ્વપ્નવત્ મોહ નિદ્રામાથી જાગો ત્યારે મારૂ શુ? ને પરનુ શુ? તે સમજાય

૨૫. જીંદગીની મહેનતનો પળમાં નાશ થાય એવી મહેનત શા માટે કરવી?

૨૬. છેડો સુધર્યો તેનું બધું સુધર્યું, તો અંત સમાધી માટે કુંટુંબને કેળવો. (કુવામા દોરડાનો છેડો)

૨૭. બધી વ્યવસ્થા કરી પણ કલ્યાણ મિત્રની કરી ?

૨૮. જીંદગીરૂપી કંપનીના બે ભાગીદારમા શરીરનો ને આત્માનો હિસ્સો કેટલો ?

૨૯. બહિરાત્મા અંતરાત્મા અને પરમાત્મા આત્માની કઈ દશા છે ? વિચારો.

૩૦. જગત આશારૂપી વિલક્ષણ બેડીને ઓળખી મુક્ત બનો.

૩૧. કુટુંબમાં ધર્મગોષ્ટીનો કલાક રાખ્યો ?

૩૨. જે કાર્યને સાધવું હોય તેનેજ યોગ્ય ઉદ્યમ કરવો જોઈએ માએ કહ્યું દિકરા મહેનત કરો તો ધન મળે. પેલા અખાડામાં ગયા !!

૩૩. પેઢી કઈ સાચવવી છે ? ઘરની કે શાસનની ?

૩૪ મિથ્યાત્વીની સોબતથી ઈશ્વરને કર્તા ન માનો

૩૫. લક્ષ્મીના દાસ ન બનો નાથ બનો

૩૬. ચંડાલ ચોકડીને સ્થાન ન આપો. (કષાય)

૩૭ કસ્તુરીઆ મૃગ માફક આત્મામાજ રહેલ સુખ માટે બહાર ન ભમો.

૩૮. શેઠની આજ્ઞા ભાગતા ડર લાગે છે ? કે પરમાત્માની ?

૩૯ દેશાવર જતા દિકરાને કઈ શિખામણ?

૪૦ તોફાની દરીએ જીવના જોખમે પણ સ્વાર્થી માબાપ લક્ષ્મી માટે ટીલાવીને હર્ષથી મોકલે છે પણ ધર્મ માટે?

૪૧ વેગે ખાડો કુદનારની માફક વૈરાગ્ય વેગ આવે તુરત અમલ કરો

૪૨ સંસારની અસારતા જાણતા છતા ચેત્યા નથી, તો પોપટીયુંજ જ્ઞાન ને?

૪૩ સત્સંગનું ફળ–કતક ચૂર્ણના સંગથી ડોળુ નિર્મળતાને, ફુલના સંગે કીડો અને સુતર મસ્તકે, સુવર્ણ સંગે કાચ મણીપણાને પામે છે

૪૪, સંગનું ફળ–જળ–ગંગામા ગયેલ ગંગાજળ, ગારે ગંદુ, દરીયે ખારૂ, મેલડીયે ચુસ્યુ મીઠું, છાસે છાસ રૂપ, ચુને ચુના રૂપ

૪૫ રોજ દર્પણમા મુખ પુનઃચંદ જુનો છો, તેમ આત્મ સ્વરૂપ જુઓ

૪૬ તંદુલીઆ મચ્છ માફક મનથી પાપ ન બાંધો

૪૭ ધરાયો ન ખાય, ક્ષુદ્ર જંતુ સામે ભુખ્યો પણ ન ધાય, આગળથી ગર્જના કરીને, પુચ્છ પછાડીને ધાય, છતા સિંહ જગતી ક્રુર હિંસક ત્યારે તમે?

૪૮ પ્રત્યક્ષને જ માનનાર દુરાગ્રહીને પોતાના પીતા પ્રત્યે જ શંકા થવી જોઈએ

૪૯. બાહ્ય પદાર્થો તરફ દોડશો તો તે છાયાની માફક આગળ જશે, પણ સૂર્ય તરફ રહેવાથી જેમ છાયા તેમ અંતરાત્મા તરફ રહેવાથી તે પાછા દોડયા આવશે.

૫૦. પારસમણીથી જેમ કાટવાળુ લોહ સુવર્ણ ન થાય, તેમ ધર્મરત્નથી પાપ રૂપી મનનો (હૃદયનો) કાટ-વાળો નિર્મળ શુદ્ધ સ્વરૂપી ન થાય

૫૧. મરણનો ભય કોને? સિપાઈને જોઈ ભય ચોરને કે સજ્જનને?

૫૨. પીષ્ટ, મધુ, ને ગોળ ત્રણેની મદીરા, પીવાથી મદ કરે છે. જ્યારે આ મદીરા દર્શન માત્રથી મદ કરે છે.

૫૩. બૈરી પરણવામા જવાબદારી કેટલી? મનુષ્ય ભવનું ફળ જો સંસાર વાસજ તો પછી બીન જવાબદારી વાળું તિર્યંચપણું ચાહો.

૫૪. મરચાં મીઠાવાળાને રોજ સંખ્યાબંધ ગ્રાહક છતાં સરવાળે રોટલા જેટલુંજ કમાય પણ જેમ ઝવેરી રોજ દુકાન ખોલે, પરંતુ વરસમા પાંચ–પચીસ ગ્રાહક અવસરે મળી જતા ન્યાલ થાય છે. તેમ નિરંતર ધર્મક્રિયા કરનાર અવસરે ઉત્કટભાવ આવતા ન્યાલ થઇ જાય.

૫૫. ખાતાં તપ યાદ આવે છે? કે ઉપવાસમા ખાવાનું?

૫૬ અર્થકામ માટે ધર્મનો ભોગ અપાય છે કે, ધર્મ માટે અર્થ કામનો ?

૫૬ જીન ભાષિત નવ તત્વોને છોડી, સોનુ-રૂપુ ને તાણુ ગોળ ઘી ને ઘઉ, બૈરી છોકરાને હુ, નવ તત્વને સદ્દહુ એમ થયુ છે ?

૫૮ તણુરાના તાર માફક ત્રણે યોગ એક થયે કામ થાય

૫૯ સાસ પુખણામા ધુમરૂ, સાબેલુ તાગ ને ભાલો ને રવૈયા એ પાચ વસ્તુ બતાવી શુ કહેવા માગે છે? ચાર પેઢીઆ ફ કીને તથા ઠીકરૂ મુકી શુ સુચવે છે ? કન્યા શુ કે છે કેમ ?

૬૦ કેવળ તારનાના સ્વભાવ વાળી ધમસત્તાને શરણે ગયા એટલે રાજરના અને તેને પણ ક્ષણભગુર કરનારી કમસત્તાથી છોડાવી અવિચળ સ્થાને મુકે છે તેના શરણ વિના સાચી આમાદ્દી નહિજ મળે

૬૧ ખરાબ ખાતરથી શેરડી પકવાય, તેમ અશુચીમય દેહથી મોક્ષ મેળવો

૬૨ પરિણામે સુખકારી મગળ કયુ ? મોક્ષની ઈચ્છાજ થવી દુર્લભ છે

૬૩ ત્રણ દીનો ભુખ્યો અટવીનુ ઉંલ્લઘન કરી આવેલ બ્રાહ્મણ જેમ મોદક ઘેબરાદિ પર અવિલબે ત્રાપ મારે, તેમ અનતકાળથી સુખનો ભુખ્યો પ્રાણી ધર્મ રૂપ ઘેબરપર તરાપ મારેજ-આરાધેજ

૬૪. સર્વ ત્યાગ સહેલો છે પણ કષાય ત્યાગ દુષ્કર છે.

૬૫. સિદ્ધાંત સાંભળવાનો ગુણ હોય તે જાણી શકે કે....

૬૬. કશુંય ન હોય તેવો શિકારી ત્યાગી ન કહેવાય, તેમ વિરતિ વગરનો ધર્મી નહિ.

૬૭ મુંગા, પંગુ, વાંઢા તેમજ નવ ગ્રૈવેયક અને અનુત્તરના દેવો તથા નિર્ધનો અનભિગ્રહી હોવાથી એક વતી કે ધર્મી ન કહેવાય નારકી ને દેવ અચિત્તાહાર કરે પણ તેથી શું ? વિરતિ વગર લાભ નહિ.

૬૮. બોલવું તે સત્ય. પણ સત્ય તેટલું ન બોલાય.

૬૯. આંખના પાટાની મુંઝવણ દારૂડીઆને ન થાય, તેમ આઠ કર્માવરણની મોહ મદ્યપને ન થાય

૭૦. હજુ સુધી કાંઈ સુકૃત કર્યું નહિ ? એમ કોપેલ યમ વૃદ્ધવા દાંત પાડી નાખે છે. માથે પળીઆના છળથી વૃથા જન્મ કહી વિધી ભસ્મ નાખે છે.

૭૧. બાળ રાજકુમાર જેમ પાંચ પેંડા માટે રાજ્ય લગી આપે, તેમ અજ્ઞાન માનવ ઇન્દ્રિય વિષયરૂપ પેંડા માટે મનુષ્યભવ વેડફી નાંખે છે.

૭૨. મનુષ્યભવની દુર્લભતા–દેવ અસંખ્યાત પણ ઉમેદવાર તો પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ ને મનુષ્યજ, જ્યારે મનુષ્ય ૨૯ આંકજને ઉમેદવારી નિગોદથી માંડી સર્વની (તેઉ વાઉ સિવાય) માટે ચેતો.

૭૩. બાળ રાજકુમારને જેમ રાજ્ય મેળવવાની મુશ્કેલી,

અને દુર્લતાનો ખ્યાલ ન આવે તેમ અજ્ઞાન મનુષ્યને સ્વભવની દુર્લભતાનો ખ્યાવ ન આવે

૭૪ આશાઓ પુરી કરીને કોણુ મરૂ છે વિચારો તો ખરા?

૭૫ એક ગ્રહ—પરિગ્રહ—સર્વતોગ્રહ

૭૬ જગતમા કોઇ કપની એવી નહિ હોય જે જોખમ દારી પોતાની ગણે અને બધો નફો શેર હોલ્ડરોને વહેચી આપે પણુ આત્માએ ખોલેલ આપુર પુ યાદિ, સગો-વહાલા શેરહોલ્ડવાળી કપની વિપરીત છે તે કેવી મુર્ખાઈ?

૭૭ મરણુ પાછળ કુટવાથી વળવાનુ શુ? યમને છતો

૭૮ કાણી કોઠી કોઈ દી ભરાશે નહિ અત્યાર સુધી કેટલુ ખાધુ?

૭૯ એક દીવાદાડી પર, એક ચાલ્વાપર હજારો દ્રષ્ટિ, એક સોયની અણી ઉપર લાખો દીપકોનો પ્રકાશ રહી શકે, તો એક કાયામા અનત અરૂપી છવો કેમ ન રહી શકે? દવાના ઢવાવમા એક ટીપામા લાખ દવા તો માનોજ છો

૮૦ B\ સર્વત્ર BA

૮૧ હે વ્યાપારી નર ભવનગર પ્રાપ્ત કરી રત્નક પ્રરીત મોક્ષનગરે જા,

૮૨ અનતા દ્રવ્ય ચારિત્રના પરિણામે ભાવ ચારિત્ર આવે

જેમ હજારો વાર આડાતેડા લીટાને અંતે સાચો એકડો આવડે.

૮૩. અકસ્માતાદિ આફત આવતાં એ ભગવાન થાય? કે એ બાપ રે મરી ગયો?

૮૪. અહીં પણ હડતાલ? શા કારણે? શું બગાડયું?

૮૫. ઉંઘતા પણ જીવાજીને પુછો કે–અલ્યા શું માંગે છે? તો તરત કહેશે પણ...ધર્મનું પુછો તો?

૮૬. દુનીઆ મરણથી ડરે છે એ વાત નામનીજ છે. તત્વથી તો અનંત મરણ વધે એવી કાર્યવાહી–બેફીકરથી ખુશી ખુશી થઈ કરે છે. એ આશ્ચર્ય છે.

૮૭ ભડીઆરાની ભઠ્ઠીમાંથી ઉડી બહાર પડેલ ચણા જેમ ત્યાગી થનારને ભાગ્યશાળી માનો

૮૮ સંયોગ અંતે વિયોગ, હર્ષ પછી શોક, ચડતી પછી પડતી, સુખ પછી દુ:ખ, અન ઉદયને અંતે અસ્ત, એ સામાન્ય નિયમ છે માટે વિચારો.

૮૯. તમે દેહના શેઠ છો કે નોકર? એ વિચારો.

૯૦. કુટુંબ શરીરથીજ મોહીત છે. શરીર જડ છે માટે ઉંડુ વિચારો તો સમજાશે.

૯૧. કુટુંબનો મોહ કોનાપર દેહ કે આત્માપર છે? અરે દેહપર છે તો તેને પણ પછી કેમ ભસ્મી કરાય છે? વિચારો.

૯૨ ઘોડાનો સ્વાર કોને કહેવાય? પંચાસ્વસ્થ પ્રાપ્ત થયો છે તો ખરા ન્હાર બની સ્વસ્થાન તરફ જાવ

૯૩ ખબર છે? શરીરના એક રોમે ૧॥ રોગ? એમ સાડા ત્રણ કરોડ રોમમા કુલ ૬ કરોડ ૧૨॥ લાખ રોગોનુ જોખમ યાવત્ જીવ રહેલુ છે

૯૪ અન્યાય, મહાઅન્યાય, બળવો પોકારો, બંડ ઉઠાવો, ભયકર જુલ્મનો સામનો કરો, હતાશ ન થાવ, ચેતો સુભગ બનો પ્રાણની પણ પરવા ન કરો આઝાદિ જરૂર મળશે (કર્મ નામ)

૯૫ વાસ્તવીકતો સુખદુખનો સબધ મનપર છે

૯૬ બે સાથવાહ છે એક પોતાનુ ધન (ધર્મ) આપીને ઇષ્ટ સ્થાને લઈ જાય છે, કમાણીમાથી કાઈ લેતા નથી બીજો કાઈ આપતો નથી ને પુર્નનુ લઈ લે છે કોની સાથે જવુ છે? મુનિ અને પુત્રકલત્ર બાધવાની

૯૭ જેમ સગીર કોલેજીઅન સાયન્સાદિ કઇ લાઇનિ લેવી તે નક્કી કરે છે, તેમ જો સાચો વીચારક હોય તો જીદગીની સફળ લાઇન વીચારવીજ જાઇએ

૯૮ સવારે એકાન્તે રોજ વિચારો કે—શ્રી રૂષભદેવના પુત્રાદિકે, જબુસ્વામી, અયવતીસુકુમાર ધન્નાજી શાલીભદ્રજી, અભયકુમાર, પૃથ્વીચદ્ર ગુણસાગર, ઉદાયન રાજા, સનત્કુમાર, અયમત્તામુનિ, શ્રેણીક મહની રાણીઓ, વિજયશેઠ, વિજયા શેઠાણી, સ્થુલભદ્રજી, એ બધાઓએ

સંસારનો કેમ ત્યાગ કર્યો હશે? એ ઠગાયા કે અમે ઠગાઈએ છીએ?

૯૯. સંસાર ભયંકર ભવ ભૂધર છે. બાહ્ય દૃષ્ટિએ દેખાતી સૌંદર્યતા અભ્યંતર દૃષ્ટિએ ભયંકરતાજ છે.

૧૦૦ દિશા ફેરવો–સંસારીનો પરીષહ આત્માની અધોગતી માટ થાય છે, ને સાધુનો ઉન્નતિ માટે.

૧૦૧. મુસાફરીમાં માસીક રૂપીએ મોટો મહેલ મળે પણ પ્લેગના ઉંદરો પડયાનું જાણતા જેમનાસો તેમ સંસાર........

૧૦૨. દુનીયાના વિષયો પરથી રાગ ન છુટે ત્યાં સુધી વીતરાગપર સાચો રાગ થવો મુશ્કેલ છે.

૧૦૩. જે વિષયનો વિરાગી બને તેજ વીતરાગનો રાગી બની શકે.

૧૦૪. કાછીઆ અને ઝવેરીના વ્યાપાર વચ્ચે ફરક.

૧૦૫. આગળ પાછળ જોતાં શીખો. ભયને પીછાની બચવા ઉદ્યમ કરો.

૧૦૬. લેવું લેવુંનુ દરદ અનાદિ કાળથી છે. તમે તમને સમજો હુ કોણ ચીજ છું.

૧૦૭. તીર્થંકરના વચનરૂપ અરીસામાં શું દેખાય છે?

૧૦૮. પેટ પઠાણની આકરી ઉઘરાણી.

૧૦૯. તૃષ્ણા રાક્ષસીનું વિચિત્ર સ્વરૂપ.

૧૧૦ જેમ કોલેજનો પટાવાળો ૫૦ વર્ષ ત્યા રહે તો પણ શિક્ષક થતો નથી અને વિદ્યાર્થી-ડીગ્રીધર થઈને નીકળે છે, પણ તે પટાવાળોજ રહે છે તેમ યોગ્ય ઉદ્યમના અભાવે અનેક ગુરૂઓના સમાગમે પણ મૂઢ તેવોને તેવોજ રહે છે

૧૧૧ શ્રી જીનેશ્વરદેવની પૂજા સમયે-દાન, શીલ, તપ, ભાવ એ ચારેની, ને અહિંસાની આરાધના થાય છે રત્ન પાત્રને અક્ષત રૂપાદિ, પાચે ઇદ્રિયોનો સવર, આહારનો ત્યાગ, વિનય, ભક્તિ, પાચ કલ્યાણક, ત્રણ અવસ્થા, તથા શુભ ભાવ, પૂજન સિવાયની ક્રીયાનો ત્યાગ

૧૧૨ જોશીને બધુ પૂછાય છે પણ ચારિત્રનો ઉદય છે કે નહિ તે પુછ્યુ છે? રૂચી હોય તોને? એનુ સ્વપ્ન પણ કોઈ દી આવે છે?

૧૧૩ આજે શુ માનો છો? દાનત રાખે બૂરી, તે ખાય શીરો ને પુરી, દાનત રાખે સાફ, તે ખાય ચુલાની રાખ પણ યાદ રાખજો કે અંતે દાનત રાખે બુરી એની હાલત થાય ભુંડી, દાનત રાખે સાફ, તેના સઘળા ગુન્હા માફ

૧૧૪ મરતો કંજુસ કહે- મારી પેટીને દે તાળુ, ખોલે તેનુ મ્હો કાળુ મરતો ધર્મી કહે-મારી પેટીને ખોલ, કયા કયા આપુ બોલ

૧૧૫ કમાવામાં કાંકરા ને ખોવામાં હીરા એ માનવું જીવનનો સાર?

૧૧૬. હમણાનું ને પછીનું એમ જીવન બજારમાં બે કામ છે યુક્ત કયું ?

૧૧૭. પોતાની આંખમાં મરચું નાખનાર કરતાં ક્રોધ કરનાર મોટો મુર્ખ છે.

૧૧૮. સાકરને પસંદ કરનાર જીભ કડવું વચન કેમ પસંદ કરે છે?

૧૧૯. માણસથી પોતાનું દુઃખજ નહિ, પણ બીજાનું સુખ પણ સહ્યુ જતું નથી તેનું શું કારણ?

૧૨૦. માનવજીવનનું ધ્યેય નક્કી કર્યુ છે? મોક્ષ સુખનીજ તીવ્ર અભિલાષા રાખો.

૧૨૧. વાત્ત પિત્ત ને કફનો અતિરેક, દ્રવ્ય સન્નિપાત. રાગદ્વેષ મોહના ભાવ સન્નિપાતથી બચવા, ધનવંતરી જીનધર્મ ઔષધ સેવો.

૧૨૨ જેનું ધન પાત્ર ગાત્ર કે છેવટ (ચોરાવું ટેક્ષાદિ) આત્રમા જાય છે તે ક્રમે ડાહ્યો, મધ્યમ; અને મહામુર્ખ છે.

૧૨૩. દરેક જ્ઞાનીઓએ સંસારને ભયંકર દુઃખદાયી, ને અસાર કહેલ છે. તમને કેવો લાગે છે? નથી કેમ લાગતો? કારણ વિચારો.

૧૨૪ બે સ્ટીમરો ખગાબ સારા મશીન વાળી મોહ અને
ધર્મની શેમા બેસવુ છે?

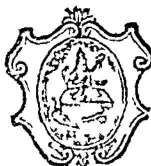
૧૨૫ ૧-૨ ને થર્ડ ક્લાસ સર્વ-વિ દેશ વિ ને સુપ્ર
કૃત્વ ક્યા બેસવુ છે?

१२६ दुस्त्य जतो पर घनम्॥

૧૨૭ આખુ જીવન જેને અર્પણ કર્યું છે તે ધનપુત્રાદિનુ
અતે શરણ કરાય છે? કે અરિહંતાદિનુ?

૧૨૮ દોઢ ડાહ્યો ત્રણ ઠેકાણે ખરડાય

૧૨૯ સોય કાતર સમ સજ્જન દુર્જન

નવ દ્વારના આ પાંજરામાં, પ્રાણ પંખી જે રહ્યું;
ઉડયું નહિ આશ્ચર્ય છે, કૌતુક શું જો તે ઉડયું. ૨૦

કોને ખબર ક્યારે ધમણ, આ ચાલતી અટકી જશે,
તેજસ્વી લોચનની કીકી, આ હાલતી અટકી જશે;
થંભી જશે જીહ્વા અને, ધબકાર હૈયાના અહો,
જેવું કર્યું તેવું પછી તો, જીવ પરભવમાં લહો. ૨૧

સંસાર રૂપી આગગાડીમાં મુસાફર છે ચઢયો,
એગમાં છે દાગીના, જેથી નથી તે ઉંઘતો;
થોડાક સ્ટેશન તો ગયા; પછી કોઇને કીધા વગર,
સામાનને લીધા વગર, તે એકદમ ઉતરી પડયો. ૨૨

રમણી રંગમાં અંગ ઉલસ્યું, વિષય સુખમાં ચિત્તડું વસ્યું;
શિયળ ભંગનો દોષ ના ગણ્યો, અરર હાયરે બાવરો બન્યો. ૨૩

અથીર દામમાં, હું રહ્યો અડી, ધરમ વાતતો. ચીત્ત ના જડી,
ઉદ્યત મોહમાં હું થયો અતી. અરર માહરી શી થશે ગતી; ૨૪

ધન હીરાકણી મોતીને મણી. અર્બુદ અર્થનો તું (હું) થયો ધણી,
અધિક આશતો અંતરે ઘણી,, અરર લોભને ના શકયો હણી. ૨૫

કપટ કૂડના કર્મ તો કર્યાં, ધન રળી રળી ભોંયમાં ભર્યાં;
કર વિચાર તે કોણ કાઢશે, સમજ પ્રાણીઆ શી ગતી થશે. ૨૬

નાણું બીન નિતી તણું નિશ્ચે નહિ રહેનાર;
મુલ્લા લાવે મુઠીએ, અલ્લા ઊંટ હરનાર. ૨૭

પૈસાવાળાની બકરી મુઇ તે ગામ આખાયે જાણી;
નિર્ધનીયાની બૈરી મુઇ, પણ કોઇએ નહિ તાણી. ૨૮

હુ પુછુ તુજ લક્ષ્મી, કૃપણ ઘરે કયમ જાય,
દાતા શૂર ચતુર નર, તે તુજને ન સુહાય ૨૯

શૂરા ઘર રંડાપણે, દાતા દે પર હાથ,
ચતુર ઘરે મુજ શોકય છે, તેણે ગ્રહ્યો કૃપણનો હાથ ૩૦

કૃપણ કોથળી શ્વાન ભગ, દોનો એક સમાન
ઘાલત હી સુખ ઉપજે, નિશ્વત નિકસે પ્રાણ, ૩૧

લ્યે લુટી ધન કૃપણનુ, કા રાજા કા ચોર,
ખણેરાયે ખાનડે, ગોગડી કેરા બાગ ૩૨

ઉદાર નરને કૃપણનો, સરખો વરો સાય
કસર કરે કંજુનને, લાખ ગતે લુટાય ૩૩

કરે કષ્ટમા પાડવા, દુર્જન ક્રોડ ઉપાય,
પુણ્યવતને તે સહુ, સુખના કારણ થાય ૩૪

જીતને તારે ગગનમે, ઉતને શત્રુ હોય,
પુન્ય હોય જો પાસમે, બાલ ન બાંકો હોય ૩૫

પાપ છુપાવ્યુ નવિ છુપે, છુપે તો મોટુ ભાગ,
દાબી દુબે નવિ રહે, રૂ એ લપેટી આગ ૩૬

પાપ નહિ છાનુ રહે, છુપુ કરો કે ચોકમા,
નક્કી તે ચાવુ થશે, આ લોક કે પરલોકમા ૩૭

સમુદ્ર ચાહે નહિ મેઘ, તો પણ જલ બહુ આય,
પાત્ર બનેવા આનમા, પુણ્યોથી ઉભરાય ૩૮

પહાડ મેઘ બાહો રહે યાકે પાણી જાય,
મેઘ પણ વરસે ઘણા, તો પણ કુછ ન જાય ૩૯

સુભુમ રાવણ બ્રહ્મદત્તાદિ. સર્વ જગત શીરદાર:
પુણ્ય પૂર્ણ થાવા થકી, પહોંચ્યા નરક મોઝાર. ૪૦

પાપી દ્રષ્ટિ જીવને, ધર્મ વચન ન સુહાય;
કે ઉંઘે કે લડપડે, કે ઉઠકે ઘર જાય. ૪૧

મન તો ધુળ્ય તણું ખાનારૂં રે, જીવનું કહ્યું નહિ માનનારૂં;
પાપ બંધાવી આત્મ રાજાને, પોતે રહે જઈ ન્યારૂં;
હરામ ખોરને હાકલી રાખજે, મોત બગાડશે તારૂં રે. મન૦
દેહનગરીનો જે જીવ રાજા, મન કહે રાજ મારૂં;
પ્રજા થઈ રાજાને દંડે, એ તો સો મણ તેલે અંધારૂં રે. મન૦૪૨

આત્મા છે. તે નિત્ય છે, છે કર્તા નિજ કર્મ;
છે ભોક્તા, વળી મોક્ષ છે, મોક્ષ ઉપાય સુધર્મ. ૪૩

તીર્થે પાપ ટળે નહિ, જો મન મેલ ન જાય;
ખાળ કુંડીનું હાંડલું, ઉપર ધુવે શું થાય?. ૪૪

અશક્ત પણ શક્તિ ધરે. કરી સંપ સંબંધ;
જાય આંધળો કાસીએ, ધરી લુલાને ખંધ. ૪૫

બહુજન મળીને જે કરે, તે એક ન કરાય;
સાવરણી ઘર સજ્જ કરે, સળી એકે શું થાય? ૪૬

રામ નથી રામાયણમાં, કૃષ્ણ નથી ગીતાજીમાં;
ઈસુખ્રીસ્ત નથી બાઈબલમા, હજરતમહંમદ નથી કુરાનમાં,
પણ જે સદાચાર નિતી. ધર્મ અને સત્યમા. ૪૭

સ્નાન કરતા માછલાં, બગલા રહે છે ધ્યાનમાં,
પાન ખાઈ બકરા જીવે, સિંહો વસે છે રાનમાં;

બેલ ઘૂમે ઘાચીનો, આ ઘટ બાધીને ગળે,
ભાવના શુદ્ધિ વગર, ફળ તપ તણુ કઈ ના મળે ૪૮
આ દેહ રૂપી રથ વિષે, માલીક બેઠો આતમા,
બુદ્ધિ રૂપી છે સારથી, મનની લગામો હાથમા,
ઇન્દ્રિય-રૂપી અશ્વ છે, જેની ભયકર છે ગતી,
દોડે શુભા શુભ માર્ગમા, ચાલાક જેવો સારથી
એ અશ્વને વશ રાખીને, બુદ્ધિધનો રથ હાકતા,
કાબુ વગર તોફાની અશ્વો, ખાડમા રથ નાખતા,
સમજુ જનો નિજ શ્રેય કાજે, સારથી શુભ રાખતા,
અશુભ રાખે મૂઢ જન તે, દુર્ગતી ગર્તા જતા ૪૯
વર્ષો ગાઠ તણે દીને, ખાય પીયે છે માલ,
પણ સમજે નહિ એટલુ, કે દિવસ ગાઠકો જાય ૫૦
જબ જનમ્યો તુ જગમહી, જગ હસે તુ રોય,
કરણી એસી અબ કરો, તુ હસે જગ રોય ૫૧
નીચી નજરે ચાલતા, ત્રણ ગુણ મોટા થાય,
કાટો ટળે દયા પળે, પગ પણ નહિ ખરડાય ૫૨
તબલગ જોગી જગગુરૂ, જબલગ રહે ઉદાસ,
જબ જોગી આશા કરે, તબ જોગી જગદાસ ૫૩
છ કાયમાથી જીવ આવીયો, છ કાય માહે જાય,
છ કાયની રક્ષા કરે, તે અજરામર થાય ૫૪
શાન્તિનાથ તુમે શાન્તિ કરો, ગોળ કપાસીઆ મોઘા કરો,
ખેતા માથે ચોટી ઘરો, ખેતો જાય ખેતાને ઘરે ૫૫

દાદા દરીસન દીજીએ, ધન દીજીએ સાથ;
    વૈરીને છોકરા દીઓ તો, ઉપકાર ન ભુલું નાથ. ૫૬

સમકીત વંત જે જીવડા, કરે કુટુંબ પરિપાળ;
    અંતરશું ન્યારા રહે. જીમ ધાવ ખીલાવત બાળ. ૫૭

સમકીત વીણ નવ પૂરવી, અજ્ઞાની કહેવાય;
    સમકીતિ અડપવયણ ધણી, પણ જ્ઞાની કહેવાય ૫૮

સાસુ તીરથ સસરા તીરથ, તીરથ સાળા સાળી.
    મા બાપ તો નદી નાળા, અડસઠ તીરથ ઘરવાળી. ૫૯

ત્યાગ માર્ગની વાતો કરવી, ને વનીતા ભેગું વસવું;
    દોનો વાત બને નહિ, લોટ ખાવો ને ભસવું. ૬૦

જુઠા બોલ્યાનું જુવો. બધું જુઠમાં જાય;
    વીંછી કરડે ભાંડને, સાચે જૂઠ મનાય. ૬૧

કહેના થા સો કહ દીયા, અબ કયા બજાવું ઢાલ;
    એક શ્વાસમેં જાત હે, તીન લોકકા મોલ. ૬૨

છોટે નરકે પેટમે, બડી બાત ન માય;
    પાવ શેરકે પાત્રમેં, કેસે શેર સમાય. ૬૩

ભણતાં કદી થોડું ભણ્યો, શિખ્યો વચન વિવેક;
    સભા મધ્યે શોભે ભલો, એ ગુણ પામી એક. ૬૪

સાસરા સુખ વાસરા, દો દાનકા આસરા;
    તીન દીન રહેગા, વો ખાયગા ખાસડા. ૬૫

ન સમજે ભાવાર્થ તે, કરે કાંઇનું કાંઇ;
    ફાનસ સળગાવા કહ્યું, નાખ્યું ભડકા માંઇ. ૬

મોટા મોટા પાઘડ બાંધે, માંહી ઘાલે ગાભા,
લેને દેનેકી બાત નહિ, બાત કરને મે આગા ૬૭

રવિને શિર રીપુ રાહુ ચંદ્રક્ષય રોગી આપ, મંગળ છે અંગાર,
બુધ શિર કલંક છાપ, ગુરૂએ ગુમાવી નારી, શુક્ર આંખે છે કાણો,
શનિ લુલો સર્વદા, રાહુ ધડ વિના ગણાણો
વળી કેતુને તો શિર નથી, એમ નવે દુખીયા થયા,
ગ્રહનડવાથીજ દુઃખ થાય તો, ગ્રહને ગ્રહો નડયા કયા ? ૬૮

સાકર તજે ન મધુરતા, સોમલ તજે ન ઝેર,
સજ્જન તજે ન સરળતા, દુર્જન તજે ન વેર ૬૯

દુર્જન મુખમા દુર્વચન, સજ્જન મુખ મીઠાશ,
હોય સુગંધી બાગમા, ગંધાતો સંડાસ ૭૦

દુર્જનકી પ્રીતિ બુરી, ભલી સજ્જનકી તાસ,
જબ સુરજ ગરમી કરે, તબ બરસનકી આશ ૭૧

એક માખી અરૂ દુષ્ટજન, જુઓ ઉનકા જ્ઞાન,
પરદુઃખ દેવા કારણે, ખોવે અપના પ્રાણ ૭૨

નિર્લજ્જ જન લાજે નહિ, કરો કોટિ ઉપાય,
નાક કપાયુ તો કહે, અંગે ઓછો ભાર ૭૩

કૃતઘ્નીને જે આપીયુ, ખાને ત્યા લગી પ્રીત,
ખાતા સુધી ભમે નહિ, શ્વાન તણી એ રીત ૭૪

ગુરુ જે કર્યા ગમારને, ધરી ધુળમા ધુળ,
બાવળીઓ બળીઓ બની, સદાય આપે શૂળ ૭૫

ત્રણ પાવકથી પરજળે, ઈર્ષાળુનું ઉર;
    અન્ય તણી ઉત્કૃષ્ટતા, જોઇ ન શકે જરૂર. ૭૬

વરસાદે વનરાજી, સવિ નવપલ્લવ થાય;
    જાય જવાસાનું કીસ્યું, જે ઉભો સુકાય. ૭૭

નમત નમ્રત મેં ફેર હે, બહોત નમે નાદાન;
    દગલબાજ દુગુણા નમે, ચિત્તા મોર કમાન. ૭૮

ઓસડ છે સહુ રોગના, ઉપાય સહુનો હોય;
    સ્વભાવનું ઓસડ કદી, કરી શકે નહિ કોઈ ૭૯

બારે ગાઉએ બોલી બદલે, તરૂવર બદલે શાખા;
    બૂઢાપણમાં કેશ બદલે, પણ લખણ ના બદલે લાખા. ૮૦

મળતાં કુટીલ મિત્રને, પળમાં મોત પમાય;
    જેમ સુડીથી સોપારીનો, ચોક્કસ ચૂરો થાય. ૮૧

બાથ ભરી ભેટચા થકી, કરીએ નહિ વિશ્વાસ;
    ફોફળ લઈને બાથમાં, સુડી કરે વિનાશ. ૮૨

વાંસ વધે સો વામ, તો પણ પોલંપોલા;
    ગોલો બેસાડે ગાદીએ, તો પણ ગોલંગોલ. ૮૩

બે શબ્દોમાં સાર છે, સવિ શાસ્ત્રનો એહ;
    રાગે કર્મ બંધાય છે, છુટે વિરાગે તેહ. ૮૪

નારી કપટની કોથળાં, નારી નરકની ખાણ
    જે નારીને વશ પડચા, તે ન તર્યા સંસાર. ૮૫

પરનારી પ્રસન્ન ભઈ, દેવત નહિ કછુ ઓર;
    મુત્રપાત્ર આગે ધરે, એહી નરકકા ઠોર. ૮૬

બાયડી પરણે સારા ઘરની, લેવા સારો લ્હાવો
ધણી સામી આંખો કાઢે, પછી કરવો પસ્તાવો ૮૭

વણ પરણેલો પરણવા, પરણ્યો તજવા જાય,
લક્કડ કા લાડુ ખાય સો, ન ખાય સો પસ્તાય ૮૮

શાક બગડે તો દિવસ બગડે, અથાણે બગડે વરસ,
બૈરી બગડે તો ભવ બગડે, ને અધર્મે બગડે સર્વ ૮૯

કામી જનને કામીની, દાડમ સાથે દ્રાક્ષ,
જોગી જનને કામીની, ચૂલા માયલી રાખ ૯૦

પગમા તો નેવળ ધર્યા, નાકે નાખી નાથ,
હાથે નાખ્યા ડમકલા, ત્યારે રહી સ્ત્રી હાથ ૯૧

સર્વે દુખતો સાખીયે, કાઢી કરમનો વાક,
ભુડી જેની ભારજા તે દુખ આડો આક ૯૨

બધાણી ને બાયડી, બેઉના એક સ્વભાવ,
મ્હોડે તો નાના કહે, પણ લીધા ઉપર ભાવ ૯૩

આવી લુવી જીભડી, બોલે આળ પપાળ,
અદર પેસે બોલીને, જોડા ખાય કપાળ ૯૪

જીભ અપશબ્દો કહેને, પીઠ ફટકા ખાય,
જુવે નહિ આંખો અને, નાગો પગે ભોકાય ૯૫

સ્વભાવ હોય બુરો, તેનો થાય ચૂરો,
જીભ હોય ઝેરી, તેનો મુલક બધો વેરી ૯૬

વગર બુદ્ધિએ જોરથી, થતુ હોત જો રાજ,
વાઘ વરૂને વાદરા, કરત જગમા રાજ ૯૭

સાત વેંતના સર્વજન, કિંમત અકકલ તુલ્ય;
સરખા કાગળ હુંડીના, આંક પ્રમાણે મુલ્ય. ૯૮

પંડીત ભયે મસાલચી, કરે બાતો બનાઈ;
ઓરન કો કરે ઉજાળા, આપ અંધારે જાઇ. ૯૯

ઘર નહિ તો મઠ બનાયા, ધંધા નહિ તો ફેરી;
બેટા નહિ તો ચેલા મુંડા, એસી માયા ગેરી. ૧૦૦

હળવે હળવે પુછીએ ને, તત્વ લઈએ તાણી
આગલો થાય આગ, ત્યારે આપણે થઇએ પાણી ૧૦૧

અતિ ઘણું નવિ તાણીએ. તાણે તુટી જાય;
તુટયા પછી જો સાંધીએ, વચ્ચે ગાંઠ રહી જાય, ૧૦૨

આડવેર સુથારને લાકડું, આડવેર દરજીને કાપડું;
આડવેર ઘંટીને ગઉં, આડવેર સાસુને વહુ. ૧૦૩

ગાળો સહન કરીએ સદા, ગાળે ગુમડા ન થાય;
જે ગમાર જન ગાળો દીયે, મુખ તેનું ગંધાય. ૧૦૪

બેઠે દોહી જે બકરી, ઉભે દોહી જે ઉંટ;
વાયે જેવો વાયરો, તેવી દઈએ પુંઠ. ૧૦૫

અંધા આગે આરસી, બહેરા આગે ગીત;
મુરખ આગે રસકથા, તીનો એકી રીત ૧૦૬

ઢોલ મુરખને પશુ, દુમુંખી જે નાર;
દડ દેવો ઘટે તેહને, એને માર તણો અધીકાર. ૧૦૭

ભર્યા સો છલકે નહિ, છલકે સો અદ્ધા,
ઘોડા સો ભુકે નહિ, ભુકે સો ગદ્ધા ૧૦૮

બોજ ઉપાડે બળદીઓ, અભણ ચલાવે ગજ,
બુઠ્ઠો પરણે બાયડી, એ ત્રણ પરને કાજ ૧૦૯

ગાડી માથે બેઠણ, મગ્ઠટ ઠઠે હાર,
જુગારી પાસે નાણું રહે, જતા કેટલી વાર ૧૧૦

ભણેલી પણ ભામી ઈ, અજવાળી પણ રાત,
ડાહ્યો પણ દારૂડીઓ, ત્રણે જાત કજાત ૧૧૧

જબરાઇકા પેડા ન્યાગ, કોઈ મત આણો રીસ,
સબ દેવતા શીશ પૂજાવે, લોગ પૂજાવે ઈશ ૧૧૨

તમા ન તજીએ તેહની, જેની ગરજ સદાય,
જળ સાથે રીસાઈને, કહો મચ્છ ક્યા જાય ૧૧૩

છાનો કરડે કુતરો, વિફર્યો કરડે વાઘ,
વિશ્વાસે કરડે વાણીઓ, દબાયો કરડે નાગ ૧૧૪

ટાંકે મારે તોલે મારે, બોલે મારે વાણીઓ,
હાટ બેઠા વાટ પાડે, નિંડા ખોટો વાણીઓ ૧૧૫

ભાઈ કેમ છો ઉદાસી, નથી મળ્યો કોઈ વિશ્વાસી,
જો મળે વિશ્વાસી, તો જાય અમારી ઉદાસી ૧૧૬

શીગ પુરી લાપસી, ઔર કાકડી આદી,
કહેનેકી તો એકાદશી, ઔર દ્વાદશી કી દાદી ૧૧૭

બેટ તોડને ઘોડીઆ ફાડ, ટપટપીઓને નાઈ,
ગુરૂ ચેલા મતી કરજો, કબુધ કરશે કાઈ ૧૧૮

જીહાં જીનકો નહિ પારખો, તિહાં તિનકો નહિ કામ;
ધોબી બિચારા ક્યા કરે, દીગંબરી કે ગામ. ૧૧૯

નિંદા હમારી જે કરે, મિત્ર હમારા સોય;
બીન સાબુ બીન પાનીસે, મેલ હમારા ધોય. ૧૨૦

સોએ ફુલું હજારે કાણું, એથી અધિકું નીચું ઠાણું;
જો અંધાસે પડે કામ, તો લજ્જા રાખે સિતારામ. ૧૨૧

એરણની ચોરી કરે, દીયે સોયના દાન;
ઉંચો નીચો ઉછળે, કયું આવ્યું વિમાન. ૧૨૨

ચારે ચૂક્યો બારે ભૂલ્યો, છનું ન જાણે નામ.
જગ ઢંઢેરો ફેરવ્યો, શ્રાવક મ્હારૂં નામ. ૧૨૩

પાંચે ભૂલ્યો ચારે ચૂક્યો, ત્રિહું ન જાણ્યુ નામ;
જગ ઢંઢેરો ફેરવ્યો, શ્રાવક માહરૂં નામ. ૧૨૪

ચૌદે ચૂક્યો બાર ભૂલ્યો, છ કાયનું ન જાણે નામ;
જગ ઢંઢેરો ફેરવ્યો, શ્રાવક માહરૂં નામ. ૧૨૫

પપ્પાસું પરચો નહિ, દદ્દો કીધો દૂર;
લલ્લાસું લાગી રહ્યો, નન્નો નિત્ય હજુર. ૧૨૬

રાંડ ગુરૂ પૈસા પરમેશ્વર, છોરા છોરી સાધ,
તીરથ હમારે કોન કરે, ઘરમેં હિ વૈરાગ. ૧૨૭

ચાર ઘડી રાત્રી પાછલી, સુર્ય ઉદય પર્યંત;
બ્રાહ્મ મુહુર્ત તે જાણવું, ભજન ધ્યાન બલવંત ૧૨૮

ભૂખ રાંડ ભુંડી, આંખ જાયે ઉંડી;
પગ થાય પાણી, આસુ આવે તાણી. ૧૨૯

એકે બારા ચલે અઢારા, સુતી વેળા ત્રીસ,
ભોગ વેળા ચોસઠ ઘટે, શ્વાસો શ્વાસ જગીસ ૧૩૦

ત્રણ બોલાવ્યા ને તેર આવ્યા, સાભળજે તુ પડોશણ,
દાસ કબીરા યુ કહે, દે દાળમા પાણી ૧૩૧

કાચી છુ કુવારી છુ, માર પડે છે મને
પરણ્યા પછી જો માર પડે, તો રગ દેખાડુ તને ૧૩૨

પચીસ બીડી રોજની, સો વરસે નવ લાખ,
ધર્મ ધાતુ ધન હણે, છાતી થાયે ખાખ ૧૩૩

જલ ન બુડાવે કાષ્ટકો, કહો કહા કી પ્રીત,
અપનો સિંચ્યો જાનકે, યહી બડેપન કી રીત ૧૩૪

વાસી વીદળ બોળુ ખાતા, મુતરે પુઠજ ધોતા,
જીન પ્રતિમા ઉત્થાપી પાપી, પહેલી નરકે પહોતા ૧૩૫

માતા કે પિતા રડે, રડે વહુકે બાળ,
ચાકર કે શેઠ રડે, તોહી ન છોડે કાળ ૧૩૬

ભમે તે ભૂખે નવિ મરે, રમે તે ગળી ન ખાય,
ઉઘે આયુષ્ય નવિ વધે, આળસે દેવાળુ થાય ૧૩૭

જે સમ્યકત્વ લહી સદાવ્રત ધરે, સર્વજ્ઞ સેવા કરે,
સધ્ધાવશ્યક આદરે ગુરૂભજે, દાનાદિ ધર્માચરે,
નિત્યે સદ્દગુરૂ સેવના મનધરે, એવો જીનાધીનરે,
જે ભાખ્યો શ્રાવક ધર્મ દોષદશધા, જે આદરે તે તરે ૧૩૮

જે પચવ્રતમેરૂ ભાર નિવહે, નિ સગ રગે રહે,
પચાચાર ધરે પ્રમાદ ન કરે જે દુ પરીસહા સહે,

પાંચે ઇન્દ્રિય તુરંગમા વશ કરે, મોહાદિને સંહરે.
એવો દુષ્કર સાધુ ધર્મ ધન તે. જે જાણું ગ્રહે ત્યું વરે. ૧૩૯

કૃપણ ધન તરૂ છાગડી, શીંડોયા માન કોહાર,
બેઠી પોગી પીયરે, પર કાજે એ ચાર ૧૪૦

વિજળી વહેછે તારમાં, પણ, ટેલીફોન આ ઉડી ગયો;
પ્રખ્યાત સત્તાધીશ પણ. જે ક્ષણ મહીં ઉડી ગયો;
આયુષ્ય ચાલી છે દીધા. આ દેહરૂપી ઘડીઆળની,
આજ એ ટક ટક કરે, કોને ખબર છે કાલની. ૧૪૧

એક વિષયને જીતતાં. જીત્યો સૌ સંસાર;
નૃપતિ જીતતા જીતિયે. દળ પુર ને અધિકાર. ૧૪૨

ફરી ફરી મળવો નથી, આ ઉત્તમ અવતાર,
કાર્તિક ચૌદશને રવિ, આવે કોઈક વાર ૧૪૩

મારૂં મારૂં શું કરે, જગમાં તારું કોણ;
વિચાર કર પરલોકમા, તારૂં થાશે કોણ? ૧૪૪

વણ વાપરતા વિદ્યા, ઝટપટ ઝાંખી થય;
કાટ ચઢે તરવારને, જો પડતર રહી જાય. ૧૪૫

દિન દિન વૃદ્ધિ પામશે, સદ્વિદ્યા વપરાઈ;
જળ નિર્મળ વપરાયતો, નિકર જાય ગંધાઈ. ૧૪૬

રોકો ત્રણુસો વાર પણ, પડી ટેવ નવ જાય.
શતવાર સોમલ ધુઓ, પણ અમૃત નવ થાય. ૧૪૭

મળતા અમલ મદાધને, ઝટ દઈને છકી જાય;
કહો કેમ લઘુ કુપમાં, સાગર સાત સમાય. ૧૪૮

બેટા એક બાપના, ભિન્ન ભિન્ન સ્વભાવ,
સાગર સુત વિષને સુધા, મરણ જીવનનો દાવ ૧૪૯
વિનાશ વખતે વેગથી, મતિ ફેરવે કાળ,
દ્યુત રમ્યા ડાહ્યા થઈ, ધર્મરાજ મહિપાળ ૧૫૦
રોપીને રૂડુ ન્હડે, બમણો આણે રોષ,
તાતા તેલે જલ પડે, ભડકો થાય સદોષ ૧૫૧
વાર્ધક્યને અંતે જરૂરત, હોય પૂર્ણ વિરામની,
ધર્મશાળામા મુસાફર ને જરૂર વિશ્રામની,
વૃદ્ધ વયમા ઝંખના, એકજ રહે આરામની,
અંતકાલે ઔષધી, અકસીર છે જીનધર્મની ૧૫૨
પાછળ રહેલા જે સગા, ધન ખાય છે મરનારનુ,
કોર્ટ ન્હજીયા ટેક્ષમા, ધન જાય છે મરનારનુ,
પુણ્યના ને પાપના, કર્મો વડે લેપાઈને,
મરનાર જાયે એકલો, ને ભોગવે પણ એકલો ૧૫૩
ધર્મશાળામા મુસાફર, બહુ દિવસ રહેતા નથી,
વર્તે પરસ્પર સ્નેહથી, કડવા વચન કહેતા નથી,
ચાર દીનની જીંદગી, તોએ જુવો સંસારમા,
જીવન વીતાવે માનવી, સૌ દ્વેષ ઝગડા ખારમા ૧૫૪
દરરોજ જુવે છે જતા, જન સેંકડો સમશાનમા,
હુ અમર છુ એમ માને માનવી ઉંડાણમા,
ધન ભોગ કાજે પાપ કરતા, નર જન્મ એળે ખોવતા,
પરલોક થાશે કે ગતી, ચેતે નહિ નિજ ચિત્તમા ૧૫૫

વાયે મળે છે વાદળા, વાયે વીખરી જાય;
 ૠણ સંબંધે સહુ મળ્યાં, લઈ દઈ પંથ પળાય. ૧૫૬

સરિતા તટે સળગે ચિતા, સંબંધી બેઠા રેતમાં.
 કોઈ આવ્યા કપમાં ને; કોઈ આવ્યા હેતમાં.
મરનારનો હિસાબ કરતાં; પુણ્યનો ને પાપનો,
 સુખ કહે છે આજ મારો, કાલ વારો આપનો. ૧૫૭

દામ જતા દુનિયા ગઈ. ગયું સગપણ સહુ સાથ;
 બળ બુદ્ધિ આગળ ગયાં, બની ગયા અનાથ ૧૫૮

ધન દઈ તનને રાખવું, તન દઈ રાખો લાજ.
 ધન દો તન તો લાજ દો, એક ધર્મને કાજ ૧૫૯

શું કામના મોટા સમુંદર, તૃષા કોઈની ના ટળે;
 એથી ભલી નાની નદી, જ્યાં સર્વને શાંતી મળે ૧૬૦

સુખીઆ ખરાં છે એજ, જે દુખીયા જનોના દુઃખ હરેઃ
 મોટા મનાતા એજ, જે નાના ઉપર કરૂણા કરે. ૧૬૧

—છપ્પો—

લખ ચોરાશી યોનીમે, મુંગા બાવન લાખ;
 બત્રીસ કહીએ બોલતાં, ચોપનને નહિ નાક.
ચોપનને નહિ નાક, ત્રીસ લાખ નાક વખાણું,
 છપ્પન આંખે હીણ, અઠ્ઠાવીસ દેખતા જાણું
છવ્વીસ કાને સાંભળે, અઠ્ઠાવન કાને હીણા;
 કવિ સુરગંગ વિનતિ કરે, લખ ચોરાશી જોની એમ થાય.૧૬૨

—૦—

ચાર ફરમાન

— અંત સમયે સિકંદરને થયેલુ ભાન —

મારા મરણ વખતે, બધી મિલ્કત અહી પધરાવજો,
મારી નનામી સાથ, કબ્રસ્તાનમા પણ લાવજો,
જે બાહુબળથી મેળવ્યુ, તે ભોગવી પણ ના શકયો
અબજોની મિલ્કત આપતા, પણ એ સિકંદર ના બચ્યો ૧૬૩

મારૂ મરણ થાતા બધા, હથિયાર લશ્કર લાવજો,
આગળ રહે મૃતદેહ પાછળ, સર્વને દોડાવજો,
આખા જગતને જીતનારુ, સૈન્ય પણ રડતુ રહ્યુ,
વિકાળ દળ ભૂપાળને, ના કોઇ છોડાવી શક્યુ ૧૬૪
મારા બધા વૈદ્યો હકી ને અહી બોલાવજો,
મારો જનાજો એજ, વૈદ્યોના ખભે ઉચકાવજો,
જે દર્દીઓના દર્દને, દફનાવનારૂ કોણ છે?
દોરી તુટી આયુષ્યની, ત્યા સાધનારૂ કોણ છે? ૧૬૫
ખાલી હથેવી રાખતા, જીવો જગતમા આવતા,
ને ખાલી હાથે આ જગતથી, સૌ ત્યજી ચાલ્યા જતા,
યૌવન ફના જીવન ફના જર જમીન ને જોરૂ ફના,
પરલોકમા પરિણામ ફળશે, પુણ્યના કે પાપના ૧૬૬

—o—

卐 પૂજાઓમાથી ચુટેલા પુષ્પો 卐

(વી૨ વિ મ ૃત બાર વ્રતની પૂજા)

૪ વ્રતની–વૈતર્ણની વેદના માહે વ્રત ભાગે તે પેને,
વિરપીને પ્રણામ કરીને ઈન્દ્ર સભામા બેસે,
મેરે પ્યારે એ વ્રત જગમા દીવો૰

૭ વ્રતની–મને સંસાર શેરી વિસરી રે લોલ,
જીહાં બાર પાડોશી ચાડજો,
નિત્ય રહેવું ને નિત્ય વઢવાડજો. મને સંસાર૦

૯ વ્રતની-હે સુખકારી, આ સંસાર થકી જો મુજને ઉધરે,
હે ઉપગરી, એ ઉપકાર તમારો કદીયે ન વિસરે.

લાખ ઓગણસાઠ બાણું કોડી, પચવીસ સહસ નવસે જોડી,
પચવીસ પલ્યોપમ ઝાઝેરૂં, તે બાધે આયુ સુર કેરૂં. હે સુખ૦

૧૦–વ્રતની–બારે વ્રતના નિયમોનો રે, સંક્ષેપ એહમાં થાય,
મંત્ર બળે જેમ વીંછીનું ઝેર તે ડંખે જાય હો
જીનજી. ભક્તિ સુધા૦

૧૧ વ્રતની–શીતળ નહી છાયારે આ સંસારની,
કુડી છે માયા રે આ સંસારના,
કાચની કાયા રે છેવટ છારની, સાચી એક માયા રે
જીન અણુગારની. શીતલ૦

ગોત્ર કર્મની–(નિંદાથી નીચ ગોત્ર બંધાય)
ગર્દભ જંબુક નીચ તીરી રે, કિલ્બષિયા જે દેવ
ઝાડુ દીયે સર આગળે રે, પરભવ નિંદક ટેવ,
પ્રભુજી નીચ કુલે હવે નહિ રહું રે.

અંતરાયકર્મની–દાન તણાં અંતરાયથી રે, દાન તણો પરિણામ,
નવિ પામે ઉપદેશથી રે, લોક ન લહે તસનામ.
કરપી ભૂંડો૦

નૈગમ એક નારી પૂતિ પણ, ઘેબર ભૂખ ના ભાગી,
જમી જમાઈ પાછો વળીયો, જ્ઞાન દશા તવ જાગી
ભૂટ્યો બાછ૦

૪૫ આગમની ૫ મી જ્ઞાનાવરણ પૂજા (વ્યવહાર-દ્રવ્ય વેષ
વિના મન-પર્યંવ થતુ નથીજ)

મુનિ વેષજ વિનારે, નહિ ઉપજે દો ભેદે નાણુ
જ્યોતિ ઝગમગે રે અઢી દીપ પ્રમાણુ

દુનિયાના ડહાપણ
યાને
 કહેવત સંગ્રહ

અક્કલ બાજથી અદાવત કરવી નહિ.
અબી બોલ્યા અબી ફોક.
અખતર ડાહ્યાએ ડહાપણ કર્યું કે હિંગના કુલ્લામાં ઘી ભર્યું.
આખો દહાડો નાગો ફરે, ને ન્હાતી વખતે કાછડો વાળે.
અક્કલથી પૈસા મળે છે, પૈસાથી અક્કલથી મળતી નથી.
અડક પારેખની ને જાત હજામની.
અતો ભ્રષ્ટ ને તતો ભ્રષ્ટ
અક્કલ અંધારે વહેચણી છે.
આડી રાત તેની શી વાત?
અડુક દડુકીયો કોઈનો નહિ.
આવડે નહ ઘેસ ને રાંધવા પેસ.
આવ બાઈ રૂડી, હું બુંડા ને તું કુડી.
અણ બોલાવ્યો બોલે તે તણખલાને તોલે.
આગ લાગે કુવો ખોદવો શું કામ લાગે?
અંગળી આપીએ તો પહોંચો પકડે.
આવી મળવા ને બેસાડી દળવા.

આધળો વાડ ભરે, ને પાગળો દીવો ધરે
આવરે વહાલી વાત કહુ, આ ચુડી ને તુ પાચમી વહુ
સાભળ મારા નવલા વર, આ મારે તમારૂ સાતમુ ઘર
એની આખમા શનિશ્વર છે
આપ મુવા વિના સ્વર્ગે જવાય નહિ
આહાર તેવો ઓડકાર
એક નુર આદમી, હજાર નુર કપડા, લાખ નુર દાગીના
ને ક્રોડ નુર નખરા
અણુકસબી હજામને અસ્ત્રા ઘણા
આખમા કમળો તે જગત આખુ પીળુ દેખે
આની પાઘડી એને માથે, એની પાઘડી આને માથે
આભ ફાટયુ ત્યા થીગડુ કયા દેવુ ?
અઠેઈ દ્વારકા
અગ્નિ આગળ ઘિ ઓગળ્યા વગર રહે નહિ
એક મ્યાનમા બે તરવાર

—o—

એક કપુત કુળ બોળે
એના ટાટીઆ એના ગળામા
એક કાનેથી ચાર કાને
એક બોબે સમદ્ર ન ઉલેચાય
એક ઘડીકી નફ્ટાઈ, સારે દીનકી બાદશાહી
એક હાથે કરવુ, બીજા હાથે ભોગવવુ
એવી આપુ ગોઝી, કે ન દેખે દિવાળી કે હોળી

એવો સારો મામો, કે ધોકો લઈ થાય સામો.

એવા મળ્યા સગલા, કે જેમ મચ્છને સાચવે બગલા.

એવી ભોળી કોણ હોય, કે પારકા ધણી પાછળ ચૂડો ભાંગે.

ઓકચા ધાન સામું જોવાય નહિ.

ઓછે બળે વધુ રીસ.

ઓ દીન કહાંસે, કે મીંયા કે પાઉમે જુતી.

ઓરમાયા ને વેર વાયા.

એરણ થવાને બદલે ઘણ થવું સારૂં.

ઓળખીતો સીપાઈ બે ધપ્પા વધારે મારે.

ઓસડ ગળ્યું હોય નહિ.

અંધારે ખાય તોય ગોળ ગળ્યો લાગે.

અંધારે ખાય પણ કોળીઓ નાકમા ન જાય.

એક પુણી પડી તેમાં બાર ગામ દટાઈ ગયા.

એક ઘાએ કુવો ખોદાય નહિ.

એક રાંડ ને સો સાંઢ.

એક નન્નો સો દુઃખ હણે.

એક નકટો સો નકટા કરે.

એની પુરે ભમરો છે.

એવો ભાગ્યા કે મુકી જાય ગાગર, ને લઈ જાય ગોળો.

આશીર્વાદના એકે નહિ ને ભેંણુજાના બે.

એવો સાચો કે જ્યાં બોલે ત્યાં ખાય તમાચો.

એની લોકડી ને એનો બરડો

એનું મ્હોં ને એનું ખાસડું.

એક બીજાના કાન કાપે તેવા છે
એક ની ભડાના ઠામ
આવ્યા બાંધી મુઠીએ, જવુ છે ખાલી હાથે
આંધળા સસરાની લાજ કોણ કાઢે?
આંખ કાણી કરીને વેર લેવુ
આગળીથી નખ વેગળા તેટલા વેગળા
એક તરફ કુવો બીજી તરફ હવાડો
એકી જાઉ બેકી જાઉ લાગ આવે તો નાસી જાઉ,
આવ બલા પકડ ગલા

—o—

ઉટે ગજ્યા તે લીંડા
ઉંટના અઢારે વાંકા
ઉંટે કર્યા ઢેકા તો માણસે કર્યા કાંઠા
ઉંટ ને ઉકરડે ચઢવુ
ઉપકારને બદલે અપકાર
ઉંહુનુ ઓષડ નહિ
ઉભરો ચઢે ત્યારે પાણી છાંટવુ
ઉઠ પહાણા પગ ઉપર
ઉજ્જડ ગામમા એરંડો પ્રધાન
ઉતાવળા સો બહાવરા ધીરા સો ગંભીર
ઉંઘતો બોલે પણ જાગતો ન બોલે
ઉધારની માને કુતરા પરણે
ઉને પાણીએ ઘર બળે નહિ

ઉછેદ્દીયાના આઠસો વરસ
ઉદ્યોગ કરો લાખ, પણ કરમ વગર ખાખ.

—o—

કપટ ત્યા ચપટ, દાનત તેવી બરકત.
કારતક મહીને કણબી ડાહ્યો.
કાળીચૌદશને આદિત્યવાર ફરી ફરીને ન આવે.
ક્યા કરે નર ફાંકડા કે, થેલીકા મુંહ સાંકડા.
કેડમાં છે.કરૂં ને ગામમાં ઢંઢેરો.
કુતરો કાશી જઈ આવ્યો, તે ગામે ગામના નાતીલાનું દુઃખ ગાયું.
કીડીની પુંઠે કોશનો ડામ.
કાંકરી ઘડો ફોડી નાખે.
કરડે માંકડ અને માર ખાય ખાટલો.
કાન છે કે કાણું ?
કુતરાની પુંછડી ભોંયમાં દાટો પણ વાંકીને વાંકી.
કાચા કાનવાળાને એકેન્દ્રીયનું જ્ઞાન.
કાકો એતો બાપનો ભાઇ, કાકી એતો પારકી જાઈ, તારે ને મારે શી સગાઈ?
કાતરની માફક જીભ ચાલે છે.
કીડીની પાંખો આવી તે મરવાની નિશાની.
કીડીને કોગળે પુર.
કુટુંબમાં વડીલ સડેલો, તેનું બધું કુટુંબ સડેલું.
કુતરાનો સંઘ કાશીએ જાય નહિ.

કુભારના ઘડચા ને માણુસના જણ્યા બધા જીવે તો ધરતી પર માય નહિ

કુભારના ઘગ્નુ હાડલુ છે કે બદલાય?

કુવાનો દેડકો દરિયો જાણે નહિ

ડેળામા ગોટલી નહી ને મુસલમાનને ચોગ્લી નહિ

કોઈ દસા કોઈ બીસા, બદા માડ બત્રીસા

કોથળામાથી બિલાડુ નીકળ્યુ

કોયલાની દલાલીમા હાથ કાળા

કકુના ચાદલાની આશા સહુ રાખે, મેસના ચાદલાની આશા કોઈ ન રાખે

કરવો દાવો ને થવુ બાવો

કુભાર કરતા ગધેડા ડાહ્યા

નચરાનો ભાઈ પુજો

કાકા મટીને ભત્રીજા થવુ

કોઠી ધોઈને કાદવ કાઢવો

કીડી નચે ને તેતર ખાય

કહેત ઠમીગ સુણો મેરે ભેયા, આપ મુવાં પછી ડુબ ગઈ દુનીયા

ઠાજીજી દુબળે કયુ ? તો કહે મા શહેરકી ફીકર

કાજીની કુતરી મરી ત્યારે આખુ ગામ આભડયુ, કાજી મર્યા ત્યારે કોઈ નહિ

ટામ વખત ઠાકી, નકર મુકે હાકી

કુટુ બનો વા છોકરામા આવે

ગધેડો ઉકરડો દેખી ભુંકે.
ગધેડો ચાલે બાર ગાઉ તો કુંભાર ચાલે ચૌદ ગાઉ.
ગોપીચંદન ને ગેરૂ એ ભાંગ્યાના ભેરૂ
ગજની થોડી ને સવા ગજનું ભાઠું.
ગરથ વગર ગાંડો ને છોકરા વિના નાનો.
ગંજીનો કુતરો ખાય નહિ ને ખાવા દે નહિ.
ગામ તેવા ગોત્રજ ને દેવ તેવી પુજા.
ગામમાં ઘર નહિ ને સીમમા ખેતર નહિ.
ગામનું ગધેડું જે પાણી ન પીવે તે વટેમાર્ગુ પીવે.
ગોળનું ગાડુ મળ્યું.
ગોળના પાણીએ નવરાવ્યો.
ગાળે ગુમડા થતા નથી.
ગાંડાના ગામ ન હોય.
ગોળે મરે તેને વિષથી મારીયે નહિ.
ગુણવાનના હજાર ઘરાક.
ગાજે તેવું વાજે.
ગાજરની પીપુડી વાગી તો વાગી નીકર કરડી ખાધી.
ગધેડાનું પુંછડું પકડયું તે પકડયુ.
ગધેડી કુલેકે ચઢી.
ગદ્ધા પચ્ચીસીમા જુવાની સદા રહેવાની છે તેમ મનાય.
ગરજે ગધેડાને કાકો કહેવો પડે.
ગમે તેમ સુવા પુંઠ ખાટલા વચ્ચે.
ગામ હોય ત્યા ઢેઢવાડો હોય. :
ગઇ આબરૂ પાછી ન આવે.

ગાય દોહી કુત્તરીને પાવુ
ગદ્ધે ખાયા ખેત નહિ પાપ નહિ પુ ય
ગોઠ નાખે તેવુ ગબ્યુ થાય
ગોર પરણાવી આપે, પણ ઘર ન ચલાવી આપે
ગાળ ટુકારે ને વાત હુંકારે
ગદ્ધા પચ્ચીસીમા જો ઠેકાણે રહ્યો તો રહ્યો નહિ તો ગયો.
ગઈ તીથી જોશી પણ ન વાચે
ગુણના ભાઈ દોષ
ગધેડાને સાકર ઝેર

—o—

ઘઉની કણક જેમ કેળવો તેમ કેળવાય
ઘઉના ઘેબર ને થુલી બને થાય
ઘડી ગઈ તે સોનાની.
ઘઘરણાનો વરઘોડો નહિ
ઘરનો ને ઘરનો ચોર પકડાય નહિ
ઘર જોવા કરતા વર જોવો સારો
ઘરના કામે બાદશાહ બી ગુનામ
ઘર પ્રમાણે બાર સાખ
ઘરના છોકરા ઘટી ચાટે ને પાડોશીને આટો.
ઘેલી સાસરે ન જાય ને ડાહીને શીખાણ દે
ઘી ગયુ છે પણ માપ ઉભુ છે
ઘો મરતારી થાય ત્યારે વાઘરીવાડે જાય
ઘા ઉપર લુણ છાટવુ

ઘંટીને ઘઉં ને બંટી બન્ને સરખાં.

ઘાંચીનો બળદ આંખો દિ ફર્યો પણ ઠેરનો ઠેર.

ઘઉં ખેતમેં બચ્ચા પેટમેં ને વસંત પંચમીના લગ્ન લીધા.

ઘી વિના લુખો કંસાર, દિકરા વિના લુખો સંસાર.

ઘા ભેગ, કીડા.

ઘરમા ટકાના ત્રણુ શેર ને બહાર તીસમારખાં.

ઘણી કીડીઓ સાપને તાણી જાય.

ઘેલી ને વળી ભુત વળગ્યું.

ઘર વેચી તીરથ કરવા જવું.

—o—

ચડે દરબાર કે જાય ઘરબાર.

ચડજા બેટા શુળીએ લે ખુદાકા નામ.

ચોરી ઉપર શીર જોરી.

ચોરની ગત ચોરે જાણે.

ચાકર તેરા પણ કહ્યાં ન કરૂં.

ચાર બેસે પાઘડી તો વાત કરે પાધરી.

ચાર મળે ચોટલા તો વાળી ઉઠે ઓટલા.

ચારણીના ગુણ કરવા ત્યાગ, સુપડીના ગુણ ગ્રહવા ભાગ.

ચંપો મોગરો કરમાઈ જાય, થુવરની વાડ સેજે થાય.

ચંદને ધોઈ માછલી, પણ છુટી નહિ ગંધ.

ચોરણો શીવડાવે તે મુતરવાનો મારગ રાખે.

ચતુર કાગડો વિષ્ટા ઉપર બેસે.

ચદરવો બાધવા સૌ આવે, છોડવા કોઈ ન આવે
ચોરાનુ નખ્ખોદ જાય નહિ

—o—

છને બ્રાહ્મણે છોકરાના સમ કોણ ખાય ?
છેડાએલો માટી છીનાળ કહે
છાજીયા લેવા સૌ આવે, પણ આડો હાથ દેવા કોઈ ન આવે
છોકરો હોય તો વહુ આવે ને રૂપીઆ હોય તો વ્યાજ આવે
છાસ લેવા જવુ ને દોણી સતાડવી
છાસમા માખણુ જાય ને વહુ કુવડ કહેવાય
છછુદરના છએ સરખા
છાણના દેવને કપાસીઆની આખો

—o—

જ્યા મળી રોટી ત્યા ગયા આળોટી
જબરો નબળાને ખાય
જબાન હાર્યો તે ભવ હાર્યો
જમને માળવો દૂર નથી
જમાઈનુ નામ સાભળી સાસુ મસાણમાથી બેઠી થાય
જમાનો આવ્યો પાપનો ને દીકરો નહિ બાપનો
જવાન સાસુ મરે નહિ, ને વહુનો દહાડો વળે નહિ
જવાસા જેવુ કોઈ અદેખુ નહિ
જીભમા ઝેર તો મુલકથી વેર
જીસકા દામ ઉસકા નામ
જુઠકા મુહ કાલા, સચ્ચેકી બોલ બાલા

જ્યાં ખાવું ત્યાં હગવુ.

જ્યાં મંદવાડ ત્યાં ગંદવાડ.

જ્યાં હાથી તણાયા જાય ત્યાં બકરીનો ભાવ કોણ પૂછે ?

જે ધન ખાધું સાંજે, તે વળે નહિ કોઈ કાળે.

જાઈમાં પાળે, ઓરમાન મા બાળે.

જે ધરે હામ તે કરે કામ.

જેનો જેવો ઢંગ તેનો તેવો તેવો રંગ.

જેણે ન ખાધું ગળ્યું, તેનું જીવતર બળ્યું.

જેવો બીબીનો ગુસ્સો તેવો મીંયાંનો ઠેંસા

જો ગધેડે મુલક લેવાય તો ઘોડાનો ભાવ કોઈ પુછત નહિ.

જાત વગર ભાત પડે નહિ.

જેને નહિ લાજ તેને અર્ધું રાજ.

જાગતાની પાડી ને ઉંઘતાનો પાડો.

જાગેગા સો પાવેગા સોવેગા સો ખોવેગા.

જમવામાં જગલો ને કુટવામા ભગલો.

જણનારીમા જોર નહી, તો સુયાણી શું કરે.

જેને હગતા વાર, જમતા વાર, તેના કામમાં શો ભલીવાર ?

જેને ઘેર મોટી દોલત તેના ભાગીયા કોરટ.

જીવતા શેક્યા કાળજા ને મુવે છાજીઆ-ના શોર.

જુલાબ આપી જાણ્યો એટલે વૈદ્ય થયા.

જે ગયા મરી તેની ખબર ન આવી ફરી.

જેવો દેશ તેવો વેષ.

જેણે રાખી શરમ તેના ફુટ્યા કરમ
જાગતો સુતરે તેનો શો ઉપાય ?
જેને ગાડે બેસીયે તેના ગીત ગાઈએ
જીભને વારજે નીકર જીભ દાંત પડાવશે
જીભ કરે છે આળ પંપાળ, ને ખાસડા ખાય શીર કપાળ.
જ્યાં મામો ત્યાં મોસાળ
જે ઘરે જવું નહિ તેનું નામ લેવું નહિ
જમાડીને જોડા માગવા
જીભ સોમણું ઘી ખાય પણ ચીકણી થાયજ નહિ
જે કરે તે ભોગવે
જુવાની ને કોરો કાગળ, ગમે તે છાપ બેસાડી દે છે
જે આનંદ ક્ષમા કરવાથી મળે છે તે આનંદ વેર લેવાથી
નથી મળતો
જેને શત્રુ બનાવવો હોય તેનેજ ઉધાર આપો
જે ઘરમાં સ્ત્રીનું બળ હોય તે ઘરમાં પોલ સમજવી
જેને કોઈ પરણે નહિ, તેને ખેતરપાળ પરણે
જેનો આગેવાન આંધળો તેનું કટક કુવામાં
જુઠની આવરદા બહુ તો સાડાત્રણ દહાડા
જીવતા બાપને માર દંડા, મુવા પછી પહોંચાડે ગંગા
જશને બદલે જુતીયા
જ્યાં નખશી કામ થાય ત્યાં કુહારો શું કામનો ?
જ્યારે ઘર બંધાઈ રહે છે, ત્યારે સુથાર વિસરાઈ જાય છે
ઝાઝી સુયાણીએ વેતર વંઠે

ઝાઝી જાનમાં વહુ બદલાણી.
ઝોડ જાય ભુવે ને ટેવ જાય સુવે.
ઝેરના પારખાં લેવાય નહિ.
ઝાડ તેવા ફળ.
જ્યારે બીલ્લી અશક્ત થઇ, ત્યારે ઉંદરે કહ્યું તું મારી સ્ત્રી થઈજા.
જેવી ભાઈની હીંગ તેવો બેનનો વઘાર.
જેવા ભાઇના મોસાળા તેવા બેનના ગીત.
જીસકે તડમેં લડ્ડુ ઉસકે તડમેં હમ.
જુવાની દિવાની છે.

—o—

ટકાનું તીતર કોઠી બાર ખાર વેચ્યું ત્યારે ટકોને ટકો.
ટપલા પડવામાં તો બાકી નથી પોતેજ નફ્ફટ છે.
ટાઢ જાય તડકે મિંદ જાય ભડકે.
ટહાડ જાય રૂવે ને ટેવ જાય સુવે.
ટાણે થાય તે નાણે ન થાય.
ટાઢે પાણીએ ખસ ગઈ
ટકે શેર ભાજી ને ટકે શેર ખાજા.

—o—

ઠગ ને બગ બે ઉજળા.
ઠાક તીલક ઔર મધુરી બાની, દગાબાજકી એહી નીશાની.
ઠોઠ નીશાળીયાને વતરણાં ઝાઝાં.
ઠોકરો ખાતા હોંશીયાર થવાય.

ઢામ તેવી ઠીકરી ને મા તેવી દીકરી

—૦—

ડાહ્યો દીકરો દેશાવર ભોગવે
ડહાપણ તોએ બાયડીનુ
ડાહીબાને તેડાવો ને ખીરમા મીઠુ નખાવો
ડહોડ વાક વગર કજીઓ થાય નહિ
ડબગર વાડામા મીદડી મૂઇ તે ગધ ભેગી જધ સહી રહી
ડાભની અણી ઉપર પાણી કેટલી વાર ટકે
ડાહ્યો ભૂલે નહિ, ભૂલે ત્યારે ભીત ભૂલે
ડોસી ને ઉટ સાથે ને સાથે
ડોસી મુવાની બીક નથી જમ હળ્યાની બીક છે
ડુગળીમા એલચીનો સા આવે નહિ
ડાગે માર્યા પાણી જુદા પડે નહિ
ડુગર વિયાણો તે ઉદર નીકળ્યો
ઢાકણુામા પાણી લઈ બુડી મર
ઢીલા પગ કળવા દેવા નહિ
ઢોલ વાગ્યુ તે છાનુ રહે નહિ

—૦—

તકદીર આગળ તદબીર ચાલે નહિ
તને માન નથી તારી છડીને માન છે
તરકડી સવી થઈ
તાવ હાથીના હાડ ભાગી નાખે
તે તેના ધનથી મોટો, આપણે આપણા મનથી મોટા

તમાસાને તેડું નહિ.
તેલ જુઓ તેલની ધાર જુઓ.
તાલેવંતના સો સાળા અને ગરીબનો બનેવી એક પણ નહિ.
તેલમા માખી પડી ગઇ હોય તો નીચોવી લે.
થોડા સો મીઠા બહોત સો ખટ્ટા.
થેલીકા મુંહ સાંકડા તો કયા કરે બદા ફાંકડા.

—o—

દંડ ઉપર ડામ
દોરડી બળે પણ વળ ન મુકે.
દુબળા ઢોરને બગાયો ઘણી.
દાઝયા ઉપર ડામ ને પડયા ઉપર પાટુ.
દાતાર કૃપણનો વરો એક.
દીકરીના માંગા હોય, કાંઇ વહુના માંગા હોય ?
દીકરો રળે ચાર પહોર વ્યાજ રળે આઠ પહોર.
દીઠા દેવ ને પહોંચી જાત્રા.
દીવાળું કાઢવું ને હાથે નાક વાઢવું.
દુબળો જેઠ દીયરમાં લેખું.
દુધ તો માયકા ઓર દુધ કાયકા.
પુત તો ગાયકા ઓર પુત કાયકા.
ફુલ તે કપાસકા ઓર ફુલ કાયકા,
રાજા તો મેઘ રાજા ઓર રાજા કાયકા.
દૂધનો ઉભરો કેટલી ઘડી રહે ?
દૂરની સગાઈમાં, કાઈ દુઃખ નહિ.

દાડીઆથી દુનિયા આધી
દે ટુકડો આવે ટુકડો
દેખતે ડોળે અધાપો ને છતી રાડે રડાપો
દેડકાને મન દરીયોજ નથી
દોણી લેનાર મળ્યો એટલે મડદુ ઉપડ્યુ
દોલતના ધણી થવુ કે વપરાય, રખેવાળ થવુ નહિ
દીવો લઈ કુવામા પડવુ
દુકાળમા અધિક માસ
દુરાગ્રહ ન રાખો ભુલ હોય તો સુધારો
દાળની સોબતથી ચોખો નર મટી નારી થયો
દામ કરે કામ લોડી કરે સલામ
દામ કે સબ ગુલામ
દાઢીની દાઝી ને સાવરણીની સાવરણી
દશા ફરે ત્યારે બુદ્ધિ ફરે
દલાલે દેવાળુ નહિ ને મસ્જીદે ખાતર નહિ
દિવાળીનુ દારૂખાનુ ને પેસામા પવી તો
દુનીયા દેખે તવુ ભાખે
દુનીયા દો રગી છે
દેવતાના છોકરા કોયલા, ને છોકરી રાખોડી
દીવો અધારૂ ખાય તેનુ ઠોકરૂ કાજળ.
દરેકને પોતાનો બોજો જ ભારે લાગે
દમ નહિ બદનમે નામ જોરાવરખા
દીવાનીમા જવુ ને દિવાના થવુ

દેશનું ડોળે તે ઘરનું બોળે.
દુનિયા ઝુકતી હૈ ઝુકાને વાલા ચાહીએ.

—o—

ધકેલ પંચા દહોડસો.
ધન તો ઢેઢને ઘેર પણ હોય છે.
ધગધગતા કોયલા હાથ બાળે, ઠારેલા હાથ કાળા કરે.
ધાઓ ધાઓ પણ કરમમાં હોય તો ખાવો.
ધૂપ દઈને રાખી મુકજો.
ધીરીને માગે તેની અક્કલ જાય આઘે.
ધોબીના ઘરમા ખાતર પડે તો ઘરાકનું જાય.
ધણીની માનીતી ઢેઢડી ગામ અભડાવે.
ધરમની ગાયના દાત શું જોવા.
ધોળા ઉપર કાળું તે જ્યારે ત્યારે અજવાળું.
ધપ્પો વાગ્યો તો કહે કે ધુળ ઉડી ગઈ.
ધુળથી કાકરા સારા.

—o—

નસીબના બળીઆ રાંધી ખીચડી ને થઇ ગયા ઠળીયા.
નમે તેને નવ નોતરા.
ન આવડે ભીખ તો ગૈહુ કરતા શીખ.
નકટીનું નાક કપાય તેવી છરી છે.
નવનું તેર વેતરવુ.
નકટાને નાક નહિ ને નફટને સાન નહિ.
નગારા વાગે નોબત વાગે, પણ રાંડ સુતી ન જાગે.

ન જાણે જોશી તે જાણે ડોશી
નબળે માટીએ રાઠ શુરી
નવાણુ ટકા બાદની વાત
નમીએ મળ્યો ઠાકો તે કામ કામમા વાકો,
નહિ ઝાડ ત્યા રાજા તાડ
નહિ સાસુ નહિ નણદી, વહુ નાચે આપછદી
નાક વાટે ખવાય નહિ, મ્હો વાટે ખવાય
નાક વીધાવા ગઈ ને કાન વીધાવી આવી
નાગો નહાય શુ ને નીચોવે શુ ?
નાઠી રાડ સો ગામ ઉજ્જડ કરે
નાણુ મુકવા જગ્યા મળે પણ વાતુ કરવા જગ્યા મળે નહિ
નાને કોળીએ વધારે જમાય
નાને મોઢે મોટો ઢોળીયો ન ભરાય
નાસતા ચોરની લગોટી ને ભાગતા ભુતની કછોટી
નામ રાખ્યુ ધનાશા, ને ઘરમા હાટલા કુસ્તી કરે
નરેણીથી નખ ઉતરે માથુ બોડાય નહિ
નહિ મામા કરતા કાણો મામો સારો
નગારખાનામા તતુડીનો અવાજ શુ મભળાય ?
નાદાનની દોસ્તી જીવનુ જોખમ
નાચવુ નહિ ત્યારે આગણુ વાકુ
નવરો બેઠો નખ્ખોદ વાળે
ન રહ્યા ઘરના કે ન રહ્યા ઘાટના
નાને ભડકે દિવાળી ને મોટે ભડકે હોળી

નકટા જોગીની જમાત.
નાગા આવ્યા ને નાગા જવું છે.
નાગાને લુંટાવાનો શો ભય?
નાગા થઈને ચંદરવો બાંધવો.
નેવના પાણી મોભે જાય નહિ.
નાક કટ્ટા તો કટ્ટા પણ ઘી તો ચટ્ટા.
નોતરૂં આવશે તો જમવા જઈશું, નહિ તો એ વટલેલાને
ઘેર કોણ જાય?
નખોદીયાના નવસો ધણી.
નાની મોટી કરતા કુંવારા રહ્યાં.
ન કરૂં વરો. જમું ખરો, ને મને શેઠ કરો.
નાતરામાં ધોળ નહિ, ને ખીચડીમા ગોળ નહિ.
નિર્બંધી નાતમાં તેર પટેલ.
ન બોલ્યામા નવગુણ.
નીચી બોરડી સૌ ખંખેરે.
નાક વાઢીને અપશુકન કરવા.
નરકમા પઈ પડી હોય તો દાંતથી ઉપાડી લે.
નામ શાંતી (શિતળદાસ) ને ક્રોધનો પાર નહિ.
નિમાઝ પઢતાં મસીદ કોટે વળગી.

—૦—

પાણી પીને સુતર જોખે
પંડમાં માલ નહિ ને પાદમાંય માલ નહિ.
પકડ કાન આવે સાન.

પદાવેથી પાસરૂ પડે
પરણ્યા તો નથી પણ જાનમા તો ગયા હોઈશુ
પરણ્વાને પાળે ને જણ્યાને જીવાડે તેમા પાડ કોના ઉપર ?
પરણેલી તો જેવી તેવી, પણ નાતરાની તો જોઇને લેવી
પરદેશમા ખરચી ખુટે તે મધ દરીયે વહાણુ તુટે
પરનારી યાગ સદા ખુવાર કાટોકા બીછાના ઔર જુતીયાકા માર
પરવારીને કોઈ મારતુ નથી
પલાળ્યુ તે મુડાવવુ
પહેરવેશ મે બોલી, દેશ જાત દે બોલી
પાઘડ બાધે મોટા ને અદરથી ખોટા
પાણી પીવુ છાણીને, ગુરૂ કરવો જાણીને
પાળેલો કુતરો પગ ચાટે
પાણી વીના દહી ડહોળવુ તે લાગે ખરૂ, પણ થાય ઘોળવ
પાધા વગર કાઈ ગ ધાય ?
પાપ પ્રગટ ને ધર્મ ગુપ્ત
પાપ બોલે નહિ પણ બાળે
પારકી મા કાન વીધે
પારકી માના મળશો નહિ
પારણામા પણ સાચુ રોયો નથી
પાવલાની પાડી ને પોણો ચરાઈ
પુણ્યે પાપ ઠેલાય
પેટ તો કુતરા પણ ભરે છે
પેટ સમાણું તે હાટડે સમાય

પહેરવા પૃથ્વી ને ઓઢવા આભ.

પોલમાં પેસી જાઓ.

પોલું દેખી સૌ પેસે.

પેટ ચોળી શૂળ પેદા કર્યું.

પહેલી રાતે મરે તેને પાછલી રાતે કોણ રડે?

પહેલા વહુ ખાતી નથી, પછી વહુ ધરાતી નથી.

પૈસા વાળાની બકરી મુઈ તે ગામ આખાએ જાણ્યું,

ગરીબની દીકરી મુઈ તે કોઇએ જાણ્યું નહિ.

પૈસો આઈ પૈસો ભાઈ પૈસા વગર શી સગાઈ?

પવન જોઈ પીઠ દેવી.

પોતે પાળતા હોય તેજ ઉપદેશ આપવો.

પગ તળે બળે તે જુવે નહિ ને લંકા ઓલવવા જાય.

પત્થરને બચકું ભરે તો પોતાના દાત પડે.

પંચનો માલ, ગમે તે ખાય ભાવ પુછાય નહિ.

પાકે ઘડે કાના ન ચઢે.

પરણ્યાની બાધા ને નાતરાની છુટ.

પેટમાં તે પેટીમાં ને હોઠ બહાર તે કોટ બહાર.

પગથીએ પગથીએ ચડાય.

પુત્રના લક્ષણ પારણામાંથી જણાય, ને વહુના લક્ષણ બારણામાંથી જણાય.

પારકી પુંજીએ તહેવાર, ઉઠ જમીએ બે વાર.

પારકો કાગળ પારકી લેખણ પારકી શાહી, મતું કરે મારા માવજીભાઈ.

પારકે પૈસે દિવાળી
પેટ ભર્યું એટલે ભડાર ભર્યો
પાપનો ઘડો ફુટયા વિના રહે નહિ
પાપ પીપળે ચઢીને પોકારે છે
પાડે પાડા લઢે ને ઝાટની ખો
પુઠમા આગળી ઘાલી સુઘે
પહેલા મારે તે કદી ન હારે
પૈસો આપણે પેદા કરીએ છીએ, પૈસા આપણને પેદા કરતા નથી
પૈસાના મદથી અધાપો આવે છે
પૈસાવાળાને આભ બે તસુ છેટુ રહે છે
પોદળો પડયો તે ધુળ લઈને ઉખડે
પુછતા નર પડિત
પુછતા પુછતા લકા જવાય
પાસેરામા પહેલી પુણી
પાપનો પૈસો છુટે નહિ
પાણી તારો રગ કેવો? જેમા ભળુ તેવો
પહેલો સગો પાડોસી
પેટનો બળ્યો ગામ બાળે
પેટને પુછીને ખાવુ જીભને પુછીને ખાવુ નહિ.
પાણી વલોવે માખણ ઉતરે નહિ
પારકે ઘેર પતરાળ, પોતાને ઘેર હડતાળ
પેટનુ પેટ તે પહોચાડે ઠેઠ

પેટમાં પેસી પગ પહોળા કરે તેવો છે

પાળેલો સાપ કરડે.

પાવલાનું રૂ ને પોણો પીંજામણુ.

પોતાનો વાંસો તે ભુલ કોઈ ન દેખે.

પંચાતીઆના છોકરાં ભુખે મરે.

ફાડવું સહેલું ને સીવવું કપરૂં.

ફળીયામાં હગવું ને ડોળા કહાડવા.

ફોસીની ફોજ સાંભળી નથી.

ફજેતીના ફાળકા ને આબરૂના કાંકરા.

—o—

બકરી દુધ આપે પણ લીંડી કરે.

બધું ગામ ઘોરે ત્યારે ઘેલા ઘેંસ ઓરે.

બાઇને કોઈ લેનાર નહિ ને ભાઇને કોઈ દેનાર નહિ.

બાપના કુવામા બુડી મરાય નહિ.

બિલાડીનું બચ્ચું સાત ઘેર ફરે.

વાઘ ન દેખા તો દેખો બિલાડી, ચોર ન દેખા તો દેખો સુનરા, ભૂત નહિં દેખા તો દેખો ભરવાડા.

બાયડી નાતરે જાય ને ધણી વળાવવા જાય.

બોલનેમેં રેલમછેલ, ખરચનેમેં ટંચાઈ.

બોલીને ફરે તેનો વિશ્વાસ કોણ કરે.

બીલાડીને કહે છીંકુ તુટે નહિ.

બકરીની માનતા સહુ કરે, વાઘની માનતા કોઈ ન કરે.

બે ઘોડે ચઢાય નહિ

બાપની બૈરી કહેવા કરતા મા કહીએ તો પાણી પાય
બોલે તેના બોર વેચાય
બળીઆના બે ભાગ
બાપ તેવા બેટા ને વડ તેવા ટેટા
બહુ ભુખ્યા બે હાથે ન ખવાય
બોડી બામણીનુ ખેતર સૌ કોઈ લુટે
બુદ્ધિ ગઇ હોજસે ન સુધરે
બ્રાહ્મણભાઈ માગે ને મગવે
બાવાજી નમો નારાયણ, તો કહે બચ્ચા તેરે ઘેર ધામા
બધા પાલખીએ બેસે ત્યારે ઉપાડનાર કોણ?
બહુ હસવુ તે રોવાને
બળતામા ઘી હોમવુ
બદા પહોળા ને શેરી સાકડી
બાવા ગાયો બહુ થઈ ગઈ તો કહે દુધ પીયેગે–
બાવા ગાયો મરી ગઈ, તો કહે છાણ મુતરની ગધ ગઈ
બાયડીના પેટમા છોકરૂ રહે, પણ વાત રહે નહિ
બેની લઢાઈના ત્રીજો ફાવે
બીલાડીને દૂધ ભળાવવુ
બાવો બેઠો જપે જે આવે તે ખપે
બોબડી બેય ચુકે

—o—

ભેસ આગળ ભાગવત
ભાવતુ હતુ ને વૈદે કહ્યુ
ભાગ્યશાળીને ઘેર ભુત રળે

ભાંગ્યા ઘરને સડેલા વાંસનો ટેકો.

ભાત મેલીએ પણ સાથ ન મેલીએ.

ભેંસના શીંગડા ભેંસને ભારે.

ભણેલ કરતાં ગણેલ સરસ, ગણેલ કરતાં ફરેલ સરસ, અને તેના કરતાં કઢાએલ સરસ.

ભણ્યો ભુલે ને તારૂ ડુબે.

ભીલામાનો ડાઘ, ને હીંગની ગંધ કદી ન જાય

ભલભલા કુંવારા ને વાઢો કહે મારે બે

ભુતની ભાઈબંધીમા જીવનું જોખમ.

ભસતાં કુતરા કરડે નહિ

ભસતા કુતરાને રોટલો નાખવો.

ભીંતને પણ કાન હોય છે

ભુખ્યાને લુખું શું ?

ભલાની દુનિયા નથી.

ભુંડો ભુંડાનો ભાવ ભજવ્યા વગર રહે નહિ.

ભુંડાથી ભુત નાસે.

ભીખ ભારો ને ભણુતર સવારના સારા.

ભાઈ સારા છે પણ લક્ષણ માર ખાવાના છે.

ભવ આખો રળ્યા, ત્યારે પારકે લાકડે બળ્યા

ભાગ્યુ ઠામ કસારે જાય.

ભણી ભણીને મહેતાજીને સોપવું.

—o—

મડદાને બાળવા જનાર ભેગો ન બળે.

મન મોતી ને કાચ ભાગ્યા સંધાય નહિ.

માગનારને વાયદો પણ પેટને વાયદો થાય નહિ
મેસથી કાળુ કલંક
મુળમા મુળજી કુવારો ને સાળાનુ સગપણ પુછે
મોટા માનના ભુખ્યા, ગરીબ ધાનના ભુખ્યા.
મોતને મુહૂર્ત નહિ
મ્હોડે ચઢાવ્યા માથે ચઢે
મ્હોઠે સાકર ને પેટમા કાતર
મીયાની દાઢી બળે ને દામીને અજવાળુ થાય
મરનારને ઉપાડનારની પીડા શી?
મુછે ચોપડવા તેલ નહિ ને ડહેલીએ દીવા કરે
માથે ઓઢી ચાદર એટલે જ્યા બેઠા ત્યા પાધર
માથુ મુડાવે જતી નહિ ને ઘુમટો તાણે સતી નહિ
માકડને આખો આવી
મરતાને સહુ મારે
મીઠી છભમા વશી કરણ વસે છે
માગ્યા વગર માએ ન પીરસે
માઠા ખબર વિજળી વેગે જાય
મન ચગા તો કથરોટમે ગગા
મફતનુ ખાવુ ને મસીદે સુવુ
માથુ આપે તે મિત્ર
મારતા મીયાની દુનિયા
મુર્ખના ગામ જુદા નથી વસતા
મ્હોટે છેટ ને અતરમા બીછે

મુવેલાં માથું ઉચકે નહિ,
મસાણ ગયા પાછા આવે નહિ.
મીંયાકી ભેંસકું ડોબા કહ્યા.
મુવા પછી સહુ વખણાય.
મુખમે રામ બગલમેં છુરી ભગત થયા પણ દાનત બુરી.
માથું કાપીને પાઘડી બાંધે.
મંત્ર કરતાં તંત્ર વધે.
મખમલની મોજડી માથે ન પહેરાય.
મડદાના મકાન મસાણ
મુડદાના વળામણ મસાણ સુધી,
મરવાની આળસે જીવે છે.
મુઇ માને શું ધાવવું ?
મહાદેવના ગુણ પુજારી જાણે.
મ્હો જોઈને ટીલું કરવું.
મીયા હતા ને ભાંગ પીધી.
મોસાળ વિવાહ ને માં પીરસનાર.
મીંયા મહાદેવને બને નહિ.
મરીને માળવો લેવાય નહિ.
મુકીએ ખસતું તો આવે હસતું.
મનમા પરણ્યા ને મનમા રાંડયા.
મણનું માથું જજો પણ નવટાકનું નાક ન જજો.
મોવાળા તોડે મડા હળવા થાય નહિ.
મરતાં સુધી નાથ કહાડી નહિ.
મરવું ત્યારે મુહુર્ત શું.

મુવા પછી પુન્ય તે સઘળુ શૂન્ય !
મોઢુ વાઘનુ ને પુઠ શિયાળની
મોટા બાપના દીકરા ઘરમા ન મળે ઠીકરા
મારીને મુસલમાન કરવો તેમા માલ નહિ
મો ાનો મ હવાડ, ને ગરીબનુ છીનાળુ તુરત છતુ થાય
મેલ કરવતીઆ કરવત કે પાછા મોચીના મોચી
મિથ્યાભિમાન કરવાથી સર્વસ્વનો નાશ થાય છે
માફ કર્યામા મઝા
મા ન દીકરી કહે- મા મને બાળક આવવાનો વખત થાય
ત્યારે જગાડજે મા કહે- મ્હારે જગાડવી નહિ પડે તુ
આખા ગામને જગાડીશ
મરી મીઠુ ને રાઇ, તેના ઘડ્યા પીનરાઇ
માને મુકીને મીનીને કોણ ધાવે ?
માખીને મન પ્યાલો એ સમુદ્ર
મોર ઠળા કરે પણ પાછળથી નાગો દેખાય
મા-મે ભવા કે મેરા ભાઈ? તુ મુવા ઢેઢ ઓર વો કસાઈ!
મુવા મોર ઘોર ખોદવી
માણસ માણસમા આતરો એક ઝવેર ને બીજો ગાકરો

—o—

યકીન બડા કે દેવ !
રગે રગે જુદો
રાણાને કાણો કહેવાય નહિ
રેવડી દાણાદાર
રોતો જાય ન મારતો જાય

રોયા વગર છોકરાને માં ધવરાવે નહિ.
રોગ ને શત્રુ ઉગતાં ડામવા.
રૂડા કામને મુહુર્ત શું ?
રાઇના ભાવ રાતે ગયા.
રંગના ચટકા હોય કુંડા ન હોય.
રોગી વૈદ્ય શા કામનો ?
રાત થોડી ને વેષ ઝાઝા.
રાત દીના કલાક ચોવીસ, ને કામ ચાલીસ કલાકનું.
રાજા વાજા ને વાંદરા જેમ ભમાવે તેમ ભમે.
રાંડી રાંડને પગે પડી તો કહે-મારા જેવી તું થજે.
રાજાના ચીત્તની ને કૃપણના વીત્તની ખબર ન પડે.
રોગ આવે ઘોડા વેગે ને જાય કીડી વેગે.

—o—

લુંટાયા તો લુંટાયા પણ ચોર તો દીઠા.
લીલા લહેર ને જમવાનું ઘેર.
લુચ્ચાની પાંચશેરી ભારે.
લીલો ઘડો ટપલાં ખમે પાકો ન ખમે.
લખાણું તે વંચાણું.
લેતી વખત દીકરા, આપતી વખત બાપ.
લાબા સાથે ટુંકો જાય મરે નહિ તો માંદો થાય.
લુલી લંગડી ધનકોરબાઈ, આંધળા સાથે કરી સગાઈ.
લુલી વાસીદું વાળે ને સાત જણ સહાવા જાય.
લખો મહેતાજી ખાતાવહી, ઓરડા ગયો ને પરસાળ રહી,

લખો મહેતાજી મોટી-વહી, ઘર ગયુ ને ઓસરી રહી
લગ્ન વેળા ઉઘમા ગઈ, પછી પસ્તાવાનો પાર નહિ
લાજ રાખી ને કાઢી કહે, હાંકે બળદ ને ગાડી કહે,-
બ્રાહ્મણ જમે ને જમાડુ કહે, એવા ખોટા બોલ કહે
લાખ જળે પણ શાખ ન જળે
લીંબ ગુણ બત્રીશ, હરડે ગુણછત્રીશ
લપસી પડયા તો કહે દેવને નમસ્કાર કર્યા

—૦—

વસુ વિના નર પશુ
વર મરો કન્યા મરો પણ ગોરનુ તરભાણુ ભરો
વાડમા હાથ ઘાલીએ તો કાટા વાગેજ
વકરી બાયડી ધણીને ગણે નહિ
વહુ વાઘ હણુતી દરીયા તરતી ને માની દેખી ડરતી
વાઘના પંજામા આવવુ સારૂ પણ મારવાડીના ચોપડામા આવવુ ભુંડુ
વાઘના વાડા ન હોય બકરા ઢોરના વાડા હોય
વાસીદામા સાબેલુ જાય
વાયા ન વળે તે ખાસડા ખાઈને વળે
વાઢી આગળી ઉપર મુતરે એમ નથી
વીજળીના ઝબકારે મોતી પરોવવુ
વીતે વિવાહે માંડવો શોભે નહિ
વેશ્યા કોઈની વહુ નહિ
વેશ્યાને અધરણી નહિ
વેતર વઠયુ સુયાણી શુ કરે ?

વેવાઇને ગાળ વિવાહમાં દેવાય.
વીંછી માને ખાય, સર્પ બચ્ચાને ખાય
વૈદ્યને તેડવા ગયો તે મુવાનો સાજ પણ લેતો આવ્યો !
વાંસના કજીયમા વન બળે.
વંધ્યા પ્રસુતીની પીડા શું જાણે ?
વૈદ્ય વૈદ્યનો વેરી.
વેરનું ઓમડ વહાલ.
વિનય વેરીને વશ કરે.
વાડ સાંભળે વાડનો કાંટો સાંભળે.
વીષ્ટાનો કીડો કમળમા મરે.
વાઢાને વેવિશાળ કરવા મોકલ્યો તે પોતાનું કરી આવ્યો.
વળીની પુંઠે એક ખીલો, મોભની પુંઠમાં સો ખીલા.
વાંદરાને વળી વીંછી કરડયો.
વાંદરાને નીસરણી મળી.
વિવાહના ગીત વિવાહમાં ગવાય
વર કાણો ને કન્યા આંધળી.
વાતે પાપડ વાતે વડી વાતે વહુ ગધેડે ચડી.
વરને કોણ વખાણે? વરની મા.
વાણીઓ મિત્ર નહિ ને હંગણી પવિત્ર નહિ.
વહેલો તે પહેલો ભુલે તે ઘેલો
વિદ્યા ભણવી તે પહેલી વયમાં.
વ્યાજને વિસામો નહિ.
વ્યાજ ભલભલાની લાજ મુકાવે.

વાકુ બોલનાર કોઈ ન હોય તો વેવાઈ કરવો
વહુ તુ વિસામો ખા, હુ કાતુ ને તુ દળવા જા
વાહાને વહોણુ નહિ ને વેશ્યાને વગોણુ નહિ
વખાણી ખીચડી દાતે વળગે
વાનદા ઉપર વાયદો ચોમા ટોણુ હાઠે ફાયદો
વેચાતો કજીઓ વહોરવો નહિ
વ્યાજ ને ભાડુ દીન રાત ચાલે છે
વટોળનો પહેલો સપાટો એકવવાયા ઝાડપર હોય છે
વાઘની બોડ કાઢવામા સાર નથી
વર્ષ વાધ્યા ને અક્કલમા ઘટ્યા
વજીને મોભનો આધાર મોભને વજીથી રક્ષણ
વાડી આગળી વગર પી નીકળતુ નથી
વાકા ચદ્રને સૌ નમે
વૈદ્ય વેશ્યા ને વકીલ ત્રણે રોકડીયા

—o—

શેઠ મરી વાણોતર થવુ
શણગાર્યો બાવળ પણ શોભે
શાણાને સાન ગધેડાને ડફણા
શેખચીએ દાતરડા ઝાલ્યા પણ પુઠે કહાડતા ભારે પડ્યો
શીરે ઉડે ઝાલો તો ખાટો, પુઠડે ઝાલો તો ખાટો
શુળીનુ દુખ ગાડે ટળ્યુ
શેઠની પુઠમા નગોળી પેઠી
શેર શાખ ને પખ ઠ પાણો,
શેરડીનો ચાડો છ્છ્છુ સુધી ગ્યો ન હોય

શ્રમ વગર પ્રારબ્ધ લુલું.
શ્રાવણ ઘોડી, ભાદ્ર ગાય, મહા મહીને ભેંસ વીંયાય, તો
ધણી મરે કે જણનારી જાય.
સંગ તેવો રંગ.
સરખે સરખા મળ્યા ને ભવના ફેરા ટળ્યા.
શિર સલામત તો પઘડી બહોત.
સત્તા આગળ શાણપણ શું કરે?
શેઠની પુઠે ફોલ્લી થઈ ને પંપાળીને મોટી કરી.
સાકર ગળી પણ ગધેડાને ઝેર.
સકર્મીના સાળા ઘણા.
સાત સાંધે ત્યાં તેર તૂટે.
સદા સુહાગણ વેશ્યા
સમારતા વાર, બગાડતા વાર નહિ.
સમો વ-તે સાવધાન
સ્વપ્નાના સુખદુઃખ જાગતા સુધી.
સસરાની શુગા સારી પણ પીયરની પાલખી ભુંડી.
સઈ ચોરે લુગડું, સોની ચોરે રતી, હજામ બાપડો શું
ચોરે? માથામાં કાંઈ નથી.
સાતસો । સરવાળામાં ઓગણીસોની ભુલ.
સામા બોલ। ચાસરે ન સમાય.
સમુ જોબજે ત। ,હે, અહીં ઘડો જ કોણ કરે છે.
સ્વભાવનું ઓસડ નહિ.
સમતાના ફળ મીઠાં.
સોના કરતાં ઘડામણ મોઘું.

સોનુ ને તેમા સુગંધ
સાપને કરડયા મીંદરીથી ડરે
સોજા આવ્યા તો કહે જાડા થયા
સો જોષી ને એક ડોમી
સાસરે આણુ કરવા ગયો ને વહુ ભુલી આવ્યો
સો તારી દલીલ, એક મારો હુકમ
સુયાણી આગળ પેટ છુપાવવુ નહિ
સાસુને પગે પડી તો કહે–ડાર્યા એવા ઠારજો, ને બળ્યા તેવા બાળજો
સો સો ચુવે માગ્કે બીટની ચલી હજકુ
સો મો ઉદર મારી ગીનીબાઇ પાટે બેઠા
સાત ધણી બદલીને સતી થયા
સાકર પીરસનાર ઘણા, કડવો અક્ષર કહેનાર કોક
સારાનો ખપ સર્વ ઠેકાણે હોય
સાસરાનુ સપેતરૂ ઝટ પહોચે
સાસુ કહે રાડ, વહુ કહે રાડ, વચ્ચે દીકરાનો ઘાણ
સો રૂપીયે સવાશેર દારૂનો કેફ
શીર કાટલો ફીર મે નાક કાટુગા
સાસુ કોઇની સાકર નહિ, મા કોઈની ડામણુ નહિ
સિંહ ભુખે મરી જાય પણ ખડ ખાય નહિ
સો શાણે એક મત
મો સુવાવડ ને એક કસુવાવડ
સોટી વાગે ચમચમ, વિદ્યા આવે ધમધમ

સોળે સાન, વીસે વાન, ન આવે તો ગદ્ધા સમાન.
સતી શ્રાપ દે નહિ, ને શંખણીના શ્રાપ લાગે નહિ.
સુંઠને ગાંગડે ગાંધી થવાય નહિ.
સુરૂજ સામે ધુળ નાખીએ તો આંખમાં ઉડે.
સો મણ સાબુએ ધુઓ પણ સીદીભાઈ કાળા તે કાળા.
સુતો સાપ જગાડવો નહિ.
સમયને માન છે પુરૂષને માન નથી.
સમા રહ્યા દૂધ ન પીવે, તે વાંકા રહ્યા મુતર પીવે.
સમુદ્ર તરી આવીને ખાબોચીયામાં ડુબવું.
સાજા ખાય અન્ન, ને માંદો ખાય ધન.
સાડી પહેરે બાયડી નહિ, ને પાઘડી પહેરે ભાયડો નહિ.
સાસ ત્યાં સુધી સોસ.
સહીયારી સાસુ ને ઉકરડે મોકાણુ.
સકર્મીની જીભ ને અકર્મીના ટાંટીઆ.
સર્પ ફુંફાડો તો રાખવો.
સલાહ સર્વની લેવી, પણ કરવું મન ધાર્યું
શબ્દો કરતા કાર્ય વધુ પંકાય.
સ્વયં તો મીંયા ઉલ્લુ છે, ને ભણાવે છે પોપટને.
સમ ખાય તે સદા જુઠો.
સબ સુન્નેકી પુંઠ પીત્તલકી
શેઠ ગયા એટલે ગુમાસ્તાને દિવાળી.
સસરેકી ગાડી સાલેકા બેલ, બહુ કરે સેલ.

—o—

હાથમાથી છુટી જાય, કર્મમાથી છુટાય નહિ
હાથ વગર કુહાડી શું કામ કરે ?
હાથીના પગમા સૌનો પગ
હગાણો ને વિષયી બાર ગાઉ જંગલ દેખે
હાથની આળસે મુછ મોઢામા આવે
હશે તો ઓરીશ, ન કે પડી ઘોરીશ
હગામણ કરતા પદામણ ભારી
હજામ ભલભલાના માથા નીચા નમાવે
હમારા દાદાને ઘી ખાયાથા, હમારી હથેલી સુઘો
હસવુ ને ભસવુ સાથે બને નહિ
હગવુ થોડુ ને પપડાટ ઘણો
હનુમાન હડીઓ કાઢે, ને ભુત ભુસ્કા મારે છે
હસતા એ પરોણો ને રોતા એ પરોણો
હમ સબકા ખાવે હમાકો ખાવે સો મર જાવે
હારવાથી નમવુ વધારે સારૂ
હાથી પાછળ કુતરા ભસેજ છે
હૈયે તેવુ હોઠે
હાથમા ડાગ ને ફેરવે ફુલો, લીધી વાત ન મુકે લુલો
હજુ તો શ્રી ગણેશાય નમ છે સવાલ–મહારાજ ક્યા
પઢતે હો ? જવાબ ગીતા સવાલ–કોનસા અધ્યાય ? જવાબ
પહીલા સવાલ– કોનસા અક્ષર જ– શ્રી કુ છોડ શુકુ મ્હો
લગાયા હે
હોઠ સાજા તો ઉત્તર ઝાઝા

હાંક સુલેમાન ગાલ્લી, ખુદા ભલા કરેગા.
હાથ પોલા તો જગત ગોલા.
હાડીયાને મન રમત. દેડકાનો જીવ જાય.
હાથીનો ભાર હાથી ઉપાડે.
હાડીઓ બેસે ત્યાં વિષ્ટા કરે.
હાથ દીધે હગામણુ રહે નહિ.
હવેલી જોઈ ઝુંપડું પાડવું નહિ.
હું રાણી તું રાણી, કોણ ભરે આ બેડે પાણી.
હિસાબ કોડીનો બક્ષીસ લાખની.
હયે હામ ન હોય પણ પગમાં બળ રાખવું.
હાથી ખાય ઘણું ને હગે પણ ઘણું.

—o—

પરદેશી કહેવતો

(ચીન)

આંધળી બીલાડી મરેલો ઉંદર જ પકડે.
માણસ નાણા માટે મરવાનો, જ્યારે પક્ષી અનાજ માટે.
ડૉક્ટર કોઈના બારણા ઠોકતા નથી, તે તો આમંત્રણથીજ આવે છે
કુટુંબના વડા થવું હોય, તો નફ્ફટ ને બહેરા બનો.
કુતરાના મોઢામાથી કાંઇ હાથી દાંત નીકળતા નથી.
દવા નથી મારતી પણ વૈદ્ય મારે છે.
પૈસા ન હોય તો બજારમાં ન જતા.

લગડો કદી પડતો નથી
ઉજળુ મોઢુ કગાલ નસીબ
સુદર નોકરો રાખવા દહેશત ભર્યાં છે
જે હસતો ન હોય, તેનાથી દુકાનદારી ન થઈ શકે
દર્પણ સાચુ જ બોલે છે
બહુ બોલકણો ભોળો હોય છે

(ઇરાન)

તરસ્યો સ્વપ્નામા પણ પાણી જ જુએ છે
ખોટી પ્રશશા અપશબ્દો કરતા ભુડી છે
મરણના સમાચાર ઝડપથી ફેલાઈ જાય છે
હિમ્મત ભર્યો પ્રયત્ન એ અર્ધી સફળતા છે
નસીબ સામે કોઈ પણ વીરનુ ખમીર ટકી શકતુ નથી
લાત મારતા ઘોડા કરતા, ભાર વહન કરનારો ગધેડો સારો.
જેની પાસે મિલ્કત તેના સગા વધારે
વેરાન ગામ કાઈજ આવક આપતુ નથી
વધુ દુનીયા જોનારો જુઠુ ઘણુ બોલે છે

(જાપાન)

આધળાને બધા રગ સરખા
બીજો શબ્દ બોલવાથી કજીઓ થાય છે
જુદાણાને પગ નથી, પણ તે નિદાની પાખે ઉડે છે
વર્ષના આરભમા આવતા વર્ષની યોજના તયાર કરો
હજારો દુષ્ટ દૈત્ય કરતા એક ખરાબ વહુ કુટુબમા વધુ
દુ ખદાયી છે

સ્ત્રીની જીભ એક જાતની તલવાર છે, એને કદાપી પણ કાટ લાગતો નથી.

જરૂર વગરની વસ્તુ જે ખરીદે છે, તેને જરૂરી વસ્તુ વેચી નાખવી પડે છે.

સાત વખત પડો, પણ આઠમી વખત તો ઉભાજ રહેજો.

(અરબસ્તાન)

જન્મ એ મૃત્યનો સંદેશ વાહક છે.

પડતીના દિવસોમાં તમારી લાકડી સાપ રૂપ બને છે

દરદીની સલાહ લ્યો, ડાકટરની નહિ.

(ઇંગ્લાંડ)

પેટ કરતાં આંખ મોટી.

અનુભવ સારો, જો તે મોઘો ન હોય તો.

દરેક પાપ સજાને પણ સાથે લઈ આવે છે.

જરૂરીઆત માણસને લોભી પણ બનાવે છે.

મૌન એજ ડહાપણ છે.

આવડે નહિ તો ચુપકીદી પકડો.

દંભી મિત્ર કરતાં ખુલ્લો દુશ્મન સારો.

પડતી માણસને શ્રીમંત તો નહિ, પણ ડાહ્યો જરૂર બનાવે છે.

દુઃખ માણસ બનાવે છે, જ્યારે સુખ રાક્ષસ બનાવે છે.

રોગ કરતા ડૉકટરથી વધુ ડરવું.

હાલના સમયમા જે બોલી શકાય નહિ, તે જરૂર ગાઈ શકાય.

જુવાનીઆઓ કરે તે કહે, વૃદ્ધો કરેલું કહે, મુર્ખાઓ કરવાના હોય તે કહે

મરે નહિ ત્યા સુધી હુક્કર ને કંજુસ કામના નહિ
નાણાની કિંમત જાણવી હોય, તો ઉછીના લઈ જુવો
તોજ ખબર પડે

(આયર્લેંડ)

એકલા એકલા ડાહ્યા થવુ તે કરતા લોકો સાથે ગાડા
થવુ સારૂ
ઈશ્વર, મા, બાપ, ને ગુરૂનો બદલો કદી પણ ન વાળી શકાય

(જર્મની)

ઉંદરો પણ મરેલી બીલાડીને કરડે છે
જેનુ હૃદય ટુંકુ છે, તેના પગ જરૂર લાબા હોવા જોઈએ
કુવારો મોર છે, અદરાયલો સિંહ છે, પરણીત ગધેડો છે
મારૂ ને તારૂ એજ તકરારનુ મુળ છે
ગોળ ટેબલ આગળ દરેક બેઠક પહેલી જ દેખાય છે
હા ને ના એ માત્ર અતિ નાના શબ્દો છે, પણ તે મોટા
કામો કરી શકે છે
નાણાની જેમ જ શબ્દો વાપરો

(ફ્રાન્સ)

દમનસીબી ઘોડાપર બેસીને આવે છે, પગે ચાલીને જાય છે
દોલત ડાહ્યાઓની સેવા કરે છે, ને મુર્ખાઓ ઉપર રાજ્ય
ભોગવે છે

(ગ્રીકાસ્સેનીયા)

કાયદો એ મીણનુ નાક છે
પહેલી ભુલ બીજી ભુલ માટેની તૈયારી કરે છે

જે પરણે છે તે પસ્તાય છે.

(સ્વીઝરલેંડ)

ખરી વખતે મુર્ખ બનવું એ પણ એક કળા છે.
શબ્દો માખી બરાબર છે, તેમનામાં પણ ડંખ અને મધ ભરેલું છે.

(સર્વિયા)

ગાય ભલે કાળી હોય પણ તેનું દુધ તો ઉજળું છે ને?
પ્રમાણીક પ્રયત્નને નિષ્ફળતા ન જ મળે.
તંદુરસ્તી વગર મિલ્કત નકામી.

(રશીયા)

મરણને દહાડો હોતો જ નથી.
ભુખે પેટે દરેક બોજ ભારે લાગે.
કાયદો એ ધજા છે, ને સોનું એ પવન છે, એનાથી જ એ હાલે છે.

(લેટીન)

અધુ' જ્ઞાન એ ભયાનક છે.

(અમેરિકા)

તૃષ્ણા જીર્ણ થતી નથી.
ડહાપણના ભંડાર કરતા ચમકતાં નસીબનું એક ટીપું પણ સારૂ.
લગ્ન એ દૈવી ભુલ છે, ને બધા તે કરે છે.
અધુ' જ્ઞાન ભયાનદ છે.
પરોપકાર એજ પુણ્ય, ને પરને પીડા કરવી તેજ પાપ.

સંતોષ એ નિત્યની ભીજબાની છે
ઉતાવળે પરણશો, તો ફુરસદના વખતે પસ્તાશો
નમ્ર બનો નહિ તો ગુલાટ ખાઈ જાશો

卐 — સુધારેલી નવી કહેવતો — 卐

પ્રમુખને ગાય દોરે ત્યાં જાય
જેના આગેવાન મેલા તેનું કટક ખાડામાં
પરિષદમાં કોઈ પીછાને નહિ, અને હું પરિષદનો ભુવો
સંસ્થા મરો, સમિતિ મરો, પણ સેવકની તીજોરી ભરો
નારાયણ કરતાં લક્ષ્મીના ભક્તોની આજે બહુમતી છે
આજે પ્રેમ કરવા દિલની નહિ, દોલતની જરૂર પડે છે
આંસુ એ સ્ત્રીનું બ્રહ્માસ્ત્ર છે
આરામ હરામ હૈ એ સુત્ર ઉચ્ચારનારની બહુમતી છે,
આચરનારની લઘુમતી
ભગવાનને અન્નકુટમાં રસ છે, ને ભક્તને પ્રસાદમાં
અંધને પણ આંધળી પત્ની ગમતી નથી
પ્રેમીઓને આ પાંચ વસ્તુ સાથે બહુ બને છે પ્રેમલગ્ન,
વહેમ છુટાછેડા, પાગલપણું ને આપઘાત
કાળી ચામડી કાળા દિલની નીશાની નથી
માનપત્રો મોટે ભાગે ખરીદવામાં આવે છે
લાલો લાભ વિના લોટે નહિ, ને ઉદ્દ્ઘાટન વગર પ્રધાન
પ્રવાસ ખેડે નહિ
દોઢ ડાહ્યો એ મુર્ખનું મીઠું નામ છે
આર્થિક વિજ્ઞાનનો પ્રાણવાયુ પૈસો છે

માનપત્ર પણ એક જાતની સદ્‌બુદ્ધિ પૂર્વકની લાંચ નથી?

સંતતી નિગ્રહના સાધનો વાસના નિયમન કરતાં નથી.

દાન થોડા ને દેકારા ઝાઝા.

નેતાથી મેતા ડાહ્યા.

ફંડ વધ્યા ને ફંદ પણ વધ્યા.

વાત થોડી ને વેષ ઝાઝા.

નેતા એ નેતા બાકી બધાં ઘેટા.

ફેશન એ ચેપી રોગ છે.

કોકીલાનો કંઠ કાળો નથી.

માણસને નહિ, વિશેષણોને માનપત્ર મળે છે.

ચુંટણી વેળા ગાંગો તેલી પણ પણ રાજા ભોજ બની જાય છે.

ચુંટણી એ વહુનો દિવસ છે.

મત માટે યાચક બનવું.

જીવન-હસવું, રડવુ ને મરવું.

ચુંટણી જંગમા મતની તલવાર ચાલે છે.

મુર્ખ માણસોમા ડાહ્યા હોવું એ ગુન્હો છે.

મેવા વગર સેવા કરે નહિ. લાડી વગર કોઈ ફેરા ફરે નહિ.

ચુંટણી એટલે અસત્ય પર્વણી.

હનુમાનજીને આકડાનોજ હાર હોય.

પૈસાનો માલ ને ઢબુનું પેકીંગ.

માણસ ભલે બ્રહ્મચારી હોય પણ એની વૃત્તિ વ્યભિચારીણી હોઇ શકે છે.

સ્ત્રી એ પુરૂષના પ્રગતિ પંથમાં પડેલી કેળાની છાલ છે

ઈર્ષ્યાનો આફરો અજમો ફાકે ન મટે

પ્રેસનુ બીલ ચુકવે, તેને ચોપડી અર્પણુ

નિવેદન કરવુ હતુ ને છાપાનો પ્રતિનિધિ આવ્યો

ઈન્કમટેક્ષ આપવાનો વાધો નહિ, પણ ઈન્સ્પેક્ટર ચોપડા જોઈ જાય તેનુ શુ ?

પ્રેમનુ પડીકુ ખોલે તે પણ પસ્તાય, ન ખોલે તે પણ પસ્તાય

હુ અનેક હોનારતો સર્જે છે

આભારમાય ભાર તો ખરો જ

વિશ્વાસે વિમાન ઉડે

વિમા કપનીઓ ઈશ્વરની લાગવગ ચલાવે તો ન્યાલ થઇ જાય

રાજકારણના વેપારમા મુસદ્દીગીરીની મુડી જરૂરી છે

સો દહાડા શિક્ષકના તો એક દહાડો વિદ્યાર્થીનો

અનેકના લેણદાર બનવુ તે યાદ શક્તિના વિકાસનો સુદર માર્ગ છે

કબ્રસ્તાન અને સ્મશાન બીજી દુનીયાના પ્રવેદ્વારો છે

દરજીની થઈ મરજી નવી ફેશન 'મર્જી'

ફેશન ચેપી ને વ્યાપક રોગ છે

બકરી આગળ બાઈબલ, ઢાગ આગળ કુરાન, ભેસ આગળ ભાગવત, ગાય આગળ ગીતા હરણ થઈ ગઈ મીતા

ગુલાબને જ નહિ, ઘડીયાળને પણ કાટો હોય છે

કકોત્રા એટલે અમુક રૂપીયાની સપ્રેમ માગણી

પ્રધાન અને નટનટીને ઠેસ વાગે તોય છાપામા આવે.

વિશ્વમાં મફત વેચાતી ચિજોમાં સલાહ, ને શિખામણ વધુ ખપત ધરાવે છે.

મુસદ્દી વિચાર્યા પછી વર્તે છે, મુર્ખ વર્ત્યા પછી વિચારે છે.

ઘડીયાળે ઘડીયાળે જુદા સમય.

હજામનો અસ્ત્રો અટકે, જીભ ન અટકે.

ઈન્જેકશનની સોયમાં દોરો ન પરોવાય.

અગાસુ ખાધું ને ચાહ માગી.

મસાણને લાકડે રસોઈ ન થાય.

દુર્વાસાની મુર્તિને ચણોઠીની જ આંખ હોય.

શાકભાજી લેવી ને થેલી સંતાડવી?

અભિમાનીને વિશ્વ ટુંકું જ લાગે.

સ્વર્ગ ને નર્ક વચ્ચે વાહન વ્યવહારની સગવડ નથી.

બુટ વિના શુટ નજ શોભે.

પ્રજા ધારે છે કાંઇ, મુત્સદ્દીઓ કરે છે કાંઇ.

નવરો બેઠો નવસર્જન કરે.

વાંચે તેની ચોપડી, લખે તેની પેન.

કાળા તેટલા કોલસા નહિ.

ગદા રાખે ભીમ ન થવાય.

ભાષણ કરવું તું ને માઈક મળ્યું.

ધન હોય તો મુંબઇ જવાય.

લોકશાહી રાજય એટલે નેતાનું રાજ્ય.

નદીને લગ્ન શું અને છુટાછેડા શું?

કાળો બજાર ધોળે દિવસેજ થાય છે.

જ્ઞાતણુ માટે બાવળ વાવવો
સ્મારક માટે શહીદ થવુ
સ્વર્ગમા કાળા ગોરાનો ભેદ નથી
રાજકરણમા કદી મત્સ્ય રાજ્ય કરતુ નથી
પાકા પુરૂષાર્થવાદીઓ પણ લોટરી લગાવવાની લાલચને રોકી શકતા નથી
સત્તા એટલે–મત્તા મેળવવાની ને ખત્તા ખાવાની ગુરૂચાવી
માણસને મન તિજોરી ખજાનો હશે, પણ લક્ષ્મીને મન તો એ જેલ છે
પદભ્રષ્ટ બનવા માટે કોઈ પ્રધાન બનતુ નથી
સત્યનો સદા જય થાય છે, એ સિદ્ધાતમા અનુભવી વકીલો માનતા નથી
સરકાર કાયદો ઘડે છે, વકીલો છટકબારી શોધે છે
કથીરને અગ્નિ પરિક્ષા કરવી પડતી નથી
બહુમતીના આ જમાનામા ગુણની નહિ, સખ્યાની બોલબાલા છે
ભોજનમાજ નહિ માણસમા પણ મીઠાની તાણ હોય છે
નફો કરો નુકશાન કરો, પણ વેચાણવેરાનુ તરભાણુ ભરો
આજના યુવાનોમા આદર્શપત્ની તરીકેનો ખ્યાલ સ્ત્રીનાનો નહિ, સ્ત્રીને નટીનો હોય છે
શકુનના ભમ્નો ભોળા નથી હોતા
વિદ્યાર્થીની આરાધ્ય દેવી આજે શારદા નહિ લક્ષ્મી છે
ન્યાયાધિશના હાથ પણ કાયદાવડે બધાયેલા હોય છે

ન્યાય કાયદાને વફાદાર રહે છે, સત્યને નહિ.
માનવીની મોટામા મોટી લાયકાત આજે લક્ષ્મી ગણાય છે, માનવતા નહિ
દાંત હોય ત્યા સુધી ટોપરૂં ખાઈ લ્યો, લક્ષ્મી છે ત્યાં સુધી સદુપયોગ કરી લ્યો.
ગરીબ ખોરાક શોધે છે ને પૈસાદાર ભૂખ.
કલમની તાકાત તલવાર કે તોપથી ભલે વધુ હોય,
પણ તેથી કંઈ ખડીઓ અણુબોંબ થોડોજ કહેવાય ?
હોસ્પીટાલને નર્સ વિના, અને સ્ત્રીને પર્સ વિના ચાલતું નથી.
ભોજન વગર ભજન નહિ.
બ્રહ્મચારીઓ છુટા છેડામાં માનતા નથી.
શસ્ત્રો નહિ માણસો હીસક છે.
સત્તા મેળવવા કોણ ખત્તા ખાતું નથી ?
આશા અમર હશે આશાવાદી નહિ.
સીધા માણસોના નસીબ સીધા નથી હોતા.
અગ્નિને પણ ઘિ ગમે છે રાખ નહિ.
પાકા વેપારીની પેઢી પણ કાચા પડે છે.
મરચા વેચવા વાલાને પણ જીભ તો સાકર જેવી મીઠી રાખવી પડે છે
લગ્ન પહેલા હરખવા થાય છે, ને પછી હડકવા.
ડીગ્રી ને દીકરી સલામત તો સબ સલામત.
આખ બનાવટી ન હોય તોય આસુ બનાવટી હોઈ શકે છે.
પારો ઢોળાઇ ગયા પછી એકઠો કરવો મુશ્કેલ છે તેમ.

અફ્વા ફેલાઇ ગયા પછી ખેંચી લેવી મુશ્કેલ છે
શિક્ષક કરતા વિદ્યાર્થી ડાહ્યા
ખાદીધારી એટલા ગાંધીવાદી નહિ
ગાડીએ ગાડીએ જુદી ગતી
ચુંટણી પતી એટલે પ્રજા પાઇની
ચુંટણી ભાલાને જોરે નહિ, ભાષણના જોરે જીતાય
મુશ્કેલીઓજ માણુસને કેળવે છે
જીવન આપણે બનાવીએ તેવું બને છે
તકની રાહ ન જુઓ, તમેજ ઉભી કરો
સદાચારથી આયુષ્ય વધે છે
મનનો ગુલામ તે સહુનો ગુલામ થવાનો

卐 નવી વ્યાખ્યાઓ 卐

હોસ્પીટાલ એટલે રોગોનું ગોદામ
હોસ્પીટાલ એટલે યમરાજની લાગવગવાલી સંસ્થા
પેટ્રોલ–મોટરની ચાહ
જુલાબ–પેટ સાફ કરનાર ઝાડુવાલો
દરદી–ડૉ. નું પૈસા ખંખેરવાનું ઝાડ
પસ્તાવો–પાપ ધોવાનો સાબુ
રૂપીયો–વીટામીન એમ
સંગ્રહખોરી–વસ્તુ મોંઘી થાય ત્યાં સુધી સંઘરવી
પરમીટ–પારકા પર મીટ માંડવી તે
ઘડીયાલ–પુરૂષની બંગડી
ટાઈ–સુશોભિત ફાંસો

સુથાર—લાકડાનો હજામ.
રાજકરણ—બેકારોનો અમોઘ ઉદ્યોગ.
મુસદ્દીગીરી—સફેદ કપટ પ્રપંચ.
રાજકારણ—નવરાનો ધંધો.
પ્રધાનપદ—ભોઈની પટલાઈ.
લોકશાહી—૫૧ ટકા એટલે ૧૦૦ ટકા અને ૪૯ ટકા એટલે શુન્ય એમ દર્શાવતું ગણિત.
માનપત્ર—ભાટાઈ અથવા રાઈનો પર્વત.
સુ + અ – રાજ્ય = સ્વરાજ્ય.
વિવાહ—વિ—વિશેષ. વાહ—વહન કરનાર.
નાટક—ના + ટક અહિં ટક નહિં (આબરૂ બગડશે)
ભગત—ભ = ભાગેલો (જગતની માયાથી) ગ—ગયેલા છે. વિષય કષાયાદિ જેના તે. ત—તજનારો (કુસંસ્કારોને)
લોક શાહી—જેમાં લોકશાહી જેવા થાય.
બોમ્બ—એટલે બ્રહ્માસ્ત્રે.
ફંડફાળો—નવા જમાનાની સુધરેલી ભીખ.
ચિન્તા—જાડાને પાતળો કરનાર રસાયણ.
સ્મશાન—મનુષ્ય દેહનું છેલ્લું સ્ટેશન.
ખરાબ સ્વભાવ—એ ભયંક કોલેરા છે.
ઉમેદો—પ્રારબ્ધની આગાહી કરે છે.
સુખચેન—એ જીવન હારી જવાનું ક્ષેત્ર છે.
આળસ—એ જીવતા મનુષ્યની કબર છે.
જુવાનીના મોજશોખ—જમનું તેડું.
પારકાની ઈર્ષ્યા—એટલે પોતાનો ક્ષય.
તરમાં તર—ભણતર.
તૃષ્ણા—રોજ વધતો જતો રાક્ષસ છે.

पद्यबद्ध सूचक द्रष्टान्त समुच्चय

卐 धर्म 卐

(१) त्रण जातना मित्रो—शरीर सहुमित्र, स्वजन पर्वमित्र, धर्म प्रणाम मित्र

नित्यमित्रसमो देह, स्वजना पर्वसन्निभाः।
जुहारमित्रसमो ज्ञेयो, धर्म परमबान्धव ॥ १ ॥

(२) धर्मेण प्राप्यते, लक्ष्मी धर्मेण प्राप्यते सुखम् ।
कर्करा रत्नता याता, साधोर्दानप्रसादत ॥ १ ॥

(३) य प्राप्य दुष्प्राप्यमिद नरत्व धम न यत्नेन करोति मूढ ।
क्लेशप्रबन्धेन स लब्धम धौ चिन्तामणि पातयति प्रमादात्
॥ १ ॥

(४) आर्य कुर्याद्धर्मराग—मस्थिमज्जाधिवासितम् ।
अमेध तस्करक्लृप्त—नारीकामेणवद्दृढम् ॥ १ ॥

(५) अनाथिश्रमणस्येव भवेत्सधर्मश्रमण ।
मनोदयोऽपि जन्तूना नानार्तिच्छेदक क्षणात् ॥

(६) मनोभिष्टपदप्राप्त्यै, प्रव्रज्याप्येकरात्रिकी ।
भवेदाराधिता सम्यगवन्तिसुकुमालवद् ॥ १ ॥

(७) समाराधितमव्यक्त, तदापि चरण शुचि ।
भवेदनन्तफलद—मिव संप्रतिभूपते ॥ १ ॥

(८) कि भणिमो महिमाण जिणिदधम्मे अनत्तसामथिप
भरहद्धवई दुमओ जाओ संपई नरिंदुत्ति ॥ १ ॥

(૯) નિકટ ભવિને મોક્ષ છુટે–રત્નદ્વિપ, સ્વર્ણદ્વિપ અને લંકાપુરી પ્રત્યે જતાં ત્રણ શ્રેષ્ઠી, વહાણ ભાંગતાં પાટીઆથી કુડંગદ્વિપે આવી, ત્યાં કાકોદુમ્બર વૃક્ષમય, ગૃહાકાર વૃક્ષે જુદા જુદા રહ્યા. ભગ્ન પ્રવહણ ચિહ્નથી કોઈ શ્રેષ્ઠીએ બે નાવિક હોડી સાથે મોકલ્યાં; પણ એકે તો ફળ પાકે ખાઇને રહેવાનુ, બીજે પક્વ ફળ ખાઈને બીજા નાવિક સાથે જવાનુ, અને ત્રીજે તુર્ત જવાનું પસંદ કર્યું. ત્રીજો સુખી થયો.

य एष जलधिर्घोरः संसार· स दुरुत्तरः ।
यः कुडङ्गो महाद्वीप, स मानुष्यभवः स्मृतः ॥ १ ॥

ये कुडङ्गा निवासास्ते, ये तत्र पुरुषास्त्रयः ।
त्रिप्रकारा भवेयुस्ते, जीवाः संसारवर्त्तिनः ॥ २ ॥

काकोदुम्बरिकायास्तु, कान्तास्तास्तारलोचना ।
फलानि यानि तत्र स्यु–स्तान्यपत्यानि भूरिशः ॥ ३ ॥

वृथा कृताशापाशास्ते, ता एवात्यन्तकोविदाः ।
दारिद्यदुःखरोगौघ—शकुनेभ्यो निरन्तरम् ॥ ४ ॥

यत् परत्रहितं स्वस्य, तदेवायति विस्मृतम् ।
वैधेयानां गृहानेकः, कार्यव्यापृतचेतसाम् ॥ ५ ॥

य· पोतेशः स गुरुर्ज्ञेयो, निर्यामौ धर्मयोर्युगम् ।
या तरी तत्र दीक्षा सा, यत्तीरं सा च निर्वृत्तिः ॥ ६ ॥

संसारदुःखसंतप्तान्, जीवानुत्तारयन्ति ये ।
सर्वदैव महासत्त्वाः, सर्वतत्त्वावलोकिनः ॥ ७ ॥

निंद्यं मानुष्यजन्मेदं, शोचनीयमनेकधा ।
मोक्षसौख्यं भजस्वेति, ते वदन्ति यतीश्वरा ॥ ८ ॥

अभव्यजीवस्तत्रैको द्वीपेन नृभवे वदेत् ।
यत्सौख्य स च मे मोक्ष तत्तेन मम किं पुन ॥ ९ ॥
मृते द्वितीय ससारे दुर्भव्यो मुनीश्वर ।
पुत्रमित्रकलत्रादि—ममत्व त्यक्तुमक्षम ॥ १० ॥
भव्यस्तृतीयो वदति, श्रुत्वा सद्धर्मदेशनाम् ।
मनुष्यलोके क तिष्ठेत् गरीष्ठे दुखबाधया ॥ ११ ॥

(૧૦) દેવ ગુરુના વચન પ્રમાણે શ્રદ્ધાથી વર્ત્તતા મહાલાભ થાય જેમ પિતા વસુશેઠના કહ્યા મુજબ પુત્ર વસુસાર વર્ત્તીને સુખી થયો લક્ષ્મીની ચપળતા જાણી પુત્રને ઉપદેશ આપી સ કટ સમયે ભૂગર્ભ પેટીમાનો પત્ર વાચી, તે મુજબ વર્તવાનુ કહ્યુ લોક હાસ્મી છતા રાજા પાસેથી લાખ લઇ નિર્માનુષ ગૌતમદ્વીપમા જઈ રાખ નાખી રાત્રે ગાયો બેસી છાણુ નાખેલ તેના છાણા (એક મળ ગાવી રત્નો થતા) વહાણો ભરી લાવી બહુ સુખો થયો
" ઉપનય "

वसुसारसम सद्य पत्रक च जिनागम ।
दीनारलक्षतुल्य हि मानुष्यत्र जगुर्जिना ॥ १ ॥
मूल्मेत्सुमोऽगाना श्रेष्ठी तीर्थकरोपम ।
भस्मभाण्डसम ज्ञेयमशुचीद कलेवरम् ॥ २ ॥
अविवेको महासिन्धु, सद्धर्म पोतसन्निम ।
द्वीपोपमश्च विज्ञेय, प्राय सद्गुरुसङ्गम ॥ ३ ॥
शुभध्यान ज्वलद्वह्नि, कम गोमयसंनिभम् ।
दृतदाहे धर्मरत्नाना ज्ञानादीना समुद्भव ॥ ४ ॥

(११) स्पर्द्धया धर्मकृत्यानि, महान्तोऽपि प्रकुर्वते ।
दृष्ट्वा दशार्णभद्रर्धिमिन्द्रोऽप्यगात् तथा जिनम् ॥१॥

(१२) स्वं कष्टे पातयित्वापि. प्राज्ञः पापान्निवर्त्तते ।
कुठारेणाङ्घ्रिमाजघ्ने किं नोज्झन् सुलसो वधम् ॥१॥

(१३) यन्न वुध्यापि संभाव्यं, धर्मात्तदपि जायते ।
प्रोध्धृतं पश्य चालिन्या, कूपादम्भः सुभद्रया ॥१ ॥

(૧૪) અલ્પ વિષયસુખ માટે દિવ્યાપવર્ગ સુખ હારવા ઉપર દ્રષ્ટાન્ત.

जहा कागिणीए हेउ, सहस्सं हारए नरो ।
अपथ्थ अंबगं भुच्चा, राया रज्जं तु हारए ॥ १ ॥

(૧૫) મનુષ્યાયુષ રૂપી લક્ષ્મીથી ધર્મરત્ન ઉપાર્જન કર. અથવા માર્ગાનુસારી રહે. અથવા પાપી બધું ગુમાવે તે ઉપર ત્રણ વણિકપુત્ર દૃષ્ટાન્ત ॥ ઉ સૂ. અ. ૭. સૂત્ર. ૪–૫–૬

जहा य तिण्णि वणिआ मूलं घेत्तुण निग्गया ।
एगोत्थ लहए लाभं. एगो मुलेण आगओ ॥ १ ॥
एगो मूलंपि हारित्ता,. आगओ तत्थ वाणिओ ।
ववहारे उवमा एसा, एवं धम्मं विजाणह ॥ २ ॥
माणुसत्ते भवे मूलं लाभो देवगइभवे ।
मूलेच्छेएण जीवाणं, नरगतिरिक्खत्तणं धुवं ॥ ३ ॥

(१६) पूर्वं नवाङ्गं नवभिः प्रसूनैः. पूजा कृता श्येनकमालिकेन ।
ततो नवस्त्रेव भवेषु लक्ष्मीं, नवां नवां प्राप शिवर्द्धिमन्ते ॥ १ ॥

(१७) श्रीवीर वन्दितु भावात्, चलितौ दुर्दरावपि ।
मृत्वा सौधमकल्पा तर्जातौ शक्रसमौ सुरौ ॥ १ ॥

(૧૮) કુરસદ વગરના રાજાને અર્ધશ્લોકમા શાસ્ત્રો કહ્યા.

अष्टादशपुराणेषु व्यासस्य वचनद्वयम् ।
परोपकार पुण्याय पापाय परपीडनम् ॥ १ ॥

(१९) तिष्ठ तु प्रचुरा दूरे श्रोतयैकापि वाक् सताम् ।
गाथा श्रुत्वाहतीमेका, रौहिणेय सुर्वोहाभूत् ॥ १ ॥

(२०) यथा निर्गमितं जन्म धनपालेन शङ्कया ।
सम्यक्त्व धमकार्यं च, तथा गच्छति शून्यताम् ॥ १ ॥

卐 અસારતા 卐

(१) शालि राज्याधिप श्रुत्वा स्थुलभद्र पितुभ्रते ।
विरक्त कार्तिक दृनो मेतार्यस्तु विगोवित ॥

(૨) ફકીર- કીતને તવગર હો ગયે કીતને ભી મુફલીસ હો ગયે,
યહ ખાખમે જબ મીલ ગયે, દોનો બરાબર હો ગયે ૧

સ્મશાનમા ખાનપાન અત્તર આદિ પાચે ઇન્દ્રીય સુખભોગી વિલાસી તવગરની બળતી ચેહમા બે કડો માણસો ચદનાદિ નાખતા, બાજુમા ગરીબની ચેહમા બે ચાર જણા છુટા છુટા લાકડા વીણી નાખતા હતા, પછી ત્યા આવી ચઢેલ ફકીરે બન્ને ચેહની રાખ લઈ સુઘી, ચાખી તપાસી તો ફેર ન લાગ્યો, ને ઉપરનો દુહો બોલ્યો

કામલતા કથા —

(३) दत्वा नृप पतिमवेक्ष्य भुजङ्ग दष्ट
देशान्तरे विधि वशाद्गणिकास्मिजाता ।

पुत्रस्य भोगमधिगम्य चितां प्रविष्टा.
शोचामि गोपगृहिणीं कथमद्य तक्रम् ॥ १ ॥

નૃપ મારી ચલી અપને પીયુસે, પીયુ સર્પ ડસ્યો દુઃખમે ભટકું, ૨
મુજ લે ગયે ભાગ્ય વિદેશન કું, વહા વેશ્યા બની ગણિકા ઘરકું. ૧
પુત્રસંગ ભયો તબ કાષ્ટ ચલી, નીરપૂર ભયો મુજ ગોપે ગ્રહી, ૩
ભવ એકમેંઅનેક હુવે ભવતો, અબ છાશ કો શોચ કહાં કરહું.

(૪) शनैः स्यात्संपदां वृद्धि, क्षणादपि पुन क्षयः ।
सगरस्यांङ्गजातानां, का वेला विलयेऽलगत् ॥ १ ॥

(૫) कश्चित् काननकुजरस्य भयतो नष्टः कुबेरालये ।
शाखासु ग्रहणं चकार फणिनं कूपे त्वधो दृष्टवान् ॥
वृक्षो वारण कम्पितोऽथ मधुनोविन्दुनित्तो लेढि सः ।
लुब्धश्चामरशब्दितोऽपि न ययौ ससारसक्तो यथा ॥१॥

વન-ચૌદરાજ. હાથી-કાળ ડાળી-આયુપ્રકૃતિ. મુષક-પક્ષૌ.
મધ-ભોગ. મક્ષિકા-ભોગથી વ્યાધિ વા સ્વજન સર્પ-કુગતિ.
વિદ્યાધર-ગુરુ અને વિમાન-ધર્મ.

(૬) चेतोहरा युवतयः स्वजनोनुकूल, सद्वान्धवा
प्रयणगर्भगिरश्चभृत्याः ।
वल्गन्तिदन्ति निवहास्तरलास्तुरगाः संमीलने नयनयोर्नहि
किञ्चिदस्ति ॥ १ ॥

(૭) रात्रि गमिष्यति भविष्यति सुप्रभातम्,
भास्वानुदेष्यति हसिष्यति पंकजं च ।
इत्थं चिन्तयति कोशगते द्विरेफे,
हा हन्त हन्त नलिनीं गज उज्जहार ॥ १ ॥

(८) वसुधराया हृदयैकहार सनत्कुमारोमनुजेषु सार ।
गर्वेणरूप क्षणतो विरूप, निरीक्ष्य दीक्षा जगृहे विरागी ॥१॥

卐 ભાગ્ય 卐

(१) पुसा फलन्ति भाग्यानि न देशा न च पार्थिवा ।
यदस्मै ददौ राजा कुष्माड चेतरोऽलभत् ॥ १ ॥

(२) प्राप्नोति तुष्टदेवोऽपि न दैवादधिक पुमान् ।
श्रूयता हि कथात्रार्थे पितुमातु सुतस्य च ॥ १ ॥

ઈશ્વરે ત્રણ વરદાન દેતા–કુરૂપા માતા સુરૂપા–બાપે
ભુડણી કરી, પુત્રે હતી તેવી કરી

(३) अचिन्त्यमहात्म्यमय समेभ्यो दैवपलीयो बलवत्तरेभ्यो ।
सर्पं द्विपा खेटक जम्बुकाना यत्मृत्युरेषा युगपद् बभूव ॥१॥

(४) अनुकूले विधौ सर्वं सुदर चाभिकेण यत् ।
एकपक्षाग्गुलीदर्शी, जितो भट्टो द्विमुष्टित ॥ १ ॥

ધારાનગરે ભોજ પર્ષદામા કાળો નામે ગણો ઘાચી મહાપડિતજીને છતેલો ઘાચી પણે એક બે આખ ફોડવી ધીલ મારવી બે મુઠ્ઠી મારવી પડિત પણે આત્મા વા ધર્મ એક–બે– પાચ કારણ મળવાથી કાર્ય સિદ્ધિ

(५) भग्नाशस्य करण्डपिण्डिततनोर्म्लानेन्द्रियस्य क्षुधा
कृत्वाखुर्विवर स्वय निपतितो नक्त मुखे भोगिन ।
तृप्तस्तद् पिशितेन सत्वरमसौ तेनैव यातो यथा
स्वस्थास्तिष्ठत दैवमेव हि नृणा वृद्धौ क्षये कारणम् ॥१

પાર્વતીની દયાથી શિવે કુંડળ ફેંક્યું, પણ—

(૬) भाग्यहीना न पश्यन्ति, नयनाग्रेऽपि मानवाः ।
दंपतिभ्यां यथा मार्गे, न दृष्टं कर्णभूषणम् ॥ १ ॥

(૭) शक्यते नान्यथा कर्तुं, धीमद्भिर्वेधसीलिपिः ।
विप्रपुत्र्याः शुभं लग्नं, घटीरोधेऽन्यथाभवत् ॥ १ ॥

(૮) कान्तं वक्ति कपोतिकाऽकुलतया नाथान्तकालोऽधुना,
व्याधोऽधोधृतचापसज्जितशरः श्येनः परिभ्रामति ।
इत्थं सत्यहिना स दृष्ट इषुणा श्येनोऽपि तेनाहत-
स्तूर्णं तौ तु यमालयं प्रतिगतौ दैवी विचित्रा गतिः ॥१

(૯) ભાવિ.—यमे नाकसदां नाथे, कुबेरे वरुणे तथा ।
चित्रगुप्तगृहं प्राप्ते, चन्द्रश्रेष्ठी मरिष्यति ॥१॥

(૧૦) પુણ્ય :—पुराकृतानां पुण्यानां, प्रभावादापदाप्यहो ।
पराभवति नो जन्तूञ्छिशुत्वे कृष्णविष्णुवत् ॥१

(૧૧) પુણ્ય હતાં જો પાધરા, પાક્યાં લાધ્યાં બોર;
ઘરે ગાયો ઘોડા જણે, ને લાડવા ખાઈ ગયા ચોર. ૧

(સ્ત્રીએ ઝેરી લાડુ જતા પતિને દીધા, પણ ભાગ્યે આમ થયું.)

(૧૨) ભાગ્યહીન બીજાની વાદે ચઢે તો દુઃખી થાય—

ઢોકેલ ખાતાં દેખીને, હોંસ થઈ મનમાંય;
લઈ કુહાડો વન ગયો, સુરથંભી તસ કાય. ૧
વનીતા સુરસું વિનવે, સુર કરે શરત પછીય;
ઢોકલ તો પામ્યો નહિ, ઘરના ચૂક્યા ઘીય, ૨

(૧૩) સાસુને માનીતા અણમાનીના બે જમાઈ-
જમાઈ-એકને પીરસ્યા પકવાન પાન એકને પીરસી થૂલી,
કાતો માહરા કરમનો વાંક, કા પીરસણહારી ભૂલી૦ ૧
સાસુ- નથી તારા-કરમનો વાંક, નથી પીરસણહારી ભૂલી,
મુહ દેખીને ટીલુ કર્યું, માગ-ગલાગલ થુલી૦ ૨

(૧૪) અન્તરાય -सुखामिलापी कस्यापि, न कुर्यादन्तरायकम् ।
दुर्विपाकस्तदुदयो - ढण्ढणाह्वजवद्भवेत् ॥१॥

(૧૫) કર્મ -अपि यत्नशतैर्नैति क्षयं कर्म निकाचितम् ।
यथा श्रेणिकभूपेन नरकायुरुपार्जितम् ॥१॥

(૧૬) वैफल्यं न नयेत् कर्म वैषम्यं समुपस्थितम् ।
प्रौढं पुरुषकारोऽपि द्वारवत्या दहेरिव ॥१॥

---ભાવના---

(१) मुक्तिपद्धतिपाथेयं शुभभावं दधत्सुधीः ।
मरुदेवास्वामिनीयं श्रीयते निर्वृतिश्रिया ॥ १ ॥

(२) आर्जवं नाम मर्त्यानां ध्रुवं सर्वोत्तमो गुणः ।
यत्करीन्द्राधिरूढापि, मरुदेव्याप केवलम् ॥१॥

(३) प्रसन्नचन्द्रराजर्षेर्मन प्रसरमत्वरी ।
नरकस्य शिवस्यापि हेतुभूतौ क्षणादपि ॥ १ ॥

(४) विवेक-श्रूयते भरतश्चक्री विवेकेन पुरा क्षणात् ।
राज्यपंकनिमग्नोऽपि प्राप पारं भवाम्बुधेः ॥१॥

(૫) ભરત નૃપ ઈલાચી, છઠ્ઠા શ્રેષ્ઠી ભાવે,
વળી વલ્કલ ચીરી, કેવલજ્ઞાન પાવે૦ ૧
હલધર હરિણો જડ, પંચમે સ્વર્ગ જાવે,
ઈહ જ ગુણ પસાયે, તાસ નિસ્તાર થાવે૦ ૨

(६) भावणभावे हरिणउ नयणे नीर झरंत ।
मुणिविहारानभावसु जो हुं माणस हुंत ॥१॥

(७) भाव :-भव्यो लभेतभावेन, शिवशर्माणि निर्णयात् ॥१॥
इलाचीनन्दन इव, परिग्रहधरोऽपि सन् ॥ १ ॥

(उत्तम राम चरिते)

(८) सीतायाः रावणमन्दिरे त्रिजटाराक्षसी सह संवाद:-
कीटोऽयं भ्रमरी भवत्यतिनिदिध्यासैर्यथाहं तथा,
स्यामेवं त्रिजटे रघुत्तम इतो, दाम्पत्यसौख्यं गतम् ।
खेद मा वह मैथिलेन्द्रतनये तैरेव योगैरत:,
सीता सोऽपि भविष्यतीति चतुरे तन्नोगनं जानकि ॥१

(९) सर्वपापाण्यध:, कुर्युः शुद्धधी क्षणमप्यहो ।
निन्दित्वान्तकाले स्वं, गोशालोऽपि दिवं ययौ ॥१॥

(१०) शश्वत्कृतातिचारोऽपि, स्व निन्दन्नेव शुध्यति ।
यथेर्यापथिकीध्याना—दतिमुक्तोऽभूत् केवली ॥ १ ॥

(११) समता:-श्रामण्यसारभूतायाः समतायाः प्रभावतः ।
संसारपारगामी स्याच्छीरीरीकुरगडुवत् ॥१॥

(१२) क्रोध-क्षमा:-ज्वालाजिह्वं जलेनेव, क्रोधं शमयाता तथा ।
निर्वापयेत् परस्यापि, चण्डरुद्रस्य शिष्यवत् ॥ १ ॥

(१३) कोपं न कुर्यान्निर्वाण-मार्गलुण्टाकपोपकम् ।
कुणालानगरी कायोत्सर्गिक्षपकयोर्यत: ॥१॥

卐 दान 卐

(१) वल्लभं सर्वदानेभ्योऽभयदानं शरीरिणाम् ।
चौरस्येव ततस्तस्मिन्, यतनीयं हितैषिभि: ॥१॥

(२) धर्मद्रुद्वारभूत सम्यक्त्व ल्भते गृही ।
धनसार्थेशवद्दानात् तीर्थकृत्कर्म चार्जयेत् ॥१॥

(३) दान दद्याद्यथाशक्ति, नि श्रेयसनिबन्धनम् ।
सुपात्रेषु गृही श्रीमान्, श्रेयास इव सिद्धये ॥१॥

(४) समये सत्यपि प्राणी सुपात्र योपयन् सुखी ।
अपोपयश्च दु खी स्याद् यथा तद्धननिग्रनौ ।१॥

(५) नेयो व्ययार्थे साधन्यमर्थाऽनर्थकरो यत ।
तनयानामिवक्ष्मापा—मात्यश्रेष्ठिपुरोधसाम् ॥१॥

(६) लक्ष्म्या सारमसाराया सुधीदान समुद्धरेत् ।
कृपणत्व परित्यज्यान्यथासङ्कलवद् भवेत् ॥ १ ॥

(७) દાન વિષે ૨ ત્રી અને રાજાનો સ વાદ

आपदर्थ धन रक्षेद् भाग्यवान क्व चापद ।
कदापि कुपितो दैव सचितोऽपि विनश्यति ॥ १ ॥

(८) जयन्ती वङ्कचुलाद्या , कोशा चाश्रयदानत ।
अवन्तीसुकुमालाद्या—स्तीर्णास्ससारसागरम् ॥ १ ॥

卐 લોભ 卐

(१) तृप्तो न पुत्रै सगर कुचिकर्णो न गोधनै ।
न धान्यैस्तिलकश्रेष्ठी, न नद कनकोत्करै ॥ १ ॥

(२) जहा लाहो तहा लोहो लाहे लोहो पवड्ढइ ।
दोमासकणयकज्ज, कोडिए वि न निट्ठिय ॥ १ ॥
કપિલ બ્રાહ્મણ કથા '

(३) जगति दुर्गतिमूलनिबन्धन जिनवरैर्निरवारि परिग्रह ।
तदभिघातनिमित्तमलोभता, कपिल साधुवदाश्रय
सज्जन ॥ १ ॥

(४) अतिलोभो न कर्त्तव्यः, लोभो नैव च नैव च ।
अतिलोभप्रसादेन, सगरः सागरं गतः ॥ १ ॥

(५) निःसीमलोभपाथोधिं, सेतु संतोषमाचरेत् ।
यस्माद्धवेदसंतोषी, दुःखी सुभूमचक्रिवत् ॥ १ ॥

(६) तृष्णापरंपरामद्य—पानव्यग्रमति र्जनः ।
मम्मणश्रेष्ठिवद्घोरां, व्रजेत् पृथ्वीं तमस्तमाम् ॥ १ ॥

(७) विहाय जम्बुको मांसं, तीरे मीनाय धावितः ।
मीनोऽपि प्राविशत्तोय, मांसं गृध्रोऽप्यपाहरत् ॥ १ ॥

(८) लोभं त्यजेदमर्यादं, नन्मर्यादां विवेकवान् ।
कुर्यायेनातिलोभेन, सिद्धिरन्धकतां गता ॥ १ ॥

(९) सुखार्थी विरतिं कुर्याल्लाभाल्लोभो यदेधते ।
लोभी च शङ्खधमकवन्, मूलमपिचहारयेत् ॥१॥

(१०) भ्रात्रादिष्वपि सौजन्यं, प्राणी राज्यादिलोलुपः ।
तृष्णावशान्न गणयेत्, सहजेषु यथाऽऽर्पभिः ॥१॥

(૧૧) હજામે બાર પૈસામાં બાર કોયલ અને આઠ આનામા કેસરની ટેસુની પોટકી ગાડાની માફક યુક્તિથી લોભી વાણીયાને આપીને છેવટ લોઢુ ભરેલ સુવર્ણ ગોલક ચાર હજારે આપતાં વાણીઓ રોયો. “લોભનાં ફળ”

કૌવા કહીને કોયલ વેચી, ટેસુ વેચી ભુસું કહી;
લાખલૌસ લીની લોભ કરી, જમે હજામ પેટ ભરી૦ ૧

(૧૨) રાત અંધારી ને, તલ છે કાળા;
લેવાય એટલા લેજે, પણ છે તારા ને તારા૦ ૧

લોભી વાણીયે રાત્રે ઓછા ભાવે ચોરોના તલ

ખરીદ્યા તેઓ તેના ઘર પુઠે વખારેથી ગાસડી લાવી દેવા આડયા, હિસાબ લઈ ઉપરનુ કહી ગયા

卐 કામ વિષય 卐

(૧) पत्ता ग कामभोगा, सुरेसु असुरेसु तह य मणुएसु ।
न य जीव तुझन्तित्ती जलणस्स व कट्ठनियरेण ॥

(२) ललिताङ्ग इव ज्ञात्वा विष वैषयिक सुख ।
न पुन स्पृहयेच्छुद्ध-बुद्धिरात्महितार्थिक ॥ १ ॥

(३) वपसे ो गर्भगत, सर्पोद्यात्क्षोऽय हसक ।
मृगोऽपि मारितो जातो, हस्ती त्व सप्तमे भवे ॥१॥

(૪) વિષયાસક્તને મોહના ચાળે ચઢયા પછી ઉતરવુ ભારે પડે છે રૂપાળી ખીમકોલી મોહાધ દેડકાને પીઠ પર લઈ તાડ પર બસાડી લગ્ન માટે ગોર બોલાવવા ગઈ તે ગઈ અને દેડકો આવ્યો

ચકમકતીનો સગ કર્યો, ને તાડે કીધો વાસો,
આ પરણવાની ધુન પરણી ગઇ, ને ઉતરવાનો હાહો ૧

(५) मन्मथव्याकुल किञ्चि-दपि नो गणयेन्नर ।
ब्रह्मदत्त यथा माता चुल्लणी मारणोद्यता ॥ १ ॥

(६) शील -परदारपरित्याग-ब्रह्मचर्यं च आचरेत् ।
स कष्टान् मुच्यते तत्र सुदर्शननिदर्शनम् ॥ १ ॥

(७) अतिघोरतप कर्मा—नुष्ठानेभ्योऽपि दुष्करम् ।
पालयन् ब्रह्मचर्यं स्यात्, प्रशस्य स्थूलभद्रवत् ॥ १ ॥

(८) कर्मानुभावदु खित एव मोहान्धकारगहनवर्ति ।
अन्ध इव दुर्गमार्गे भ्रमति हि ससारकान्तारे ॥१॥

संसारनगरे मनुष्यभवरूपधारे प्राप्तेऽपि।
सुजलिविमोमोहेन अन्यवज्जीवस्य भ्रमणम् ॥

卐 श्री 卐

(१) यद्विधेरपि चित्राय रचयन्ति तदङ्गनाः ।
पश्यतां श्वशुरं चौरं, चक्रे नुपूरपण्डिता ॥ १ ॥

(२) अनेककौतुहललीनचेतसा—
मेणीदृशां पश्यत शक्तिमद्भूताम् ।
यन्नापितस्त्रीगगन व्यदारय--
धन्मालिका च प्रगुणीचकारतत् ॥१॥

(३) दुश्चिन्त्य चरितं स्त्रीणां, यत्र श्रेष्ठिप्रिया पुरा ।
कूपे निक्षिप्य पाषाण, स्वदोषं धनिके व्यधात् ॥१॥

(४) ગાઢ રાગી ભતૃહરી વિરાગી થયા. સંસારની અસારતા

यां चिन्तयामि सततं मयि सा विरक्ता,
साप्यन्यमिच्छति जनं स जनोऽन्यसक्त· ।
अस्मत्कृते च परितुष्यति काचिदन्या,
धिक् तां च तं च मदनं च इमां च मां च ॥१

(५) अकार्येऽपि स्वभर्तारं कलेर्मूलं मृगेक्षणा ।
प्रेरयेदिव हारादिकृते कूणिं नृपं प्रिया ॥ १ ॥

(६) કવિત્વ શક્તિથી નવા કાવ્ય રચી રોજ ૧૦૮ મહોર લેનાર ગંગદત્તને ઈર્ષાળુ કવિઓએ કજીઆરી સ્ત્રી પરણાવી, શક્તિહીન કર્યો, એ સ્ત્રી પરણાવીશ કહેતાં ગળીઆ બળદ પણ ઉઠે છે.

प्रोच्यते स्त्रीपराभूतिस्तिरश्चामपि दुःसहा ।
निवा कारयिष्यामि इत्येत्युक्त्वा स्थितवान् नृप ॥ १ ॥

(७) પંડિત પત્નીના સ્ત્રિચરિત્રને જાણીને કાગડાથી બીતી સ્ત્રીને વિદ્યાર્થીએ કહ્યું

दिवा बिभेषि काकेभ्यो रात्रौ तरसि नर्मदाम् ।
कुतीर्थानपि जानासि मकरस्याक्षिरोधनम् ॥ १ ॥

(८) रे रे मण्डूक! मा रोदी यदहं खण्डितोऽनया ।
रामरावणमुख्याद्या स्त्रीभि र्ये के न खण्डिता ॥ १ ॥

(९) માયા—માયાવી પત્નીની પતિ ઘરજમાઈ ચંદનને થયેલ અનુભવ

बालेनाऽचुम्बिता नारी, ब्राह्मणोऽतृणग्राहकः ।
काष्ठीभूतो वने पश्री जीवानां रक्षको मर्तो ॥ १ ॥

(१०) कालिदास कविश्रेष्ठ कुत्र पर्वणि मुण्डनम् ।
अनश्वा यत्र ताडयन्ते तत्र पर्वणि मुण्डनम् ॥ १ ॥

(११) पुण्यपापोन्नशस्त्रीषु पण्यस्त्रीषु रमेत कः ।
यत्स्वर्गर्ये कृते वेश्या कालिदासममारयत् ॥ १ ॥

(१२) साक्षाद्दृष्ट्वापराधोऽपि नोप यानि निरक्षरः ।
रक्षकारो दधस्कन्धे भार्यां जारं च दृप्यमाणू ॥ १ ॥

સાત મરે આ ની પરણેલ કડીઓ એક પલગપર સાથે બેઠેલ જાર–અને સ્ત્રીને ખભે ઉપાડી હર્ષથી નાચ્યો, કારણ સ્ત્રીએ જાર સાથે બેસવાથી પતિનુ સો વર્ષનુ આયુષ્ય અગ્નિના વરદાનથી થવાનુ જારને જણાવવાના મિષે મૂખને ઠગ્યો હતો,

(૧૩) यस्य नास्ति स्वयं प्रज्ञा, मित्रवाक्यं न मन्यते ।
नारीवाक्यं विनाशाय, यथा मंथरकोलिकः ॥ १ ॥

(૧૪) कुस्त्री क्लेः पराभुतिः, सुराणमपि दुस्सहा
नश्य रे भूत सा याता, वैजीत्याकर्य सोऽगमत् ॥ १

卐 બુદ્ધિ 卐

(૧) જ્ઞાનીનો ગુરૂ, અને અજ્ઞાનીનો દાસ.
તેં ઉપાડી લાકડી, ત્યારે મેં ઉપાડ્યું ઘાસ. ૧

(૨) अश्विन्या च यदा वत्स, कामधेनौ तुरङ्गमः ।
संजायते तदा नद्यां, वहेर्लग्नं किमद्भुतम् ॥ १ ॥

રાજાના માણસોએ ત્રિકાલવેદી પંડિતને ખોટો પાડવા વાછડા વછેરાની બદલી કરી. ધોબીને ખબર પડતા પંડીતના કપડા ના આપ્યા, ફરીયાદ કરતા નદીની-આગમાં બળી ગયા કહી રાજાની સાન ઠેકાણે લાવી ઈનામ અપાવ્યું.

(૩) आपत्तिकाले समुत्थाने, बुद्धिर्यस्य न हीयते ।
स एव दुर्गतिं तरति, जलस्थो वानरो यथा ॥

દરીયાના તરતા વાંદરાને, તરતાં કેમ અટકયો એમ બીજા વાદરે પુછતા કહ્યું કે- મગર મોંમા લાકડું પકડી સમજે છે કે-મે વાદરાનો પગ પકડયો છે. આ તમાસો જોવો ઉભા છું. તે સાભળી મગરે ભૂલ સમજી પગ મૂકી દીધો.

(૪) यदेक स्थविरो वेत्ति न तत्तरुण कोटयः ॥
यो नृपं लत्तया हन्ति वृद्धवाक्यात् स पूज्यते ॥ १ ॥

(૫) બાળરંડા એક વખત સાંભળતા મોઢે કરનાર

ગર્વીષ્ઠી તાપસી, સુવર્ણ-કચોળી લઈ ભમતી, ગર્વથી કહે છે કે "અપૂર્વ શ્રુત કહે તેને આપુ નહિ તો-તેટલુ મોનુ લઉ" કઈકને ઠગે છે-પણ એક બુદ્ધિમાન મંત્રીએ નીચેના શ્લોકથી ગર્વ તોડયો

तुह जणउ मह्पिउणो धारेइ अणूणग सय सहस्सम् ।
अह जाणसु ता दिज्जउ अहवा मम खोरय देसु ॥१॥

(૬) કપટી સામે કપટ ભોજરાજા નવી। શ્લોકનુ લાખ મૂલ્ય આપે છે

भोज त्वं राजगात्र क्षितिपतितिलको धार्मिकः सत्यवादी,
पित्रा ते गृहीता नवनवतियुता हेमकोट्यो मदीया ।
त्वं ता देहि त्वदीयैः सकलबुधजनैर्ज्ञायते सत्यमेतद्
नो जानन्ति त्वदीया सकलबुधजना देहि लक्षं तथापि
॥ १ ॥

(૭) બુદ્ધિ— એક રાજા યાચકને પોતાની દાઢી પર હાથ ફેરવી વાળ-આવે તેટલી મહોર દેનો, એમ એક પંડિતને કહે તમે અભાગી છો-એક જ વાળ આવ્યો ત્યારે પંડિતે શ્લોક કહ્યો.

त्वदीय दर्पिष्ठिका राजन् मदीयाश्च करे भवेत् ।
तदा भाग्यमभाग्य वा ज्ञायते स्फुटमेव च ॥ १ ॥

(૮) પરી ભેમ તો આવી નહિ, આપ્યા ભાજન સાત,
અધરો તો દંપતી કરે, રૂપ તરીની વાત ૧

તેહ તણો ઝઘડો સુણી, બુદ્ધિવંત આવ્યો દોડી;
ઝઘડો તેણે ભાંજીઓ, ભાજન સઘળાં ફોડી. ૨

(૯) બાંધી મુઠી લાખની, ઉઘાડી વા ખાય,
ફાગડો ગયો લાખમા, કોઠી કરોડમા જાય

(१०) खलानामेव वैदग्ध्यं, खलानां चरिते खलु ।
चौरेण निहतां स्थालीं, तटाकाच्चौरमाददे ॥ १ ॥

(११) सिद्धये निजकार्याणां भवेद् दंभोहि सुंदर ।
जारं व्यापादयामास, घृतांधो ब्राह्मणो यथा ॥ १ ॥

(૧૨) બ્રાહ્મણે પાચ રત્નો વણિકને ત્યા મૂકતા, તેણે ઘી વધુ આપ્યું, તેની મા પાછું આપવા આવતા તેને ત્યાં, પણ ભીક્ષા વધુ પાછી-આપવા આવેલ યોગીને ત્યાં મૂકી, યાત્રાએ ગયો પાછા ફરતાં-યોગીએ ન આપ્યાં, જ્યારે પાંચ પેટી લઇ વેશ્યા આવતા લોભથી આપ્યાં. ત્રણે નાચ્યાં. યોગી નવી બુદ્ધિ મળવાથી નાચ્યો.

योग्यरत्नानि यत्पण्य-वधू· पञ्चाप्यदापयत् ।
बुद्धया द्विजाय रत्नानि तदहो बुद्धिरुत्तमा ॥ १ ॥

(१३) त्रिदशा अपि वञ्च्यन्ते दाम्भिकैः किं पुनर्नराः ।
देवी यक्षश्च वणिजा लीलया वञ्चितावहो ॥ १ ॥

(१४) मातु सुताया पितृ पुत्रयोश्च,
कथा प्रपंचादनघोऽप्यवंचि ।
स्वबुद्धिवन्ध्यात्सचिवेन चौर्य--
कृत्वाप्यहो धीपरिणामेष· ॥ १ ॥

મા ને કુવર અને દીકરીને રાજા પરણ્યો સતાનોને શું સગપણ ? એમ પુછી–સત વાલી દેવીને નિરૂત્તર કરી

(૧૫) वैरमादीयने प्रायच्छलै नं प्रजलै वंलै ।।
यथा श्रेष्ठीसुताहार--वैर त्वत्रा हर्यो ललो ॥ १ ॥

સ્ત્રીની પરીક્ષા કરવા સમરાને ગામ ગયો, સ્વબદલે–દાસી મોકલી શીલ રાખ્યુ, અને હાર લીધો જાણી, ઘેર લાવેલ-સ્ત્રીને એકવાર મેણુ મારતા, તેણીએ પણ સોદા ગરના વેશે–પતિના મુખમા થુકી બે ઘોડા આપ્યાને પ્રસગે મેણુ મારી વેર લીધુ

(१६) इहास्तीति चतुर्भंग्या, वेश्यपि श्रेष्ठि भिक्षुकान् ।
प्रेष्य प्रत्युत्तरोऽदायि मन्त्रिणा धीस्ततोऽद्भूता ॥ १ ॥

(१७) यो यथा येन बुध्येत, त तथा बोदयेद् बुध ।
दग्धकाकादि जटिनो यथा त्रिशेन बोधिता ॥ १ ॥

(૧૮) પાડવ ચારિત્ર અને સ્થૂલીભદ્ર ચારિત્ર માટે બ્રાહ્મણોએ સિદ્ધરાજ પાસે જઈ કાન ભભેર્યો શ્રી હેમચદ્રાચાર્ય મહારાજે પુરાણથી અને યુક્તિથી તેમને ચૂપ કર્યા અદગ્ધસ્થાને કણને–કૃષ્ણ લઇ જાય છે પણ આકાશવાણી થઈ કે,

अत्र द्रोणशत दग्ध पाण्डवाना शतत्रयम् ।
दुर्योधन सहस्र च, कर्णसख्या न विद्यते ॥ १ ॥

सिंहो बली द्विरदशुकरमासभोजी ।
सवत्सरेण रतिमेति किलैकवारम् ।

पारापत खरशिलाकणभोजिनोऽपि ।
कामी भवन्त्यनुदिनं वद कोऽत्र हेतु ॥ २ ॥

(૧૯) નૃપ શિર નિપતન્તિ, બીજ જાત્જાતકારી,
ઉદ્યમકરી સુબુદ્ધિ,-મન્ત્રિયે તે નિવારી ।

ભૂપ નિજ સુત કેરી, આવતી દુર્દશાને,
ઉદ્યમકરી નિવારી,-જ્ઞાન ગર્ભ પ્રધાને ॥૧॥

(૨૦) वरं बुध्धिर्नसा विद्या, विद्यया बुध्धिरुत्तमा ।
बुध्धिहीना विनश्यन्ति, यथामी सिंहकारका ॥ १ ॥

(૨૧) વખત વિચારી વાણીયો, મૂછ ચઢાવે કાન,
વખત વિચારી મૂછવળી, નીચીકરે પ્રમાણ. ૧

વાણીએ ઉદ્ધત પઠાણને યુક્તિથી ફના કરી, એકવાર નહિ પણ સાડી સાત વાર નીચી કહી.

(૨૨) વાણીઆઓએ બુદ્ધિથી લખી આપ્યું કે **મહેસાણાના ભાટ જમે કાલ.**

સામું જુવે ત્યા ઊભો રહે ને, આવો કહે ત્યાં બેસે,
ભાટ બ્રાહ્મણનું લાકડું, તે વણ છોલ્યું પેસે. ૧

(૨૩) जातेन चण्डालकुलोद्भवेन, दत्तं ह्रिया यद्यवनस्यवित्तम् ।
पश्चाल्लौ तत्तनय स्वबुद्धया, तात्कालिधीः-
सुखकृन्नराणाम् ॥ १ ॥

(૨૪) उत्तमं प्रणिपातेन शूरं भेदेन योजयेत् ।
नीचमल्प प्रदानेन, सदृशं च पराक्रमै ॥ १ ॥

શિયાળે-સિંહ, વાઘ, વરૂ અને શૃગાલને આ ઉપાયોથી દૂર કરી મડદું ખાધું.

(७५) बुद्धिर्यस्य बलं तस्य, निर्बुद्धेस्तु कुतो बलम् ।
वने सिंहो मदोन्मत्तो शशके न निपातित ॥ १ ॥

(७६) બુદ્ધિધન શિયાળે સિંહને ગુફામા પ્રસવ કરાવીને
યુક્તિથી વાઘ અને વાંદરાને ભગાડ્યા

बलतो महती बुद्धिस्तत्काल जायते यदि ।
वियोगिनौ कपिव्याघ्रौ शृगालेन बलं विना ॥ १ ॥

બળથી બુદ્ધિ આગળ । જો ઉપજે તત્કાળ,
વાનર વાઘ વિયોગીઆ, એકલડે શિયાળ ૧

(७७) માજાર કથા–દહી ખાવા જતા ગળામા ભરાયેલ કાંઠલાને કેદારનુ કંકણ કહી, કાશી જવાના બ્હાને મોર કબુતર ને ઉંદરને ફસાવ્યા પણ ચતુર ઉંદરે ગળ દઈ દરમા પેસી જઈ સૌને બચાવ્યા

બીલ્લી—ઈસ બીલમે સે ઉસ બીલમે જો ઉંદર તુ આય,
લાખ ટકા આપુ રોકડા, સુખે બેઠો ખાય ૧

ઉંદર— ભોય થોડી ને ભાડુ ઘણુ, જીવનુ જોખમ થાય,
તમે તો ટકા આપો રોકડા પણ કહો માસી કોણ ખાય ૨

अकण्ठस्य कण्ठे कथं पुष्पमाला विना नासिकाया कथं धूपगन्ध ।
अकर्णस्य कर्णे कथं गीतनादं अपादस्य पादे कथं मे प्रणाम ॥१॥

卐 મૂર્ખતા 卐

(१) विद्याभिरनयाभि–र्यपि काय न सिध्यति ।
व्यवहारज्ञता नो चेत् अत्रगारोऽत्र निदर्शनम् ॥१॥
(ચાર મિત્રો - વૈદ્ય-દૈવજ્ઞ-નૈયાયિક-વ્યાકરણી)

(૨) कश्चिन्मत्वेष्टदेवीं किल निजरमणीं पूजयन् प्राप काञ्चित्,
मूर्तिं लम्बोदरीयां तदधिकबलिनं मूषकं तद्भुजं च ।
श्वानं संसेव्यमानः पुनरपि रमणीं, स्वां च तत्ताडयित्री,
मानर्चातीव मूर्खः कलयति न मतिं, स्वल्पमात्रोपदेशात् ॥१॥

અન્નપૂર્ણા મહાદેવી સ્વભાર્યાના પૂજકને મહાત્માએ નાની ગણેશમૂર્તિ પૂજાર્થે દીધી. પણ તેને મૂષક લઈ જતાં બળવાન તેની ક્રમે બીલ્લી, કુત્તાને છેવટ ભાર્યા પૂજક થયો.

(૩) हितार्थिभि र्मुद्रितमानसानां, पृष्टे न गन्तव्यमनक्षराणाम् ।
दिवं व्रजन्तोऽन्यपतन् द्विजास्ते, यन्मोदकोन्मापकविप्रपृष्ठे ॥१॥

(૪) શાસ્ત્રના આશયને ન સમજે તે અવિવેકી ઉંધો અર્થ લે–પંડિત પુત્રની જેમ.

मातृवत् परदाराणि, परद्रव्याणि लोष्टवत् ।
आत्मवत् सर्वभूतानि, यः पश्यति स पण्डितः ॥१॥

(૫) मूर्खशिष्यो न कर्तव्यो, गुरुणा सुखमिच्छता ।
विडम्बयति सोऽत्यन्तं, यथा वटकभक्षकः ॥१॥

(૬) ચપળતા–अव्यापारेषु व्यापारं, य पुमान् कर्तुमिच्छति ।
स एव निधनं याति, कीलोत्पाटीव वानरः ॥१॥

વાંદરો અર્ધવિભક્ત શાખા મધ્યગત ખીલો ખેંચતા પુચ્છ વૃષણ કચરાતા મર્યો.

મૂર્ખ સાથે વાદ ન કરવો–

(૭) पलाश पुष्पितं दृष्ट्वा, मूर्खो वदति पाटलः ।
यष्टिमुष्टिप्रसादेन, भो भो पाटल पाटलः ॥१॥

(૮) स्वदेशे परदेशे वा, यत्र गच्छति मूर्खकः ।
तत्रापि प्रगटं भावि, यथा मस्तककम्पकः ॥१॥

(९) द्वौ हस्तौ द्वौ पादौ च, दश्यते मनुजाकृति ।
अहो कपीन्द्र राजेन्द्र गृह किन्न करिष्यति ॥१॥
सूचिमुखे दुराचारे रण्डे पण्डितमानिनि ।
समर्थो गृहारम्भे समर्थो गृहभञ्जने ॥ २ ॥

卐 સર્ગ 卐

(१) नाह काको महाराज हंसोऽह निर्मले जले ।
नीचसङ्गप्रसङ्गेन मृत्युरेव न सशय ॥ १ ॥
(२) मातात्येका पितात्येको मम तस्य च पक्षिण ।
अह मुनिभिरानीत स चानीतो गवाशिभि ॥१॥
(३) अज्ञानकुलशीलस्य न दातव्य प्रतिश्रय ।
मत्कुणस्यापि दोषेण हता मन्दविसर्पिणी ॥१॥
(४) न स्थातव्य न गन्तव्य सहात्र दुष्टकर्मणा ।
शौण्डे सह पय पीत वारुणीं मन्यते जन ॥१॥

કુલાલભિત્રના વિવાહ નિમિત્તે, અત્યાગ્રહથી રાજ માન્ય વદર વિપ્ર વનમા મિત્ર સાથે એમીને પોતે દૂધ અને મિત્રોએ દારૂ પીધો, પણ રાજપુરુષોના કહેવાથી વિપ્રે દારૂ પીધાનુ કહી રાજાએ દેશવટો દીધો

(૫) મોટાની છાયા પણ ફલદાયી છે અરસ્વતીના વિમાનની છાયાથી ગોવાળ નણ પદ બનાવી શક્યો

(५) जम्बुफलानि पक्वानि, पतन्ति विमलेजले ।
पतितान्येव दृश्यन्ते डबक अने कुडालु ॥ १ ॥
(६) देहिन साधुसंसर्गात् क्षणमात्र कृतादपि ।
सद्धर्ममुग्मिना स्यु यथा सेचनकद्विप ॥१॥
(७) साधूना दर्शनेनापि स्याद्रागोऽरि निर्मल ।
नाभूद्दलाचीपुत्रो किं वशाग्रस्थोऽपि केवली ॥१॥

(८) सुधीर्धर्मिष्ठसंसर्गं, धर्मार्थी विदधीत यः ।
स भवेद्धर्मलाभाय, श्रीमदार्द्रकुमारवत् ॥१॥

(९) साधूनां दर्शनं बोधि बीजलाभाय निर्मितम् ।
भवेन्नन्दनयुग्मस्य, यथा भृगुपुरोधस ॥१॥

(१०) उत्तमाधमयोः सङ्ग—फलं लब्धं परीक्षया ।
प्रभाकरेण विप्रेण, ततः कार्या सुसङ्गतिः । १॥

卐 વિવિધ 卐

(१) उरभ्रकाकिण्युदबिन्दुकाम्र, वणिक्त्रयीशाकट भिक्षुकाद्यैः ।
निदर्शनैर्हारितमर्त्य जन्मा, दुःखी प्रमादैर्बहु शोचितासि ॥

૧ પુષ્ટ ઘેટો ને વાછરડો । ૨ કાકીણી તુલ્ય વિષય માટે સહસ્ત્ર સુવર્ણવત્મનુષ્યભવ ન ગુમાવવો । દર્ભાગ્ર-બિન્દુવત્ વિષય માટે ક્ષીરસમુદ્રવત નરભવ ન ખોવો । ૪ આમ્રવત્ વિષય રાજ્ય નરભવ. પિતાએ પરીક્ષા માટે એક-એક મહોર ત્રણ પુત્રને આપી, વ્યાપાર કરવા મુદત આપી. એક કમાયો, એકે મૂડી રાખી, એકે ઉડાવ્યું, । ૬ વિષયાદિ કુમાર્ગ છોડી, શમદમાદિ સુમાર્ગે-જીવન ગાડું હાંકવું । ૭ પ્રમાદિ ભિક્ષુકે મદિરામત્ત થઇ કામ-કુંભ ફોડયો,-પણ જો કષ્ટ સાધ્ય તે વિદ્યા સિદ્ધ પાસે લીધી હોત તો દુઃખી ન થાત. ।

(२) किं चैतद्व्रतता भद्र, शृणु महाव्रतपञ्चकम् ।
तथा तन्यं यथा तन्ये, रोहिण्या व्रीहिपञ्चकम् ॥१॥
(ઉઝીયા, ભખ્ખયા, રખીયા, રોહીણી કથા)

(३) कुलीना व्रतभङ्गेऽपि, हितमेवाचरन्त्यहो ।
दशबोधिनवन्नित्यं नंदिषेणोऽवकोर्णऽपि ॥१॥

(४) सुचिर परिपाल्यापि, विफल व्रतमुद्दिझत ।
पश्चाच्च कुण्डरीकोऽगात्, ततो दीर्घतपो अपि ॥१॥

(५) न चलेन्मेरु चुलेव त्रिदशश्चालितोऽपिसन् ।
स्थिरबुद्धि शुध्धधर्माच्छ्रेणिक क्षितिपालवत ॥१॥

(६) પ્રત્યેક બુધ નમિ રાજર્ષિ

રાજઋદ્ધિ તવ પરિહારી, લીધો સંજમભાર,
પરીક્ષા તવ ઈન્દ્રે કીધ, ન ચલ્યો નમિ લગીર ૧

(७) जाव न दुख पत्ता, माण भसं च पाणि णो पाय ।
ताव न धम्म गेण्हणति भावओ तेयलिसुउव्व ॥१॥

(૮) વેશ ભજવી જાણ્યો, ચંદ્રસેન શ્રાદ્ધરાજા અને ચંદ્રોદ્યોત નટ દાન ન જ મળતા, છેવટ સાધુવેશ ભજવ્યો પછીતો—

आरम्भे नत्थी दया महिलासगेण नासए बंभ ।
सकाए सम्मत पव्वज्जा अत्थगहणेण ॥१॥

(૯) એ સાધુ એ શ્રાવિકા, તુ વેશ્યા હુ ભાંડ,
મારા તારા નામના, પત્થરા પડશે ગાંડ ૧

(१०) घोरमप्यघमुग्रेण तपसा चैव नश्यति ।
प्राप्त चिलातिपुत्रेण स्त्रीवघेऽपि त्रिविष्टपम् ॥१॥

(११) दुःख दारिद्र्यदौभाग्यदारुपुञ्जदवानल ।
तप्त तपो मनोऽभीष्ट, साधये नन्दिवेणवत् ॥१॥

(१२) पचेन्द्रियवधाद्युग्रक्रूरकर्मकरोऽपिसन् ।
तप प्रभावाद् भो दृढप्रहारीव शिव व्रजेत ॥१॥

(१३) भवेद् भावनया हीनमर्हद् दर्शनमङ्गिनां ।
भवान्तरेऽपि बोधाय कनलश्रेष्ठिपुत्रवत् ॥ १ ॥

(१४) अर्हत प्रतिमामर्च्चा, पूजयन् परमार्हत ।
कुमारपालक्ष्मापाल, इव संपदमश्नुते ॥१॥

(१५) दद्याद् भागवती भक्तिः, पदवीं परमेष्ठिन ।
एकापि भावतः क्लृप्ताकूणिश्रोणिपतेरिव ।१॥

(१६) निर्मितः फलदोऽल्पोऽपि, नियमः स्थिरचेतनाम् ।
ग्रन्थिमात्रकृतप्रत्या-ख्याने यक्षकपर्दिवत् ॥१॥

(१७) इहापि फलदायी स्या, न्नियमो वंकचुलवत् ।
निजसामर्थ्यतस्तस्माद्. गृह्णीयो त ?.?ावन्ति' ॥१॥

(१८) य कश्चिदपि कर्तव्यो, नियम धर्ममिच्छुना ।
यदिहापि फलनाप्त्यै, कमलश्रेष्ठिवद्भवेत् ।

(१९) अज्ञान्यपि च गोपः, आराध्य नमस्कारं मृतः ।
चंपायां श्रेष्ठि सुत, सुदर्शनो विश्रुतो जात ॥१॥

(२०) सद्यो म्रियस्व जीव त्वं, चिरं जीव म्रियस्व वा ।
मा जीव मा म्रियस्वेति, ततो रुष्टो भृशं नृपः ॥१॥

હવે વીર પ્રભુને કહ્યું મર, શ્રેણિકને ચીરજીવ, અભયકુ૦ ને મર વા જીવ, કાલ સૌકરીકને ન મરીસ ન જીવીશ

(२१) भुक्त्वा च मेऽन्तिकगतै., पठनीयमिदं सदा ।
जीतो भवान् वर्धते भी, स्तस्मान् माहन माहन ॥१॥

(૨૨) અમુલ્ય માનવ જીવનને વ્યર્થ પમાડી નાટકાદિમા મસ્ત રહેનારને મૃદગ ધિક્ ૩ વિગેરે કહે છે.

સભામા ગણિકા આ   ઙ્ગી ગાન કરતા મૃદગાદિ શુ કહે છે તે પૂછતા કવિએ રાજાને નીચે મુજબ કહ્યુ

धिग धिग धिगेत प्रतिबोधयति मृदङ्गो
वीणा तदा कथयतीति नरेश कद्रम् ।
श्रोतु स्थित जनकदम्बकममुमुक्ष
वाद्य प्रसार्य वदति त्विह नायकेति ॥१॥

મૃદગ ભણુત હુ ધિક હૈ ધિક હૈ,
સ્વર તાલ પુછત હ કિનકૌ કિનકો,
તબ ઉત્તર રાડ બતાવત હૈ,
ધિક હ ઈનકૌ ઈનકૌ ઈનકૌ ૧

(૨૩) વિદ્વાન પડિતને રાજાએ કઈ ન આપ્યુ ને ભવાયાને ઘણુ ઈનામ દીધુ પડિતે શિષ્ય સ્વજનોને કહ્યુ

विद्वास सावधाना शृणु मम वचन द्रव्यलोभार्थिनश्चेद्,
गन्तव्य सादरेण क्षितिपतिभुवने भूपसेवा विधातुम् ।
मीमासान्यायतर्कागमविधिवहवो दूरतो वर्जनीया
शिक्षितव्या सुशिष्या धिग धिग धिगता, थेइ थेईति शब्दा ॥ १ ॥

(૨૪) જ્ઞાન જ્ઞાનીની મહત્તા કે વારાગનાની? શેઠે વીસ દિવસ કથા કરનારને વીસ–ને નાચનારીને એક રાતના હજાર આપ્યા જાણી સખેદ શાસ્ત્રીજી બોલ્યા—

અહો! દુનિયા અવળી થઈ ગઈ, પાપમાર્ગે જાય દોડી,
હગ્ગમજણી તો હજાર લઈ ગઈ, કથાકારને હા! કોડી,

(૨૫) ભોજ પાસેથી વાણીએ પરભવ ખાતે લાખ લીધા, પણ બળદ વૃત્તાન્ત જાણી પાછા દીધા

ઈહુ ભવે દેંણા દોહિલો, પરભવ વલી વિશેષ;
દ્રષ્ટાન્ત સાંભળી બગદનો, તજીએ ઋણ અશેષ. ૧

(૨૬) गोपो वञ्चूलशुलाग्रे, प्रोतयूकोत्थपातकात् ।
अष्टोत्तरशतवारान्, शूलिकारोपणान् मृतः ॥ १ ॥

(२७) भद्देण होइअव्वं, भद्दं पावेइ सव्वओ भद्दं ।
हतो कण्हो सप्पो, मेरंडो तत्थ मुंचइ ॥ १ ॥

(२८) दयायुक्तो दरिद्रोऽपि, शत्रुर्हि सुखकारकः ।
प्रविष्टे हि यथा गेहे, चौरेण पटमर्पितम् ॥ १ ॥

(૨૯) પુણીયા શ્રાવકને નમું, વીર પ્રશંસા કીધ;
દોકડા સાડા બારમાં, સાહમી ભગતિ કીધ; ૧

(३०) परस्मै चिन्तित पापमात्मानं समुपैति ।
ધર્મે જય ને પાપે ક્ષય, એ વાતનો શ્યો લેખો ?;
શ્રીધર કહે સુણ હો રાજન્ ! ન માનો તો કરી દેખો ૧

આ દુહો સોના કહેવાથી શ્રીધર રાજાને કહી એક સુવર્ણ લાવતો. અદેખાએ ડુચાની શિખામણ દઈ, રાજાને દારૂ પીનાર કીધો. પહેરામણી–અદેખે પત્ર લઈ નાક કાન કપાવ્યા.

(૩૧) ખોદેગા સો પડેગા, તુમે ફીકર ન રાખો ભાઇ;
ચીઠ્ઠી આપી બ્રાહ્મણને, ને ગદ્ધે ચઢયો નાઈ. ૧

(૩૨) કરે તેવું પામે—

દેખો રંડિકા ચાલા, શિર મુંડા મુંહ કાલા;
દેખો મરદાંકી હુત ફેરી, મા મેરી કે તેરી. ૧

(૩૩) કટુ વચન પર—

અરે બાઈ બાડી, છાસ દેજે જાડી,
જેવી તારી વાણી, એવુ રેડયુ પાણી ૧

(૩૪) न चिन्तयेत् परद्रोह-मात्मश्रेयोऽर्थिक पुमान् ।
वध्ना पपात यद्द्रोह स्थग्गीरायै विनिर्मित ॥१॥

(૩૫) वर न परनिन्दाया, पाप ता कुर्वत सत ।
अद्दतान्यन्यपापान्यागच्छन्ति जग्तीमित्र ॥ १ ॥

(૩૬) पत्तपि वम्मरयण क्रूरो हारे" कोहमोहघो ।
जह कुल्वालनामो समणाभासो गुरपओसी ॥ १ ॥

(૩૭) परस्परस्य ममाणि ये वदन्ति नराधमा ।
परस्पर क्षय याति, वल्मिकोदरसपवत् ॥ १ ॥

(૩૮) पण्डितोऽपि वर शत्रु-र्न मुर्खो हितकारक ।
वानरेण हतो राजा विप्राश्चौरेण रक्षिता ॥ १ ॥

(૩૯) વડા કેમ થાય—

આરી કુટી ચકચુર કરી, ભભરાવીએ ભૂકી મગી મરચાની,
મિશ્રિત ખાર તણુ જળ છાંટી, પીડા કરી વેલણુથી વણુવાની
અ તર છેદ કરી ઊચકીને, તળીયે વળી તેલ વિષે તપતાની,
તો પણુ પ ડ પ્રકુલ્લિત દાખે, વિશ્વવિષે જુએ રીત વડાની ૧

પહેલે યે હમ મરદ, મરદસે નાર કહાયે,
ફર ગ ગામે સ્નાન, પાપ સબ દૂર ગમાયે
કીના પ ન્થરે યુદ્ધ, ઘાવ બરછીકે ખાયે,
ઉતરે ગાતા આય, તભી હમ બડે કહાયે ૨

कुद्दालेज विदारिता वसुमती पश्चात्तटाराहणम्–
तत्पापिष्टकुम्भलपादहनन दृढेन चक्रभ्रमम्

रज्वा छेदनताडनं च दहनमेतद् विसोढं मया,
ग्राम्यस्त्रीकरटंकणं वहुकृतं त्वत्तोऽपि दुःखं महत् ॥१॥

(૪૦) ઘડાની આપવીતી—

કેદાળેથી હણી હણી મુજને, ભોંયમાંહેથી કાઢી;
ગદ્ધા ઉપર નાખી મુજને, ઘેર લાવ્યો કુંભાર. ૧
પાણી નાખી પગ થકી બહુ, ગુંદી નાખી અરે રે;
ચાકે મુકી ફરરર ઘણી, ફેરવી તે પછી તો. ૨
કુંભાકારે રસી થકી મુજને, છેદી લીધો કુંભારે;
માર્યા તેણે ટપ ટપ ટપલાં, તોય આવ્યો ન આરો. ૩
ભઠ્ઠી માહે ભડભડ બલતે, રાત દિન શેકી લીધો;
મૂલ્યે લેતી નારી મુજને, મારી મારી ટકોરા. ૪
મોટો કરીને માથે મૂકી, ગોરડી પાણી જાયે;
કોમળ સ્પર્શે રૂમઝુમ કરતે. હર્ષના આંસુ આવે. ૫
ઉંચી પદવી પણ જો ફુટ્ટુ, ઠીબ કહી ફેંકી દેવે;
વિષ્ટા કચરો તેમા ભરીને, નાખી દેતાં ઉકરડે. ૬
ચેતન કષ્ટો સહન કરીને, પામજો ઉચ્ચ પદવી;
ગંભિર બનીને રાજેન્દ્ર કહે છે, સાધજો સર્વ સિદ્ધિ. ૭

(૪૧) કાન પર રહેલી કલમ કહે છે—હું કેવો ઉપકાર કરૂ છુ ?

જડસે ઉખાડકર, સુકાય દીયે મોહે પ્રાણ,
    ઘોટ દોરી ધરી મોહે, ધુવે કે મકાન મે;
ચાકુસે તરાસ કર. ગાઠ મોરી કાટ ડારી,
    અંતરમેં ચીર ડારી, ધરે નહિ ધ્યાનમેં. ૧

ચાહી માહે ભોરી ભોરી, કરે મુખ ડાળો મેરે,
કરૂ મે Cજારો તોહી, જ્ઞાનકો જહાન મે,
પરી હુ પરાયે વશ, તજુ નહિ પરોપકાર,
ચાહે ઘીસ જાઉ, યુ કલમ કહે ટાનમે ૨

(૮૨) भिक्षो कन्या श्लथाते नहि शफरिवधेजाल्मश्नासि मत्स्या
स्ते वै मद्योपदश्या पिवसि मधु सम वेश्यया यासि
वेश्याम् ।
दत्त्वाऽरिन्र मुर्ध्यरीणा तव किमु रिपवो भित्ति भेत्तास्मि
येषाम्,
चौरोऽसि द्यूतहेतोस्त्वयि सकलमिद नास्ति नष्टे
विचार ॥ १ ॥

ભોળા ભગત અને ભિક્ષુનો સવાદ—એક વ્યસનથી સાત પડ્યા

ભિક્ષુક તારી કથા જુની?, ના, ના, એ છે જાળ ગુથેલી,
મચ્છી પણ શું ભક્ષે છે તુ ?, હા, હા, તે વિણુ મદ્યથી શુ ૧
ત્યાગી થઇ ને મદ્ય પીવે છે?, વેશ્યા સગે મોજ પડે છે,
વેશ્યા સગી કેમ બન્યો છે?, દુશ્મન ભયનો આશરો એ છે ૨
દુશ્મન તારે હોયજ ક્યાથી?, ખાતર પાડુ જેહને ત્યાથી,
ચોરી કરવી શાને કાજે?, જુગટાનો છે શોખ તે માટે ૩
આથી તો તુ નરકે જાઈશ, ભ્રષ્ટની બીજી ગતિ ન માનીશ,
અહો અહો હે ચેતન ચેતો, એક વ્યસનથી સાતમા પડમો ૪
પાપી દુર્જન સગ તજીને, ધર્મી સગે જિન ધર્મ કરીને,
વ્રતો ધરીને કર્મ દહીને, ગજેન્દ્ર પામજો મુક્તિ પુરીને ૫

(૪૩) परान्नप्रियब्राह्मणानां परस्परोक्तिः—

શિષ્ય-सतिक्ता ढेकरायान्ति, सशब्दा पानवायवः ।
पुनरामन्त्रण प्राप्तं, किं करवाणि तात भोः ॥ १ ॥

ગુરૂ - परान्नं प्राप्य दुर्बुद्धे । मा प्राणेषु दयां कुरु ।
परान्नं दुर्लभ मन्ये प्राणा जन्मनि जन्मनि ॥ १ ॥

(૪૪) કરે તેવું પામે. राजा प्राह-
वृत्तिस्तु धवला ज्ञेया, तैल पीतञ्च दृश्यते ।
दीपो रक्तस्तथा भाति, कज्जले श्यामता कथम् ॥१॥

पण्डितोवाच-यादृशं भुज्यते चान्नं, पच्यते जठराग्निना ।
दीपेन तत्रसं भुक्त, नीहारोऽपि च तादृशः ॥२॥

दीपो भक्षयते ध्वान्तं, कज्जल च प्रसूयते ।
यद्न्न भक्षयते, नित्यं, जायते तादृशी प्रजा ॥ ३ ॥

(૪૫ सूर्यं भर्त्तारमुत्सृज्य. जीमुतं मारुत गिरि ।
स्वयोनि मुषिका प्राप्ता, स्वजातिर्दुरतिक्रमा ॥१॥

(૪૬) જાતિ સ્વભાવઃ— માર્ગ ભૂલ્યો રાજા જંગલમાં તાપસપુત્રીને પરણ્યો ને પટરાણી કરી, પણ તે પશુવત્ ચાલી અખંડ દિપકનું ઘી પીતી, તે ખબર પડતાં તાપસને પૂછ્યું તો કહે બરાબર છે—

કુત્નીસે હરણી ભઈ, હરણીસે ભઈ ગાય;
ગોઆમે નારી બની, જાતિ સ્વભાવ ન જાય. ૧

(૪૭) न शिक्षितोऽपि प्रकृतिं, नीचो मुञ्चति जातुचित् ।
राजसेव्यपि मार्जारो दीपं हित्वा खुमग्रहीत् ॥१॥

(૪૮) જાણું છું પણ કહેતો નથી. ન્હાવા ગયો તો ગગ;
ઘોની પુંઠમાં આંગળી કરે તો, ઢીલા થાયે અંગ. ૧

(४९) પ્રવૃત્તિ વગરનુ જ્ઞાન અફળ—

જાણુ જાણુ શું કરે, તારા જાણપણામા ધૂળ,
શેઠાણી કહે શેઠને, ધન લેઈ ગયા દૂર ૧

(५०) अनागतविधाता च, प्रत्युत्पन्नमतिस्तथा ।
द्वावेतौ सुखमेधेते, यद्भविष्यो विनश्यति ॥ १ ॥

(૫૧) વનમા તૃષિત પાણ્ડવોમાના ચારને સરોવરા
ધિષ્ઠિત દેવે નિશ્ચેષ્ટ કર્યા–યુધિષ્ઠિરે ઉત્તર દઈ સ્વસ્થ કર્યા

प्रश्न – क मोदते ? किमाश्चर्यं ? क पन्था ? का च वार्त्तिका ?
पतन्मे ब्रूहि राजेन्द्र मृता जीवन्ति पाण्डवा ॥१॥

उत्तरम्–पञ्चमेऽह्नि षष्ठे वा, शाक पचति स्वगृहे ।
अनृणी चाप्रवासी च स वारिचर मोदते ॥ २ ॥

अहन्यहनि भूतानि गच्छन्ति यमर्मा दरे ।
शेषा स्थावरमिच्छन्ति किमाश्चर्यमत परम् ॥३॥

धर्मस्य तत्त्व निहित गुहायाम्
महाजनो येन गत स पन्था ॥ ४ ॥

अस्मिन्महामोहमयकटाहे सयाग्निना रात्रिदिवे घनेन ।
मासर्तुदर्वी परिघट्टनेन भूतानि काल पचतीति वार्ता ॥५

(५२) अध पश्यति किं वृद्धा ? पतित तव किं भुवि ।
रे रे मूढ न जानासि ? गत तारुण्यमौक्तिकम् ॥ १ ॥

(५३) गच्छ शूकर भद्र ते ब्रूहि सिंहो मया जित ।
पण्डिता एव जानन्ति सिंहशूकरयोर्बलम् ॥ १ ॥

(५४) गतानुगतिको लोको न लोक पारमार्थिक ।
शोको राजकुले सर्वे कुन्तार मदने मृते ॥ १ ॥

(५५) गतानुगतिको लोको, न लोकः पारमार्थिकः ।
वालुकालिङ्गमात्रेण, गतं मे ताम्रभाजनम् ॥ १ ॥

(५६) अपरीक्षितं न कर्त्तव्यं, कर्त्तव्यं सुपरीक्षितम् ।
पश्चाद्भवति सतापो, ब्राह्मणी नकुलं यथा ॥ १ ॥

(५७) न विश्वसेत् पूर्वविरोधितस्य, शत्रोश्चमित्रत्वमुपागतस्य ।
दग्धा गुहा पश्य उलूकपूर्णा, काकप्रकीर्णेन हुताशनेन
॥ १ ॥

(५८) संप्राप्तामपि पापात्मा, भोक्तुं न लभते श्रियम् ।
स्वर्गमत्याजयच्छक्र, सङ्गमं वीरवैरिणम् ॥ १ ॥

(५९) पठनायोद्यमः कार्यो, धर्मतः स्खलितोऽपि यन् ।
पठितः स्थानमागच्छे-च्छीरत्नाकरसूरिवत् ॥ १ ॥

(६०) कृतो हि संग्रहो लोके, काले स्यात्फलदायकः ।
मृतसर्पसंग्रहेण, लेभे हारं वणिक् पुरा ॥ १ ॥

(६१) असम्भाव्यं, न वक्तव्यं, प्रत्यक्षं दृश्यते यदि ।
यथा वानरसगीतं, तथा तरति सा शीला ॥ १ ॥

(૬૨) નામથી શું ?—

અમર મરંતા મેં દીઠો, ભીખંતો ધનપાળ;
લચ્છી છાણાં વીણતી, ભલો મારો ઠંઠણપાળ. ૧

બ્રરીએ પતિનુ નામ બદલવા હઠ લીધી પણ ઉપર મુજબ અનુભવ થતા આગ્રહ છોડ્યો.

(૬૩) સ્યાદ્વાદ રહિત અંધ સમા—

पञ्चान्धा गजदर्शनार्थमगमन् कर्णाङ्घ्रिशुण्डाद्विजः,
पुच्छान् वीक्ष्य गजं वदन्त्यथमिथो दृष्टो मया कीदृशः ।

रूपैस्तम्भकदलल्यगोप्रवल्मत् चर्कुविवाद् जडा—
स्तद्वन् सर्वमतानुगा मद्युना सर्वाङ्गवादी जिन ॥१॥

(૬૪) શ્રી સરસ્વતી વિવાદમા છેવટ બ્રહ્માએ વિવેક હોય તે બન્ને માગ કહ્યા

गीतज्ञा अपि पण्डिता अपि ममवाच स्थिता सर्वदा,
श्रीमन्तोऽपि मया विना पशुसमास्तस्मादह श्रेयसी।
श्रीवाग्देवतयोर्मुनि वचनान्याकर्ण्य वेधाश्चिरा-
दूचे श्लाघ्यतमे उमे अपि भवत्येको विवेको यदि ॥१॥

(૬૫) न वाह्यशौचैरमली भवन्ति जीवा दुरन्ते र्दुरितै प्रलिप्ता।
मीष्टा सुतीर्थे स्नपिताऽपिमातु-र्वाग्भिस्तनूजेन न
तुम्बिकासीत् ॥ १ ॥

કડવી વેલડી તુ બડીયા, સબ તીરથ ફીરી આઈ રે,
ગગા ન્હાઈ જમુના ન્હાઈ, તોય ન ગઈ કડવાઈ રે ૨

(૬૬) दाक्षिण्यादपि नालीक नृपादण्वपि वुद्धिमान्।
कूटसाक्षिक्रमात्रेण न्यपतन्नरके वसु ॥ १ ॥

(૬૭) स्वभंगिभोगी नृपति प्रयाणक
सुवर्णनिमाल्यमभूत् खगादिवत्।
भूपस्य मानेऽप्यपमानचिन्तन
शृगालैर्महाश्चर्यमिद चतुष्टयम् ॥ १ ॥

(૬૮) નીચ ઉંચની સમાનતા કરે તો શિયાળ માફક દુખી થાય

वनारण्येऽग्निभयाद्ह्रदे पतति वै सिंहादिजंतुव्रज
शान्ते वह्निभये हरिर्वदति तै पुच्छ गृहाणाशु मे।

ते गृह्णन्ति तथा हृता स्थलचरास्तद्वारितं फेरुणा;
पश्चात्तेन कृतं तथापि न हृता पुच्छं तदा त्रोटितम् ॥१॥

(६९) अनन्तफलदं धर्मं, त्यक्त्वाऽज्ञानतपो जनः ।
कुर्वन्नाडिन्धम इव, पश्चात्ताप समाचरेत् ॥ १ ॥

(૭૦) લાલચુ જમાઇઓ—

ખજ્જર કુટી ખજેરામ, ને તલી તેલ માધવા;
ભુમી શય્યા મણિરામ, ને ધક્કં ધુંબી કેશવા.

(સંસારમાંથી ભ્રમજીને ન નિકળે તો અંતે કેશવ જેવી દશા થાય)

(૭૧) अर्थलुब्ध पूर्णकार्यो, विश्वस्तं प्राणिदं कुधी ।
विभागिनं निहन्त्येव, चाणक्य इव पर्वतम् ॥ १ ॥

(૭૨) ધર્મમાં શોકયોની ઈર્ષા, દ્વેષથી જિનમંદિરાદિ કરતા કુતરી થઈ.

तवसुत्तविणयपूया, ण संकिलिट्ठस्स हुंति ताणंति ।
खमगागमि विणयरया, कुंतलदेवी उदाहरणं ॥ १ ॥

(૭૩) ગ્લાન ઔષધ પ્રદાનાભિગ્રહી વણિક કથા—

सूक्ष्मबुद्ध्या सदा ज्ञेयो, धर्मो धर्मार्थिभिर्नरैः ।
अन्यथा धर्मबुद्धैव, तद्विघातः प्रसज्यते ॥ १ ॥

(૭૪) ખોટી ડંફાસ. હારેલ મલ્લે માને કહ્યું કે—

અમ્મા મેને મલ્લ પછાડા, છાતી ઉપર ધમ્મ;
વો શરમિંદા નીચા દેખે, ઉંચા દેખે હમ્મ. ૧.

(૭૫) વૃદ્ધની સલાહથી જાળમા પકડાયેલ, હંસો મડદા

જેવા થઈ રહ્યા શિકારીએ નીચે મુકતાજ ઉડી ગયા ને બચ્યા

वृद्धवाक्य सदाकाय प्राज्ञैश्च गुणशालिभि ।
पश्य हसान् वने बद्धान् वृद्धवाक्येन मोचितान् ॥ १ ॥

(૭૬) બગભગત—रामेणोक्तम्–
पश्य लक्ष्मण पम्पाया बक परमधार्मिकम् ।
मन्द मन्द पदे धत्ते जीवाना घातशङ्कया ॥ १ ॥
मीनेनोक्तम्– बक किं वर्ण्यते राम येनाह निष्कुलीकृत ।
सहवासी हि जानीयात् चारित्र्य सहवासिन ॥ १ ॥

(૭૭) स वट पञ्च ते यक्षा ददति च हरति च ।
अक्षान् पातय कल्याणि यद्भाव्य तद्भविष्यति ॥ १ ।

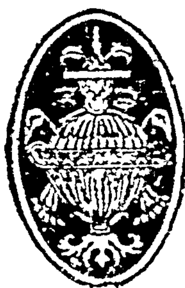
ધના માળીએ પાણી ગળીને પીવાનો નિયમ લઈ એકવાર પાચ પોરા પાછા જળમા નાખ્યા તે પાચે ક્રમે યક્ષ થયા ધનો ભગી કુલપુત્ર થયો યક્ષોએ રાજ્ય આપ્યુ અને રક્ષ્યુ

(૭૮) लज्जातो[1] भयतो[2] वितर्क[3] हसनैर्मात्सर्यत[4 5] स्नेहतो[6]
लोभाच्चापि[7] हठाभिमान[8 9] विनय[10] शृङ्गारकीर्त्यादितो[11 12] ।
दुःखात्[13] कौतुकविस्मयव्यवहृतेभावात्[14 15 16 17] कुलाचारतो,[18]
वैराग्याच्च[19] भजन्ति धर्ममल तेषाममेय फलम् ॥ १ ॥

૧. ભાવદેવ, ૨ મેતાર્યાદિ, તત્ઘાતક સુવર્ણકારાદિ. ૩. ચંદ્રરુદ્રાચાર્યાદિ, ૪ નંદિષેણ, ધન્યાદિ, ચંડરુદ્ર, નવ-દીક્ષિત શિષ્યાદિ, ૫. વિવાદાત્ ગૌતમસ્વામ્યાદિ, ૬. મરુ દેવ્યાદિ, ૭. નંદિરાજાદિ, અવંતિસુકુમાલાદિ, દ્રમકાદિ. ૮. બાહુબલ્યાદિ, ૯. દશાર્ણભદ્રાદિ, ૧૦. નમિ–વિનમિ આદિ. ૧૧. ભરતાદિ, ૧૨. આર્ય રક્ષિત સૂરી, ૧૩. નંદિષેણ સંપ્રતિનૃપાદિ. કાર્ત્તિક શેઠ, ૧૪. પ્રદેશી રાજાદિ, ૧૫. ઈલાપુત્રાદિ, ૧૬. અભયાદિ, ૧૭. મેઘકુમારાદિ, ૧૮. કીર્ત્તિધર સુકોસલાદિ, ૧૯. જંબુસ્વામી આદિ.

(૭૯) પાપ ગભરાવે છે. તળાવે બગલાનો પ્રપંચ જોઈ રાજા સહેજે દોહો બોલ્યો. પણ પ્રપંચી હજામના હાથમાંથી અસ્રો બીકથી પડી ગયો ને ધમકાવતા કાવત્રુ પકડાયુ

પત્થર ઉપર ઘસત હે, ઉપર ડાલત પાણી;
તેરા મનમે કપટ હે, એ વાત મેં જાણી. ૧

વિવિધ દ્રષ્ટાન્ત રત્નાકર

એકે અનુમોદના કરી, બીજાએ નહિ. તેથી આમ થયું. ધનપાલ ધર્મ સ્વીકારી મોક્ષ ગયો બીજો સંસાર ભમ્યો.

૧૧ બ્રહ્મચર્યપર મનોરમા પતિ સુદર્શન શેઠ કથા. ચપા-નગરી, રાજા દધિવાહન અભ-ારાણી, કપીલા પુરોહિત પત્ની.

૧૨ પાચ લાખના હીરા બદલ વિકટ પ્રસંગે પાણી પીનાર માફક ધર્મ માટે પસ્તાવો થવો જોઈએ.

૧૩ અવિરોધી સુદર જીન ધર્મજ છે. બીજે વિરોધાભાસ અશુદ્ધ છે તે પર ઉંદરથી કર્ણ છેદ થયેલ મોટા બીલાડાની યુક્તિ. (ધર્મ પરિક્ષા રાસ)

૧૪ સસરાને ગામ જનાર શેઠને લઈ જનાર ગાડીવાળાને દુધપાકાદિ આપવા છતા, કબુલેલ ગરમાણું ગરમાણું કરવા લાગ્યો. શેઠે પરાણે મોમા રેડયો ત્યારે સ્વાદ જાણી ગરમાણું ભુલ્યો તેમ બલાત્કારે પણ કરાવેલ ધર્મ સફળ છે.

૧૫ પુણ્યથી લક્ષ્મી સ્થીર, થવા પર વિદ્યાપતિ શેઠની કથા.

૧૬ ખાધું વાસી ને થવા ઉપવાસી–પુણ્ય નહિ કરતા સસરાને શિખામણ દેવા વહુએ પાડોશણને કહ્યું. જેનો ભાવ સમજતા ભાવિ સુખ માટે દાનાદિ પુણ્ય શરૂ કર્યું. (પૂર્વ–પુન્યથી ખાવુ તે વાસી, ને નવું દાનાદિ કરતા નથી તો ભાવીમા ઉપવાસી)

૧૭ મુદત પડી—જજના માનીતા હજામે એક જણ પર ફરીયાદ કરતા રોજ મુદતથી કંટાળી, એક દી અડધી હજામત કરી મુદત પાડી ને ફેંસલો લીધો એમ પુન્ય કાર્ય માટે મુદત પાડયા કરશો તો સુખની મુદત પડશે ને દુઃખરૂપ વાળ નહિ કપાય

卐 ભાગ્ય 卐

૧૮ ટીડા જોશીની કથા

૧૯ ભાગ્ય પ્રમાણે મળે—દરિદ્રી ચોળા ખાઈ કંટાળી બેનને ત્યા ગયો ત્યા પણ તેજ મળ્યુ

૨૦ ભાગ્ય ઉપર—બ્રાહ્મણે મોળી રાબડી ન પીતા કર્કશા સ્ત્રીએ માથામા એક પછી એક હાડલી ફોડતા નાસી ખાઈમા ભરાયો ચોરોએ રાત્રે શ્રીફળ ટાલપર વધેરતા ખાઉં રે ખાઉ કહેતા તે નાઠા ધન લઈ તે બીજી પરણ્યો

૨૧ ભાગ્ય ઉઘડે ત્યા ઉંધુ પણ સીધુ થાય ત્રણ દિવસના ભુખ્યાએ મરવા માટે રાજાને તમાચો માર્યો, પણ મુગટ દૂર પડતા તેમાથી સાપ નીકળ્યો બીજે દિન પગ પકડી કચેરી બહાર ફેંકયો સભા પણ બહાર ગઈ ને ભારવટ પડ્યો, કોઈક મર્યા, ખુબ ઈનામ મળ્યુ ૧૨ વર્ષે છરીના નિમિત્તે ભાગ્ય જતા જેલ મળી

૨૨ ભાગ્યાધીક અભિમાનથી ચક્રવર્તી થવા જતા તમીસ્રામા કોણીક મર્યો

૨૩ જે તે બોલનારની પણ પુણ્યથી સિદ્ધિ, કડુઆ બડુઆ સોહી ખાહી. (તિલા-રાક્ષસા)

૨૪ બ્રહ્માએ ગર્વ કર્યો શનીની દશા મને શું કરે? જાતે ગંદી ખાળમા ૭ દિવસ સંતાઈ રહ્યો. શની કહે એ બુદ્ધીથી જ તેં એ દશા ભોગવી.

૨૫ કર્મની વિડબના પર કૃષ્ણ મરણ.

૨૬ પેટના દેવા માફક કર્મનું દેવું સાચું. દેવાદાર જુગારીની કથા.

૨૭ કર્મના ફળ-ભાવીની ચલાયમાન થાય નહિ સાંભળી નિર્દોષ કર્મ રક્ષીતને રાજસુતા ભાવીનીએ સ્લેટ મારીને રાજાને કહી જમીન પર ૪ વાર પછાડાવી ખાળમાં ફેંકયો. યવને કાઢતાં સાજો થઈ દેશાવર જાવામાં રાજ્ય પામ્યો અને કુંવરોની છબી મંગાવો ભાવીની તેને જ પરણી, રાજાને વાગતા અંગુલીએ પોતાનું ચીર બાંધ્યું, રાજા હસ્યો. છેવટ મુનિને પુછતાં પૂર્વે તે શેઠે સુકવેલી બાજરી ગાયને ખાતી જોઈ આ શેઠાણીને ૪ સોટી ચોડી દીધી તેનું આ ફળ કહ્યું.

૨૮ લક્ષ્મી ને ભાગ્યનો સંવાદ-લક્ષ્મીએ ગરીબને સ્વર્ણ-બ્ટીકા આપી પણ ડાટતા પાડોશણ જોઈ ગઈ ને લઈ ગઈ. રત્ન દીધું તે નદી તીરે મૂકી ન્હાતા માછલી ગળી ગઇ. ભાગ્યે આવી બન્ને અપાવ્યા. મેમાન માટે માછલી લાવતાં તેજ આવી ને રત્ન મળ્યું, હવે ઈંટ

પણ શોધીશ કહેતા, સાભળીને પાડોશણુ દઈ ગઈ ભાગ્યનો જય

૨૯ ભાગ્યવાનનો સસર્ગ રક્ષે છે ચોમાસામા ગ્રામાન્તર જતા ૨૧ પુરૂષો દેવકુલમા રહ્યા વીજળી દ્વાર પર આવી આવીને, જતા કોઈ નિર્ભાગીને લીધે થતુ માની એક એક પ્રદક્ષિણા દઈ આવવાનુ કહેતા છેવટ છેલ્લાને પરાણે બહાર કાઢતા વીસે મર્યા એક જ તે પુણ્યવાન બચ્યો

૩૦ ભાગ્ય ભુલાવે છે–શ્રીધરશેઠ નવા રાજાને નજરાણુ આપવા તયાર કરેલ પડીકુ લઈ ગયા પણ તે ખોલી રાજાએ કોપથી તેની મિલ્કતને સીલ કરી દેશવટો દીધો કારણ ભૂલથી તેવાજ કાગળમા પત્નીએ પોતાના વાળનુ પડીકુ મુકેલુ તે લઈ ગયેલ બે વર્ષે ભારે દુઃખી થતા પછી શેઠના ઘરમા રાજાને તે ઝવેરાતનુ પડીકુ મળતા પસ્તાઈને ઘણા માન સાથે હોદ્દો આપ્યો

卐 લક્ષ્મી 卐

૩૧ અર્થની અનર્થતા–દેવ ને દેવશર્મા બને ગરીબ બધુ રાજકુમારીએ આપેલ ધન દાટી એકે મારવાની બુદ્ધિએ બીજાને કુવામા નાખતા બને પડ્યા, સર્પ ત્યાજ લઢી મર્યા, ઉદર, હરણ, બ્રાહ્મણ જ્ઞાનીથી જાણ્યુ ચારિત્ર દેવલોક

૩૨ લક્ષ્મીનો અનર્થ–લક્ષ્મીદેવીએ વીકુર્વેલી ૧૮×૩ ની

સુવર્ણશીલા નિમિત્તે બે સુભટ ૧ નગ્ન ફકીર ૧ સોની ૬ ચોર, દસના પ્રાણ ગયા.

૩૩ લક્ષ્મીને પ્રભાવ–કલકત્તાને ઈમાનદાર નેકીખાં ટેક ભૂલ્યો, કીસીકી કોડી (કીસીકા બચકા) હાથ લગા હૈ જીસકા હો સો લીજીએ.

૩૪ દ્રવ્યાર્થે કેટલું કષ્ટ. સહન કરાય છે–ધાતુ વાદથી ફના થયેલો એક નર એક દેશમા સુવર્ણ સિદ્ધિજ્ઞા ગણીકાને જાણી, તેણીને અતિભક્તિ વિનય કરતાં પણ પૂર્ણ વિશ્વાસ ન કર્યો. તેથી ક્રમે અંધ દંભથી પછડાવા માંડ્યો, ને વિધિ ઓષધી જાણી. ગણીકાએ ખાત્રી માટે અન્ન સ્થાને વિષ્ટા મુકતા તેમાં પણ પકવાન્ન માફક હાથ ઘાલ્યો. પ્રાંતે વિધિજ્ઞ ઘેર આવી કરવા જતાં અપૂર્ણ સિદ્ધિ થતાં મહા કલેશ પામી, શીલા પર માથું પછાડયું, તે રક્તબિંદુ પડતાં પૂર્ણ સિદ્ધિ થઈ.

૩૫ ધન તિર્યંચને પણ પાવર આપે છે. બાવો, સીકું, ઉંદર, દરમાં ધન ધન લઈ લેતાં સિંકા પર ઉછળી જવાનું ઉંદરનું બળ તુટયું.

૩૬ સાચા શ્રાવકની નિર્લોભતા અને પાપના ભય પર ચાણક્ય પીતા કલ્પક બ્રાહ્મણનું વૃતાન્ત. પ્રધાનપદ ન લીધું ને પુત્રના દાંત ઘસ્યા.

૩૭ સાચા શ્રાવકની નિર્લોભતા–અભયકુમારનું દ્રષ્ટાંત. રાજ્ય ન લીધુ.

૩૮ ઈચ્છા શોધકરી સતોષી સુખી મજુર સ્વપ્ન – ધનિક, રાજા, સૂર્ય, મેઘ, પવન, પર્વત, છેવટ રીલા ભાગનાર મજુર

卐 ક્રોધાદિ 卐

૧ કજીઆરી રાણીને નગરશેઠની વહુએ ચણા ખાતા મૌન રહી ડીઓ બતાવી ચકવી

૨ અકહ્યાગરી વઢકણી વહુ ગીસમા ગોળી ઠોડી કુબી મરી

૩ મોમા માદળીયુ રામી મૌન થવાથી સાસુ વહુને કજીઆ મટ્યો

૪ મોમા બેનપણીની બાગ્લીની દવા નાખવાથી (પાણી) કજીઆ મટ્યો

卐 માન 卐

૫ કુવા કાઠે તરસ્યા–નવાબ પીર–મીર–શાહ–હેમીર–હરામ જાદા દોરી લોટો હોવા છતા પોઝીશન માટે મર્યા પણ હાથે જલ ભરી ન પીધુ

૬ ખોટુ અભિમાન રાખનારી વહુને એક દીવસ કાકીજીએ સાબુડી ચોખાનો શીરો શીખવ્યો

૭ શુશીલાએ ઘમંડી હુશીનાને સુંડન મેથાદિ પોરણપુરીની વીધી બતાવી

૮ પટેલ અકડાઈમા કોઈવાર સ્મશાને જતો નહિ પણ ડોબી મરતા કોઇ ન આવ્યુ ત્યારે પટેલને ભાન આવ્યા ને વહેવાર શીખ્યા

૯ થેં ડગો પણ મેં ન ડગું (મારવાડી ખીલો)

૧૦ માન ઉપર દશાર્ણભદ્ર વૃતાન્ત.

૧૧ જ્ઞાનાજીર્ણ-પડીત ગર્વથી બાળ સભામાં અને જ્યાં ત્યા અલંકારી અઘરી ભાષાને સંસ્કૃતમાં વાતચીત કરે. સમય ન ઓળખે, જેથી માન ભંગ થાય. એક ગામમા તો રીંગણા ન ખાવા પર પોથીના રીંગણાની રોજ કથા કહે, તેથી કંટાળેલ એક શ્રોતાએ ગુપચુપ તેની પોથીમાં બે ચાર રીંગણા બાંધી દીધા, કથા વખતે પોથી ખોલતા રીંગણા જોઈ શ્રોતા કહે આ શું? પડીતજી શું બોલે?

૧૨ ધનના અભિમાની મુનિને સ્વ મકાન બતાવી પ્રશંસા કરતાં, મુનીએ દુનીયાનો નકશો ત્યા જોઈ કહ્યું આમાં હિન્દુસ્તાન, સૌરાષ્ટ્ર, આ ગામ, ને છેવટ તારૂં મકાન ક્યાં? કહી મદ ઉતાર્યો.

૧૩ શિયાળની સલાહથી સિંહચર્મ ઓઢી ગધેડો રાજા થયો. ભૂખે મરવા છતાં મોટાઈ મુકવી ગમી નહિ. અંતે પોલ પકડાતા મરાયો

૧૪ અભિમાન ન કરો-લોકોને હાથ જોડતા જોઈ ગધેડો ફુલાયો. બીજે ગધેડે કહ્યું મૂર્ખ તને નહિ તારા ઉપર રહેલ મૂર્તિને હાથ જોડે છે. તેમ લોકો ધનવાનને નહિ ધનને જ માન આપે છે.

૧૫ અભિમાની રતાન્ધ-ગાયના પુંછડે સાસરે, ન્હાવામાં

છાણુમુતર, રસોડે ઉંઘે બેઠો, વાછડુ ભાણે, પછી સાસુને થપાટ, રાત્રે માત્રુ ખાટલાને પાઘડી બાધી છતા ખોટો બચાવ કરતો જ ગયો, પણ રાત્રે દેખતો નથી એમ ન કહ્યુ

卐 માયા 卐

૧૬ અવગુણ, ગ્રહણ કરવાનો સામાન્ય જીવ સ્વભાવ છે શિવજી ભટે ચાર ચોમાસા સુદર કથોપદેશ કરતા, કોઈના મ્હેણાથી ઘેર ઉપદેશ શરૂ કર્યો પછી પુછતા સ્ત્રી કહે એટલુ ઠીક યાદ રહ્યુ કે-પાચ પતિ છતા દ્રૌપદી સતી! પુત્રી-કુવારા કુતીને પુત્ર છતા તે તે સતી માતા, એ ઠીક ગમ્યુ પુત્ર કહે પીતાને મારનાર પ્રહલ્લાદ ભક્ત કહેવાયો તે ઠીક ગમ્યુ

卐 લોભ 卐

૧૭ કાશીના પડીતને સ્ત્રીએ પાપના બાપનુ નામ પુછ્યુ ફરી ભણવા જતા વેશ્યાએ સોના મહોરના કટોરાના પ્રયોગથી લોભ કહ્યો

૧૮ સરોવરના કમલપરના મસ્તકે એકથી સહુ દુખે કહેવતનો અર્થ રાજહુકમથી મરૂધરમા જઈ વૃદ્ધ પડિત પાસેથી, કુરકુરીઆના પ્રયોગથી છ મહીને લોભ જાણ્યો

૧૯ લોભીઓ શેઠ ને ધુતારો-વાસણ વીયાણા બીજીવાર મરી ગયા.

૨૦ લોભી સાસુનુ ઘી જમાઈ પી ગયો. ઘણા વર્ષે જમવા તેડી નાળગામાં રૂ ભર્યું. જમાઈએ વાઢી ઉંધી વાળી બધું ઘિ લીધું, સાસુ ભેગી બેસી વાતે ચઢાવતા ઓળઘોળ કરી બધુ પી ગયો.

૨૧ કૃપણતા ઉપર સકલચંદ્ર શ્રેષ્ઠી અને બ્રાહ્મણની કથા.

૨૨ બાવાકી લંગોટી

૨૩ વહોરાજીએ ૪૦ નું કણાટ ૬૦ મા પટેલને દીધું. પણ મુળ ધણીના રૂા. ૫૦૦ તેમાં રહી ગયાની ખબર પડતા, જુઠું બોલી ૮૦ માં એ માડ પાછું લાવ્યો. પણ કપટ નડયું ને રોયો. જુનુ ગરાગ પટેલનુ સગું હતું તે મળવા આવેલ જેથી ભેદ ફુટયો તો.

૨૪ મહિને પૈસા દેવાનું નક્કી કરીને ૮૦ ને બદલે પોણી સોના પટેલ વાજુ લાવી હરખાયા. પણ મહીને હીસાબ થતાં ખબર પડી કે ૨૪॥ મુંડાયા.

૨૫ અલ્લાને ગુસે લે લીયા–દુઃખી ફકીરે પીરને નામે ૪ આના હજમ કરવાનો વિચાર કર્યો પણ રૂપીયો બાબા- શાહી હોવાથી ૧૨ આના જ મળ્યા.

૨૬ ૯૯ નો ધોકો. સુખી ને મસ્ત ધોબી અસંતોષથી દુઃખી થયો.

૨૭ પરીગ્રહ–અધિક લોભથી સુભુમ ૭ મી એ ગયો.

૨૮ કૃપણનું નામ અમંગળકારી. બહુ પુછવાં છતાં ઘોડાના ખાસદારે શેઠનું નામ ન દીધું. છેવટ મોંમાં મીઠાઇ

મુકી પણ કૃપણશેઠનુ નામ લેતા જ ઘોડે પાછુ માગીને દાત પાડી નાખ્યા

૨૯ માગ્યે લાલો લાભ વગર લોટે નહિ ઘિ સાથે પડ્યો ને સોનામહોરો સાથે ઉહેડી લીધુ

૩૦ પાઘડી ભેગ ચાવી ગઈ બન્ને પક્ષે લાચ લેનાર જજ

૩૧ પટેલને સોનાના ધ્યાનમા ઉઘ આવતા, દેવી વરદાન દઈ ગઇ કે—જેને અડે તે સોનુ ! કબાટ, ખુરશી, પાલો, પાણી, બરફી બધુ જ સોનુ થતા છેવટ ગભરાઈ જાગતા શાન્તિ'

૩૨ લોભથી જુઠુ બોલતા બધુ ખોયુ અફલ ન્યાય ઇ સ ૧૯૧૦ મા મહરાનપુરના અંગ્રેજ અમલદારનો વાટવો પડી જતા મુનાફરે લીધો, ને શોધતા તેને દીધો પણ ૩ ઓછી ભ્રી કેમ કરતા જન્રે ૪ અ દર નાખવાનુ કહી ન માતા વાટવો તમારો નથી કહી મુસાફરને આપી દીધો'!

૩૩ ધન પરીગ્રહથી કેટલુ દુ ખ–માસ લઈ જતી સમડીને પડાવી લેવા અનેક પક્ષીઓ ચાચ આદિ મારે છે, પડી જતા કાગડા લે છે, સૌ સમડીને છોડી તેને પેગ્રે છે, સમડી નીરૂપદ્રવી થાય છે

૩૪ લોભી ને ધુતારો–એક કજુસ શેઠે થાડુ ખાનાર એક બ્રાહ્મણને શોધતા છેવટ એક મળ્યો ને કહે–પાશેર ખાઉ ૧૨ શેઠ કાલે પેગ જની જવા કહી શેઠાણીને

૯ જારી રમવા ગયેલ સ્ત્રીએ સપડાઇ જતાં, પતીને ધોલ મારી "આવા ધંધા કરો છો?' કહી વિજારી કરી.

૧૦ જુગારીની સ્ત્રી વિક્રમ પર મોહ પામી. ન ફાવવાથી બચાવો બચાવો બુમ પાડી. વળી વિચાર ફરતાં ચુલામાં આગ લગાડી.

૧૧ રખડેલ રજપુતાણીને પતીએ થંભલે બાંધી નાક કાપ્યુ. પણ હુતી હજામડીનો ગોટાળો થયેલો. ફરી નાક આવ્યાના નામે સતી થયેલ રજપુતાણીને પગે પડયો. હજામડીએ સુતેલ ધણી પાસે જલ્દી અસ્ત્રો માગતા તેણે ફેંકેલો વાગતાં, નાક કપાયું જાહેર કરી વીજારી કરી.

૧૨ શેઠે ફેરીયાને રૂા. ૫ આપ્યા પણ તેને જ ઘેર સ્ત્રીથી રમી, શેઠને અજાણપણે વાત કરી શેઠે ૪–૫ વાર તપાસ કરતા ન પકડાવાથી છેવટ ઘર બાળ્યું તો પણ પીયરની પેટી બહાર કાઢી તને બચાવ્યો. છેવટ સાક્ષી કરી લોક સમક્ષ તેણીને હલકી પાડતાં, ઉપરથી ઠેકું નાખી સમજાવ્યો. એટલે ફેરીઓ કહે પછી મારી આખ ઉઘડી ગઈ.

૧૩ સ્ત્રી ચરીત્ર–તિલ ખાઉ કે તિલભટ્ટને ખાઉં.

૧૪ મંત્રી પત્ની પર મોહીત થયેલ રાજપુત્રે, તેણીના કહેવાથી વાવડીથી મહેલ સુધી સુરંગ કરાવી મંત્રી સાથે કજીઓ કરી વાવડીમાં પડી. મંત્રીને પત્ની

ઘાતી કહી વીંડબી શુળીએ લઈ જતા તેણીએ કુમારને હાસ્યથી કેવી બુદ્ધી કહેતા કુમારે સખેદ રાજાને વાત કરી આશ્ચર્ય પામી રાજા મ ત્રી કુમારે દિક્ષા લીધી,

૧૫ ગભીરતા ન રાખી અને રાજાની સમક્ષ મ ત્રીની ચારે સ્ત્રીઓએ બોલાવીઆ તો મે તઈયા, વધાઈઆ, ઈત્યાદિ બોલાને બોળી માર્યું !

૧૬ વિષ્યાધ રાજાનો અધાગ–મોઢીની સ્ત્રીએ વિવિધ રંગી પાચ ગ્વાઅમા દુધ પાઇ ટાળ્યો

૧૭ પુરૂષ સ્ત્રી ચરીત્ર–સુરસેન રાજપુત્રને સુરૂપ શ્રેષ્ઠિપુત્ર ગાઢ મિત્ર દેશાન્તર જતા વહાણમા એક સુદરી જોઈ, રાજપુત્ર વિહ્વળ થતા સુરૂપે જાણ્યુ તેણે કહ્યુ કે તેણીએ વેણી બતાવી, આથી ચતુર સુરૂપ વેણીપુર લઈ જઇ દેવકુલમા પૂજા મહોત્સવે તેણીને ભાળી તેણી પાન ઉપર સોપારી મુકી સકેત કરી ગઈ, તબોળ વાડીમા ફોફળ શેઠની પુત્રી સમજી, સુરૂપે તે શેઠ સાથે વેપારી સબધ બાધી રોજ જમવા જતા, એક બધ ઓરડામા પરદેશ ગયેલા પતી વીના બીજાનુ મુખ નહિ જોનાર તે યુવતી તેમા છે તે ખાત્રી કરીને, એક દી સુરૂપે શેઠને કુટ લેખ બતાવી કહ્યુ કે નાનાભાઇને શિઘ્ર દેશમા મોકલુ છુ તેની વહુ મારી પાસે શોભે નહિ આપને ત્યા રાખો ફોફળે હા કહેતા સ્ત્રી વેષે સુરસન નિત્ય તે સ્ત્રીને ભોગવતા, એક દી તેણીનો પતી આવી નવી સ્ત્રી પર

મોચ્યો. ભાર્યાને કહે મેળવી દે નહિ તો બલાત્કાર :] કરીશ. સુરસેનના કહેવાથી હા પાડી. પાસે આવતાં છરી મારીને સુંદરીએ ગવાક્ષેથી નીચે દોરડેથી ફેંકયો. સુરસેન નીચે જઈ તેને કુવામા નાખી સુરૂપ પાસે ગયો. સુરૂપ બીજે દી ફોફળ પાસે જઇ ભાઈ આવ્યો કહી, ભાભીની માંગણી કરી. ઓલી સુંદરીએ કહેલ કે પતી તો પેલી સ્રીને લઈ ભાગી ગયો. આથી ગભરાઈ ફોફળે સુરૂપને બધી વાત કહી ને ઘણા ધન સાથે સ્વપુત્ર વધુ આપી દીધી.

૧૮ પુરૂષ ચારિત્ર-શેઠ આધેડ વયે ફરી પરણતાં સ્રિ બગડી. એની પ્રાર્થના સાંભળી જાતે જ આંધળાનો ઢોંગ કર્યો. હવે સ્રિ દિવસે જાર ઘેર રાખે, ને કોઈ આવતાં પેટીમા પુરી તાળું દે. શેઠે હોળીના દિવસે પંચને બોલાવી કહ્યું આ પેટી સામાન સાથે હોળીમાં નાંખો હું દેખતો થઈશ, માતાજીનું સ્વપ્ન છે, કહી કામ પતાવ્યું, દેખતાં થઈ નાચ્યો.

卐 સ્વાર્થ-અસારતા-વૈરાગ્ય-મોહ-રાગ 卐

૧ રાજપુત્રને ઋષિ પુત્રની કથા. મરવાની બીકે લીલા દુધનો પ્યાલો કોઈએ ન પીધો.

૨ ડોસી અને તેના પુત્રની કથા (વાછરડું-યમ)

૩ સ્વાર્થ ઉપર અમરકુમારની કથા

૪ સૌ સ્વાર્થને રૂવે છે, મડદાને રોનાર લોકોને મરવા

કેમ દીધો વિગેરે પ્રશ્નોથી બાધી કબુલ કરાવ્યુ કે સૌ સ્વાર્થને રૂવે છે

૫ જે થાય છે તે ઠીક છે કોઈ મરતા સગો સ્મશાને યમને આરાધી કહે-'કેટલા બધા સગા તમે લઈ ગયા ?' યમના કહેવાથી ૨૫-૩૦ નાધાવ્યા જે યમે પાછા મોક્લતા, સેવા કરતા કટાળી બીજે દીજ વિનતી કરી કે ઠીક જ કરો છો ભાઈસાબ લઈ ત્યો

૬ દુખી ભાઈ બેનને ત્યા જતા બબરચી કહ્યો પણ કમાઈને પાછો આવતા ઘણુ માન કર્યું તેણે દાગીનાને જમાડયા

૭ દુનીયા પૈસાની જ ખણગ પુછે છે પાટણના શેઠે પડતી પડી જવાથી ધન કમાઈને આવતા બધાને જુહારના જવાબ કહીશ કહીશ કહી પેટીને કહ્યા

૮ અખો ભગત શ્રીનાથજી ગરીબ વેષે દર્શને જતા માર ખાઈ આવ્યા બીજે દિ ધનાઢ્ય થઈ ગયા, તો લોકોને આઘા કરી દરાન કરાવ્યા એટલે અખે એક એક દાગીનો ઉતારી કહ્યું લે કઠી વિગેરે દર્શન કર

૯ સ્ત્રિ પોતાના સ્વાર્થ ખાતર પતિ પર પ્રેમ રાખે છે નહિ કે પતિના ભલા માટે, શેઠે સત્સગી પુત્રને જલદી પરણાવી વધુ દાગ વગ કરાવી ક્રમે સત્સગ છોડાવ્યો પણ એક દિ મળેલા સતે કારણ પુછતા વહુની ભક્તિના પ્રેમે જણાવ્યુ સતે શ્વાસરોધની ક્રિયા શિખવી પરિક્ષા કરવા કીધુ બે થાબલામા પગ

ભરાવી શ્વાસ રૂંધ્યો. વહુએ મીઠાઈ ખાઈને કુટવા માંડ્યુ થાભલાને કાપવા ન દઈ પગ કાપવા કહ્યું. પેલો સંત ભેગો થઈ ગયો, 'અરે મારા ધણી રે હવે હું શું કરીશ રે, ખીર પુરીથી પેટ ભરજે રે, પછી નિરાંતે રડ જે, રે.'

૧૦ સંતે રોજ આવતા શેઠ પુત્રને ખાડાનુ કારણ પુછતાં ક્રમથી સગાઈ થતા હમારે કામસે ગયા કહ્યું, સાદી થતા માતા પિતાકા, અને પુત્ર થતાં તુમારા કામસે ભી ગયા કહ્યું. કારણ કે પૈસા અમારા માટે નહિ વાપરો, માતા પિતાને નહિ દ્યો, ને પુત્ર થતા તમે બન્ને નહિ વાપરો,

૧૧ ધનલુબ્ધનો પ્રેમ ખોટો છે ગામડાનો ખેડુ પત્ની સુરૂપાને કહે એવો પ્રેમ છે કે તારા પછી પ્રતિજ્ઞા છે કે બીજી ન કરૂ. પત્ની પણ પાછળ સતી થવાનુ પ્રેમથી કહે છે. બ ાર સુતેલ વણીક પરોણો સાંભળી તેમને મૂર્ખા ગણી પરિક્ષા માટે—ખેડુત બહાર ગામ જતા આવી મોહ પમાડી ઘેર બેન તરીકે રાખી. જોગી થયેલ તે ખેડુને જ રાત્રે પરણાવીને સ્ત્રી અને ગધેડીની લાશ મુકી બાળી, લાવેલ ઘોડી ને ધન આપ્યુ. પ્રભાતે બેઉ ચમકયા.

૧૨ રાસીએ ઢબુંઓ ઉપર ઓપ ચઢાવી ભક્તિ કરાવી.

૧૩ દુઃશી ડોસાએ સોની મિત્રની યુક્તિથી ચારે પુત્રને

તેની વહુઓ પાસે પેક પેટીના ભરમ રાખી, લોભમા પાડી સેવા અને ખર્ચ કરાવ્યુ

૧૪ સ્વાર્થ–ડોસે ચાર ચાર લાખ છોકરાને આપી બાકીના ભીતમા ચણી લીધા અતકાળે ગળુ બધ થયા પુણ્ય કરવા કુટુબને કહેતા, ભીત સામે હાથ કર્યો તો છોકરા કહે ' આ ચણવામા વપરાઇ ગયા એમ કહે છે ' ડોસો દુર્ધ્યાને માર્યો

૧૫ ગરજ સારીને વૈદ્ય વેરી–ભગવાનને ઠગ્યા શેઠાણીએ થાકીને છેવટ પુત્ર થાય તો પ્રભુને હિરાનો હાર ચઢાવવાની માનતા કરી, પણ પુત્ર થતા વાણીએ તેનુ હિરો નામ પાડી, શણગારી ફુલનો હાર પહેરાવી તે હિરાનો (પુત્રનો) (પુષ્પ) હાર પ્રભુને ચઢાવ્યો

૧૬ ધૂત–સલામત પાછો આવીશ તો અડધો માલ દેવને ચઢાવીશ એમ માનતા માની, પણ વહાણમા બદામ અને ખારેક ભરી લાવી ઠોડા, ને ઠળીયાનો દેવ આગળ ઢગલો કર્યો

૧૭ ચાલાકી–છોકરો સાજો થાય તો હે પ્રભુ આકાશ જેટલી રોટલી ચઢાવીશ માએ માનતા કરી પણ સાજો થતા કહે કે હે પ્રભુ, એવડો તવો આપ એટલે

૧૮ બીઝનેસમા શરમ હનહિ–ડૉકટરે જુદી કરેલી સગી માનુ ત્રણમાનુ બીજ કર્યુ ત રોઇ પછી કોઈની સલાહથી નવ મહિના પેટમા રાખવાનુ, મોટો ભાવ,

તથા ભણાવવાનું, ૨૫ હજારનું બીલ મોકલી ખાટીન. પાછા માંગ્યા. ને ડૉકટરને સીધો કર્યો.

૧૯ સ્વાર્થી સગા–ખાં મરતા બધા સ્વજનો સમક્ષ સ્ત્રી રોતી રોતી કહે-હાય ઉઘરાણી કોણ કરશે? કિંમતી ઘોડી પર કોણ બેસશે? વિગેરેમા એક સગો હું કરીશ ૨ કહેવા લાગતા. પેલી કહે ૧૦ હજારનું દેવું કોણ દેશે? ત્યારે પેલો કહે ભાઇ વારા ફરતી બધા જવાબ આપો હું એકલો કેટલી જવાબદારી લઉં!!

૨૦ બુદ્ધિ–કંજુસે દવા માટે પૈસો પણ ન ખરચતાં અંત સમયે પૂણ્ય કરવા સંબંધીઓએ કહ્યુ તેણે પુત્રને પોતાનો પાણીદાર ઘેડો વેચીને, અડધા પૈસા બ્રાહ્મણને દાન દેવા કહ્યું ને તે મર્યો. ચાલાક પુત્રે એક કુતરો ખરીદી ઘોડા સાથે ગુજરીમા જઇ બોર્ડ માર્યું કે રૂ. ૫૦૦ મા કુતરો લ્યે તેને ઘોડો બે રૂપીયામા આપીશ. કીમતી ઘોડો જાણી ઠાકોરે કુતરો ખરીદ્યો. પેલાએ ઘોડાની કિંમત બેમાથી રૂ. ૧ બ્રાહ્મણને આપ્યો.

૨૧ મહેમાનો આવતાં પતિ પત્નિ લઢ્યા. પીયરના બ્હાને મેલ વસ્ત્રનું પોટલું લઇ સ્ત્રિ નદીએ ગઇ. પાછળ ધોકો મારવા પતિ ગયો બપોરે કપડાં ધોઇ ઘેર આવી પરસ્પર બુદ્ધિ વખાણતા, મેડી પર ચઢેલા મહેમાનોએ કહ્યું કે અમે પણ કેવા ડાહ્યા કે બેઠા મેડી પર ચડી

૨૨ એક શ્રીમત મરતા ઘણા વારસાના હક્કનો દાવો કરનાર સગા સમક્ષ વિલ વચાચુ કે–મારા સગા કેટલા સ્વાર્થી ને અધમ છે તે ન જાણુ તેવો હુ મુર્ખ નથી માટે મે સ્વહસ્તે બધુ ધન વાપર્યું છે ફક્ત આ વિલ લખનાર વકીલની ફી બાકી છે તે તેમના પર છોડુ છુ આશા છે કે તેઓ ચુકવી દેશે પણ કોણુ બોલે?

૨૩ સસારની અસારતા ઉપર રાજાના સ્વપ્નની કથા આ સાચુ કે તે સાચુ? एतद् सत्य वा तद् सत्यम् ॥

૨૪ રાજપુત્ર ઝરૂખે મત્રી પુત્રી જોઈ ઘવાયો પરિણામે પિતા મારફત તેણીએ આમત્ર્યો પણ નેપાળો લઈ કુડામા જઈ રેશમી રૂમાલ ઢાકી, પોતે પીળી બેડોળ માખીઓથી ઘેરાયેલી થઈ તે જોતા કુમાર દુર્ગંધથી મુઝાયો કુવરીએ કહ્યુ મને ચાહતા હો તો દાસી હાજર છે રૂપને ચાહતા હો તો કુડામા છે તે જોઈ વિરાગી થયો

૨૫ ધાતુ વિપર્યયના રોગવાળો સપ્તમ નરક ગામી કાલસૌકરીક અને તેનો પુણ્યશાળી પુત્ર સુલસ (ધાતુ–વિ ના રોગીવત્ ભારે કર્મીને એળીયા જેવો કડવો સસાર મીઠો લાગે)

વૈરાગ્ય

૨૬ નાગદત્ત–શ્રેષ્ઠિ કથા મુનિ ત્રણ વાર હસ્યા કારણ જાણી સયમ

૨૭ સાચું બોલનારને ત્યાં ગોચરીએ જવાનો મુનિએ અભિગ્રહ લીધો એક શેઠ સાચું બોલ્યા-ચાર છતાં એક દીકરો, ક્રોડ છતાં ૩૫ હજારની મુડી. બુઢો છતાં ૨૦ વર્ષ, બૈરી છતાં પાંચ વર્ષથી કુંવારો.

૨૮ ધર્મ પમાડવા જ્ઞાની મુનિના ઉત્તરમા વહુએ કહ્યું-સસરો ઘોડીયામા છે, સાસુ પાંચ વર્ષની છે, ધણી જનમ્યો નથી. પોતાને દશ વર્ષ થયાં છે.

૨૯ મહસેન કથા-મહેશ્વરદત્ત શ્રાધ કરનાર પુત્રની વાંછા કરી તે મરી પાડો, તેની સ્ત્રી કુતરી, પુત્ર મહસેને પિતૃ શ્રાદ્ધમા તે પાડાને જ માર્યો અને સ્વસ્ત્રીનો જાર, જેને પોતે માર્યો તે થયેલ પુત્રને ખવડાવતાં જ્ઞાનીએ ભ્રમ ભાગ્યો. કુતરીએ શ્રદ્ધા માટે ધન બતાવ્યું. મહસેને દિક્ષા લીધી.

૩૦ સુકોશલ મુનિ- સાકેતપુરે વિજયરાજાના વજબાહુ પુરંદર પુત્રો નાગપુરે હરીવાહનની પુત્રી મનોહરીને તત્વત્રયી સમસ્યા પુરીને વજબાહુ પરણ્યો. ૨૪ સાળાઓ સાથે રસ્તે તેમની મશ્કરીથી મુનિને નમી દિક્ષા શરમથી સાળાઓએ પણ લીધી. તે જાણી પુરંદરને રાજ્ય દઈ વિજયરાજે-કીર્તિધર પુત્રને દઈ પુરંદરે-કીર્તીધરે ગ્રહણ જોઈ સુકોશલ બાળને રાજ્ય દઈ દિક્ષા લધી સુકોશળની માતાએ ત્રણ ગઢ કરાવી મુનિ પ્રવેશ મધ કરાવ્યો. કીર્તિધર આવતા પુત્ર બુઝશે તે ભયે મારી કઢાવ્યો. તે જાણતાં સુકોશળ

દિક્ષા આઘાતથી રાણી પડી, મરીને વ્યાઘ્રી જગલે સુકોશળને મારતા સુવર્ણ દત દેખી જાતી-સ્મરણ અનશનથી ૮ મે સ્વર્ગે સુકોશલ અત કેવળી

૩૧ પુષ્ઠ ૭૪ અને ગાય વાછરડાનુ દ્રષ્ટાત

૩૨ પ્રભુના પૌત્ર દ્રાવિડને મિથિલાનુ, અને વારીખીલને લાખ ગામ આપ્યા ઈર્ષાથી યુદ્ધ ૭ માસમા ૧૦ ક્રોડ મર્યા વર્ષાથી યુદ્ધ અટક્યુ સુવલ્ગુ તાપસના બોધથી ભાઈને ખમાવે છે બન્ને દસ ક્રોડ સાથે તાપસપણે લાખ વર્ષ ગાળી, બે વિદ્યાધર મુનિ સાથે શત્રુજયે માસ ખમણ કરી નિર્વાણ

૩૩ જયભૂષણકુમાર સ્વય વરમા રૂપવતી જયસુદરીને પરણી હર્ષ-પૂર્વક સ્વદેશે આવતા રસ્તામા કેવળી પાસેથી માતાને પરણ્યો જાણ્યુ જાતી સ્મરણે ગતભવની માતા જાણી હજાર હજાર સાથે બનેએ ચારિત્ર લીધુ

卐 મોહ-રાગ 卐

૩૪ મમરા વિગેરે ભરેલા ઘડામા હાથ ભરાયેલા વાંદરાનુ દ્રષ્ટાન્ત

૩૫ મોહથી દુખી થવાય છે ગર્ભવતી સ્ત્રીને મુકી દેશા વર ગયેલ શેઠે પોતે જ શોધવા નિકળેલ પુત્રને મરવા દીધો જાણ થતા મહા આક્રંદ

૩૬ ધોબીનો કુતરો ઢાળાઓ નહિ ઘરનો, નહિ ઘાટનો

તેટલું તેનુ કહ્યું. રમકડા, મીઠાઈ, પલંગ પ્રમાદથી ત્રણ રૂમરૂપી બળ યૌવનને વૃદ્ધાવસ્થા

૫ દુર્લભ માનવભવ મળે છતે પ્રમાદ અનર્થકારી છે. ધર્માશા કર્માશાની કથા. બન્નેને એક એક દિવસનુ રાજ્ય આપ્યું.

૬ સૂર્યાસ્ત સુધી રાજાના ભંડારમાંથી ધન લેવાનો પરવાનો મળ્યો, છતાં પ્રમાદી બ્રાહ્મણ મોદક નાટકાદિમાં બધું ગુમાવી દેવાદાર થયો.

૭ દીર્ઘદૃષ્ટિ વગરનો જીવ ઉત્તમ સામગ્રીનો પણ સદુપયોગ ન કરી શકે. બાવાએ પારસમણી આપ્યું પણ લોહ ચાર આને શેર મોંઘું લાગવાથી રોજ ભાવ પૂછે પણ લે નહિ. એમ દુઃખી જ રહ્યો. ફરી બાવો આવ્યો ને પરાણે લેવરાવી સાન ઠેકાણે લાવી.

૮ મનુષ્ય ભવરૂપ ચંદન બગીચો. ઉપકારી ભીલને ચંદન બગીચો દીધો, પણ મૂર્ખ કાપી કોયલા કરી વેચે, વર્ષ બાદ રાજા આવી જોતાં ખેદ થયો. એક કટકો વેચવા મોકલતા દામ મળતાં ભીલ ખુબ પસ્તાયો. છેવટ રાજાએ તેની જડના વૃક્ષો રોપવાની સલાહ આપી, તે કરતા સુખી થયો

૯ મનુષ્ય ભવના મુલ્ય પર કઠીયારાની કથા. રત્ન જડીત સુવર્ણ માટલી અને બાવના ચદનનો ભારો.

૧૦ જીવાજીની ગાડી ઉપડી ગઈ—નાના ગામડાનો વાસી આઠ વર્ષોએ મુડી થતાં શહેર તરફ ગયો. પણ મદારીના

ચાર ખેલમા પોટકી ગુમાવી ને ગાડી ગઈ તેમ નિગોદથી નરભવ ને મોહ મદારીના બાળ યૌવન, પુત્ર ને પુત્રવધુ આદિ ચાર ખેલે ખતમ

૧૧ ભાઈ પણ આત્મ સાધન વગર જશો તો પછી હીરો ઘોઘે જઈ આવ્યો

૧૨ શેઠનુ ઉહુ-સુખ દુ ખવત ભવદુ ખ ભાગવુ હોય તો ઉહુ ન કરો

૧૩ વ્યુદ્‌ગ્રાહિત બુદ્ધિપર સોનીને ગોવાળનુ દૃષ્ટાન્ત

૧૪ અવળુ ભણાયેલ ભુસુ કદી ન જાય પુરોહીત કાશી જતા રાજાને કહી ગયો કે શુકો જગોનો શુક-ઉદર ઉ બીલાડો, જગો ખાય છે આત્મારૂપ બીલાડો, પરમાત્મારૂપ સિંહમાથી તત્વરૂપ ચણા ખાય છે એ અર્થ કરનારને પુરોહિત કરવો!

૧૫ ખરી વાત જાણવા છતા પૂર્વગ્રહ ન છોડે તે પસ્તાય. ચારમિત્ર કથા ૪ મિત્રો કમાવા જતા લોહ-રૂપ્ય સુવર્ણ ને રત્નોની અનુક્રમે ખાણ મળતા પૂર્વનુ તજી સારૂ લેતા ૩ સુખી થયા એક કદાગ્રહી લોહ પકડી રાખી દુ ખી થયો

૧૬ કુગુરૂથી ભ્રમિત થયેલાને સુગુરૂના વચન પર પણ વિશ્વાસ ન આવે ૫૦૦ આંધળાની કથા

૧૭ સુગુરૂ કુગુરૂ વિષયે સિંહ શૃગાલ કથા કુવામા પડેલ ચન્દ્રને, સિંહે પુચ્છે લટકેલ શૃગાલ દ્વારા બહાર કાઢ્યો બીજી વાર સ્વય કરતા બન્ને શિયાળ ડુબ્યા

૧૮ કેશી ગણધરનો રાય પ્રદેશીને ઉપદેશ. જીવાદિની સિદ્ધિ, ધર્મારાધાન. સુરીકાન્તાની દુષ્ટતા. રાજા સૌધર્મે ત્યાંથી વિદેહે સિદ્ધી.

૧૯ સંસારી દુઃખોને સુખ માનવા પર શેઠ અને ચાર પુત્રવધુની કથા–સોનું મઢેલ પત્થર ગળે પહેરી. ખાધા વગર નાતને જમાડી.

૨૦ કીસીકા મંદિર જળતા હે, આંખ ભી કોણ ખોલતા હે, ખોલનેકી ભી આળસ નહિ આતી હે ? ત્રણ આળસુઓ.

૨૧ પોથીના રીંગણા-ઉપદેશના જુદા. ઘરે ખાવામાં વાંધો નહિ પંડીતે પત્નીને સમજાવી.

૨૨ ભણ્યાં હોય પણ તરતાં ન આવડે તો શેઠની માફક ડુબી જવાય, માટે ભણ્યા ગણ્યા પણ ભવસાગર તરતાં શીખવું જોઇએ શેઠ ને ખલાસી.

૨૩ ખાળે ડુચા ને દરવાજા ઉઘાડા. અઢાર ગરનાળાવાળા તળાવમા શેઠે પાચ રત્નો દાટયાં ગુરૂરૂપ મિત્ર સલાહથી મેળવ્યા.

૨૪ જાગ્યા ત્યાથી સુધારો મયુર કથા. સ્વપ્ન કહી છુટી ગઈ.

૨૫ આળસુ ભીક્ષુકે સિદ્ધ-પાસેથી વિદ્યા ન લેતાં કામ કુંભ લીધો. તે ફુટી ગયો. પણ જો વિદ્યા લીધી હોત તો સુખી થાત.

૨૬ સમજે તો સાનમાં, ચલણા હે રેણા નહિ.

૨૭ ભાવધર્મ તારે પણ ખોટી ભાવનાથી તો કૃપણ શેઠ સ્વામી વત્સલ કરવુ છેર કરતા મરી દુર્ગતિ ગયો

૨૮ કુશાગ્ર બિન્દુ સમ મનુષ્ય ભોગથી તૃપ્ત નહિ થવાય અગાર દાહકનુ દ્રષ્ટાંત

૨૯ ઈન્દ્રીય વશાવશથી સુખદુ ખ પર જ્ઞાતા ધર્મકથાન્તર્ગત બે કાચબાની કથા

૩૦ જીવનમા જે આત્મહિત મુખ્યતાએ કરવાનુ છે તે અહિ નક્કી થાય છે, પણ પછી બીજી વ્યગ્રતામા પડવાથી પેલા અણીઆળી જનાર જમાલખા, ખાઈ કુદવા જતા મોટી ભાગી અને 'ચલ જાઉ કે ટપ જાઉ' પૂર્વના વિચારો યાદ રહ્યા જેથી તેજ નામ પુછતા બહુ રખડયો તેમ થશે

૩૧ જાતે કરવાનુ કામ પારકાને ભરોસે ન રખાય શેઠે ગુહાપક્ષાલનનુ કાર્ય વિનતી કરનાર નોકરના ભરોસે રાખ્યુ પણ ભારે ફજેતો થયો હાથે તે સાથે

૩૨ સ્નેહથી આત્મહીત કરનાર ઉજ્જયીનીના ધનમિત્ર મુનિને, તૃષા પરિસહથી દેવ થયેલ પુત્ર ધનશર્માએ, સચિત જલ પીને પ્રાયશ્ચિત લેજે એમ ગલાડ આપનાર પિતાને વદન ન કર્યુ (ઉ સૂ તૃષા પ કથા

૩૩ બાવાજીએ સ્વપ્નમા મઠનો ઓરડો લાડુથી ભરેલ જોયો ચલાદાગ ામને નોતર્યું પણ મોદક ભગ્યો ઓરડો જડયો નહિ બાવો ફરી સુતો ગામ કહે કેમ? ચેલો કહે-ઓરડો જોવા સુતા છે વાહ!'!

૩૪ વાચાળ દશામાં શું થાય? શાસ્ત્રીના સમૃદ્ધ ધન્યગોર
એકના એક દેવદત્ત પુત્રને પંચક ચાકરની નજર
ચુકવી લઈ જઈ મારી નાખનાર વિજય ચોર સાથે
સામાન્ય ગુન્હાથી પકડાતાં એકજ હેડમાં બંધાયા.
જેથી ન છુટકે પત્ની ભરાવું મોકલેલ ભોજન
વિજયને આપવું પડ્યું. એમ દેહ અર્થે આત્મસત્વ રાખો.

૩૫ પુંઠળીએ ચાલતો બાળક સ્વ છાયાની ચોટલી પકડવા
ખૂબ રડ્યો. છેવટ ન પકડાતાં રડ્યો. દેખનાર માતાએ
માથે હાથ મુકવાનું કહેતાં તુરત પકડાઈ, ને ખુશ થયો.
એમ સુખ માટે બહાર વલખાં ન મારતાં અંતરાત્મા
તરફ વળવું જોઈએ

૩૬ વર્તન વગર લાભ શો? દુબળા કૃપણને દયાળુ વૈદે
નાડ જોઈ સુંદર (પ્રીસક્રીપ્શન) પાઠ લખી આપ્યો.
બે વર્ષે ફરી આવી વૈદે એમજ રહેવાનું કારણ
પુછતાં તેણે રોજ સવારે વાંચુ છું કહ્યું!!

૩૭ તારક શાસનની ઉન્નતિ માટે ચારે વિભાગની (સંઘની)
ફરજ છે ઉપેક્ષાથી નુકશાન થશે. જેમ ચાર વિપ્રોએ
જજમાનની ગાયને વારેઃ દોહી ખરી, પણ ટાઢ
બીજાને લાભ માની ખોરાક ન દેતાં ગાય મરી ને
ધીક્કારને પાત્ર બન્યા

૩૮ કેટલા કઠણ-સભામાં એક મુનિને ૫ મીનીટ સાંભળી
સીપાઈ જંગલમાં જતો રહ્યો. બે વર્ષે ફરી ત્યાં આવી
ચઢતા તેજ સભા દેખી બધાના પગ દાબતાં, ના

પાડતા ગૃહસ્થોને કહે કે તપાસુ છુ કે સિસમના તો નથી ને ?

૩૯ ૪૦૦ પુસ્તકોનો સાર એક જણે લીધો થયેલ અપકાર, કરેલ ઉપકાર ભુલી જવા મરણ અને પ્રભુનામ પળ પળ યાદ રાખવુ

૪૦ જીવનમા ધર્મ આરાધેલ અન્તે પણ તે જ ઇચ્છે છે રણ ભુમીમા મુનિ દર્શનેચ્છુ ઘાયલ ઉદાયન મંત્રી

૪૧ ખોટો અલ્પ પણ વ્યય નહિ કરનાર સસરાની પરીક્ષા વહુએ કરી તેલનુ બીદુ બુટે ચોપડનાર તેણે રોગના લેપ માટે સાચા મોતી વાટવા માડયા કારણ રોગ ધર્માદિ કારણે યોગ્ય વ્યય હતો

૪૨ શાસન હેલના અટકવવા માયા કરી મીથ્યાત્વી રાજાએ જૈની રાણીને જણાવવા, કાવતરૂ કરી મદિરમા મુનિને વેશ્યા પુર્યા–પ્રભાતે બાવો ને વેશ્યા નીકળ્યા!

૪૩ અશુભ કાર્યને ઢાકવા પાટલી પુત્રની શેરીમા વ્યુત્સર્જન કરનાર માળી દ વૈ વૃ

૪૪ ઉન્માર્ગથી પરીવારને યુક્તિથી વાળવા પર ગાધર્વો પદ્રવથી બચવા શેઠે કરાવેલ દેવમદિરની વાત (દ વૈ વૃત્તિ)

૪૫ વહુનુ બગડેલ મન ઠેકાણે લાવવા અમરે પતિ સાથે કજીયો કરી તેને તથા નોકરને કાઢી મુચ્યા વરને કાર્ય વ્યગ્ર કરતા ચિત્ત શુદ્ધ થયુ

૪૬ સાધર્મિક વાત્સલ્ય–દેવગીરીના જગસીંહ શાહે ૩૬૦ સાધર્મિકોને પોતાના ધનથી વ્યાપારમા જોડી, કોટી ધ્વજ કર્યા. તેથી પ્રતીદીન સ્નાત્ર મહોત્સવ ને સાધમીંક વાત્સલ્ય થતાં કોઈ સીદાતા ન રહ્યા.

૪૭ ગેર સમજનો ઝગડો ચાર ભાગીદારો ખેતર બેડી, શું વાવવું ? તે માટે લઢી પડચા. ગુજરાતી કહે ચોખા. હિન્દી કહે ચોખા કયા ચાવલ વાવો. કાશીના પંડીતે ચોખા ચાવલેન કિં તંદુલા કૃષિતવ્યા:, અગ્રેજ કહે ડોંટ ચોખા ચાવલ તંદુલા રાઈસ મસ્ટ બી સો. છેવટ કોઈ સમજુએ મુઠીમાં લાવવાનું કહી કલેશ મટાડયો.

૪૮ ગણતર વિનાનું ભણતર–દેશમાં આવેલ કોલેજીયને કૂટુંબને આપેલ પાર્ટીમાં સૌને ખાણું દીધા પછી, 'નો નોલેજ વીધાઉટ કોલેજ' કહેતો ઉઠો કહે આ બે રકાબીની ત્રણ કરી દઉં છું. આ એક; આ બે, ને બેને એક ત્રણ. બધા તેની મુર્ખાઈ પર હસ્યા. પીતાએ કહ્યું એક મારી એક (બીજી) માતાની ને ત્રીજી તું ખા કહી ચાટ પડયો !

૪૯ ગાડરીયો પ્રવાહ–મેળામા દુકાનદાર માલણ પ્રભાતે ઉતાવળ થતા રસ્તામા જ જંગલ બેઠી. પોલીસ પકડવા આવતાં ઝટ ફુલોથી ઢાકી હાથ જોડી બેઠી, ને પુછતાં પોલીસને કહે–ઈષ્ટ દેનાર દેવ છે. તેણે ફુલ પતાસા દિ ચઢાવતા સાંજ સુધીમાં ઢગ થયો. હિંદુ

મુસ્લીમ ફરીયાદથી કોના દેવ તે નક્કી ઠરશે, બને પક્ષ સાથે આવી રાજાએ ઢગલો હઠાવતા નીચે અસલી માલ જોઈ, સહુ શરમાઈ કહે હમારા દેવ નથી

૫૦ લોલુપતા–કુવામા પડેલ બ્રાહ્મણનુ લાડુડી નામ સાભળવાથી બહાર આવવાનો વૃત્તાત

૫૧ જીભનો ગ્સ ટપકે છે ડેલીના નાના બારણે ભેસ મરશે તો? પત્ર નથી તો પુત્ર મર્યો હશે તો? કહેનાર મુસાફરને અપઠવ ખીચડી કપડામા લઈ જવી પડી

૫૨ કૃપણ શ્રોતા–વૈરીના કહેવાથી કથામા ગયો ને ઉઘ્યો મોમા શ્વાન મુતરતા અમૃત ખારૂ લાગ્યુ બીજે દી પાસે જઈ બેઠો ઉઘમા ઘરાગને ૧૦ ગજ કાપડ પડીતનો ફેટો ફાડી દીધુ

૫૩ શિનો ચેનો બાવે શેઠ પાસે દક્ષિણા માગતા રોજ વાયદો કરે શ્રિને બાવે ભલામણ કરતા કહે 'આ રૂા ૭૫ ની ચુક લઈ જાવ ને જુવો શું થાય છે? સાજે શેઠાણી ખાધા પીધા વગર ઉદાસ પડી રહી શેઠે મનાવી પુછતા કહે ચુક ખોવાઈ ગઈ છે હમણા બીજી બનાવી દ્યો શેઠ–ઓહો એમા શું કહી તુરત કિમની ચુક કરાવી દીધી શ્રિ કહે મહારાજ કહો કોનો ચેલો?

૫૪ પ્રમાદ–પ્રસન્ન યક્ષે બે દરિદ્ર વણીકને બે પ્રહર માટે રત્ન દીપે ગાડા નહિત સુકયા એક ત્યાની શય્યામા પોઢી દુ ખી, બીજો સુખી થયો

૫૫ સરલ ને વિકટ બંને માર્ગ જાણનાર ગાડાવાળો. વિકટ માર્ગે જતાં ગાડું ભાગ્યું ને દુઃખી થયો. તેમ વિષયાદિને ક્ષમા દયાદિ બન્ને માર્ગને વિચારવું

૫૬ ત્રણ બૈરીનો ધણી-અભ્યંતર ત્રણ પત્ની યૌવના તૃષ્ણા ને જરાનું સ્વરૂપ ચોથી વિરતી ઉપાદેય છે.

૫૬ સમતા-ભાવના-ઝાંઝરીયા મુનિ-પ્રતિષ્ઠાન પુરના મકરધ્વજના રાજાના પુત્ર મદનબ્રહ્મ ૩૨ નારી ત્યજી સંયમ લીધો ત્રબાવતીમાં સ્ત્રી ઉપસર્ગ. કંચનપુરે બેન રાણી જોઇ રડી. શંકીત રાજાએ મુનિની હત્યા કરાવી, પછી ખૂબ પશ્ચતાપે કેવળ.

૫૮ રાજાએ જેમ સર્વ પક્ષીઓને ચણ દેતાં હંસ પણ આવ્યો ને રસોલી ફુટી. તેમ સર્વત્ર દાન દેતાં સુપાત્ર મળી જાય.

૫૯ સુખ આતમ ઘરમાં શોધતાં શીખો-બાઇએ ઘેર પડેલી સોય બહાર શોધતાં નિષ્ફળ ગઈ.

૬૦ ઈ. સ પૂર્વે ત્રીજા સૈકાના ગ્રીક સમ્રાટ પાઇરિસ વિશ્વ વિજેતા થવા જતા, વૃદ્ધ ક્યાં જઇ રહ્યા છો? રોમ જીતવા-પછી શું કરશો? વિગેરે પ્રશ્નોત્તરથી નિરૂત્તર કરી કહ્યુ-તો પછી અત્યારે જ શાન્તિ ગાળોને! અંતે તે નાશ પામ્યો. માટે અતિ લોભ ન કરતાં સંતોષ રાખો.

૬૧ પછી શું કરશો? એમ વારંવાર પુછતાં છેવટનો

જવાબ પછી મરી જશુ કહેતા, ચિતકે મરવા માટે આ બધુ ? કહીને જીવન ધ્યેય સમજાવ્યુ

૬૨ ઉપદેશ શ્રવણથી ક્રોધાદિનાશ–સુરસુદરકુમારે પાચ પત્નીઓને ઉપદેશ દેતા મુનિને જોઇ પાચ સોટી મારવાનો નિશ્ચય કર્યો એક એક અણુવ્રત આપતા એક એક સોટી ઓછી કરી ખુશ થઈ પોતે પણ અણુવ્રત લીધા

૬૩ ૧૦૦ ડુ ગળી, મરચા, ને ફટકા ન ખાઈ શકવાથી છેવટ દેવાના રૂા ૧૦૦ દીધા માટે સમજીને છુટકો ન હોય તે કામ વિચારીને પહેલુ કરવુ

૬૪ ક્યાં છે આજે રૂદ્રસોમા જેવી માતા ? દશપુરવાસી સોમદેવ પુત્ર આર્ય રક્ષિતને દ્રષ્ટિવાદ ભણવા તોસલી પુત્ર આચાર્ય પાસે મોકલ્યો

૬૫ ખુદાકી સમજ ફેર વાહન ન મળતા ચાલીને ગામડે જઈ પાછા ફરતા જાડા શેઠ થાકયા ને ચાલવુ ભારે પડયુ પ્રાથના કરી કે હે પ્રભુ ઘોડાભેજ–ત્યા પાછળ ઘોડી પર સ્વાર થયેલ ફોજદાર આવી પહોચ્યો ને વછેડો જલ્દી ચાલતો ન હોવાથી ઘોડી પણ હભી રહેતી તેથી કટાળેલ તેણે શેઠને ચાબુક મારી વછેડો ઉપડાવી આગળ કર્યો ત્યારે શેઠે વિચાર્યુ કે પ્રભુએ ઘોડો તો દીધો પણ ચઢવા જોતાતો તે ઉપાડવાનો મોકલ્યો કભી ખુદકી ભી સમજ ફેર હોતી હૈ। પણ પોતાના ભાગ્યનો દોષ ન કાઢયો

૬૬ પક્કો મારવાડી–નવાબને ગરીબી આવતાં છેવટ મરતાં ત્રણે મિત્રોએ તેના કહેવાથી સ્વીકાર્યું કે કયામતના દિવસો સુધી કામ લાગે માટે બધાએ રૂા ૧૦૧ જમણા હાથમાં કબરમાં મુકવા. વોરે મુકયા. વાણીયે તેની નીચે બેરર ચેક મુકયો. મારવાડીએ ૩૦૩ નો ક્રોસ ચેક મુકી ૧૦૧ લીધા ને વાણીયાનો ચેક પણ વટાવી ખાધો.

૬૭ મોત આવવાનું છે એમ વારવાર કહેવા સિકંદરના બાપ રાજા ફીલીપે એક ખાસ નોકર રાખેલ. તખ્ત ઉપર પણ તે સાભળતા અદલ ન્યાય નિતિથી વર્તતો.

૬૮ આગળ માટે અત્યારથી જ મોકલતા રહો-એક રાજ્યમાં કાયદો હતો કે રાજાને દશ વર્ષના રાજ્ય પછી વનમા મોકલી દેવો. નવો રાજા ચિંતાથી સુકાય કે હવે ૭–૫–૩–૨–૧ વર્ષ રહ્યું. એક મહાત્માએ કારણ પુછી કહ્યું કે અત્યારથી જ વનમાં સંપત્તિ આદી મોકલતા રહો. એમ કરવાથી રાજા ચિંતામુક્ત થયો અને વનમાં સુખ ભોગવા લાગ્યો. તેમ પરલોક માટે કરો.

૬૯ મુર્ખનો સરદાર કોણ? આવેલા યોગીની ઘણી સેવા કરી વિદાય કરતાં રાજાએ એક છડી આપી કહ્યુ, બધે ભમતા જે મુર્ખનો સરદાર મળે તેને છડી આપજો વર્ષો ભમી યોગી પાછો આવી મરણોન્મુખ રાજાને રાજે-ધન-સ્ત્રી આદિ સાથે આવશે? ના કહેતા

નશ્વર પદાર્થોમા છેટલી ઘડી સુધી આસક્ત રાજાને જ તે છડી મુબારક કરી રાજા ચેત્યો ને અનાસક્ત થયો

૭૦ સુભાવ કુભાવ યુક્ત ધર્મ કેવો ફળે ? કાન્યકુબ્જે નિધિદેવ ભોગદેવ કથા (ઉપદેશ રત્નાકર)

૭૧ ઘેલાભાઇનો ઘોડો સરભરા ને ખોરાકીમા દિવસ આખો ઘેરો રહે, પણ ઘોડાને દુ ખ ન થાય માટે સ્વારી આદિ ન કરે, એમ દેહ મમત્વ વાળા ધર્મ ન કરનાર તેથીયે ઘેલા છે।

૭૨ કજુસ પણ દાની થયો—પુણ્ય કાર્યનો ફાળો કરનારે ન્યુયોર્કના મહા કૃપણ ક્રોડપતિ મિત્રને ફક્ત એક દિવસ માટે ૧૦૦૦૦ ડોલરનો ચેક આપવા કહી, પરાણે લઈ ગયો ને જ્યા જાય ત્યા એ ચેક જોઈ સારો ફાળો દેતા સાજે અઢી લાખ થયા બીજે દિ ચેક પેલાએ પાછો ન લેતા કહ્યુ ભાઈ હવે એ ફાળા માજ લઈ જાયો કાલે ઘણાના અભિનદનથી જીવનનો આનદ દાનમા છે તે નવી દિશા જાણી હવે હુ દાન કર્યા જ કરીશ

૭૩ ગાડરીયો પ્રવાહ—શખેશ્વર મહારાજ ગદ્ધા પાછળ પડિતાદિ શહેરીઓ ને રાજકુમારાદિએ મુડાવ્યુ નિર્ણય થતા બધા શરમાયા

૭૪ સાચુ નામ સ્મરણ—કલેકટરને પુછતા સતે રામનામ લેવા કહ્યુ એ તો ખબર છે, બીજુ કાઇ કહો સતે

સાલા ચલે જા કહેતાં કલેક્ટરે ગુસ્સો કરી સજા કરીશ કહેતાં સંતે કહ્યું આમ રામ નામ લેવાય? સાચી રીતે આમ નવકાર ગણવો જોઈએ. રોમ રોમ અસર, થવી જોઈએ.

૭૫ ઉપકારનો બદલો–રાજાએ આંધળાને કુવામાંથી કાઢી દેખતો કરી, ખાંવપાન દઈ માર્ગે ચઢાવ્યો. પેલે પ્રભુ પ્રાર્થના કરી કે રાજાને મારા જેવો દુઃખી કર કે જેથી હું ઉપકાર વાળી શકું.

૭૬ કેવલીએ–એકને સાત ને બીજાને અસંખ્ય ભવો કહ્યા, બીજો જલ્દી મોક્ષે ગયો.

૭૭ પંડીતજી! મને કોઈ પંડીત કહેતું નથી ફરીયાદ કરતાં બિરબલે–પંડીત કહે તને મારવા કહ્યું. છોકરાઓને મીઠાઈ આપી પેલાને પંડીતજી કહી ચીડાવવા કહ્યું. એમ ત્રણ માસમાં પંડીત તરીકે પ્રસિદ્ધ કર્યો.

૭૮ સાચો ભગત–ગુરૂ ઉપદેશથી રાજાએ ભક્તોના કર માફ કર્યા. આખું શહેર ભગત થયું. રાજભંડાર ખાલી. પાંચ વર્ષે ગુરૂ આવી દુરૂપયોગ સમજી ગયા. ભક્તોને રાજ-મહેલમાં આમંત્ર્યા અને ચોતરફ પહેરો રાખી રાજાએ કહ્યું કે 'મારા ગુરૂને ભક્તના તેલની ખપ છે, કોઈ ભગત નહિ ફક્ત એક સાચો તૈયાર થયો. રાજાએ બધાના પુરા કર વસુલ કર્યા.

૭૯ લોકમત-ચિત્રકારે સુંદર ચિત્ર ચૌટામાં મુકી વિનંતી લખી કે જેને જે ભાગ ખરાબ લાગે ત્યાં નિશાની

કરવી માંજે જોયું તો એટલી નિશાનીઓ થઈ કે ચિત્રજ ન દેખાય ફરી ખુબ સાફ કરી સારૂ લાગે ત્યા નિશાની કરવા લખ્યું, તો પણ એજ દશા થઈ

૯૦ ગેર સમજ—શેઠ સ્વકુટુંબ તુલ્ય રોજ પાચ બ્રાહ્મણો જમાડતો એક દિ બીજે સદક્ષિણા ભોજન હોવાથી કોઈ મળ્યુ નહિ ટેક જાળવવા શેઠ બજારમાથી પાચ ખાંડના સાધુ લાવી થાળ ધરી ન્હાવા જતા પાચ સાધુ મળ્યા તેમને લાવી ઘેર બેસાડી સ્નાન કરવા ગયા અહિ નાનો ભુખ્યો બાળક માને કહેવા લાગ્યો કે ભૂખ બહુ લાગી છે મને સાધુ ખાવા દે મા કહે તારા બાપ આવે ત્યારે એક તુ બીજો હું ત્રીજો તારા બાપ, ચોથો દાદી ને પાચમો સાધુ તારો મોટો ભાઈ ખાશે, ધીરજ રાખ આ સાભળી પાચે સાધુ નાઠા માડ બહુ દોડી શેઠ સમજાવી લાવ્યા

૯૧ વસ્તુનુ મુખ્ય સૌદર્ય કે સગ્રહમા નહિ પણ તેની ઉપયોગીતામા જ છે—કાશીનો રાજા અઢળક હીરાદી ઝવેરાતનો વર્ષોનો ભડાર ગર્વથી બતાવવા એક મહાત્માને લાવ્યો આ કિંમતી પત્થરો બદલામા તને શું આપે છે? પુછતા રાજાએ કશું જ નહિ ઉલટુ તેની રક્ષા માટે જબ્બર પહેરો રાખવો પડે છે મહાત્માએ આથી કીમતી પત્થર બતાવુ ચાલ કહી એક વિધવા રાણીની ઘટી બતાવી કહે આ

પત્થર આનું ગુજરાન ચલાવે છે. દુઝણી ગાય જેવો છે. રાજા ઉપરની વાત સમજી ગયો.

૮૨ ઠેરના ઠેર-પીધેલા ચોબાઓ રાત્રે ગંગા કાંઠે નાવમાં બેસી નશામાં સારી રાત હલેસા મારવા છતાં, સવારે ત્યાંને ત્યાંજ નાવ જોઈ વિસ્મય પામ્યા, પણ લંગર છોડવું ભુલેલાં તે ભાન નહિ. તેમ રાગદ્વેષ તૃષ્ણાદિ બંધનથી જીવન નૈયા છુટી કરી ધર્મ (ક્રિયા) રૂપ હલેસાં મારવાથી આગળ વધાય, નહિ તો ઠેરનાં ઠેર.

૮૩ બાદશાહના હુકમથી તાકો વણી મુકીમાં પ્રવીણ કારીગર લાવ્યો. બાદશાહે કેટલો લાંબો પહોળો પુછતાં મુરખ કહે-તમારા, તમારા પુત્રના, ને બેગમ વિગેરેના કફનમાં થઈ રહે તેટલો છે. ઈનામને બદલે તલવારથી મારવા ક્રોધથી તૈયાર થતાં, મંત્રીએ બચાવ્યો ને ભાગી ગયો.

૮૪ લોકના આશીર્વાદથી સુખ, ને નિસાસાથી દુઃખ. ચીનના બાદશાહે દિલ્હીના એલચીને વડનું ઝાડ સુકાયે જવા દેવાશે કહેતાં તેમના નિસાસાથી છ માસમાં સુકાયું તેથી રાજ્ય લાંબુ કેમ ટકે તે જણાવ્યું.

૮૫ પાગલખાનામાં આગ લાગતા બંબાવાલા બહુ કહેવા છતાં, પાગલો નાચ કુદ કરતા કહે-આ મોટો દિવો માંડ જોવા મળ્યો છે ને આ મુર્ખાઓ બહાર જવા કહે છે! નજ નિકળ્યા અંતે બળી મર્યા. એમ કષાય

આગથી બચવા મ સારગૃહે ત્યાગ કરવા મતો કહે છે ત્યારે સ સારી જીવો કહે છે કે-માડ આ ધન કુટુ બાદિ મોજ મળી છે, તેમા ધર્મ ને ત્યાગની વાતો કયા કરો છો !

૮૬ ખેતરમા તાપણે ટાઢ ઉડાડતા ખેડુતોને જોઈ, શિયાળ પણ લાલ ચણોઠીનો ઢગલો કરી તીન ટાઢમા રાત ભર બેસી ગ્યુ પૌદ્‌ગલિક સુખોમા હુ ફને આનદ પ્રાપ્તીનો પ્રયાસ પણ આવોજ છે

૮૭ અવિધિએ કરેલ ધર્મ કુફળ આપે તે પર-નિર્પંશુઢિપે ગોવૃક્ષ કથા

૮૮ દર્પણમા પ્રતિબિ બ ભ્રમથી પતિ પત્નિ સાસુ સમરાનો ઝઘડો એમ મારૂ ઠોણ તે ભ્રમ ભાગે તો બધા ક્લેશો મટે

૮૯ ભ્રાન્તી દૂર થવી જોઇએ છોકરીએ મુકેલ ગેરૂનો લોંગો પ્રભાતે જગલ લઈ ગયો લોહી પડયાની શકાએ બીમાર, ને ધમાધમ ભ્રાતિ ભાગતા સાજો,

૯૦ સમજ વગરની સાચી શ્રદ્ધા પણ કલ્યાણ કરે— નારદના કહેવાથી રોગી બધુ કૃષ્ણાર્પણ કરવા લાગ્યા કચરો, વિષ્ટા, છેવટ નારદનો તમાચો કૃષ્ણનેપહોચ્યો કટા ળીને ડોસીને વૈકુ ઠ લઈ ગયો

૯૧ જ્ઞાન-ળ ને બદલે ર બોલવાથી નુકશાન લાથી બાઈએ પટેલને કહ્યુ ભીત પાસે જયો નહિ, તોફાન

૨ સંસ્કાર ન જાય—ભરવાડ ગુરૂ કરવાને બદલે ગુરૂ થયો. ઘેટાં જુદા જતાં જોઈ તકરૂ ક્રુ ૨ ૨ ક્રુ..........ગીતાર્થે ફેરવી તોળ્યું.

૩ શ્રી ધર્મનાથ પ્રભુને ગણધર દેવે પર્ષદામાંથી પહેલો કોણ મોક્ષે જશે, પુછતાં કહ્યું આ ઉંદર. તે સુણી ઈન્દ્રે સ્વરૂપ પુછતાં કહ્યું, પૂર્વભવે પિતા શત્રુથી હણાંતા માતા સાથે તારચંદ રાજપુત્રે દિક્ષા લઈ, યૌવનવયે સ્વતંત્ર ક્રીડા કરતા મુષકને દેખી, તેને ધન્ય માની પોતે ખડ્ગાદિ ક્રિડાથી સંયમ વિરાધી જ્યોતિષ્કમાં જઈ મુષક થયો. હવે ૫૦૦ ઉંદરડીઓને ત્યાગી, અનશનથી મરી મિથિલાનો મિત્રકુમાર નામે રાજપુત્ર થઈ મોક્ષે જશે.

૪ પૂર્વભવ સંસ્કારે વજ્રસ્વામી. જન્મતાં દિક્ષાનું નામ સાંભળી જાતી સ્મરણ.

૫ દાતણવાળીને રૂપાળી જોઈ, રાજાએ પટરાણી બનાવી. તે માદી પડી ને કોઈ દવાથી સારૂં ન થતાં, ચાલાક વૈદ્ય સમજી ગયો કે ભીખ માગી. ખાવાનો જાતિ-સ્વભાવ છે. તેણે એક ઓરડાનાં ૧૫ ગોખલામા જારની રોટીના ટુકડા મુકી, દાતણની ઝોળી ભરી ભીંતે ટાગીને, રાણીને તેમા એકલી રાખી, તે વાઘરણ ઝોળી ખભે રાખી લ્યો દાતણની પુળી, ને આપો ટુકડા કહેતી, ગોખે ગોખે ભમે પુળી મુકે ને ટુકડા ખાતી જાય. એમ પંદર દીમાં રાતી માતી થઈ ગઇ.

તેમ પૂર્વની ઈન્દ્રિય સુખની ગદ્દી ટેવથી તેમા લલચાય પણ ધર્મ ગમે નહિ

卐 કરે તેવુ પામે 卐

૬ દગા કીમીકા સગા નહિ-કરના હો તો દેખ લીજીએ બાવાજીને ઝેરના લાડુ આપનાર બાઇનાજ પતિ, પુત્રો તે લાડુથી મર્યા

૭ કરે તેવુ પામે-કુલવતીને હીરાવતીની યુક્તિથી હજામ મર્યો

૮ કરે તેવુ પામે-શેઠ ૪ પત્નીથી કટાળી પરદેશથી ૫ મી લાવી કહ્યુ કે-શોકચો નિષ્ઠુર છે તેનુ કાઈ ખાઈશ નહિ. એક દિ ચારે શોકચે અલગ અલગ ચીતવી વીષ-મોદક નવીને આપતા, તેણીએ આગળનો પછીને ને પછીનો આગળ એમ આપતા નહિ જાણુતી ચારે ખાઈ ને મરી

૯ કરે તેવુ પામે-મદન શેઠનો ૩ સ્રીયા સુખમા, સુગ્મા ને સુરવમા માનીતી છે-તીને અધ કરવા બનેએ બે ચોગીની પએ યત્ર કરાવ્યો પણ ઉત્સુકતાથી ક્ષ અને વ નો લેપ લખાયો યત્રો બાળતા બને અધ થઈ

૧૦ દગવબાજ દડય-કામી તાપસે શ્રદ્ધાળુને ઠગ્યો પણ ઠગ્યાને બદલે વાનરીએ ખાધો

૧૧ શઠં પ્રતિ શાઠ્યં-આખું ગાડું ચીભડા. બટકા ભરી ખાધાં. શરત પ્રમાણે દરવાજામાં ન પેસે તેવો નાનો લાડવો મળ્યો.

૧૨ વાતોના વાળુ-મુસલમાન પટાવાળા સાથે ઉઘરાણી જતાં શેઠે રસ્તામાં કપટથી આજ તો વાતોના વાળુ કરીએ, કહી આ થાળી, પેંડા, આદિ કહી હોઇઆં કર્યા. પછી પટાવાળો જીકારો દેવડાવી, આ બકરી, છરી, આદિ પોતાનું ભોજન બોલી, દારૂ પીધાનું કહી ગાંડો બની શેઠને દૂર કરી ડબો ખોલી ચટ કરી ને શઠં પ્રતિ શાઠ્યં કર્યું.

૧૩ બધા સાથે બગાડવાથી હાની. રાજાનો માનીતો પણ સ્વાર્થી નિંદક અદેખો મોદી રજા લઇ બહારગામ ગયો. આવતાં બધાએ મળીને દરબારમાં ન પેસવા દીધો. રાજાએ પુછતાં મંત્રી આદિએ મોદી મરી ગયો એમ કહ્યું એકવાર ઝરૂખેથી મોદીને જોઈ મંત્રીને ઠપકાવતાં કહે હજુર ક્યાં છે? મને દેખાતો નથી. ક્રોધથી સભાને પુછતાં, હજુરીઆને પુછતાં એમજ કહ્યું ને ઉમેર્યું કે પ્રેત થઇ આપને મળવા આવ્યો હશે? માટે મહેલમાં ભાગી જાવ. રાજા ગભરાઈ નાઠો ને બધાયે બોચી પકડી બહાર કાઢયો

૧૪ ખાડો ખોદે તે પડે-૫૦૦ ની રકમ સાથે દિલ્હી જતો છોકરો ગાડી મધરાતે આવતી હોવાથી, કુલી પાસે ગાદલું મંગાવી સુતો. કુલીએ માસ્તરને વાત કરી.

ખુન કરી લઇ લેવા દાનત બગડી, ને કહ્યુ ચાલ છરી દઉ છોકરો સાભળી ગયેલ તે ઉઠી થાભલે ચઢી ગયો. એ વખતે માસ્તરનોજ શરાબી પુત્ર આવી ત્યાજ સુતો કુલીએ તેનુ ખુન કરતા પેલે બુમ પાડી પકડાવ્યો

૧૫ બદલો-મિત્રતા કરી ઉટની પીઠપર બેસી ફલ ખાનાર શિયાળે એકવાર પોતે ધરાતા, ના પાડવા છતા ખેત રમા ગાવા માડી નાકુ ને ઉટને માર ખવડાવી માફી માગી ફરી ઉટે ભર નદીમા ડુબકી હમણા જ માર વાનુ મન છે કહી માગી, ને શિયાળ તણાઈ ગયુ

૧૬ ભારે થઈ-જપ્તીના વોરટ સાથે સ્ટેશને જઈ ઉભેલા મેઇલનુ એજીન જપ્તીમા લીધુ અધિકારીઓએ બીજુ જપ્ત કરવા બહુ કહેતા, ન જ માન્યો ત્યારે કહે અમારી હદમાથી એજીન જલદી ખસેડો વ્યવ હારમા ખલેલ પડે છે પેલો મુઝાયો ને એજીન છોડી દીધુ પણ ગાડી રોકવા માટે તેના પર દાવો થયો.

૧૭ શું બોલે? બાઈ કાલે ઘી દીધુ તે શેર નહોતુ આવો દગો? બાઇ કહે શેઠ છોકરે કાટલુ ખોયુ તુ તેથી તમેજ આપેલ શેર ખાડના પડીકે જોખ્યુ હુ!!

卐 મન 卐

૧૮ મનને જીતો-વાણીઆએ વ્યતરને વાસ ઉપર ચડવા ઉતરવાની આજ્ઞા કરી તેને ઠગ્યો ને જીત્યો

૧૯ મન-અધ્યવસાયો શુભાશુભ પલટાવાથી ડોસીએ ઘીના ને ચમડાના વ્યાપારીને જમાડવા સ્થાન પલટો કર્યો (શ્રાદ્ધ વિધિ)

૨૦ મનોમન-રાજાને સુખડના વેપારી પર દ્વેષ થવાનું કારણ ચતુર મંત્રીએ જાણી સુખડ ખરીદીને દૂર કર્યું.

૨૧ મનમાકડું-રાજાને ઉંટડીઓ રોગ કહી, વૈદે દવા ને મંત્ર આપી વાંદરો યાદ ન કરવા કહ્યું. પણ તેથી તો વાંદરો યાદ આવવા માંડયો ને રોગ ન મટયો.

卐 સંગ 卐

૨૨ સત્સંગનું ફળ-કૃષ્ણે નારદને નરકના કીડાને પુછવાનું કહ્યું. તેના દર્શનથી મરી પોપટ, વળી મરી વાછરડું, તે મરી રાજપુત્ર. તીર્થ સમયે ફળે છે. સાધુ સમાગમ જલદી ફળે છે.

૨૩ સાધુ સંગનું ફળ-ગુરૂએ અનેકવાર નદીમાં મેલી ટોપલી ભરાવી કહ્યુ. નિર્મળને કોમળ

૨૪ મીથ્યાત્વીનો સંગ પણ ખરાબ તે પર ચંદ્રેશ્વરી દેવીનો પુર્વભવ. (જયાનંદ કે૦ ચરિત્ર)

૨૫ સંસર્ગના સંસ્કાર જરૂર પડે છે. તેથી તો રાણા પ્રતાપની માએ ખબર પડતાં ઉંધો લટકાવી દાસીનું ધાવણ કાઢી નખાવ્યું.

૨૬ કુસંગ-ગદ્ધાની સોબતે મસ્ત થવા દુબળી ગાય પટેલના ખેતરે પેઠી. ગદ્ધો ઝટ ખાઈ ભુકયો ને નાઠો

ગાય માર ખાઈ ડબ્બે પુરાઈ ધણીએ ગળે ડાગેરો બાધ્યો

 નિતિ

૨૭ નીતિ—મહેલના પાયા માટે નિતિનુ દ્રવ્ય ન આપ્યુ રાજાએ બનેની સુવર્ણ બે માછીમારને દેતા નિતિના દ્રવ્યની ખબર પડી

૨૮ નિતિનુ દ્રવ્ય-અન્યાયી વ્યાપારથી સુખી નહિ થનાર હેલકશેઠને, નાની પુત્રવધુએ ખૂબ સમજાવી નીતીથી વ્યાપાર કરાવ્યો છ માસમા મેળવેલ સોનાની પાચ શેરી ઘરાવી ચામડે મઢી નામાકિત કરાવી રસ્તે ફેકી, સરોવરમા નાખો છતા પાછી જ મળી એનુ દ્રવ્ય લઈ વ્યાપારી પણ સુખી થયો આજ પણ ખલામીયો' નિવિધ્નતા માટે હેલઉર બોલે છે

૨૯ નિતિ દયામય હોવી જોઇએ લાલને બદલે ધોળુ કાપડ લઈ જનાર છોકરીની દુર્દશા અને નિતિવાન વેપારીની નિર્દયતાની કેથા

૩૦ અનિતી-શેઠે ફકીરનો હીરો હડપ કર્યો પણ વૃદ્ધ અનુભવી મુનિએ ખાત્રી કરાવી કે તે મરી પુત્ર થઈ હીરા જેટલો ખર્ચ કરાવી મર્યો, ને વ્યાજમા વિધવા વહુને મુકી ગયો

 નિયમ

૩૧ થોડો પણ નિયમ લેવાથી–કુળથી રાજપુત્ર આચારથી ચોર વંકચુલે આચાર્યના ઉપદેશથી અજાણ્યા ફળ, કાગ માંસ, રાજરાણી માતા, હત્યા સમે સાત ડગ પાછા, એ અભિગ્રહ લઈ પાળવાથી ઘણીવાર બચ્યો. અંતે ૧૨મેં સ્વર્ગે ગયો.

૩૩ ચોર પલ્લીમા રાત્રે નિયમ પ્રમાણે સામાયિક કરતાં વણીકે ચાર ચોર આવતાં નવકાર ગણ્યા. તે સાંભળી ચોરો જાતિ સ્મરણ જ્ઞાન, વૈરાગ્યને કેવળ પામ્યા.

૩૪ સ્વલ્પનિયમેલાભ–દારૂમાસાદિ ન છોડતાં ભીલે, મશ્કરીથી મુનિ પાસે બળદને ધુંસરા સહીત ગાડુ ન ખાવું એ નિયમ લીધો, પણ દેવી પાસે ચડાવેલ એવું લાપસીનું ગાડું ભુખ્યા સહુએ ખાતાં મર્યા તે બચ્યો. ગામમાં તપાસ કરી જણાવતાં નાત જમણમાં સર્પ પડેલ તે જોતાં બધાને બચાવ્યા.

૩૫ અસારપણ નિયમથી લાભ–શેઠ પુત્રે બાધા ન આપવાની બોલીયે ચાતુર્માસ રાખ્યા. અંતે અડગ ટેકી તેણે કાંકરાની બાધા લીધીને ખુશ થયો. પણ ઘઉં આદિમાં જોઇ મુંઝાયો. અંતે કંટાળી ગુરૂને શોધી બાધા બદલી કે ઈંદ્રની અપસરાનો ત્યાગ. પણ તે લંપટી જેને પુછે તે અપસરા છું કહે. બ્હેન કહી

છોડે પ્રસ સાથી ઈન્દ્ર અપસરાસહ આવે છે ત્યાગ કરતા પ્રસન્ન થાય છે

卐 શ્રદ્ધા 卐

૩૬ રામ નામે પથરા તરે સાભળી ભરવાડણો નદીમા પથરા પર જવા આવવા લાગી પડીતને નોતરૂ દીધુ પણ શ્રદ્ધા વગર હિમત ન ચાલી, પ્રયોગ કરતા ડુબવા માડ્યો

૩૭ લીવરપુલની જનતા વૃષ્ટિ માટે પ્રભુ પ્રાર્થના કરવા છત્રી વગર ગઇ છત્રી લાવનાર છોકરો પુછવાથી કહેવા લાગ્યો કે તમે પહેલેથી ખાત્રી રાખી લાગે છે કે આવી પ્રાર્થનાથી કઈ વળવાનુ નથી ? શ્રદ્ધા નથીજને?

૩૮ પૂજામા ચાર ડ ડા–બાવાએ મુર્ખ ભરવાડને જ ગલમા પત્થર રાખી ચાર ડડા મારવા એમ પૂજા થાય કહેતા તે શ્રદ્ધાથી કરવા લાગ્યો ને પૂજા ફળી

卐 સંપ 卐

૩૯ સ પ ઉપર પાચ આગળીની કથા

૪૦ ગાલુ ગયુ ને ગાભા રહ્યા સ પ વગરના દરજીઓ ગાભુનો ગરાસ લેવા ગજ કાતરાદિ લઈને ગયા પણ ભરવાની બીકે રાત્રે આગળના પાછળ જતા સાત ગાઊ દૂર રહ્યા ને છેવટ નસીબમા ગાભાજ રહ્યા

૪૧ દાંતને જીભનો કલેશ. સંપથી સહુ સુખી.

૪૨ સંપેલા છોકરાઓએ મેતાજીની અગાસીમાં ઉંટ ચડાવ્યો.

૪૩ ચિત્રગુપ્તની અવગણનાથી કબુતરો જાળમાં સપડાયા, ને ઐકયતાથી જાળ સાથે ઉડતાં બચ્યાં.

૪૪ મોટા પણ એકે બહુ સાથે વાદ ન કરવો. ટીટોડાએ સર્વ પક્ષીની સહાયથી સમુદ્રને હરાવી ઇંડા પાછા મેળવ્યાં.

૪૫ કોણ કરે એ કામને જે મઝીયારૂ હોય, સાઠની સાળીયે ઉંચકી મેતાજીની સોય. મેતાએ શાળામાં કીધું સોય જુવે છે. છોકરા બજારે ઉપડચા સોય લીધી, પણ ઘેર આપવા જવામા તું જા તું જા વાદ થતાં લાબા મોભમાં ખોસી બધાયે ઉપાડી.

૪૬ કુસંપના ફળ-૩૨ જણના કુટુંબમાં દુધપાક પુરીનુ જમણ કુતરા ખાઈ ગયા. કારણ બહારગામથી આવેલ એકે ડખો નાખ્યો. છેવટે લડીને ખીચડી કઢી કરી ખાધી.

૪૭ કુસંપ-સંપ-નાતમાં ઈર્ષાથી નવ નવડા એક પર એક ચઢયા તો સરવાળે ૮+૧=૯ ગણાયા સંપ કરી પંકિત બંધ બેસતાં અબજમા એક કમ થયા.

૪૮ એક જંગલમા ઘણા આખલા, ને બે સિંહ રહેતા હતા. ભુખ્યા બંને સિહ ઘણા આખલાથી ડરતા,

પણ ખોરાકના ભાગ માટે તેઓ લડે છે. તે-કુસપ જાણી એકને મારી નાખ્યો ઇર્ષા અને કુસપથી છેવ' સહુ ખતમ થયા

卐 દેખાદેખી 卐

૪૯ મીઠુ લાદેલા ઘોડો, નદીમા ડુબકી મારી હળવો થયો તે જોઈ રૂ લાદેલ ગધેડે કરતા, ડબલ ભાર ઉપાડવો પડયો

૫૦ કુતરો કોઈને દેખી રોજ ભસે ધોબી ઠીક ખોરાક દેતો તે જોઈ ગધેડુ ગાંડે ખૂબ ભુકયુ તો સજ્જડ માર પડયો મારથી વધુ અવાજ કરતા કોઇના કહેવાથી રોગ જાણી ધોબીએ ડામ દેતા મર્યું

૫૧ ખોટી સ્પર્ધા-દેવીવરદાનથી આવેલ બાવાને જમાડતા ધોકો મારી, શેઠે સુવર્ણ પુરૂષ બનાવ્યો તે જાણી હજામે બાવો નિમ ત્રી જમાડતા ધોકા લગાવ્યા અને જેલ ભેગો થયો

૫૨ અણુધ શ્રાતા-બ્રાહ્મણો-મુખાદગ્નિરજાયત બ્રહ્માને બદલે બ્રાહ્મણના મુખમાથી અગ્નિ ઉત્પન્ન થાય છે. એમ સમજી એક હુક્કાના બંધાણીએ મુસાફરીમા બ્રાહ્મણ મળી જતા તે સુતો ત્યારે તલપ લાગવાથી બ્રાહ્મણના મુખ આગળ લાકડુ ધર્યું પણ ન સળગતા મોઢામા ખોસ્યુ, પેલો જાગી, ક્રોધે ભરાયો, તો કહે હુ તો લાકડુ સળગાવુ છુ

૫૩ ચપળ—અડપલો બ્રાહ્મણ દીકરો ઉઠમણે જતાં પરાણે નાવીકે હાથ પગ બાંધી બેસાડયો. પણ તેણે મોઢેથી સળી લઈ માંકડાની ગુદામાં ખોસતાં તે કુદયો મદારીનો કરંડીઓ તુટયો. સાપ અજગર નીકળ્યા. લોકો એક તરફ નાસતાં વહાણ ડુબ્યું.

૫૪ ચપળ—બહુ ચપળ ધર્મ ન પામી શકે. 'ભિષ્મોવાચ' ભટ્ટજી બોલે ત્યા તો ગોમતી—બિલ્લી, કુત્તા કાકાદિ માટે દોડા દોડ કરે.

સાધારણ દ્રષ્ટાન્તો

૧ બહુ થાકેલ ગુરૂએ શિષ્યને પગથી ખુંદવાનું કહેતાં પાપ લાગે કહ્યું ગુરૂએ જીભ પર પગ મુકતા નથી લાગતું ? કહી સમજાવ્યો એમ પ્રભુ ભજવાને તેમની આજ્ઞા પર પગ મૂકવો તે ભક્તિ ફળે ?

૨ પક્કી બુદ્ધી વાણીઓ—નાજુક બાળકને કથામાં ન લાવ્યો, પુછતાં કહે—સાહેબ મારા જેવી પાકી છાતી નથી, તરત વૈરાગ્ય થઈ જાય. વ્યાસજીએ જાણ્યું—આવા પાષાણ હૃદય પાસે કથાથી શું ?

૩ સાચો સલાહકાર હોયતો પાયમાલ ન થવાય. રાજાએ નેવા નોકરને શોધતા અનેકને બોલાવી અન્યાયી કાર્યો સોપ્યા એકે સાફ ના પાડી તે સાચો જાણી રાખ્યો.

૪ ધનવતનો રોગ બેર૦ નહિ પણ બે હજારે જાય વૈદ્યકથા

૫ મોગના મદવાડ-શેઠની ઘીની ફાસ-લોભી વૈદે ઠડો પાટો બાધી લબાવ્યુ, પછી બીજાએ ગરમ પાણીમા તરત મટાડયુ

૬ ચોરને પોટલે ધુળની ધુળ-નોકર ગગારામ લુટાયાને બહાને રૂા બે હજાર ઘેર મુકી આવ્યો પણ કારસ્તાન જોનારે તે ચોર્યા, ગગાને સજા થઈ

૭ અબુધ શ્રોતા-બીચારી સીતાનુ હરણ થયુ, પણ પછી હરણમાથી સીતા થઈ કે નહી તે આવ્યુ નહિ

૮ ગીતા પ્રવચનથી ખૂશ થયેલ શ્રોતાએ વારવર दोग्धा गोपालनन्दन સાભળી અને કહ્યું સરસ મઝા પડી પણ 'દો ગદ્ધા' કોણ ? તે ન સમજાયુ વક્તા કહે હુ મોટો ને તુ નાનો બેય ગદ્ધા

૯ અબુધ ફકીરને એક ગામમા કાઈ ન મળ્યુ નદીના સામે કાઠે ગામમા પેટ ભર ખીરપૂરી મળી શ્રાદ્ધ છે જાણી આશીષ દીધા કે આ ગામમા રોજ મરો ને રોજ શ્રાદ્ધ થાવ સામા ગામમા નહિ !!

૧૦ ચાલાકી-યતિજીએ વારા માટે શાસ્ત્રપાઠ આપી સમ જાવ્યુ સામાયિય જત્તિઆ વારા

૧૧ यदेव भगवता विधात्रा चिधियते तदेव शुभाय રાજાની આગળી કપાઈ, મત્રીને કુવામા નાખ્યો ભિલ્લો બલી માટે રાજાને પકડી ગયા આગળીની ખોડથી બચ્યો

૧૨ હિતૈષી ન વખાણે તે પર ચિત્રકાર પુત્ર કથા.

૧૩ કોઇ ન લ્યે તે લેવાની ટેકવાળા શેઠે દારિદ્રનું પુતળું લીધું જેથી ધર્મ લક્ષ્મી સત્ય ચાલ્યા. ટેક જઇ ન શકવાથી બધા પાછા ફર્યા.

૧૪ જીનપ્રભુ અને મુનિઓ છ કાયના પિતા સદા રક્ષાનો જ ઉપદેશ આપે. રાજાએ મારવા ધારેલ છ પુત્રોને તેના પિતાનું દ્દષ્ટાંત

૧૫ હાસ્યથી બાંધેલું કર્મ પણ ચંડકાંડની માફક પીડા કરનારુ થાય છે.

૧૬ ત્યાગીનાજ ઉપદેશની અસર થાય, સંન્યાસીએ ગોળ બંધ કરીને કરાવ્યો.

૧૭ રાજા કરતા ત્યાગી વધુ સુખી. ઉંઘમાં બંને સરખાં જાગતા ત્યાગી વધુ સુખી.

૧૮ કાલનો વાયદો કરનાર યુધિષ્ઠિરને ભીમે 'કાળનેજીત્યો' એમ ડાંડીપીટી ભુલ બતાવી.

૧૯ ક્ષમા ધર્મમા સ્થિર કરે બુદ્ધે ક્ષમા રાખી. અને ભેટણું ન સ્વીકારે તો દેનાર પાસે જ રહે એમ સમ જાવી ગાળો દેનારને માફી માગતો કર્યો.

૨૦ કજીઆની ઉપેક્ષા કરવાથી મોટું નુકશાન—દેવીએ કહ્યા છતા તાપસોએ કાકીડાનો કજીઓ ન નિવાર્યો. પરિ ણામે હસ્તી સુઢમા તે પેસતા સરોવર તુટ્યું ને બધાનો નાશ થયો.

૨૧ ચાટુ ભામીઓ ઉપર રાજા ને રીગણાની કથા,

૨૨ દુષ્ટ સત્તાનો દુરૂપયોગ કરે (ભાગવતમા) મહાદેવે વૃકાસુર દૈત્યને વરદાન દીધુ તેને જ મારવા દોડયો કૃષ્ણે યુકતીથી માડ તેનો નાશ નોતર્યો

૨૩ શ્રદ્ધાથી નવકાર મ ત્ર ફળે મુસલમાનની વાત

૨૪ ભાષણો જ કરવાથી કાઈ ન વળે-ઉદરોએ સભામા વિરોધ કરી ઠરાવ કર્યો પણ, ઘ ટ બાધે કોણ ?

૨૫ દક્ષિણાવર્ત અને લપોડ શ ખની વાત

૨૬ વગર ભણ્યે ડોળ ન કરાય-વૈરાગી ભટને સભામા પ ડિતે પુછયુ તે બોલ્યો રામો (રામ)લક્ષ્મણ [લખ મણ] મવઝી [ગીતા] ત ખોડો હનુમાન

૨૭ પુરાણે કળીયુગ કથા-ચ્યવન રૂપ ધાગી કળીના કહે વાથી યુધિષ્ઠિરે ચારે દિશામા સુડેલભીમાદિ આશ્ચર્ય જોઈ આવ્યા ૧૨ મુખથી ખાતો પાડો (રાજામાફક) ધરાયો નહિ વાછડીનુ દૂધ પીતી ગાય [કન્યાનાપૈસે પીતા] સુવર્ણ પાખી હ સની કાગસેવા (દુષ્ટ રાજાને ઉત્તમસેવે) યુધિષ્ઠીરે ૭ ઘડાને જોડા માથે પગે નાગે એકથી છ ભર્યા (પીતા પુત્રોને પોષે, પુત્રો નહિ)

૨૮ ભક્તિ ફળેજ-એકલવ્ય કોળી દ્રોણાચાર્યની ભક્તિથી અર્જુનથી પણ શ્ર ડ બાણાવળી થયે, તો પ્રભુભક્તિથી શુ ન થાય ?

૨૯ અડુક દડુકીઓ કોઇનો નહિ–પશુ–પક્ષી યુદ્ધ ઘુવડ કથા. સંધી થતાં બીજખાનીમાંથી નાસવું પડ્યું.

૩૦ પાંચ કારણ વાદ-સ્યાદ્વાદ

૩૧ બાદશાહે લીટી ખેંચી સભાને અડયા સિવાય નાની કરવાનું કહેતા છેવટ બીરબલે બીજી મોટી તાણીને નાની કરી. એમ ઈર્ષ્યાથી ઉતારી ન પાડતાં સ્વયં ગુણવાન બનવું જોઈએ તો મોટા થવાય.

૩૨ અદ્‌ભૂત ચાર કથા–વિક્રમે પરદેશીને પુછતાં કહ્યું કે કનકપુર પતિની સુરૂપા પુત્રીએ મને રાત્રે ચાર વાર બોલાવે તેને પરણું. તે પ્રતિજ્ઞાથી ઘણા રાજ શ્રેષ્ઠિ પુત્રો તણીને ન બોલાવી શકવાથી મુંડ મસ્તક પાણી ભરે છે તે સાંભળી વિક્રમે યોગી વેશે ત્યા જઈ રાત્રે વેતાલાધિષ્ઠિત હુંકાર દેતા દીપને ઉદ્દેશી કથા શરુ કરી કે–નહિ આવેલ પત્નીને મિત્ર સહ ૮ મી વાર તેડવા જતા ગામ પતિએ, રસ્તામા મહાદેવ મંદિરે પ્રતિજ્ઞા કરીકે સફળ થાઉં તો કમળ ચઢાવું. પાછા ફરતાં એકલો મંદિર જઈ કમળ સ્થાને મસ્તક છેદી પૂજા કરી. શંકા થતાં મિત્ર જઈ પોતાને આળ આવશે માની મસ્તક છેદ કર્યો. ક્રમે પત્ની આવી, દશ્ય જોઈ કલંક ભયે તલવાર લે છે. પણ સ્ત્રી હત્યા ભયથી મહાદેવે પ્રત્યક્ષ રોકી કહે મારા પ્રક્ષાલ જલથી જીવશે. બંને મસ્તક ધડે જોડી સહસા જલ છાંટયું પણ ભુલમાં માથાં બદલાઈ ગયાં હતાં. હવે લઢતાં

બનેમા પત્ની કોની? દીપ કહે-પતી મસ્તકની આથી મૌનવતી કન્યા સહસા કોપી બોલી પડી જુઠુ! વિક્રમ કહે જમણો હાથ જે પરણ્યો તેની (ઘડની) બીજે પ્રહરે તથૈવ હાન્ને ઉદ્દેશી કહે-એક કના ચાર જણને અલગ અલગ અજાણતા પીતા આદીએ આપી ચારે સાથે આવતા કજીઓ જાણી કન્યા બળીમરી મોહથી એક સાથે બળી મર્યો, એક ત્યા જ ભાંક્ષા વૃત્તિની શેષ મુકી ખાતો, એક સ્મશાને રહ્યો તે સ્થાન રક્ષે છે, ચોથો હાડકા લઈ ગગા જતા રસ્તે ભીક્ષા આપતી બાઈએ રડતા બાળકને ચુલામા નાખી ભીક્ષા આપી અમૃત ટીપાથી સજીવન કર્યું તે જોઈ અમૃત અશ લઇ આવી ચીતામા નાખતા બને જીવ્યા, કન્યા કોની? હારે જીવાડનારની કહેતા પૂર્વવત કન્યા કોપી વિક્રમે જીવાડનાર પિતા, રક્ષક દાસ, સાથે જીવનાર ભાઈ, ને ભોજનાશ દાતા પતિ કહ્યું ત્રીજા પ્રહરે કુડલને ઉદ્દેશી-સુથાર વણીક, સોનીને પુરોહિત પુત્રોએ, જગલમા ક્રમે એક સુદર સુખડની પુતળી ઘડી, તેમા કપડા, ઘરેણાને મત્રથી ચોથે પ્રહરે પ્રાણ સ્થાપન ઠર્યો એ પરી કોની? પ્રાણદાતાની કહેતા પૂર્વવત કન્યા કોપતા વિક્રમે જીવાડનાર તેનો પિતા, ઘડનાર માતા, સોની મામો ને નજ્રને વઅદાતા પતિ કહ્યો ચોથે પ્રહરે કચુકને ઉદ્દેશી-વીપ્ર ચોરને રાજાએ શૂળી દેતા તે કહે આ પાચ

રત્નોથી પરણાવીને મારો, જેથી સદ્‌ગતી થાય. વીપ્ર કન્યા વરાવી માર્યો, તે કન્યાને પછી જારથી પુત્ર થયેલ, જે મુદ્રાંકીત કરી બહાર મુકયો. કુંભારે પાળ્યો રાજા જંગલમાં રૂપવાન તે પુત્રને જોઈ ઘેર રાણીને આપ્યો. રાજા મરતાં તે નૃપ થયો. શ્રાદ્ધ કાળે પીંડ દેતાં ગંગાજળમાં ચાર હાથ બહાર આવતાં આશ્ચર્યથી રાજાએ, તપાસ કરતા ચાર પીતા જાણ્યાં. ત્યાં જઈ કહે યોગ્ય ગ્રાહક હ્યે. હવે કોણ હ્યે ? કંચુકે જાર કહેતાં ગાઢ મૌનવતી કન્યા ફરી કોપી ઉઠી ! વિક્રમે જેનાથી રંડાણી તે વીપ્ર ચોર હ્યે કહી, તે રાજકન્યા અપરણીત ઘેર લાવી પુણ્યશાળી કુશળતાના ગર્વી ચિત્રકારને બીજાએ, શું નવી કન્યા તને રાજા આપશે ? કહેતાં સાંભળી તેને આપી દીધી.

૩૩ મોત કોને ગમે-કઠીયારે કંટાળી મોત માગ્યું પણ આવ્યું ત્યારે કહે-આ ભારો ઉપડાવ એ માટે બોલાવ્યું છે.

૩૪ અણુંબોબ શોધક ચાર્લ્સ નિકોલસનનો, કરૂણ અંજામ શાંતિ પ્રેમી તેની પત્નિ મેરી અને મિત્ર સિડની

૩૫ બહુ સુખો લોક:- શંકરે પાર્વતિને અશ્વ પ્રયોગથી ખાત્રી કરાવી.

૩૬ રાજાને ત્રણ ચતુરે કેશ માટે હાજર જવાબ દીધો. માથાના ૨૦ વર્ષે મોટા માટે ધોળા. બહુ ધોવાથી દાઢીને ધોળા. માતૃ પક્ષ લીધાથી દાઢી મુછ નથી.

૩૭ ખરાબ કરનારનુ પણ સારુ કરો પત્થર ફેંકનારને પણ ઝાડ ફળ આપે છે રાજા ચેત્યો

૩૮ વગર સમજે યજ્ઞમા બિલાડી બાધી હેતુ વગરના રિવાજો

૩૯ અન્તરની ભક્તિ ફળે પુષ્પાદિથી વનમા શિવપુજક બ્રાહ્મણને ક્રોધ થયો કે, કોગળાથી પુજા કરનાર ભીલ સાથે શિવ વાતો કરતા પણ બીજે દિ એક આખ વગર શિવને જોઈ વિપ્ર ખેદિત થઈ ઉભો, જ્યારે ભીલે સ્વચક્ષુ કાપી શિવને દીધી શિવે પ્રસન્ન થઈ આખ ને રાજ્ય આપ્યુ વિપ્ર સમજ્યો કે ખરી ભક્તિ ફળે

૪૦ તરતા ન આવડે તો આખી જીદગી પાણીમા ગઈ શેઠે ખલાસીને ઘડીયાળ જોવાનુ, મુડી, પરિવાર વિષે પુછતા શુન્ય જવાબ મળતા કહે તારી પોણી જીદગી પાણીમા ગઈ તેતો હોડી ડુબતા તરવાનુ પુછી કહે શેઠ તમારી આખી જીદગી પાણીમા ગઈ ! !

૪૧ ત્યાગનો ઉપદેશ–દૂર ભવિને કેવો નિવડે ? વ્યાપારીએ અત્તરનુ પુમડુ ઢોળીને સુધારાના ખેલાન થઈ સમયન ઢેઢ વિષ્ઠા સુધાડી સાજી કરી

૪૨ અકબરે સાધુઓને વહેચી દેવા રૂા ની કોથળી બીરબલને દીધી તે બુદ્ધિશાળી બજારમાથી સાજે કોથળી લઈ પાછો આવ્યો બાદશાહને પુછતા કહે

૪૯ આત્માર્થીને કોની પડી હોય છે? એ મહાત્માના મહાન ગુણ સાંભળી, રાજા દર્શને આવતાં એ ઉપાધી ટાળવા બને રોટી માટે ખોટા લઢયા. તે જોઈ રાજા રવાના થઈ ગયો.

૫૦ સો શાણે એક મત-નવા તળાવમાં મુહુર્તમાં દુઝણા-વાળાને એક એક ઘડો દુધ નાખવા રાજાનો હુકમ થતાં વ્યકિતગત વિચારી બધાએ પાણી નાંખ્યું!!!

૫૧ પ્રસિદ્ધ વિજ્ઞાની ન્યુટને રાત્રે મોડી આવતી પાળેલી બે બિલાડી માટે મુશ્કેલીઓ દૂર કરવા નાની મોટી માટે માપના બે કાણા બારણે કરવા સુથાર બોલાવ્યો. સુથારે એકજ મોટા કાણે કામ સરે છે કહ્યું, પણ તેને ગળે વાત નજ ઉતરી ને મુંઝાયો છેવટ પેલાએ કરી બતાવ્યું ત્યારે કાન પકડયો.

૫૨ બીજાને રાજી કરવા કરેલી ભક્તિ શું કામની? ફકીરે રાજાની શ્રદ્ધા માટે થોડુંજ ખાધું અને નમાજમાં બહુ વાર કરી. ઘરે આવી ખાવા માગતાં પુત્રે પુછી જાણીને કહ્યું કે જેમ દભી ભોજનથી પેટ ન ભરાયું તેમ એ નમાઝ પણ ખુદાને માન્ય નથી બને ફરી કરો.

૫૩ ધનીકે ત્યાગીની પ્રસંસા કરતાં પરમહંસે કહ્યું-મેં તો અમુલ્ય ધન પ્રાપ્ત કરવાની લાલસામાં નશ્વર ધનનો ત્યાગ કર્યો છે. તેં તો જાણવા છતાં અમુલ્ય ધનને મેળવવા લોભ રાખ્યો નથી તું ત્યાગી છે!!

૫૪ મોટુ કોણ? બાળકે પુછતા માએ દેશનો શહેનશાહ કહ્યો, એથી? પ્રભુ, એથી? પ્રભુનુ નામ એવા? એ નામ લેનાર, તો તો હુ સહુથી મોટો થઈશ

૫૫ મુર્ખ સાથે મુર્ખનુ કામ–પડિત આહિરે લાઠીથી વાકીચુકી લીટી કરી તે ન સમજી શકતા શરત મુજબ ઘોડી ને પોથી પાત્રા હારી આવ્યો તેના મુર્ખ ભાઈએ ત્યા જઈ શરત કરી ને–અમે ચક તો બેલ મુત્તા હૈ કહી બધુ જીતી બધાને ચેલા કરી આવ્યો

૫૬ આવી ગુરૂભક્તિ–ભુખ્યા શિક્ષક મૌલવી સાહેબને છોકરે હાડીમા સુદર ખીર આપી મઝાથી અડધી ખાઈ તે પુછવા લાગ્યો આજ શુ છે તે તારી માએ આ મોકલી? પેલો કહે ખબર નથી પિતા માટે કરી હતી પણ કુત્તો ચાટી ગયો તો! ક્રોધ કરી મૌલવીએ હાડી ફેકી દેતા તે ફુટી, ને છોકરો રોવા માડતા પુછ્યુ તો કહે–મને બા મારશે બીજી હાડી નથી આમા મારો નાનો ભાઈ રોજ ટટી બેસતો!!! હવે શુ થશે? મૌલવી જોવા જેવા થઈ ગયા

૫૭ ખામી સુધારો–ઘુવડ કહે પૂર્વદેશ તરફ જાઉ છુ અહિના લોકો ખરાબ છે, બોલુ છુ તો પત્થર મારે છે લાવરી કહે ભાઈ આ કારણે જશો તો ત્યા પણ આજ દશા થશે એના કરતા ખામી સુધારી સારૂ બોલતા શીખો

૫૮ ઉસ્તાદ લુહાર કહે હું એવું બખતર બનાવું છું, કે કોઈ જ શસ્ત્રથી ન ભેદાય? અને ભાલો તો એવો બનાવું છું. કે ગમે તે વસ્તુને ભેદી નાખે. બીજો કહે તમારૂ બખતર તમારા ભાલાથી ભેદાય? પેલો શું બોલે?

૫૯ વાણીની ખુબી-પાંચ મિનિટ સુતા મને આટલાં કટકા તો જીવનભર આ પલંગ પર પ્રમાદ કરનારનું શું થશે? સાર ખાતી દાગી હસીને બોલી અને બચી.

૬૦ રાજ્ય પોલીસી-ઇ. સ. ૧૮૧૮ માં ઇંગ્લાંડની પ્રજાએ કંગાળ થતાં મહાન ઉહાપોહ કર્યો. રાજમુસદ્દીઓએ દશ લાખ ડોલર ખર્ચવાનો ઠરાવ કરી, સ્થળે સ્થળે દેવળ ને પાદરી નીમી એક અવાજે પ્રચાર કર્યો કે રાજકર્તાનું ધાર્યું થતું જ નથી, જગતકર્તાનું જ ધાર્યું થાય. માટે પ્રાર્થના પુજા ત્યાગ કરો. આથી પ્રજા બીજે માર્ગે વળી ગઇ.

૬૧ ખુબી-ઉમરાવે, બાદશાહ મરે આપવા એ શરતે પૈસા ધીરવા માંડ્યા. ખબર પડતાં તે ખીજાયો. પણ બાદશાહ ઘણું જીવે એમ સહુ ઈચ્છે જાણી ખુશ થયો.

૬૨ ખાનદાન ચોર-નાનો છોકરો વારંવાર ચોરીમાં પક ડાઈ જેલમાં જઈ ફરી પકડાતાં, જજે તેના બાપને બોલાવી કહ્યું. છોકરાને આમ સજા થાય છે તો શિખામણ કેમ દેતા નથી? બાપ કહે સાહેબ ઘણી

વખત કહ્યુ કે સિફ્તથી બહુ સભાળથી કામ કર, જેથી પકડાય નહિ છતા ભૂલ કરી બેસે છે હળવે હળવે હાથ બેગી જશે, હજુ શીખાઉ છે

૬૩ ભૂત-ધ ત કરીને નિડર મૌલવી રાત્રે આબલીએ ખીટી ખોડવા ગયો ચારે બાજુ જોતા ગભરાઈ ખીટી ખોડી ઉઠતા કુરતુ ખેચાણુ ભુત સમજી મૂર્છા કુરતુ ખીટી નીચે આવ્યુ હતુ

૬૪ ટેવ-પડી ટેવ તે તો કેમ ટાળી-ઝઘડાવવાની ટેવવાળા પડીતે, એક ગામમા ચડાળ સમાન ઘર કહી ભોજન ન લીધુ ડોસાને-વહુ સર્પીણી, મુખ ચાટે છે વહુને-ડોસો દારૂ પીએ છે છોકરાને-વહુ ડોમા સાથે ખાય છે (કજીઓ)

૬૫ દુર્જન-ખાણીઆના ખોટા નહિ

૬૬ કુવામા પડેલા વાઘ વીગેરેને બ્રાહ્મણે બહાર કાઢ્યા સોનીએ વિશ્વાસઘાત કર્યો,

૬૭ મારા દુખની ખાતર-અમેરિકાના પ્રેસીડેન્ટ જેફરનેને રાજસભામા જતા, કાદવમા પડીને ભુડને કાઢી તેજ કપડે રાજસભામા ગયા લોકોની પ્રશસા થતા કહે ભુડની દયાથી શુ ? તે જોઇ મને દુખ થયેલુ તે મારૂ જ દુખ મે દૂર કર્યું

૬૮ વીર ની ક્ષમા-ગણી એલીઝાબેથના કૃપાપાત્ર સર વોલ્ટર રેલેને, એક માણસે ખડ્ગ યુદ્ધનુ આવ્હાન કર્યુ

રેલને ના પાડતાં તે તેના મુખપર થુંક્યો. રેલને ખૂબ શાતિથી રૂમાલથી મુખપરનુ થુંક લુસી કહ્યું કે–ભાઈ ઘાતજન્ય પાપને જલદીથી આટલા જ ટાઈમમા ભુસી શકાતુ નથી માટે યુદ્ધ સારું તત્પર નથી.

૬૯ સમાજની સ્થિતિ—ન્યુયોર્કના પ્રસિદ્ધ મેયરે રોટલી ચોરનો ૧૦ ડોલરનો દંડ કરી, આપીને. સાંભળનાર સમાજનો ૪૦ સેન્ટ દંડ કર્યો.

૭૦ મૃષાવાદ ઉપર કાગડાએ અમૃત ફળના બહાને મોઢામાં વિષ્ટા કરી તે કથા.

૭૧ ખોટી હાજી હા કરનાર રામદાસને ઉલ્લુદાસ.

૭૨ અવિચારી રાજાની કથા ભીતથી ચોર મર્યો રાજાના સાળાને શુળ.

૭૩ શેકીને ન વાવો. ડાહ્યાભાઈ કૃષીકારનું દ૦ ાંત.

૭૪ અવસરોચીત બોલવું મમ ગુરુ કુપે પતિત· ધાવન્તુ લોકા·

૭૫ નફ્ટ ઘામાજી ભવાયો. પટલાણીએ ના કહી છેવટ ચડજે રોટલા છ માસ, તો કહે-બેસ જીવ બાર માસ.

૭૬ જન મહાજન (મોટું મહાજન)

૭૭ ઇગ્રેજી ભણેલા બેરીસ્ટરે, ગામડીઆ બાપને મિત્રોમાં બબરચી કહેતાં, એની માનો ધણી છું કહી ચાટ પાડયો.

૭૮ રાજાના ચાર કલાકાર. અશ્વ, મોતી, સ્ત્રી પુરૂષ પરિક્ષા

૭૯ ધીરજથી સાહસ ફળે છે જુગારી પત્થર ઉપાડી મુર્તિને મારવા જતા દેવીએ છીભ મોમા ઘાલી દીધી

૮૦ શબ્દ ન પકડતા શાસ્ત્રનો ભાવ સમજવો જોઇએ વાવમા વાદરો મર્યો વિપ્રો મુઝાઈ ગુરૂને પુછતા કહે ૨૫-૫૦ કોષ પાણી કાઢી નાખો પછી પીવાશે તેમજ તેમ કરી આવી, હવે તો પવિત્ર છે ને? એમ પુછતા કહે શબ તો કાઢી નાખ્યુ છે ને? તો કહે ના!!!

૮૧ પરણવુ નથી-કુવારો માસરે જતા કુવા કાઠે સુતો સ્વપ્નામા પરણ્યો ને સ્રિના કહેવાથી આઘા ખસતા કુવામા પડયો લોકોએ કાઢી પુછતા કહે કે સ્વપ્નાના પરણવાથી કુવે પડયો તો સાચુ પરણવાથી શુ દુ:ખ નહિ પડે? મારે હવે પરણવુ જ નથી કહી ઘેર ગયો

૮૨ બ્રહ્મચર્ય-ગાડીઓ ભરી ફુલ લાવી તેનો રસકસ કાઢી અત્તર બનાવી ગટરમા ફેકી દેવા માળી રોકતો હતો વિલાસીઓ પણ સ્વશુક્રનો એવો જ દુરૂપયોગ કરે છે

卐 ધુર્ત 卐

૧ નો ધુતારાની કથા

૨ બે ધુતારા મફત મીઠાઈ લઈ ગયા.

૩ એમા શુ સદેહ છે' એટલુ શીખવેલ શુક રૂપાના પાજરામા પુરી સવ શાસ્ત્રવેત્તા કહી લાખની કીમત

કહેતાં શેઠે શુકને પુછ્યું. તારી આટલી કીંમત છે? તું સર્વ શાસ્ત્ર જાણે છે? જવાબથી ખુશ થઈ તેણે લીધો. સમયે મિત્ર મંડળ વચ્ચે હાથમાં લઈ પુછ્યું આપની જન્મ ભૂમી કયાં? જવાબથી બધા હસ્યા, શેઠ વીલા પડ્યાને પુછ્યું. શું મારા લાખ પાણી થયા? ત્યારે શું હુ મુર્ખ છું? એક જ જવાબથી શેઠ રોયા.

૪ એક કુટીલે ઘણા અંધોને ભોજન નિમંત્રણ દઈ એકની પાસે ભરપુર પતરાળી મુકી હાથથી તેણે જાણી ખુશી બતાવતા, તેજ બીજા પાસે એમ બધે બતાવીને ખાવાનું કહેતાં બધાની પતરાળી ગુમ, સૌ બાજુવાળા સાથે વહેમથી લઢ્યા.

૫ ખુશામતાઓ-એક રાજાને એકવાર ચઢાવ્યો કે સાબ બધી મોજ કરી પણ ઈન્દ્રનો પોષાક કદી પહેર્યો છે? કયા મળે કહેતા ૧૦ હજારમાં છ મહીને લાવવાનું કહી, છેવટ એક ખાલી બોકસ સભામાં મુકી તેઓ કહે હજુર વર્ણશંકરને નહિ દેખાય એમ કહ્યું છે રાજાના વસ્ત્ર કઢાવી, લીજીએ એ ધોતી આદિ કહી આપ્યા, રાજાએ ઢોગપૂર્વક પહેર્યાં સભાએ વાહ શું ધોતી આદિ એમ પ્રશંસ્યા. નગરમા ફેરવી અંતઃપુરમાં આવતા રાણીઓએ કહ્યું. બધું ઈન્દ્રનું પહેરો પણ ધોતી દેશી પહેરો. નગરજનો ને રાણીઓને વર્ણશંકર માન્યા.

૬ કજુસ અને લુચ્ચો—એક કૃપણ શેઠને ત્યા માનથી જમુ, એમ બે લુચ્ચા વચ્ચે શરત થતા એક જમવાના ટાણે જઈ નોકરને કહે શેઠને જલદી મળવુ છે તેને ૧૦ હજારનો ફાયદો થાય તેમ છે, સાભળી તે જમતો જમતો શેઠ બહાર આવી પરાણે માનથી જમાડી કહે કેમ પધારવુ થયુ ? તો કહે તમારે બેટી છે ને ? પરણાવવી છે ને ? લાખ દેવાના છે ને ? શેઠે હા કહેતા કહે—મને ૯૦ હજાર આપી પરણાવો ૧૦નો ચોખ્ખો નફો રહેશે મારી કાઢયો

૭ બે ઠગો—એકને પેટીમા બેસાડી માથે ઉપાડી માગવાડીની દુકાને જઈ કહે હુ દુરથી આવેલ અજાણ્યો મુસાફર છુ તમે શરાફ છો આ પેટી રાખો હુ ઉતારો નક્કી કરી લઈ જઈશ કહી મેડે પેટી મુકી દુકાન બધ થતા પેલો બધુ સાફ કરી પેટીમા પેઠો સવારે દુકાન ખોલતા જ બીજો આવી પેટી લઈ ગયો ખબર પડતા શરાફ રોયો

૮ બે-લુચ્ચા જશુ લશુ બે જણે, એક રૂપવત જોગી શહેર બહાર મઠમા હતો, તેને સારુ ખાવાનુ દઈ વશ કરી એક દિ સુદર રાજાનો પોષાક પહેરાવી બે ઘોડાની બગીમા ફરવા લઈ જવાનુ કહી શીખવ્યુ કે ‘અચ્છા’ ઈતનાહી કહેના ઝવેરી બજાર જઈ માગ જોગીને રામનગરના રાજા તરીકે ઓળખાવી જનાના માટે ઝવેરાત લેવાનુ કહેતા તેણે કીમતી હાજર કયુ

પેલા કહે સાબ હુકમ હોયતો જનાને કો બતાકે આવે. અચ્છા સાભળી પેલા વટાણા વાવી ગયા. મોડે સુધી ન આવતાં ઝવેરી ગભરાઇ રાજાને પુછે તો અચ્છા સિવાય જવાબ નહિ. ગાડીવાનને પુછતાં કહે ભાડે આવ્યો છું રાજાને ધમકાવતા કહે મેં તો બાવા હું, વો મેરે ચેલે હે અચ્છા કહેના શીખા કે લાયે થે. ઝવેરી રોયો.

૯ મહાત્મા પાસે ૬૦ મહોર જોઈ, જમવા નોતરી ખૂબ જમાડી ઉંઘાડયા. ને સ્ત્રીને મારી, લોકો ભેગા થતાં કહે હમાણા મુકેલી ૬૦ મહોર કયાં ગઈ? સ્ત્રી પાસે ન મળતાં લોકોના પુછવાથી કહે મહાત્મા તો સુઈ ગયા છે. બીજું કોઈ આવ્યું નથી. છેવટ મહાત્માને તપાસી જટામાંથી લઈ લીધી.

૧૦ ધૂર્ત–મહારાણીના પ્રા. સેક્રેટરી બની ઝવેરોના ૨૫૦૦૦ ના દાગીના લઈ મોટરમાં મુનિમ સાથે પહેલાં ૨૫૦૦૦ પેંડાનો ઓર્ડર આપેલ મીઠાઈના વેપારીને કહ્યું આને ૨૫૦૦૦ આપી દેજો ને રવાના. બેને રોયાં.

૧૧ અજ્ઞાની જોષીનું કપટ–પુત્રો ન પુત્રી.

૧૨ ધુર્તને રૂા. ૨૦ આપી ભદ્રીક ન્હાવા જઈ આવ્યો. પેલે હીસાબ આપ્યો કે ઉંડા પાણીમાં ડુબકી મારતાં રૂા. ૫) આપી ઘેર ખબર આપી કે ડુબી ગયા. ઉપર આવતા વળી ૫ રૂા. શુભ સમાચાર આપવા ને વધા-

મણીના પાચ આપ્યા ને રૂા ૫ મહેનતાણાના રૂા ૨૦ ચુકતે થયા

૧૩ ઠગ–ધોબી સસરાના બકરી લઇને આવવાના આમ-ત્રણુથી ગદ્ધા પર બેસી પુછડે બકરી બાધી સાવધાની માટે તેના ગળામા ઘુઘરા બાધી ચાલ્યો રસ્તે બે ઠગોએ બને લેવાનો વિચાર કરી ઘુઘરા ગદ્ધા પુછે બાધી એક બકરી લઈ રવાના થયો બીજો સામો આવી કહે પુછડે કેમ ઘુઘરા બાધ્યા છે? ધોબી જોઇને ભડકયો ને બકરી શોધવા પાછો વળતા પેલો ગદ્ધો લઈ પલાયન

૧૪ ધૂર્ત–પાલી મગના નવ આના ગ્રાહકે અડધો નક્કી કરતા ઉધી પાલી ભરી ઈન્સાફમા કાજીએ બનેનુ નહિ, આડી પાલી કહી ગ્રાહકે અડધો દોકડો દીધો

૧૫ ચાલાક–દડો બારીનો કાચ તોડી રસોડામા પડયો બાઈને ક્રોધ થયો કોઇ દેખાયુ નહિ થોડીવારમા એક છોકરો આવી કહે–માજી માફ કરજો મારી ભુલ થઈ આ મારા બાપા કાચ લઈને આવે છે ચોડી દેશે બાઈ તે જોઈ ખુશ થઇ ને દડો આપી દીધો તે લઇ નાઠો પેલાએ કાચ જડી રૂા અઢી માગ્યા બાઈ ચમકી કે તમારો તે પુત્ર નહિ? પેલો કહે હે તમારો દીકરો તે ન્હોતો?

૧૬ ધૂર્ત–અપટુડેટ ગૃહસ્થ થઈ દુકાનમા છેવટ કિમતી જોડા પહેરી પાસ કરી બિલ બનાવવા કીધુ તેટ-

લામાં કોઈએ (સાથીદારે) આવી તેને જોસથી ધબ્બો મારી નાઠો. ક્રોધ કરી તે તેને મારવા દોડયો તે ગયો તે ગયો.

૧૭ સોદાગરે (રેલમા) ઘોડાનો બે મીનીટમાં છ ગાઉનો વેગ પ્રમાણીક પણે કહી ઘોડો રૂા. ૧૦૦માં વેચ્યો.

૧૮ બેકાર શહેરમા એક ધૂર્તે જાહેરાત છપાવી 'પાઈ પણ ખર્ચ્યા વગર કમાવાની સલાહ રૂા–૧ બીડી મગાવો હજારો મળતા દરેકને નાની છાપેલ કાપલી મોકલી કે મેં કર્યું તેમ કરો. !

૧૯ સોનીની વાત–હે રામ તારે બધા સરખા છે એનનુ સોનું પણ ચોર્યું.

૨૦ કાષ્ટ ભરેલ શકટ મુલ્ય પુછી ધૂર્તે આભીર પાસેથી લઈ લીધું. તેની પુત્રીએ બીજીવાર તિલમુષ્ટી મુલ્ય કહી બધું વ્યાજ સહીત પાછું મેળવ્યું.

૨૧ ધૂર્ત ઢારપાળે ગરમ દુધથી બીલાડીને ઉભગાવી દૂધ પીતી બંધ કરી. ભેંસ ભેટ લીધી.

૨૨ ધૂર્ત ભરવાડે ખેલ જોતા પોરસ ચઢયોને ભેંસ વિગેરે આપ્યા એમ કહ્યું. પણ પછી કહે તેં મારી આંખોને ખૂશ કરી મેં તારા કાનોને ખૂશ કર્યા. એમા લેવા-દેવાનું શું ? એમ નટોને ઠગ્યા.

૨૩ કરાર કરતા પહેલાં બહુ વિચારો નહિતો વાણીયાને મીયાના ગોખલાનો હક્ક એવો નડચો કે હવેલી જેટલા બીજા રૂા. આપવા પડયા.

૨૪ મીયાભાઈનુ લાકડુ-વાણીયાની મોટી જારની ખાણમાં ભરતી વખતે પરાણે કોટવાળે આખી જાર મીયાભાઈકી લખાવીને જારનો ટુકડો નાખી છેવટ અડધો-અડધ લીધી

૨૫ મોટાના સમાગમથી ધૂર્તો ગેરલાભ લઈ લે છે ધૂર્ત રાજાને એઠા તમા એક મીનીટ ખાલી જ મળી જઈને સોના મહોર દઈ જતો પણ દરબારી પાસેથી લાખ્ખો પડાવી દીવાન થયો

૨૬ જો અંધાસે પડે કામ તો લજ્જા રાખે મીતારામ પટેલની બરી માટે વાદી આંધળો

૨૭ ફુટ સાક્ષીઓ-માળી આપે મૂળો, દરજી આપે ગાભો, મીયા આપે શેનુ

૨૮ મૃષાવાદે ધૂર્ત કથા-બૃ-દ્વૃન્નાક, શ્રષ્ઠી પારહારીઠ, ભગિની ક્રંદન

૨૯ મીયા ભાઈનો હિસાબ-સોકા હુવા સાઠ, આધા ગયા નાઠ દસ દેગે દસ દિલાવેગે, દશમે કયા લેના કયા દેના ?

૩૦ અનિતિ કરવા વાણીએ બે પુત્રીના લેવીને દેવી નામ રાખ્યા

૩૧ ધૂર્ત ફકીરને મીઠાઇની દુકાને મીઠાઈ ખવડાવી તેની નવી કબલ ઉઠાવી ગયો

૩૨ ધૂત-લોભી પાસે આવીને કહે કે શેઠ તમારા નામથી

હોડ કરીને આ જીત્યો છું લ્યો. એમ ત્રણ વખત કંઇક આપી ગયો. ચોથી વખત એક માણસને સાથે લાવ્યો અને કહે શેઠ તમારા નામે ૨૦૦૦ હારી ગયો છું ને આ માગે છે. શેઠને આપવા પડ્યા ને કહ્યું કે ભાઈ હવે મારા નામે રમીશ નહિ !!

૩૩ જેવા સાથે તેવા—કંજુસે ચોકા બહાર મીયા નોકરને ચાર જ રોટી આપી. પેલે એક પાછી ચોકમાં ફેંકી કે એ કાચી છે. શેઠને ચોકો બગડતાં બધી દેવી પડી. બીજે દિ વધુ રોટી આપી, પેલે બે પાછી ચોકામાં મુકી કહ્યું આ વધારે છે. શેઠે આમ ન કરવા કહ્યુંને બધી રોટી દીધી. ત્રીજે દિ રોટી તૈયાર થતાં મીંયાએ ચોકામાં જઈ શેઠને પગે પડી માફી માગી કે હવે રોટી પાછી નહિ મુકું ભૂલ થઇ. આમ ત્રીજેદિ પણ બધી રોટી મીંયાને ખાવા મલી;

૩૪ નાતનો માલ નાત ખાય ને મુસાભાઈના વા પાણી.

卐 બુદ્ધિ 卐

૧ वयं सरले जगत् सरलं न वा? સીયાં આડખાંની કથા
૨ संकटे पतितो मुक्ताफल पाकमिषेण मुक्त· बुद्धिशाली चौर कथा ॥
૩ કલેકટરનો ખોવાયેલ અશ્વ જોયાની હા પાડતાં વણી· કને સિપાઇએ પકડ્યો. પણ પાડોસીએ ફેર પાઘડી બાંધ કહેતાં બે શીંગડાવાળો કહી છુટી ગયો.

૪ વણીક બુદ્ધિ–લહુવે ઘણુ, પુછવા છતા, લીલા લીલા છમ, પણ મગનજ કીધા, બાદશાહ પાસે બોલાવીને અનુવાદ કર્યો, તેજ રીતે સુવર શબ પણ જેથી ગુન્હામા ન આવ્યા

૫ કૃતઘ્ની–નિર્દય ગોળીથી ઘાયલ વાઘની દયાથી વૈદે રોજ દવા કરી પણ છેવટ ખાવા તૈયાર થયો વૈદે યુક્તિથી કમળો કહી ઝેર દઈ માર્યો

૬ રગલે ઘર–ફના થતા, પરદેશ જઈ ઠાકોરને કુશળ સમાચાર કહ્યા ફક્ત બાઝીઓ કુતરો મુઓ કેમ? હરડી ઘોડીના હાડકા કરડી તે મુઈ ખડ ચરી વીના તે વપરાયા આઇમાના કારજમા તે મુઈ કુવરના દુખે તે મુઓ ધાવણુ વીના તે ઠકરાણી મુઇ કોગળી આથી ઘરની ફીકર નથી લાલબાઈની (આગ) ચોકી મુકાઈ ગઈ છે

૭ બદમાસ મેડમે પહેલા વર્ગમા બેઠેલ પટેલને આરોપની ધમકી આપી પાકીટમાથી ૫ હજાર તફડાવ્યા, ને સ્ટેશને ઉતરી ગઈ શેઠે બીજા વર્ગમા રહેલ મુનિમને વાત જણાવી ગાડી ઉપડતા મુનિમ પાસે જ તેણી આવી ને જાગ પાવ તા બેગમુગનો પાઠ ભજવી બધુ લખાવાને તેણે તેણીને આબાદ ફસાવી પકડાવીને રૂા પાછા મેળવ્યા સબસે બડી અર ૧

૮ વણીકબુદ્ધિ બે મીયાએ પુછતા કહે પીરસાઈની પહોળીને લાવસાઇની લાબી દાઢી

૯ બુદ્ધિ–વાઘે ગધેડા તથા બકરાને પોતાનું મોઢું ગંધાય છે તે સાચું છે ? એમ સુંઘવા કહ્યું. ગધેડે હા ને બકરે સુગંધી કહેતાં બંનેને મારી. શિયાળને પુછતાં મને સળેખમથી હમણાં ખબર ન પડે એમ કહી બચ્યું.

૧૦ બુદ્ધિ–ઝવેરીએ દેશાવર જતાં મુનિમને શિખામણ દીધી. પણ શેઠની શિખામણ ઝાંપા સુધી કહી તે ચાલ્યો. ગુસ્સે થયેલ શેઠે તેના પર વાળનું પારસલ કરી રાજાને દેવા કહ્યું. રાજાએ એ જોઈ ફાસીનો હુકમ દીધો. પણ મુનિમે હિમાલયના જોગીની ચમત્કારી જટા છે ને પૂજવાથી સમૃદ્ધિ વધે છે કહી પાછા માગતા ખુશ થઈ ઈનામ દીધું.

૧૧ વચન કલાપર ડામર દૂતની કથા ભીમરાજાએ ભોજ પાસે ભસ્મ આપી મોકલ્યો. પણ અશ્વમેધની કહી ભેટણું લાવ્યો. બીજીવાર મારવાનો પત્ર આપ્યો. પણ ભોજને કહે હું મરું ત્યાં બારવર્ષી દુકાળ પડે. બહુ ધન મેળવ્યું.

૧૨ સમય સુચકતા–વક્ર અશ્વ રાજાને દૂર એક ખેતરમાં લાવ્યો. ખેડુતે ભાતપાણી આપ્યા તે ખાઈ પુછ્યું– આ દેશનો રાજા કેવો છે ? બદમાસ, નાલાયક ક્રુર વીગેરે. અધિકારીઓ પણ એવા. રાજા–તેં રાજાને જોયો છે ? ખે ના. રા–હું પોતે તે છું. ખે–તમે મને

ઓળખો છો ? રા–ના એ–પરેલ પુત્ર છુ મને ભુત વળગ્યુ છે મહિને ચાર દિવસ ઘેલો થઈ અવળુ બોલુ છુ આજ કયો વાર છે ? રા–શની એ–બસ આજ ઘેલા થવાનો વાર છે

卐 ન્યાય 卐

૧૩ ન્યાય–બુદ્ધિધન શિયાળે ગુણપર દોષ કરનાર વાઘને, મુક્તિદાતા વીપ્રને મારવા તૈયાર થતા ન્યાય કરતા પૂર્વવત્ સ્થિતિ કરી પુન પુર્યો

૧૪ બુદ્ધિ–અમીરનુ ધન ચોરી ચાકર પરદેશ ભાગ્યો ત્યા જઈ અમીરે હાથ પકડી ધમકાવ્યો તેણે પણ તેમજ કહ્યુ કે મારુ ધન તુ લઈ ગયો છે, હુ અમીર છુ ફરીયાદ થતા ડેલીમા બનેના માથા રખાવી હુકમ કર્યો કે ચાકરનુ માથુ ઉડાવી દ્યો, ચાકરે માથુ ખસે તા પકડાયો

૧૫ ૪૦ હજારની મઝીયારી રૂની વખાર બળી જતાં બીજીના સાજા પગવાળા ત્રણને દંડ કરી ગરીબ લાલચંદને બચાવ્યો

૧૬ પાડોશીથી થયેલ પુત્ર કોણ રાખે ? જાર–જડેલ ખોખામા લાખનો નગ જડાવ્યો માલીક વરસે જાગ્યો તો વીંટીનુ ખોખુ લે પણ નગ લે ? ધણી ઘરમા આબાની ડાળ પાડોસીને ઘેર પડે તો છાયડો લે પણ ફળ લે ? સ્રી–મણ દૂધનો ઉતારેલ માખણ

પીંડ શું ? મેળવણુ દેનાર લઈ શકે ? છાસ ભલે લે રાજાએ સ્રીને સોપ્યો.

૧૭ સુડા સુડીની તકરારમાં ખચ્ચા રાજાએ સુડાને સોંપ્યા ને ન્યાય તામ્રપત્રે નોંધ્યો. સુડી અનશનથી શેઠ પુત્રી થઇ એ જાતીય અશ્વપાળી રાજાની ઘોડીઓને દોરી. અશ્વ ખચ્ચાં લઈને ન્યાયી લેખ કઢાવી રાજાને ચુપ કર્યો.

૧૮ જાર સાથે રમવામા વિઘ્ન ભુત પુત્રને મારી શોકયને આળ દઇ ન્યાય લેવા જતાં શેઠે કહ્યું–આ વઠને નગ્ન થઈ ૩ ફેરા દે તે શુદ્ધ, શોકયે આળ સ્વીકારી અનુચીત ન કર્યું. પેલી કહે એમાં શું ? ૨૧ ફેરા દઉ શેઠે તેને દંડી.

૧૯ કાજીનોન્યાય–આઠ આને બળદ ભાડે કરી જાત્રા કરી આવ્યા, પણ રસ્તામાં ગરમીમા બળદને છાયે બેઠેલ. બળદના ધણીએ બળદના, ને તેની છાયામા બેસવાના પણ ૮ આના માગતાં છેવટ કાજીએ ભાડાના ૮આના અને છાયા માટે આઠ આનીનો છાંયો આપવાનો ન્યાય આપી ચાટ પાડ્યો.

૨૦ બુદ્ધિથી ચોર પકડયો–વર્ન શાળામાં મહિનાથી કાયમ ચોરી થતી. ઠાકેરે ત્યાં બધાને ભેગા કરી, એક ઓરડામાં રેતીનો ચોતરો કરાવી પાણી છંટાવી, ઉપર પોપટનું પાંજરૂં મુકી, એક એકને જઇ ચોતરા પર હાથ મુકી આવવાનું કહ્યું, ને જણાવ્યું કે ચોર હાથ

મુકશે કે પોપટ રામ બોલશે બધાને ચણા આપતા ચોરને પકડયો કારણ બીકથી તેણે હાથ અડાડયો ન હતો એટલે હથેળીને માટી ચડી ન હતી

૨૧ બુદ્ધિ-વારસદાર કોણ ? વકેલ ને બાકાત રાખવા ચાર દિકરામાંથી ત્રણને વારસો આપવો એમ મોઘમ લખી શેઠ મર્યો છેવટ પ્રધાને બાપની છબીને ખાસડુ મારવા સહુને કહેતા વકેલે માર્યું તેને બાકાત કર્યો

૨૨ બુદ્ધિ-ચાર ચોરોએ ચારને સાથે જ આપવા ડાબડો ડોસીને આપ્યો એકે દૂર બેઠેલા ત્રણની બીજા બહાને સજ્ઞા કરાગી ડાબડો લઈ ભગ્યો ત્રણે દાવો કરતા ડોસી મુઝાયા ચારે સાથે આવો તો લઈ જાવ એમ ચુકાદાથી બચ્યા

૨૩ એટલે સુતેલ બ્રાહ્મણ મુસાફરે-ચોરી કરનાર પોલીસને પકડતા ચોરે જ વિપ્રને ચોર કહી કેસ કર્યો વિપ્રનો કોઈ સાક્ષી નહિ જજને શકા જતા મુદત પાડી બીજે દિ માણસ મુડદુ થઇ રસ્તામા પડયો, જજે તે વિપ્ર ને પોલીસ બન્નેને મડદુ લાવવા હુકમ કર્યો રસ્તામા બનેની વાતચીતની સાક્ષી કચેરીમા તે મડદાએ પુરી જેથી વિપ્ર બચ્યો પોલીને સજા થઇ

૨૪ શિયાળ વાઘ ને ગધેડાનો ન્યાય મંદિરમા સૌએ પાપ પ્રકાસી છેવટ ગધેડાને માર્યો

૨૫ ઘાચીની ઘાણીએ ઘોડી નાખી ગોળ વહેન્યો વાણીએ ફરીયાદ કરી સાક્ષી શિયાળને માથે ઉપાડી લાવ્યો

તે ઝોકાં ખાતા બેઠો. રાજાએ પુછતાં આખી રાત તળાવમાં આગ ઓલવ્યાનું કહ્યું. તે ન માનતાં રાજાને ગંડુ કહી આ પણ ન હોય એમ સમજાવ્યો.

૨૬ બે ને ત્રણ રોટલાવાળા બે જણે મુસાફરને જમાડયો. તેના પાંચ આનામાંથી બે વાળે બે ન લેતાં ૧૧ કટકે ન્યાયથી ૧ આનો લેવો પડયો.

૨૭ બુદ્ધિ-કલાર્ક ૩૬ કલાકની રજા માગી લગ્નમાં ગયો. પણ અઠવાડીએ આવતઃ સાહેબ ક્રોધે ભરાઈ દંડ કરવા લાગ્યા. પેલો કહે સાબ રોજના તમારા નોક- રીના ૬ ઘ ટા છે, બાકીના મારા છે, છ દિના ૩૬ કલાક, ને રવિવાર તો હકકનો હતો મોડો ક્યાં છું?

૨૮ એક અપુણ્યાનું મુખ જોનારને ખાવા ન મળે તે ખાત્રી કર્યા બાદ. બાદશાહે ફાંસીની સજા કરી. પણ બિરબલની બુદ્ધિથી, બાદશાહનું મુખ પહેલું જોનારને ફાસી મળે છે કહેતાં મુક્ત કર્યો

૨૯ લાલ ટોપીના ગુણ-બીન વારસ બ્રાહ્મણ શબની સંયત કરી તો ખભો દેતા દેતાં કબ્રસ્તાને પહોંચી! પછી બધા ગભરાયા!!!

૩૦ આંધળે વણિકની મહોર પોતાની કરી પણ કાંણાની સલાહથી, રાત્રે ભેગા થતા અંધો પાસે જઈ, પરસ્પર બતાવતા અંધો પાસેથી લઈ લીધી.

૩૧ વહુ પર દાબ રાખીને જમાઈએ સાસુને સીધી કરી,

સમરાનુ દુખ ટાળ્યુ "જેના સસરાની છાતી પર ભાણુ, તેના જમાઈનુ મોભે ન્હાણુ"!!

૩૨ સુપુત્રે માતાને પીડતી વહુને બરાબર શિક્ષા કરી વહુ-કરતા હો તેમ કરો ને છાસની દુણી ભરો સાસુ-જુવો પુત્ર ગાગા નાચે છે ડોસી ને ફુજે છે ટાંગા હાથમા સુશળ એમ ને કુશળ

૩૩ સુખી થતા ઉદાર થવુ જોઈએ નહિ તો શેઠને રાજાએ ગામ આપ્યુ પણ તેણે કોટવાલાદિને ખુશ ન કર્યા, તો લીગી ફુગીએ યુક્તિથી રોક્યુ છેવટે બધાને અડધુ લખી દીધુ ત્યારે યુક્તિથી અપાવ્યુ

૩૪ નગર શેઠની વધુએ-દિવસનો (ગાડુ) ૭ માસનો (ખેતી) વષનો (ઈજારો) ને જીદગીનો (શોક્ય) એમ ચાર પ્રકારે કજીયાની ફીલોસોફી કહી કજીયારી રાજપુત્રીને હરાવી

૩૫ શૃગાલબુદ્ધિ-શેઠે વૃદ્ધ ઘોડાને કાઢી મુકયો કે વાઘ મારી લાવ તો ખોરાક દઉ શિયાળ મિત્રે યુક્તિથી પુછડે વાઘ બાધી મરાવ્યો (વાઘને કહ્યુ બનેના પુછડા બાધી દઉ આ મડદાને ઘસડી ગુફામા નિરાતે ખાસુ, પછી ઈશારત કરતા ઘોડો દોડયો ને વાઘ મર્યો)

૩૬ મોટાની પુઠમા પેસીયે તો ચગદાઈ મરીયે તળાવમા મરેલ હાથીની ગુદામા માસલોલુપી શિયાળ પેઠુ ઘણ

દિ મઝા કરી, પણ ઉનાળે પુંઠ સુકાઇ દ્વાર બંધ થતાં પાણી ન પી શકયું. ચકલાનો અવાજ સાંભળી કહ્યું પુંઠને પાણી છાંટોતો અગત્યની વાત કહું. એમ પહોળી થતાં ઉપર મુજબ કહેતાં નાઠું.

૩૭ યુક્તિ–સીદ્દી કોટવાલને ચોરે કહ્યું કે સાહેબ મોં કાળું કરશો નહિ. નહિ તો ગામ જાણશે કે કોટવાલને ગધેડે બેસાડયા છે. ખૂશ થઈ છોડી દીધો.

૩૮ (બૃહદભાષ્ય વૃત્તિ પીઠીકા) મૂર્ખ મોટો કે વિદ્વાન? બે પાંચ સૂત્રો ને શ્લોકો કરી બ્રાહ્મણ ગામડામા પંડીત બની લહેર કરતો. સાચો વિદ્વાન સાંનિધ્ય આવતાં મૂર્ખે વાદમાં પુછયું 'કાગને સંસ્કૃતમાં શું કહે?' પંડીતે काक કહેતાં, હાંસી કરી કે એ તો સહુ જાણે છે. સંસ્કૃતમાં શું? ફરી તે જ કહેતાં, હલકો પાડી કહે 'क्रीशंक' થાય. ગામડીયા ખૂશ થયા ને સાચો નાસી ગયો.

૩૯ ચિત્રકારની પુત્રીએ અંજાયબ વાતો કરી છ માસ રાજાને આકર્ષ્યો અને આત્મની દાંથી સુખ પામી. એક કન્યાને માતાપિતા ને ભાઈએ જુદા જુદા સ્થાને આપી તકરારમાં સર્પડંસથી કન્યા મરી. મન્ત્રારાધનથી જીવાડનાર પિતા, સાથે બળનાર ભાઈ,ને તપસ્વીને પરણાવી ભોંયરામાં દાગીના ઘડતા સોનીઓમા મણીઓના દીવાથી રાત દિ અભેદ છતા એકે રાત્રી કહી. (રતાંધો) ચો ાને પેટીમા પુરી સમુદ્રમાં મુકયા, કિનારે પુછતા

એકે ચોથે દિ કહ્યો (ચોથીયે તાવ હતો) મહોત્સ-
વમા ઉછીના કડા લાવ્યા, પણ કન્યા મોની થતા
નિકળ્યા જ નહિ કહાવાળે બીજા નહિ લેતા, તે જ
રૂપીયા માગી ચૂપ ઠર્યો પેઠ ઘડામાથી (કાચના) ચોરા-
યેલ રત્નો જાણ્યા

૪૦ વૃદ્ધની નજર-દાદીમા એદી હતી તેથી ના કહી, છતા
લગ્ન ઠર્યા તો ધણી વૃષ્ટિનુ ગરલ મિશ્ર પાણી પીવાથી
મર્યો

૪૧ બુદ્ધિ–કાળજુ આબે છે કહી વાનર મગરથી બચ્યો

૪૨ માથુ વાઢે તે માલ ખાય (મૂતિનુ)

૪૩ ચૈત્ર સુદ ૧૫ના બાર વાગે મદિરના શિખરમા ધન
દાટ્યુ છે (પડછાયામા)

૪૪ સલાહ ભારે પડી–ખેડીને થાકેલ બળદે મઝા કરતા
ગધેડાને છુટવા સલાહ પુછતા માદા પડવા કહ્યુ પણ
કુભારે તેને જ હળે જોડયો ચાર દિ દુખી થઈ
કસાઈને આપશે કહેતા ભયથી બળદ સાજો થતા
પોતે માંડ છુટચો

૪૫ ‘કજીઓ જોવા ઉભા ન રહેવુ’ એ વેચાતી લીધેલી
અક્કલ પાછી આપી પણ સાક્ષીપણે ફસાતા ઘણી
કિમતે ગાડા થવાની અક્કલ લઈ માડ બચ્યો

૪૬ બાદશાહે વણિકને બુજ પગારે તબેલામા ખાની
બેસવા રાખ્યો તેણે સવારે બધી લાદ ભેગી કરી

સુંઘતા નોકરોએ પુછ્યું. તો કહે તમો કેટલું અનાજ આપો છો તે તપાસ કરવા મને રાખ્યો છે. પેલા ગભરાયા ને રોજના ૫૦૦ રૂા. દેવા માંડયા. બે મહિને રાજાને ખબર પડતાં સમુદ્ર તરંગ ગણવાનું કામ સોપ્યું, ત્યાં વહાણો ઉતરવા ન દેતા સારી રકમો મળી. લાડવા સાચવવા રોકયો તો રોજ હેરફેર કરી ભૂકો વેચીને પણ કમાયો.

૪૭ બુદ્ધિ–મુસ્લીમોની ચઢવણીથી બાદશાહ વિપ્ર પંડીતો પર ખીજાયો કે તમે ગ્રહબુદ્ધિ જાણો છો, તો ધરતી કંપ થયો તે પહેલાંથી કેમ ન કહ્યું ? એક તાર્કિકે કહ્યું–જનાબ અમારા બાપ દાદા સ્મશાનથી ધૂમાડા સાથે ઉપર જાય છે ને ઉપરનું બધું અમને જણાવે છે. મુસ્લીમો જમીનમાં દટાય છે, તેથી ધરતીકંપની તેમને ખબર હોય. વાક તેમનો જ છે.

૪૮ બુદ્ધિ–મક્કામાં કાબા તરફ પગ કરી શ્રમિત નાનક સુતા. આ જોઇ મુસ્લીમે ક્રોધથી ખુદાના ઘરનું અપમાન કરવા માટે મારવા તયાર થતાં કહે–જે બાજુ ખુદાનું ઘર ન હોય તે તરફ મારા પગ કરો. આ સાભળી પેલા ચૂપ થયા.

૪૯ પુત્ર ૧૬ વર્ષનો થતાં માતાએ બાપની મંત્રી ઠાઠની વાત કરીને રડી, પુત્રે ત્રણ દિવસમાં મંત્રી થવાનું થવાનું કહી, પિતાના કપડા પહેરી રાજસભામા જઈ ઓળખ આપી. ત્રણ દિ ત્રણ પશ્નો પુછયા. અકકલ

કયા રહે છે ? (પ ચમા) અક્કલ ખાય શુ ? (ગમ) અક્કલ કરે શુ ? અતે દરબારીઓએ ઉપાડેલી પાલ ખીમા બેસી સભામા જઇ, ત્રીજા પ્રશ્નનો 'આ કામ કરે' કહેતાં રાજાએ મ ત્રી બનાવ્યો

૫૦ કૃતપ્રજ્ઞા–શત્રુને મિત્ર કરુ–રાજપરીક્ષામાં–નક્કી કર્યા છતા રીસાયેલી રાણી પીયરથી દોડી આવી

૫૧ બુદ્ધિ–સભામા પ ડીત માતૃભાષાવત્ ભારતની બધી અને પરદેશી ભાષા પણ બોલે મૂળ કઇ ભાષા પ ડીતની હશે તે જાણવા રાજાએ મ ત્રીને કહ્યુ મ ત્રીએ ગમે તે ઉપાય અજમાવવાની છુટ માગી, ને સભા ઉઠતા દાદરે જોરથી ધક્કો દઈ પ ડીતને ગબડાવ્યો તેણે છેક નીચે પડતા ક્રોધથી ગાળોની વૃષ્ટિ કરી મ ત્રી કહે રાજન્ સાભળો આ એની માતૃભાષા ! પોપટને રામ પઢાવો પણ મિલ્લી પાછળ પડતા ટે–ટે જ કરે એમ સ કટમા કુદરતી રીતે મુખમા માતૃભાષા જ આવે

૫૨ હુમલો કરતા વાઘને શિયાળે કહ્યુ–મને નહિ મારી શકો, પ્રભુએ મને પશુઓના રાજા તરીકે મોકલ્યો છે, તેમનો કોપ થશે વિશ્વાસ ન હોય તો મારી પાછળ આવી ખાત્રી કરો એમ કરતા બધા (વાઘથી) ડરીને નાસવા લાગ્યા આથી વાઘ ગભરાઇ નાઠો,

૫૩ વનરાજ બીમાર પડતા સહુ પશુઓ ખબર લેવા આ યા એક શિયાળ ન આવ્યુ દ્વેષી નારે કાન ભ ભે-

રતા પકડી લાવવા હુકમ કર્યો. પમકાવતાં તે કહે નામદાર ઔષધની ચિંતા માટે ફરતાં એક સુવૈદે દવા જણાવી છે કે-નારનું તાજું ઉતરડેલ ચામડું ઓઢવાથી આરામ થશે. સિંહે તુરત નારને માર્યો.

૫૪ ધર્મી બહુ કે પાપી-અભયકુમારે રાજસભાની ચર્ચાથી ધોળો કાળો મહેલ કરાવ્યો. નિયમો ભાંગનાર બેજ કાળામા, બીજા બધા ધોળામા ગયા ધર્મી કહેવડાવવું સહુને ગમે છે પાપી નહિ.

૫૫ વાણીયાના દેવ જબરા—મીંયાએ ખીજડા તુલસીને ઘસી નાખ્યા. પણ કવચ દેવ ભારે પડયો.

૫૬ રેલ્વે અકસ્માતના વળતરના દાવામાં હાથ માથા પર થતા ન્હોતા. વકીલે હાથ ઉંચા કરાવ્યા પછી કહે—વારૂ અકસ્માત પહેલાં હાથ કેટલા ઉચા થતા હતા. તે બતાવ. પેલાએ ઝટ માથા ઉપર ઉંચા હાથ કર્યા દાવો ડુલ થયો.

૫૭ મૃત પત્નીક પુત્રાધીન ધનવાલો દુઃખી મણીપરીક્ષક. દેશાટન નીકળ્યો. એક નગરે દહિં લેતા ભરવાડના ગળે કાચના હારમાં સવાક્રોડના મુલ્યનો માણેક જોઈ તેને ત્યા બહેન કહી રહ્યો ને સીફાશથી વશ કરી. એક દિન કુટપત્ર વાચી કહે—ઘેરથી પત્ર છે કે પત્નીનો શીમન્તોત્સવ કર્યો છે. જો તારી ભાભીને પુત્ર આવશે તો બહેન તારા ગળાનો કાચનો હાર દૂર કરીને

ચાદીનો પહેરાવીશ ઘોડાદિમા બીજો પત્ર વાચી, તેમ ફરી હાર લઈ ધનીક થયો

૫૮ મોનીએ બીલાડીની ગુફામા મોનાની લગડી નાખી

૫૯ મોનીએ મોનાનો આખો હાથી ચોર્યો

૬૦ દરજીએ કો ર કરી જોડા ફેકી, પુત્ર દ્વારા જોડામા ખોનેલ રાજાનુ લુગડુ ચોર્યુ

૬૧ ખભાતના આહમદજી વોરે 'કકોડીમા કીડા પડયા, ગાણુડી ગડી ગઈ, ને લોઢુ તો ચુવા ખાઈ ગયા' કહી માલ પચાવ્યો પણ વાણીએ 'છુરમાઈને બગ લઈ ગયા' કહી બધુ ઓકાવ્યુ

૬૨ ગુરુએ કહ્યુ એક માખીએ અગ્ની દ્વીપ હલાવ્યા બુદ્ધિ માન સમજે (નકથો)

૬૩ રાજાએ રૂપાળી દીકીને (હાસીને) રાણી બનાવી તેને માટે દપ । દાગીના કરાવ્યા

૬૪ અક્કલ બડી કે ભેસ-વનમા પાણી પાનાર બે કણબી ભાઇએ રાજા પાને ભેસ-ને અક્કલ માગી ભેસ મરી ગઇ, ને બાણીને અક્કલવાન થનાર દેશ પટેલ થયો

૬૫ સપ, સસલો, શિયાળ, નજુ મિત્રો ગ જીમા રહેતા આગ લાગતા સ્વમનાનુસાર સર્પ ઝાડ પર ગયોને શેમાઈ લટક્યો, થીને દરમા સસલો લટક્યો, શિયાળ દૂર ભાગી બચ્યો ને બોલ્યો-'લાખમત લ-

બડી, સો મત સડસડી પણ એક મત બીચારી ફાંકડી કે મરતાં બચાવ્યા આગથી.

૬૬ જુવાનીયો છોરાની મશ્કરીથી, લગનના લાડુ ખાવા સદ્ગૃહસ્થોની જાન લઈ ગયો. સગપણ જ ન્હોતું થયું એટલે જનારાને લાડવા ભારે પડ્યા નાક રાખવા પરાણે પૈસા આપીને વિવાહ કરી પરણાવ્યો. !

૬૭ જમાલમીંયાએ લાડુના વિવેકે અને ઘોડી છોડી મુકીને યુક્તિથી કૃપણ શેઠની સાન ઠેકાણે લાવી.

૬૮ એક પૈસામાં વાણીએ બુદ્ધિથી આખા નગરને જમાડ્યું ને દિવાન થયો.

૬૯ છ માસ રાજા મારે ત્યાં આવે તો સાતમાળનો મહેલ બંધાવું, એમ નિર્ધન વણિકે કહી કરી બતાવ્યું. ને દિવાન થયો.

૭૦ રાજા એક મિનિટ વાત કરે તો રોજ એક મહોર આપું. એમ કરી વણિક ધનાઢ્ય થયો.

૭૧ પીવું નહિને ઢાળી દેવું તે પણ આવડવું જોઈએ. રાંડને કઢી કરતાં તો ન આવડી પણ ઢોળતાએ ન આવડી, રાજા પર પડી. વાણીએ નિર્વસ્ત્ર થઈ નાચવાનું કહી, ભૂતના બહાને બચાવી.

૭૨ બાપને બધું પહોંચાડનાર ગોરને જારે ૧૫ તોલા અફીણ પીવા આપ્યું !

૭૩ પિતૃદાન લેનાર ગોર સ્વપ્નનું બહાનું કાઢી, ૫૦૦ની ઘોડી લઈ ગયો. પણ બાપ પડ્યાનું સ્વપ્ન કહી ડામ દેવા જઈને પાછી મેળવી.

૭૪ ગોરના કૃત્યો-જગ જીતેરે બેટે કાણીએ, પાવ ચલે જબ જાણીએ

૭૫ પટેલે છેવટ શરત કરી કે-પૈસો નહિ પણ રોજ એક આનો લઉ ને ૧-૨-૪-૮ એમ રોજ ડબલ દઉના દાણા એક વર્ષ સુધી દઇશ પટેલ હરખ્યા પણ દસમે દિન ૫૧૨ દાણા દોઢ રૂ ભાગ થયા પછી જોગીને દેતા ૫દરમે દિ ૧ શેર ને ૮ રૂ ભાર વીસમે દિ મણ ૨૪ મે દિ તો ગુણ દેવી પડી ને પછી તો ૨ ૪ ૮ એમ ગુણે વાત આવતા બહુ ગભરાયા ને ભાઈ બાપ કહી માડ છુટયા !

૭૬ એક ધનીકે બીજા ધનીકને કહ્યુ-હુ તમને રોજ ૧ લાખ રૂ આપુ મહિના સુધી તમારે મને ૧ નયા પૈસાથી શરૂ કરી ડબલ$_{2}$ આપવા પેલે ખૂશ થઈ શરત નકકી કરી પણ તેને મહિને ૩૦ લાખ મળ્યા જ્યારે નયા પૈસાથી રોજ ડબલ$_{2}$ આપતા ૧૦૭,૩૭ ૪૧૮ને ૨૩ ન પૈ દેવા પડયા. એટલે ૭૦ લાખ ૩૭ હજારથી વધુ ખોટ ગઈ

૭૭ લાચ લઇ અન્યાય કરનાર જજની, કુભારના મદની આને ભણાવી જીદગીની એ ભૂલાવી

૭૮ ગરજવાનને અક્કલ નહિ-શેઠે બદમાશને બે હજાર ખીરી તગાડો કર્તાં, પેલો પડોશી વૈદની સલાહથી આડો પડયો વૈદે શેઠને બચે તેમ નથી, પણ અમેરી

કાનો ઉલ્લુ મળે તો દવા કરું ને બચે, પાંચસોનો ખર્ચ છે. શેઠે સ્વીકાર્યું કે બચે તો પંદરસો મળશે. વૈદ્દે કોઇને કંઇક આપી બજારે મોકલ્યો. શેઠ તેની પાસેથી ઉલ્લુ ખરીદી લાવ્યા. પણ પેલો સાજો થઇ ગયો હતો. શેઠ તે ઉલ્લુ દુકાનમાં રાખી ઘરાકને કહે છે 'હા હલદી. એલચી ને ઉલ્લુ પણ છે'!

૭૯ 'પરણે તો મરી જશે' એ શરતે મન્ત્રદેવે પુત્ર આપ્યો લોક નિંદાથી પરણાવ્યો. દેવ મારવા આવતાં વહુ કરગરી બીજું કહો તે કરવા જણાવ્યું. દેવે વંધ્યા પુત્ર માગ્યો. બાર વર્ષની મુદત લઈ વંધ્યા નામની દાસીથી પાતદ્વારા પુત્ર થતા આપી-બુદ્ધિથી જીતી.

૮૦ ઠંફાસ ભારે પડી-ગ્રાહક [હોટલ માલીકને] તમારી હોટલ જામેલી લાગતી નથી ? માલીક-અરે આ લત્તામાં આ એક જ જામેલી છે, રોજના ૫૦૦નો વકરો છે. વધુ ખરો પણ ઓછો નહિ. ગ્રાહક-તો સરસ. લ્યો. આ કાર્ડ બપોરે ૩ વાગે ઓફીસે પધારજો. ઈન્કમ ટેક્ષની ઓફીસ જોઇ છે ને ? જરૂર આવજો!!

૮૧ કીડીઓ ચૂલો તાણી ગઇ કહી શેઠાણીએ ન જમાડયો. પણ ગાડા કાગડા ગયા કહી શેઠે સાળાને બદલે ભાઈનું ઘર ભર્યું.

૮૨ એક શેઠે પર ગામ સ્વમિત્રને ભેટ દેવા નોકર સાથે કરંડીયામાં સસલુ મોકલ્યુ. રસ્તે ધર્મશાલામાં મુનિમે રમુજ ખાતર તે કાઢી બીલ્લી મુકી. પહોંચતા મિત્રે

જોઇ ગુસ્સો કર્યો બીચારો બીત્વી લઇ પાછો ફરતા ત્યા જ તે મુનિએ સસલુ મુકયુ ઘેર જઈને શેઠને ખોટા ધકકા માટે ખીજાઇ બતાવતા અજાયબ થયો કે આતો બહુ રૂપી પ્રાણી હશે ?

૮૩ એક જણ ફ્રુટ મુકી બહાર જતા મિત્રો ઉડાવી ગયા તે પકડવા બોલ્યો (ગભરાટથી) અરર કોણ ખાઈ ગયુ ? મે એમા ઉદર મારવા સોમલ નાખેલુ ખાનાર બિચારા ગભરાઈ ઉપાય પુછવા માડ્યા

૮૪ એક જોષીએ રાજાને છ માસમા ગણીનુ મરણ કહ્યુ તે સાચુ પડતા રાજા ક્રોધે ભરાયો, ને જોષીને કહે–બોલ તારુ મરણ કયારે છે ? જોષી સમજી ગયો કે આવી બન્યુ યુક્તિપૂર્વક બોલ્યો–આપના પહેલા ત્રણ દહાડે રાજા ગભરાઇ તેને સાચવવા લાગ્યો

૮૫ પ્રસિદ્ધ વકીલને નવા વકીલે ફતેહ કેમ થાય તે સલાહ પુછતા તે કહે–પુરાવા મજબુત કરવા લાવો ફીના હજાર નવો મુઝાયો ને કહે આપનો પુરાવો મજબુત હશે તો મળશે સાક્ષી દસ્તાવેજાદિ લાવો

૮૬ જમાઈ દરમહિને સાસગને પોતાની સ્ત્રીના સ્વભાવની ફરીયાદ કરે તેથી એક વાર સમરે કહ્યુ કે હુ જાણુ છુ તે ખરાબ સ્વભાવની છે, પણ હવે નહિ સુધરે ને એક પણ વધુ ફરીયાદ આવશે, તો મે વીલમા તેને માટે જે ૧૦ હજાર મજુર કર્યા છે તે કાઢી જ નાખીશ પણ પછી તો ફરીયાદ જ બધ થઈ ગઇ

૮૭ બોલતા મહેતાજીનું થુંક પાટી પર પડતાં, છોકરે ઉપયોગનું કહેતાં કહે-મહેતાજીનું થુંક તો ગંગાજળ કહેવાય સાંજે રમવા જતા દાદાજીએ પોતાનો પડેલ દાંત આપી ગંગાજળમાં નાખવા કહ્યું. છોકરે ખરેખર ભુકો કરી બોલના માસ્તરના મુખમાં પધરાવી દીધો.

૮૮ કેદીની સ્ત્રીએ ચીઠ્ઠી મોકલી કે મોસમ આવી છે. પણ ખેડવાનો બદોબસ્ત થાય તેમ નથી. કેદીએ ચીઠ્ઠી મોકલી કે ખેતરમાં ઠેર ઠેર હથીયાર દાટયાં છે માટે ખેડવાનું માંડી વાળજો. પોલીસોએ ખેતર ખેડી નાખ્યું. પછી લખ્યું હવે મુશ્કેલી ગઈ હશે વાવજો.

૮૯ વકીલે ચોકકસ જીતીશું જ કહેતાં અસીલ ચાલવા માંડયો. ઘણું પુછતાં કહે હવે ઘરમેળે પટાવત કરીશ જીત તો નથી જ કેમ કે મેં વાગત બધી સામા પક્ષની જણાવી હતી. વાહ બુદ્ધિ.

૯૦ તમારા ગામમાં કોઈ મોટો માણુસ જનમ્યો છે? ના અહીંતો બધા છોકરા જ જન્મે છે પછી મોટા થાય છે.

૯૧ મારવાડીને કથા પછી આરતીમાં પૈસા મુકવાનું કહેતા કહે તારી ઉંમર? પાંત્રીશ ઓહ તો તો મને ૭૫ થયા છે હું વહેલો દેવને મળીશ ને રૂબરૂ દઈશ

૯૨ સુકુ ઘાસ ન ખાનાર ઘોડાને લીલા ચશ્મા ગાડીવાને પહેરાવ્યા.

૯૩ કુવો વેચ્યો પણ વાણીએ પાણી ન ભરવા દીધુ-કિંમત માગી રાજાએ કહ્યુ ફક્ત કુવો જ વેચ્યો છે. તો વિપ્રના કુવામા પાણી કેમ ગયુ છે? ગેજનું ભાડુ આપ

૯૪ બચાવ-સ૦ ડો તમે ક્ષયને તદ્દન મટાડવાની જાહે રાત કરી હતીને? જ હા મારા કહેવા મુજબ વર્તે તો સ૦ એક વષથી દવા ચાલુ હતી દિકરો મર્યો કેમ? જ મે બે વર્ષ દવા લેવા કહ્યુ તે મુજબ કર્યું નથી

૯૫ રાજા-શિયાળ કેમ બૂમ પાડે છે મત્રી-ઠડીથી રા-એકેક કામળ આપી દો રા૦હજુ કેમ બોલે છે? મ-ભૂખ્યા છે રા૦સો મણ ઘઉ ધા રા૦ હજુ કેમ? મ૦દુઆ દે છે ને સદા એમ જ દેતા રહેશે એમ મત્રીએ ઘર ભર્યુ

૯૬ મિત્રે વેપારીને કહ્યુ સામે મોટો આઈનો કેમ લગાડયો છે? તો કહે-યુવક યુવતી આવે તે એમા જોવા કરે પણ તાજવાને ન જુએ માટે

૯૭ ગ્રાહકે હલવાઈને કહ્યુ-કેમ મીઠાઈ ઓછી તોલી? તો કહે વજન ઓછુ હોવાથી આપને લઈ જવાની તકલીફ ઓછી પડશે પેલે પૈસા બહુ ઓછા દીધા કહે કેમ? તો કહે આપને ગણવાની તકલીફ કમ પડશે

૯૮ શિક્ષક–નિષેધવાચક શબ્દ દો હોવે તો નિષેધ મીટ જાતા હે, જૈસા યહકામ અસંભવ નહિ હૈ ચતુર લડકેને કહા–સાહેબ બહાર જાના હૈ. શિક્ષકને જલ્દીસે નહિ નહિ કહા. વહ ચલ ગયા.

૯૯ કવીનાઈન નહિ ખાતા બીમાર બાળકને મા એ પેંડામાં ગોળી મુકી ખાવા આપ્યો. થોડીવાર પછી પુછ્યું, પેંડો ખાધો? તો કહે હા મા પેંડો ખાધો, પણ એની ગોટલી ફેંકી દીધી છે.

૧૦૦ સાહેબે ઘંટી બજાવા છતાં ગ્રામીક ખસ્યો નહિ. ને સાહેબ સાઈકલ સાથે પડી કહે 'ઓ યુ ફુલ'. પેલો કહે ફુલતો આપહી હે હમતો કાંટે હે.

૧૦૧ કાયદાબાજ–રાતે પોલીસે પકડતા કહે ફાનસ આ રહ્યું. સળગાવી ચાલવા કહ્યું. બીજીવાર પકડાતાં ઢાંકેલુ બતાવ્યુ કહે કાયદો ફાનસ રાખવાનો છે ઢાંકવું કે કેમ તે મુનસફી પર છે.

૧૦૨ હાજર જવાબ–ઈસાઈ હિન્દુને કહે ગાય તુમ્હારી મા હે? હાં. બૈલ પિતા હુવા? હાં વો તો કલ મેલા ખાતા થા. વહ ઈસાઈ હુવા હોગા.

૧૦૩ પુલપર જતી વખત ચોપગા જાનવરની ગાડીનો કાયદેસર ટેક્ષ, ગદ્ધાગાડી વાનને દેવો પડયો વળતા તે બચાવવા પોતે જુત્યો ને ગદ્ધાને મૈં બેસાડી કહે હું ચોપગો નથી દાણીએ ન માનતા કહે-તો હાકનાર પાસે માગો.

૧૦૪ પરિક્ષાના રિઝલ્ટ પછી બેટો કહે બાપા આ વરસે
તમારુ ભાગ્ય તેજ છે કેમ? તો કહે આ વરસે
મારા માટે પુસ્કેનો ખરચ નહિ થાય છે કોઈ
આપશે? ના ચાલુ કલાસમા જ રહેવાનો છુ

૧૦૫ મસ્તર કહે દેરસે કયુ આયા? સાબ ગીર પડાથા
ઓર લગ ગઈથી કહા? સાબ ચાર પાઇપર ગીર
પડાથા, ઓર નિંદ લગ ગઈથી

૧૦૬ રાજાએ ઈશ્વર ન કરી શકે તે હુ કરી શકુ છુ
કહેતા મત્રીએ ઈશ્વર દેશ નિકાલ કોઈન કરી શકતા
નથી આપ કરી શકો છો કહ્યુ

૧૦૭ વકીલને એક વેપારીએ પુછ્યુ કે શેઠને નામે માલ
નોકર લઈ જાય તો શેઠ પાસે પૈસા વસુલ કરાય કે
કેમ? તેણે હા પાડતા કહે તમારો ગુમાસ્તો ૧૦ રૂા
નો લઇ ગયો છે તેણે રૂા ૧૦) આપી બીજે દિ સલા
હની ફ્રંન્દુ રૂા ૩૦) નુ બીલ મોકલ્યુ!

૧૦૮ બુદ્ધિ-શેઠે દોલત નામના નોકરને રજા આપી તે
ધનતેરસે આવી પૂજન ટાઇમે કહે-દોલત હાજર છે
રહે કે જાય? શેઠને શુકન ખાતર દોલત સદાય રહે
કહી રાખવો પડ્યો

૧૦૯ બદલો-કડીની મધરાતે મુસાફરે આવી ધમશાળા
ખોલાવતા ચોકીદારે કાણામાથી પહેલા રૂા ૧) આપો
તો ખોલુ કહેતા તેણે કટાળી આપ્યો અદર જઇ

કહે-બહારથી બેગ લાવતો વધુ આપું. તે બહાર જતાં તેણે દ્વાર બંધ કરી, એ મુજબજ રૂપીયો પાછો લીધો.

૧૧૦ મોટું કોણ ? એક જગ્યાએ. થાણદાર, વકીલ, જજ ને શેઠ ચાર મિત્રો ભેગા થતાં પોતપોતાની શક્તિને સત્તા કહી બડાઈ કરતાં, શેઠે મારી કોથળી આગળ. તમે બધા પાણી ભરો કહી. મોટાઈ સાબીત કરી.

૧૧૧ ગરીબો માટે થેલીમાં સહાય ઉઘરાવતી બાઈ કંજુસ પાસે ગઈ. તેણે કહ્યું હું કંઈ આપી શકું તેમ નથી. મારી પાસે કાંઇ નથી પેલી કહે તો આ ગરીબો માટે છે, થેલીમાંથી કંઇ લઇ લ્યો.

૧૧૨ બુદ્ધિમાન-લોઢાના કડા પહેરી પ્રસિદ્ધ રાજા પાસે જઇ તેના શરીરને અડાડતાં નવાઈ પામી, રાજાએ પુછતાં કહે આપનામાં પારસના ગુણ સાંભળ્યા છે. રાજાએ ખુશ થઈ સોનાના કડા આપ્યાં.

૧૧૩ દિવો હાથમાં રાખી પાણી રાતના ભરવા જતાં અંધને કારણ પુછતાં કહે આ દીવો દેખતા આંધળા માટે છે.

૧૧૪ ખરો મારવાડી. ૪ પૈસાના મગ લાવનાર ૪ આનાના ચોખાના ગ ગુજરાતીની બધી ખીચડી ખાતાં, પેલાએ થોડી રાખવા કહેતાં કહે-મારા મગ હશે ત્યાં સુધી ખાઇશ.

૧૧૫ ડોકટર-તમારો ઇલાજ તો કરૂં પણ તમે વધુમાં વધુ

કેટલા દિવસ રહી શકશો ? દરદી-એ તો તમે મારી સારવાર માટે કેવી નર્સ મુકો છો તે પર આધાર છે

૧૧૬ વકીલ-(ચીડાઈને) તારા ચહેરામા બદમાસની સીકલ દેખાય છે અમીલ-આજ સુધી મને ખબર ન હતી કે મહારો ચહેરો આરીસો છે !!!

૧૧૭ જાડા માણસે પાતળાને કહ્યુ તમને જોઈને અહી દુકાળ હશે એમ કોઈ માને પેલો કહે તમને જોઈને દુકાળનુ કારણ પણ સમજી જશે

૧૧૮ કપટ પકડાય-જગલમા ૫૦૦ દીધા દાવો કર્યો, ઝાડની સાક્ષી આવતા વાર કેમ થઈ તો કહે દૂર છે, એમ ઝાડ કહી ગયુ કે દીધા છે

૧૧૯ જેવી રેખા તેવી ઘોડી-પગમા ડામ દઈ ખોટી ઉભી રેખા કરી, જેથી લાકડાની ઘોડી રાખવી પડી જોષી કહે સાચાની સાચી ને ખોટાની ખોટી ઘોડી મળી

૧૨૦ ચતુરનોકર-શેઠે જેને સારુ સ્વપ્ન આવે તે મીઠાઈ, ને બીજા રોટલા ખાય એમ કહી સુતા સવારે પોતે જગતનો રાજા થયાનુ સ્વપ્ન કહ્યુ નોકરે પોતાને ભયકર સ્વપ્નમા રાક્ષસે મીઠાઈ ન ખાય તો મારી નાખવાનુ કહી મીઠાઇ ખવડાવી એમ કીધુ શેઠ શું બોલે ?

૧૨૧ શત્રુ રાજાએ ઘડો ભરી અકકલ મગાવી વૃદ્ધ મત્રીએ યુક્તિથી તુબડુ ભરેલ ઘડો મોકલી લખ્યુ કે અકકલ લઈને ઘડો પાછો મોકલો ?

૧૨૨ ઉત્પાપીતિકી બુદ્ધિપર રોહકકથા–ઉજ્જ્યન પાસે નટ-
ગ્રામ વાસી ભરતના પુત્ર, રોહકે, પ્રથમ જોઇને ધુળમાં
ચિતરેલ નગરી જોઈ રાજાએ પરિક્ષા કરી. તેમા મોટી
શિલાને નીચેથી રાજ યોગ્ય મંડપાચ્છાદન કર્યું !!
ઘેટાને જવ ખવરાવી સામે વરુ બાંધી સમાન વજન
રાખ્યું. એક કુકડાને આરીસા સામે લઢાવ્યો મરેલા
હાથીની ખાતો પીતો વીગેરે નથી એમ ખબર કહાવી
ગ્રામ્યકૂપ શહેરથી ડરે છે માટે શહેરકુપને તેડવા
મોકલો. વનની પૂર્વમાં ગામ વસાવી રાજાના આદેશ-
મુજબ વનને ગામની પૂર્વને બદલે પશ્ચિમમાં કર્યું
નટને નાચતાંજ આવડે માટે રેતીના દોરડાનો નમુનો
મોકલો, કરી દેશું. પાણીમા ખૂબ પલાળેલ ચોખા
દુધની થાળીમા બકરીની લીંડીપર સૂર્યતાપે મુકીને
અગ્નિ વિના ખીર કરી

—००—

મૂર્ખ મંડળ

(પટલાણીએ લાજ કોની કાઢી?)

(મોટા ચોરામા લોકો દાતણ કરે છે. ત્યાંથી એક પટલાણી લાજ કાઢીને નિકળી. ચાર જણે મારી લાજ કાઢી કહી લઢયા ને પટલાણીને પુછવા જતાં, તેણી મુર્ખની લાજ કાઢી કહી ચાલી ગઈ. પછી સૌ પોતાની મુર્ખતાની સાબીતિ આપવા લાગ્યા. ત્યા બીજા ચાર

પછી ત્રીજા એમ સહુ મારી લાજ કાઢી કહી સાખોતી આપે છે આમ બાહ્યમૂખતા કરતા માનવ ભવાદિ સામગ્રી મેળવી જે ધમ છોડી પાપ કાર્યો કરે છે, તે જ સાચો અભ્યતર મહામૂર્ખ છે ઈત્યાદિ વિષયો પર આ કથાઓ કહેવાય)

૧ જેનુ કાર્ય જે કરે તે ઉપર કબુમ ખેડુતને બાઠા ભિક્ષુકની કથા ઘટ પાતિતે કેશાકેશી

२ व्यवहारमूढ भरटकै दुंग्घाय बलिवर्दो दोग्ध ॥

३ रसलोलुपिशिष्येण गुरोरपि क वटका भक्षिता ॥

४ अविवेकी शिष्येण अतिनिपाद् विष वरमिति विष दत्वा गृरु मारित ॥

५ अविवेकी शिष्येण बधिरगुरू ताडित ॥

६ अविवेकी शिष्येण कुब्जगुरु ल्कुटेन ताडित ॥

७ नृपशोरवोध्यता राउल पत्नी खण्डिता॥

૮ વાળ ઓળાવતી ઘેલી મારવાડણે અધોવસ્રથી સસરાની લાજ કાઢી !!

૯ મુર્ખ ભરટકે બહુ વિચારીને અતે પાડાના શિંગ-ડામા માથુ નાખ્યુ ને ઘવાયો !!

૧૦ બીકણને ચોરે ચીભડુ માર્યુ, ભયથી તેણે ચીસ પાડી હુ મરી ગયો લોહીને કીડા નિકળ્યા

૧૧ મુર્ખ કોદર ભટ ભાઇના સાસરે જમવા જતા વિધવા

બેનની શિખ મુજબ 'હા' ને ના' બેજ શબ્દો કહેતાં બાફી માર્યું !

૧૨ અભણ કણબીઓ—બાદશાહ પાસે ફરીયાદ કરી. સલામ ન ભરી. કુંદને પણ ભરી, કુંદમાં દેવતા મુક્યો તો, આગળીઓભાઈ, રાણીને પ્યારા ધણીયાણી.

૧૩ ઉંટવૈદ્ય–ઉંટની માફક દવા કરતાં રોગીને મારી નાખી.

૧૪ ભાડુતી ભાષણ–પટેલ નાતની સભામાં પ્રમુખ થયા. પણ વાચવા માટે ભાડુતી ભાષણ તિજોરીમાં જ ભુલી ગયા ! !

૧૫ મુલ્લાએ અલ્લાનું નૂર વેચ્યું.

૧૬ નાગર બ્રાહ્મણે હજામ પાસે બૈરીને મુંડાવી ને ઢબ્બુ વસુલ કર્યો.

૧૭ પટેલ ભાતને બદલે અશૂચીની હાંડલી લઇ ગયો.

૧૮ વાણીયાએ પત્નિ સાથે મૌન અગ્નિદાહ સુધી રાખ્યું અને સરતની સોપારી માગી !!

૧૯ નિમિત્તાયાએ કાળ લગ્નમાં થતી ચોરી રોકી નહી. અન મહિના પછી મુર્ખે ફરીયાદ કરી.

૨૦ સસરાને ઘેર લગ્ન પ્રસંગે જતો ક્ષત્રિય રસ્તામાં વૃષ્ટિથી પીડાતો જટિના આશ્રમમાં ગયો. વસ્ત્ર સુકાવી લંગોટી બાંધી ભૂખ્યો રામ–પાતર લઈ ભિક્ષા માટે સસરાની શેરીમા રાત્રે જલદી જતાં કુવામાં પડયો. અને બધાએ જાણ્યો.

૨૧ પટેલના લુગડા મીવતો દરજી તેને માટે રાખેલ ભાગ જોવા ખળામા ગયો ત્યા મીવતા મોય પડી ગઇ સ વ્યા હોવાથી ખળુ સળગાવી મોય શોધવા માડયો!

૨૨ રબારીએ હજાર બકરા ઘેટા ભેનો વેચી, ૨૫ હજારનો ઘોડો લીધો ઝાડે બાધી સુનો ચોર લઈ ગયો

૨૩ સુથારે રસ્તામા હેઠ માપની છે કે કેમ? તપાસવા પગમા નાખીને ખીલો ખે ચવાની હથોડી કાગડાને છુટી મારી ફમાયો

૨૪ પટલાણીએ મેઢી ચોપડી જમવા માટે રમોઈ કરવા રાત્રે પોહેલે તેને ખસે લઈ જઈ મગગનુ ઘાણ અપાવ્યુ!

૨૫ વ્યવહાર મૂઢ પઠિત પુપવની ઓની માફક છેટે બેઠો

૨૬ રાણીએ મોઢરે મિત્ર કહેતા અભણ રાજાએ ઠગી ગયેલી રાણીને મોદક મગાવી દીધા

૨૭ ઘરે આગ લાગ્યો તો અબાર બાકિર કરે? કદી વ્યાજ ખાઉ વધરાવણ વાણા મા વાણીએ સારમેયના પાછલા પગ પકડી ૧૮ વાર ર્વાન્ચ ચૂમી બદલો લીધો

૨૮ મુર્ખ વહોરે ઢેઢેગો પીગાળ્યો ર મારી વહોરી પાની છ, એમ પાટો કહે તો કોઈ માનમો નહિ

૨૯ રાયજી દેવજી ને ખેતસીના પ્રતિક્રમણ મહામહેનને બની ખેતમીએ ખેતીની પ્રતિક્રમણ કાવ્યુ

૩૦ કમ અક્કલ હજામોની વાત-પાવડી ચસકી.

૩૧ બેટ્ટીઓની ભેંસો કોસાઓ ચોરી ગયા અને મુકી ગયા.

૩૨ ફસ્કીમીયાંની વાત-એક જાલેમે સો સાપ દેખા (એક ભી થા નહિ.)

૩૩ ઈસ્માઈલજી વહોરાની બુદ્ધિ-શેઠનો માલ લુંટાયો છતાં ફરીયાદ ન કરી અને જઈ શેઠને કહે કે-ગભરાવા જેવું નથી, માલ ભલે લુટી ગયા પણ ભરતીયું મારી પાસે છે કની? બેટો વેચશે કેવી રીતે?

૩૪ ભણ્યા પણ ગણ્યા નહિ. નૈયાયિક, જ્યોતિષિ વ્યાકરણી વૈદ્ય.

૩૫ ભણ્યા પણ ગણ્યા નહિ-શિવજી ભટ્ટ કાસીથી આવ્યા. પાદરમાં ગામના ટીખલીઓએ ભરમાવ્યા. ઓરે રાંડીરે વહુરે. બહેનને હું છતાં તું કેમ?

૩૬ સમજીને કરો-મારવાડમાં સાધુની માફક પ્રતિક્રમણમાં ફીણ ન આવ્યા.

૩૭ મૂર્ખ કોળી-એ વડું અથવા એ-ઢોકળું.

૩૮ મૂર્ખ જમાઈ-ખાચકું બોઘા, ચપટી ચુપ, થોડું તારી માનું નાતરું.

૩૯ સાંભળેલા પ્રમાણે જ વર્તનાર પણ મર્મ નહિ જાણનારની કથા. માતાની શીખામણ. સેવાથી પેટ

ભરવા દરેકને જુહાર કરવો પારધીની જાળે માર, ગુપચુપ જવુ ધોળી ઘાટે માર, સુકાઈ જાવ બોલવુ બી વાવતા માર, ઘણુ થાઓ મુડદે માર, કોઈ દી ન થાવ વિવાહે માર, હમેશા થાવ રાંડેલ બાઈ માર, ગામ સ્વામીને ત્યા નોકરી રાખ પીવા ચાલો, મોટેથી બોલવુ, માર, ધીમેથી આગ લાગતા કાનમા કહેતા માર, પાણી ધુળ છાંટવુ ચોટલાને ધૂપ દેતા માર, રજા.

૪૦ આત્માનુ બગાડી ખોખાનુ જ રક્ષણ ન કરાય જેમ મૂર્ખ નોકરોએ બેગમાથી કપડા કાઢી ઉપર વીટીને ભર વરસાદમા ચામડાનુ જ રક્ષણ કર્યું

૪૧ શાસ્ત્રના આશયને ન સમજે તે ઉધુ મારે જેમ શેઠે નોકરને બારીમાથી, કચરો સારૂ માણસ જતુ આવતું જોઇને નાખવો એમ શિખામણ દીધી, પણ તે મૂર્ખે સારા ગૃહસ્થ જોઇને જ નાખ્યો

૪૨ મૂર્ખ પટેલ સાસરે ગયો પણ શરમથી જરાક જ ખાધુ રાત્રે ભુખથી સુકવેલ ભાત મોમા ભરતા જ સાસુજી જાગી ગયા મૌન વૈદે કીડા કાઢી લેમ લીધાં

૪૩ ચાર મૂર્ખ ભાઈઓએ ડોસીને ઠંડાપાણીમા અને હલાવી દવા પાઈ મારી નાખી

૪૪ પૂર્વ તરફ રહેવ શહેરમા હમેશ સવારે જઈ સાંજે આવતા મૂર્ખ કરબાતીઓ સૂર્યથી ત્રાસીત થઈ, તેના

ટુકડા કરવા તૈયાર થયા. પણ કામેલ વણીકે સૂર્ય સાથે વિષ્ટિ કરવાનું કહી રૂ. ૧ હજારનો તડાકો પાડી સંધી કરી આવ્યો ને સાંજે જવાનું કહી, તેમનો ટાઈમ બદલ્યો.

૪૫ પોતાને ગણવો ભુલતાં ૧૦ જણને જોડાના ટકોરે ગણતરી કરાવી.

૪૬ કહો છો ને વર ઘરડો છે? કણબી મધ્ય વયે ઘર ભંગ થતા, નાની રાંડેલ કણબણ સાથે નાતરૂં કર્યું. સાસરે જતાં વાતો થવા માંડી કે વર ઘરડો છે. વળતા ગાડામાં જ ગાઉ આવી છાંયે ઉતરી કેડ બાંધી દોડવા માંડયું ને દોઢસો વીઘાં ખેતર ભમી આવી કહે જુવાન છું કે ઘરડો? વહુ કહે ઘરડો તો તે વખતે જાણ્યો તો, પણ ગાડો હમણા જાણ્યો.

૪૭ બુધ્ધિ સાથે ૧૨ મા ચંદ્રવાળા દ્રષ્ટીરાગી બે શિષ્યોએ ઈર્ષ્યાથી ગુરૂના બંને પગો ડંડાથી ભાગ્યા.

૪૮ કર્મનું દેવું રાજીખુશીથી ચુકવીએ તો વધુ માર ન પડે પણ ધનો પટેલ જેમ વેરાના રૂા. લઈ ગયો હોવા છતાં અમલદાર પાસે આડાઇ કરી, ઘણો માર ખાઈ દીધા. તેમ કરાય તો કર્મના વધુ દેવાદાર થવાય

૪૯ એક પંડીત, ધનીક ચમાર મિત્રને ક્ષત્રિય નાતમાં લઈ ગયો. પગ ધોઇ અંદર બેઠા. પણ બીજાઓ આવતાં સ્વભાવ મુજબ ચમાર આઘો ખસે, એમ બારણે પહોંચતા કોઈએ કહ્યું કે આમ ચમારની માફક

કેમ દૂર હટો છો ? તે સુણી તેણે પડીતને કહ્યુ આ બધા જાણી ગયા તે સાભળી બનેને કુટ્યા ?

૫૦ શેઠને ત્યાં ચોર આવતા ખખડાટ સાભળી નોકરે પુછ્યુ કોણ ? કહે કોઈ નહિ તે સુતો સવારે શેઠે ધમકાવતા કહે સાલો ચોર જ નહિ જુઠ્ઠો પણ હતો કહે કોઈ નહિ !

૫૧ શેઠે દરવાજાનુ ધ્યાન રાખવા નોકરને કહ્યુ એક દી સુદર તમાશો સાભળી તે દરવાજો લઇને જોવા ગયો ને ચોર ઘર સાફ કરી ગયા

૫૨ મૂર્ખે એક બ્રાહ્મણને કહ્યુ લે ધન સગાઈ કરી આવ. પેલો કોઇક નવા નમાચાર આપે ને મૂર્ખ ખૂશ થઈ વધુ ધન આપે અનુક્રમે કહે સગાઈ થઈ, લગ્ન થયા, છોકરો થયો છેવટ ખાલી થતા એક દી કુટુબ બતાવવાનુ કહેતા વિપ્રે એક સારૂ ઘર દૂરથી બતાવ્યુ તેણે મીઠાઈ લઈ જઇ અદર છોકરાને બોલાવી આપી સ્રીએ ઉચિતતા જાળવી, પણ ધણીએ આવી પૂછતા કહે કે હુ તો તમારો મિત્ર ધારતીતી પેલાને ઓળખ પૂછતા કહે ઘર મારૂ છે તુ કોણ છે ? પાગલ સમજી ખૂબ ફટકાર્યો

૫૩ બુધ્ધુ-માયટેડ મારૂ માથુ, માસ્તરનુ-બાપાનુ, બેયનુ, હેડમાસ્તરનુ

૫૪ બાદશાહી ભારે પડી-બેરીસ્ટર ગામડાની પત્નીને મુબઈ લાવી બાદશાહી ચા ભોજનાદિકરાવી સાબુથી

ન્હાવાનું કહી મિત્રો બોલાવવા ગયા. પત્નીએ બાદશાહી સાબુ મંગાવી સ્નાન કરતાં ચોટલોજ ગૂમ !!

૫૫ બે કામ નોકર કરે એક પોતે કરે, એમ નોકર રાખતાં ન ફાવ્યો, બીજો કહું તે કરે કહી રાખ્યો. ઘોડા પરથી કીમતી દુશાળ પડી પણ લીધી નહિ. પછી કહે હવે ઘોડા પરથી પડે તે લઈ લેવું. બીજીવાર ઠંડી ઉડતાં તેને દુશાળ આપી નોકરે ઘોડાની પડતી લાદ તેમાં ભરી લીધી. રજા આપી. એક કામમાં ત્રણ કામ કરનાર રાખ્યો શેઠ માંદા પડતાં વૈદ્ય બોલાવવા જતાં કાંટીઉ ને ડાઘુઓને પણ અવિવેકી મુર્ખ લઈ આવ્યો.

૫૬ સાંભળે પણ. ભાવાર્થ ન સમજે તો—બેરા ભોતાચાર્ય સદાશિવને, શિષ્ય શાંતિશિવે બેરાસ મટાડવા થાંભલે બાંધી માર્યો તેના જેવું થાય.

૫૭ માલતો ભલે ગયો છતાં સિલતો સાબૂત છે. બેન્ક ચોકીયાત જમાલખાં પઠાણ.

૫૮ મૂર્ખ—ખોટા આડંબરી લાલાજી, પાડોસી હજામનું પાટલુન માગી લગ્નમાં ગયો. તો પણ પાટલુનની રખ વાળી માટે હજામ સાથે જઈ મિજલસમા કોઈને કહેતો મારૂં પાટલુન છે. પેલો ચીડાયો. જુદી જુદી રીતે ત્રીજી વખત કહેતાં ભર મંડપમાં લાલાજીએ ખીજાઈને લે તારૂ પાટલુન ! કહી કાઢી ફેંકયું પણ નગ્નતાનું ભાન ન રહ્યું !

૫૯ મૂર્ખ-માએ દિકરાને માલપુઆનો ડબો આપી પુન મની સાંજે સાસરે મોકલતા શિખ દીધી કે-કોઈ સાથે ન આવે પાછળ પડે તો થોડુ આપી પાછો કાઢજે રસ્તામા તેણે પડછાયો જોઈ ભાઈ પાછો જા કહેતા ન માન્યુ ભૂખ હશે માની એક પૂડો એને નાખ્યો એમ થોડી વારે બધા નાખ્યા પછી કહે કામળ જોઇએ ? એ રીતે બધા વસ્ત્રો નાખતા પ્રભાતે તે ગયો ને પોતે લ ગોટ ભેર સાસરે જઈ વાત કરી ફજેત થયો

૬૦ મૂર્ખ-મીયા દેશાવરથી આવતા બીબીના ચાર યાર માથી કરીમ ત્યા હતો પલગ નીચે સતાયો બીબીએ ઘરેણાં કપડાની માગણી કરતા કરીમ (અલ્લા) દેગાર મીયા એ કહેતા, પેલો ખીજાઈ કહે સબ કરીમ દેગા તો વે તીન કયા કરેગા ?

૬૧ મૂર્ખ-બરીએ ધન કમાવા મોકલ્યો નિષ્ફળતા પછી સ્વપ્ન આવ્યુ કે ઘરમા ભીત નીચે નિધાન છે ઘેર આવી બધાને નોતરી, ઉધાર લાવી જમાડી, સૌ નમક્ષ નિધાન કાઢવાનો કદાગ્રહ કરી ખોદતા, ઘર પડી ગયુ વાગ્યુ, ને ફજેત થયો

૬૨ મહામૂર્ખ-બધા ભૂખે મરતા બરીની બો-થી દાતરડુ લઈ વાસ કાપવા ગયો જગલમાં તેનાથી નબ Cતા ગતા મુસાફરના કહેવા મુજબ આગળી કપાઈ શાખા પર બેસી તે કાપતા ફરી પેલાના જ કહેવા મુજબ શાખા સાથે પડયો તેને ભગવાન માની પગે પડી

૬૯ મૂર્ખ-માળી બહાર ગામ જતાં રાજાએ બાગ સિંચવા કહ્યું બધા ઝાડના છેક મૂળ સુધી પાણી પહોંચે તેમ સિંચજે, પેલાએ સારી રીતે સીંચી બધા વૃક્ષને ઉખેડી મૂળ સુધી પહોંચ્યાની ખાત્રી કરી રાજાને ખબર આપી.

૭૦ મૂર્ખ-ટટ્ટી બેઠેલ ત્યાંથી બોર ખાઇ સામે બંગલે નાચ જોવા ગયો ત્યાં તેરા દીલકા મેદ વતાદુંગી કડી સાંભળી ગભરાઈ રૂા. ૧ આપ્યો. છેવટ કપડાં પછી ખીજાઈને પોતે જ કહી દીધું !!

૭૧ ગામડીઓ ઠઠારો કરી શહેરમાં સાસરે ગયો. આર્ય સમાજી સસરે સંધ્યા કરો છો ? કરવી છે ? પુછ્યું. વગર સમજે હા પાડી. ઓરડામાં બે લોટા ને સુખડ જોઈ આ માટી પાણી છે સંધ્યા એટલે ટટી જવાનું કલ્પી ચાદર પર શંકા ટાળી કહે સંધ્યા કરી, સાફ સંધ્યા દઈ બીજે દિ સંધ્યા માટે જતાં ત્યાં મેલું જોઈ બૂમ પાડી. અંતે ફજેત થયો.

૭૨ રાજા લડાઈ કરવા ગયો અભણશેઠ પુત્રે રાણી આદિ સર્વને પત્ર વાંચી રડાવ્યા.

૭૩ ડોકટરે ગામડીઆને મુંબઈ જઈ ફોટો પડાવી લાવવા કહ્યું, જેથી ખાંસી દુઃખાવાની ખબર પડે. પેલો ત્યાં બની ઠનીને સ્ટુડીઓમા જઈ સુંદર ફોટો પડાવી લાવીને ડોકટરને બતાવી કહે-સાહેબ કેવો શોભુ છુ ? છે કાંઈ?

૭૪ એક જણુ મિત્રને ત્યાં સાંજે જમવા ગયો. ઘણો જ વરસાદ થવાથી, મિત્રે ત્યાં જ સુવા આગ્રહ કર્યો. તેણે

હા પાડી ને શુભ થયો પછી મૂર્ખો આવતા પુછ્યુ તો કહે ઘેર વહુને કહેવા ગયો હતો કે વૃષ્ટિ ઘણી હોવાથી આજ સુવા આવી શકાય તેમ નથી, રાહ જોઈશ નહિ !

૭૫ પોતાનું નાક કરડી ખાનાર પત્નીને સજામાથી બચાવવાનો નિશ્ચય કરી પતિ કોર્ટમા બોલ્યો સાહેબ એણે નહિ મે જ જાતે મારુ નાક કરડી ખાધુ છે! ધર્મ ન બનતા આવો ખોટો બચાવ ન કરાય

૭૬ આળસુઓ આબા નીચે સુતેલા એક સ્વારને કહ્યુ ભાઈ મારી છાતી પર આ પાકી કેરી પડી છે તે મારા મોમા નીચોવતો જા, સ્વારે તેને મહાઆળસુ કહેતા, બીજો બોલ્યો બરાબર છે, આખી રાત કુતરે મારૂ મોં ચાટયુ મે એને કહ્યુ કે કુતરાને હાક પણ આળસુના પઠે ડચકારોય ન કર્યો !!

૭૭ બધા બરીના કહ્યાગરા છે જાણી રાજાને ખેદ થયો. ને બોલાવી અકહ્યાગરા અલગ ઉભા રહે કહેતા એક જણ ઉભો રહ્યો રાજાએ ખૂશ થઈ બીજાઓને ધકો દેવા કહેતા તે કહે બરીનો હુકમ છે કે લીટથી દૂર રહેવુ, એટલે જુદો ઉભો છુ

૭૮ હરીફાઈ યા લોટરી બરીને નક્કી ઈનામ માનીને કાપડ ફરનીચર દાગીનાદિનો ઓડર આપી આવ્યો કે ફલાણી તારીખે ઘેર લાવજો ઈનામનો તાર ન જ આવ્યો ને પછી મૂખને લો ભારે પડી

૭૯ મૂર્ખ–કુંભારે ગધેડો ખોવાતાં પાર્ટી આપી. મીત્રોએ પુછતા કહે ભાઈ મહાભાગ્ય કે તે ગધ્ધા પર હું બેઠો ન્હોતો નહિ તો હું પણ બે પત્તા થાત. આ ખુશાલીમાં પાર્ટી આપી છે?

૮૦ ઉપર મુજબ સુકવેલ ધોતી કૂવામાં પડતાં પોતે પહેરેલ ન્હોતી નહિ તો પોતે પણ પડીજાત તે ખુશાલીમાં પાર્ટી આપી.

૮૧ સાફ કર્યો–જેલરે કેદીને હુકમ કર્યો બગીચા સાફ કરો. તેણે લેખીત માગીને જડથી ઉખાડી સાફ કર્યો.

૮૨ કાયદાજડ–ગાર્ડ–સાંકળ કોણે ખેંચી? પ્રોફેસર–મેં મારા પુત્રને રાતે બાર વાગે હમણાં ૧ વર્ષ વધી જવાથી. અડધી ટીકીટનો હક્ક પૂરો થવાથી આખી લેવા, કે જેથી દંડ ન ભરવો પડે.

૮૩ આળસુ મૂર્ખ બાવાજી, ચેલા સાથે ભિક્ષા લાવી ઝુંપડી બહાર ટાઢમાં પડયા રહ્યા. રાતે પુંઠે બેઠેલ કુતરાની પુંછડી હાથમાં આવતા ગુરૂ કહે મમ પુચ્છં વર્તતે. સવારે મૂર્ખા વૈદ્યને ત્યાં દવા કરાવવા ગયા.

૮૪ વાણીઆની હરીફાઇમા આખા કુટુંબનું નાક કાપી હજામ મૂર્ખ બન્યો. 'નવે નાકે નવી દિવાળી'

૮૫ હજામની વેપારી હરીફાઈ મૂર્ખે રજકો સંઘર્યો ને સાફ થઈ ગયો.

૮૬ હજામે ટપલુ માર્યું વાણીએ જાણીને ૧ રૂા દીધો, વધુ લાવચે દિવાનને મારતા તેણે ગોળી મારી ઘાયલ કર્યો

૮૭ જીવડાતો ગયા પણ ૨ગડાતો રહ્યા ? મૂર્ખ મીયાએ મેદીવાળા સ્ત્રિના પગ ઉંચા પકડી નદીમા ઘસડી મારી

નાનો નટુ વિચારે છે કે—

૧ કાનમાથી આ રમી (દોરી) કેમ નિકળતી નથી ?
૨ આ બેબી ગાય છે તો ઘાસ કેમ ખાતી નથી ?
૩ આ ચકલી (નળની) ચી ચી કેમ નહિ કરતી હોય ?
૪ આ ઘોડાને (લાકડાનો) પુછડુ કેમ નહિ હોય ?
૫ આ કાગડો (છત્રીનો) કાકા કેમ નહિ કરતો હોય ?
૬ આ કોટ (શહેરનો કિલ્લો) પહેરાતો કેમ નહિ હોય ?
૭ આને બધા મીઠુ કહે છે તો ખારુ કેમ ?
૮ કાકી આટલા દાત કહાડે છે તો બોખા કેમ થતા નહિ હોય ?
૯ આ સોડાથી (પીવાના) કપડા કેમ નહિ ધોવાતા હોય ?
૧૦ વૈદ્ય આ નાડી (ચટ્ટીની) કેમ નહિ તપાસતા હોય ?
૧૧ ભેસ તો કાળી છે ને દૂધ ધોળુ કેમ ?
૧૨ આ બદર (વાદરો) પાસે સ્ટીમર કેમ નહિ આવતી હોય ?
૧૩ મોટાભાઈ આ પાટી (ખાટલાની) લઈને ભણવા જવાની કેમ ના પાડે છે ?
૧૪ આ પાલો (ઘાસ) બકરી કેમ નહિ ખાતી હોય ?

૧૫ આ કલમથી (ઝાડની) કેમ નહિ લખાતું હોય ?
૧૬ રેલગાડીને આ ડબો (તેલનો) કેમ નહિ જોડાતો હોય ?
૧૭ આ ખડીયો (શાહીનો) લઈને બામણા લોટ માંગવા કેમ નહિ જતા હોય ?
૧૮ તારને (ગુંચળું) લઈ વીચારે છે કે આ તાર વંચાતો કેમ નથી ?
૧૯ ગળીને ચાટતો કહે છે કે બધા આને ગળી કહે છે તો ગળી કેમ નથી લાગતી ?
૨૦ કાકડી (શાકની) ચુલામાં મુકી વિચારે છે કે આ કાકડી સળગતી કેમ નથી ?
૨૧ જાળ (કરોળીયાની) માછલી પાસે મુકી વિચારે છે કે આ જાળમાં પકડાતી કેમ નથી ?

—卐—

 ટુચકા

૧ હીરાએ દીકરા નાથાને તપાસીને બાકસ લાલવવાનું કહ્યું. તે ખાલીજ લાવ્યો ! (બધીસળગાવી તપાસીને)
૨ બટુક–પોસ્ટ મેનની નજર ચુકવી ટીકીટ વગર ટપાલ નાખી પૈસા પાછા લાવ્યો !!
૩ પોસ્ટમેને કહ્યું સહી કયાં છે ? જલ્દી જા શેઠની સહી લાવ તો મનીઓડર
દુકાનેથી લાવ્યો.
ટપાલ નાખી ૩ ક

કે એક કાગળ નાખતા ત્રણ કલાક ? પેલો કહે શેઠ ત્રણ કાગળ હતા !

૫ ઉત્તર – પોસ્ટની ત્રણ પૈસાની ટીકીટ કપાળે ચોટાડી લેટર બોક્ષને વળગી રહ્યો ટપાલી આવી ખીજાતા કહે-હુ અંદર જઇ શકતો નથી ટીકીટ લીધી છે ફીરોજપુર મારે જવુ છે ટપાલ સાથે મને મોકલી દ્યો !

૬ પસેન્જરે છોકરા પાસે બન્ને માટે બે મોસંબી મંગાવી એક ખાઈ પૈસા પાછા દીધા (ફેરીયા પાસે એક જ હતી)

૭ ભોળી સ્નેહાળ પત્નીએ પતીનુ સ્વપ્ન સુણી કહ્યુ પ્રભુ મને રકાબી આપે પણ તમને નહિ ! !

૮ આવુ ન કરતા-બાબા મે કાગડો ઠગ્યો પહેલા ધોઈ ને પછી ઠગ્યો (કાગડો રોજ લોટો ઢોળી નાખતો હતો)

૯ મોટાભાઇએ કહ્યુ કુવામાથી ડોલ કાઢવા ઘેરથી બીલાડી લાવ નાનો શેર દૂધ પાઈ માચી બીલાડી લઈ આવ્યો

૧૦ કેપટનનુ જ ઠેકાણુ નથી ! કયા જવુ તે નક્કી કરી શકતો નથી નવો સૌનિક તુરત કવાયતમાથી નાસી બરાકમા જઈ કહેવા લાગ્યો કારણ ઘડીકમા એબા ઉ ટન, જીમણુ, ડાબા વિગેરે તે ઓડર આપતો

૧૧ ખાત્રી કરવા છોકરે ઘરમાથી બીલાડી લાવી ઉંદર પાસે ધરી પણ તે તો તેની સાથે રમવા લાગતા બાળકે બુમ પાડી કે બા બા ઉંદર તો બીતો જ નથી માએ અજબ થઈ આવીને જોયુ તો કુવાની બીલાડી હતી.

૧૨ શેઠે આ પૈસાની કોથમીર, આ પૈસાના મરચાં લાવજે કહ્યું તે બને હાથમાં લઈ ગયો. પણ ત્યાં માલ લઈ પૈસો કયો તે ભુલતાં મૂર્ખો શેઠને પુછવા પાછો આવ્યો

૧૩ એક ખંતીલા કોલેજીયન યુવકને શેઠે નોકરી રાખીને વખારના માલની નોંધ કરવા કહ્યું. પેલાને પાંચ દિવસ થતાં શેઠ જોવા જઇ તાજુબ થઈ ગયા. સોપારી, બદામના કોથળા બધા ખોલીને ગણતો હતો, ને કહે શેઠ બહુ કામ છે ત્રણ લાખ ૨૦ હજાર સોપારી ને ચાર લાખ ૧૧ હજાર બદામ ગણી છે હજુ બહુ બાકી છે!

૧૪ નટુને પાણી પર નિબંધ લખવા કહેલ તેણે કહ્યું સાહેબ, પાણી પર સહી રહેતી જ નથી ફેલાઈ જાય છે!

૧૫ મીઠું હાથમાં લાવનાર નોકરને વાસણમાં લાવવાની શિખામણ દીધી બીજે દિ જોડા મંગાવતાં થાળમાં જ લાવ્યો.

૧૬ છી કરેલ છોકરાને ધોવા નોકરને મોકલ્યો. તો વસ્રવત્ ધોઇ નાખ્યો.

૧૭ ગાડી ચુકી ગયેલ લગન માટે જતા પ્રોફેસરે ટેવ મુજબ વહુને તાર કરી દીધો કે ટ્રેઈન ચુકયો છું આવું ત્યાં સુધી પરણતી નહિ!

૧૮ એજન્ટની પરિક્ષા માટે કંપનીએ પુછયું કે ૯૮ વર્ષ વાળાનો વિમો ઉતારી શકાય? તો કહે હા આંકડા તપાસતા એ ઉમરે ઓછા મરે છે માટે સલામતી ભર્યું છે!

૧૯ શેઠે ઉમેદવારને પુછ્યુ કે પહેલા જ્યા રસોયો હતો તેની ખાત્રી કે પ્રમાણ છે ? તે કહે બીજુ કાંઈ નથી પણ તે શેઠના નામવાળી દશ થાળીયો છે ચાલશે ?

૨૦ મચ્છરના હુમલાથી ઓઢીને સુતો પણ અંદર ખજુઓ પેસી જતા ગભરાઈ નાઠો કે લુચ્ચા મચ્છરો બેટરી લાવ્યા છે ને મને શોધે છે !

૨૧ બાફી માર્યુ–એક દાનવીરને સભામા અભિનંદન આપતા ભોળાભાઈએ આવા 'ઉદારને' બદલે 'ઉધાર' બોલી બાફી માર્યુ !

૨૨ અત્તરવાળાનુ પુમડુ છોકરે મોમા મુકી કડવુ લાગતા થુકીને કહે કે–'અત્તર સડી ગયુ છે' બાપ કહે મુર્ખ છે એમ ખવાય નહિ એનાથી દાળ વઘારાય !

૨૩ ફાનસ સળગાવ તો નાખ્યુ ચુલામા

૨૪ ગુમડા થતા હતા ખૂન બગડયુ હતુ તે સાફ કરવા સાબુ ઘોળીને પીધો !

૨૫ મા એ સવારીમા બાદશાહ બતાવ્યો બેબી કહે એ નથી, પત્તામા મે બાદશાહ જોયો છે એને ઉપર નીચે બે માથા હોય છે !

૨૬ બાફ્યુ–શેઠે અમુકની સ્મશાન યાત્રામા જવા કહેતા કહે–નહિ એના પર મને ઘણી ઘૃણા હતી તમારી સ્મશાન યાત્રામા ખુશીથી આવીશ !

૨૭ છોકરો કહે બાપા તમને મારા લગ્નમા નહિ બોલાવુ ! કેમ ? તમે તમારા લગ્નમા મને નતો બોલાવ્યો એટલે ?

૨૮ બેટા કુત્તેકી પુંછ મત ખીંચો કાટેગા. નહિ મા પુંછમે
દાંત નહિ હૈ.

૨૯ શિક્ષક– પાયજામાં કોનસા વચન હૈ? વિદ્યાર્થી–ઉપરસે
એક, નીચે સે દ્વિવચન.

૩૦ ઈસ્પીતાલ જાનેકા રાસ્તા કોન સા? જ કીસી મોટરકે
નીચે કુચલ જાવ, સીધા પહોચ જાવોગે.

૩૧. દવા મિલાવી–ડો એ દવા મીલાવી પીવા કહેલ. ભુલમાં
દર્દીએ અલગ અલગ પીધી, ને યાદ આવ્યા પછી ઉછ
ળવા કુદવા લાગ્યો. બાપા પૂછતાં કહે–દવા મિલાવું છું.

૩૨ ખા સાહેબ તહેસીલદાર જનાનખાનામા બેઠા હતા ને
ચપરાસી કોઈનું વીઝીટીંગ કાર્ડ લાવ્યો, તેમા લખ્યું
હતું રહમતખાં બી. એ. વાચી કહે કહદો કે વે બી.
એ પાસ હૈ, મં બીબી પાસ હું નહિ મીલ શકતે.

૩૩ મુર્ખ–અરે ચશ્મા પહેરીને કેમ ઉંઘે છે? સ્વપ્નું
બરાબર જોવા માટે!

૩૪ ખમીશની એક બાંય અડધો હાથ ઓછી થતા ક્રોધ
કરતાં દરજી કહે–ભાઈ અડધો હાથ કાપી નાખો
એટલે ફીટ થઈ જશે.

૩૫ લખવામાં મશગુલ લેખકે ચાના કપમા કલમ બોળી
બીજે હાથે ખડીઓ મોંએ માંડી પી ગયો પછી
બ્લોટીંગ ખાવા માંડયો!

૩૬ વક્ર. ગુરૂ–વૃષ્ટિ છે? શિષ્ય–હમણાં કુતરૂં તમારી પાસે
આવી સુતુ છે હાથ ફેરવો ખબર પડશે.

૩૭ ચા-ક૨ આવ્યો ચોળી (લી) લાવ્યો ,

૩૮ સારી ચાવણી લેવા મોકલ્યો તે બધી દુકાનેથી પાછો આવ્યો ને કહે, મા કયાય સારી નથી બધે કાણાવાળી છે

૩૯ દાદીમાને પરણીશ ' કેમ ? તમે મારી માને પરણ્યા હુ તમારી માને પરણીશ

૪૦ સ૦ ભાઈ મા કરતા પણ વહુ મરતા આટલુ બધુ કેમ રડો છો ? જ૦ અરે મા મરી ત્યારે ઘણી સ્ત્રીઓ આવી આશ્વાસન દેતી કે હુ તમારી મા છુ રોઈશ નહિ પણ અત્યારે કોઈ આવી કહેતી નથી કે હુ

૪૧ કારકુને પાયખાનુ તૈયાર કરાવી અગ્રેજી નામ માટે બીજા સ્ટેશને તપાસ કરી રીપોર્ટ લખ્યો કે જેન્ટલ મેન તૈયાર થઈ ગયેલ છે અને લોકો માટે ખુલ્લો મુકયો છે '!

૪૨ નાક પરથી માખીઓ ન ઉડતા ચપ્પુ મારતા કપાઈ ગયુ ખૂશ થઈ કહે અનો અડ્ડો જ ઉડાવી દીધો !

૪૩ પરિક્ષક પાદરીએ લડી સાથે બેસી છોકરાઓને પુછયુ કે આપણને કોણે બનાવ્યા છે ? કોઈને ન આવડતા એક છોકરો શરમાતો કહે જાણુ છુ પણ કહીશ નહિ પાકડરોમત કહો છો૦ અનુચિત દર્શાવી કહે તમને અમને બધાને આણે બનાવ્યા છે ! '

૪૪ વૈદે નુસખો લખી આપ્યો કહે કે-આ પીવાથી રોગ જશે પેલો મુર્ખ તે કાગળ વાટીને પી ગયો

૪૫ ગાર્ડે રોકયો કે ચાલતી ગાડીએ ન ચઢાય. પણ પછી દોડતા ગાર્ડને તેણે પકડી રાખ્યો કે–કાયદો નથી નહિ ચઢાય !!

૪૬ તમે છોકરાને વકીલ કેમ બનાવ્યો ? બાપ–પહેલીથી એ જુંઠું બોલવામા બહુ કુશળ હતો માટે!

૪૭ માતાએ શિખામણ દીધી કે બેટા આજનું કામ કાલ પર ન રાખવું. પેલો કાલ માટે રાખેલી મીઠાઈ ખાવા માંડયો!!

૪૮ મુર્ખ પુત્રે બાપની શિખ મુજબ વર્તવા તાપમાં ન જવા માટે ઘરથી દુકાન સુધી છાપરું કરાવ્યું. રોજ મિષ્ટ ખાધું, ને આપીને ન માગ્યું. મંદિરમાથી ધન પણ ન મળ્યું. બુદ્ધિમાને પછી સાચો ભાવાર્થ સમજાવ્યો અને શિખરની છાયા નીચેથી ધન કઢાવ્યું.

૪૯ બગીચામા ગુલાબની કલમ લગાવતા બાપને બેટે પુછયુ ક આ કપાયેલો ડાળો કેમ લગાવો છો ? બાપ કહે આથી મોટો છોડ થશે ને રોજ ગુલાબો આવશે. એક દિવસ કયાકથી છોકરો કપાયેલ ગોપુચ્છ લાવી બગીચામાં રોપવા માંડયો. ને પુછતા કહે કે બાપા આ ગોપુચ્છ રોપું છું, મોટું ઝાડ થશે ને પછી ગાયો જ ગાયો લટકશે !

૫૦ એક મુર્ખને એક ઉત્સવ માટે કેટલાક મણ દૂધની જરૂર હતી. તેણે એક માત્ર પોતાની ગાયને એક

માસ સુધી એ માટે ન દોહી કે બધુ? દુધ-સાથે-જ દોહી શકાય!!

૫૧ ચાહ બનાવવા જલ્દી પાણી ગરમ થાય તે માટે મુખેં બળતા અ ગારા પાણીમા નાખ્યા!!

卐 જાણવા જેવી વિવિધ વાનગીઓ 卐

માત સ્થાનમાથી જતા જીવનુ ફળ

ब्रह्मद्वारे च मोक्षत्व, चक्षुभ्या देवयोनये ।
नासाभ्या मृत्युयोनि स्यात् कर्णाभ्याममुरो भवेत् ॥१॥
चर्मेण यक्ष राक्षस्य लिंगद्वारेण कीटक ।
गुदाद्वारेण नरक च मरण सप्तविध स्मृतम् ॥२॥

आयु प्रमाण

रक्ष लक्षण लक्षितेन पयसा भानुप्रभा मण्डलम्,
क्षीण दक्षिण पश्चिमोत्तर पुर षट्त्रिद्विमासैस्क ।
मध्य छिद्रगत भवेद्दशदिन धूम्राकुले तद्दिन
सर्वज्ञै परिभाषित स्फुटतर आयु प्रमाण ध्रुवम् ॥१॥

કઈ દિશાએ સુવુ ?

प्राक् शिर शयने विद्या, धनलाभश्च दक्षिणे ।
पश्चिमे प्रबलाचिंता मृत्युहानिस्तथोत्तरे ॥१॥

લઘુવડી નીતિ કઈ દિશાએ કરવી ?

उभे मुत्रपुरीषे दिवा कुर्याद् उदङ्मुख ।
रात्रौ दक्षिणतश्चैव तथा चायुर्न हीयते ॥१॥

પાણીનો ગુણ

अत्यम्बुपानान्न विपच्यतेऽन्नं, निरम्बुपानाच्च स एव दोषः।
तस्मान्नरो वह्निविवर्धनार्थं, मुहुर्मुहुर्वारि पिबेद्भूरि ॥१॥

શિખામણ

औषधेन विना व्याधिः, पथ्यादेव निवर्तते ।
नतु पथ्य विहीनस्य, औषधानां शतैरपि ॥१॥

शरदि यज्जलं पीतं, यद्भुक्तं पोषमाघयोः ।
ज्येष्ठाषाढे च यत्सुप्तं, तेन जीवन्ति मानवाः ॥१॥

શ્રા ભા.　　　　આ કા.　　　　મા.પો.
वर्षासु लवणममृतं शरदि जलं गोपयश्च हेमन्ते ।
મ. ફા.　　　　　　　　ચૈ વૈ　　જે.અ
शिशिरे चामलकरसो घृतं वसन्ते गुडश्चान्ते ॥१॥

तडबुचं कलिंगं च, भोज्यं शीतं च वातुलम् ।
कपित्थ बदरी जम्बू, फलानि निघ्नन्ति धिषणाम् ॥१॥

માસવાર લાભાલાભ

पञ्चार्कवारे रोगाः, पञ्चभौमे च महद्भय ।
पञ्च शनौ च दुर्भिक्षं, शेषा वाराः शुभावहा ॥१॥

सप्तमी सोमवारेण, माघमासे यदा भवेत् ।
दुर्भिक्षं जायते रुद्रं, विग्रह चैव भूभुजाम् ॥१॥

વસ્ત્ર ગુણ દોષ

વસ્ત્રના દશ ભાગ કલ્પી અંજનાદિ દોષના લાભાલાભ જોઈ વહોરવું. ચાર છેડાના સ્વામી દેવ, ત્યાં દોષ હોય તો ઉત્તમ વસ્ત્રપાત્રાદિ લાભ થાય. દશીવાલા બન્ને ભાગના

સ્વામી મનુષ્ય ત્યા દોષ હોય તો મધ્યમ લાભ કર્ણપટ્ટીક એટલે વચલા છોડી આસપાસનો ભાગ તેનો સ્વામી અસુર, તે જો દૂષિત હોય તો કતી ગ્લાની થાય મધ્યમ ભાગનો સ્વામી રાક્ષસ તે દૂષિત હોય હોય તો મરણ થાય

દાત ફુટવા

બાળકને પહેલે મા'રે દાત ફુટે તો કુળનો ધ્વસ કરે બીજે-પિતાને હાની કરે ત્રીજે-પિતામહ યા પિતાનો નાશ કરે ચોથે-ભાઇઓનો નાશ કરે પાચમે-શ્રેષ્ઠ હાથી, ઘોડા, ઉટ અથવા પુત્રોને લાવે એટલે વૃદ્ધિ કરે છ્ઠે-કુટુબમા કલેશ, સતાપ કરાવે છે સાતમે-ધનધાન્ય ગાય વિગેરેનો નાશ કરાવે અને દાત સહિત જન્મે તો રાજ્ય મળે છે (ઇતિ પ્રિયકર નૃપકથાયા)

ગુપ્ત આકની સખ્યા

૧ ૧ ૨ ૨ ૨
શશી ભૂમિ એક, ભુજ નયન સુગમ દોય,
૩ ૩ ૩ ૩ ૩
ભુવન ત્રી વહ્નિ લોક ગુણુ ગબ ધારીયે
૪ ૪ ૪ ૪
સુગતિ વરણુ યુગ વેદ ચઉઆર સાર,
૫ ૫ ૫
શરો ભુત બાણુ હવે છ અક વિચારીયે
૬ ૬ ૬ ૬ ૬
ખટ ચક્ર ઘ્રાઞ રસ દર્શન ને,
૭ ૭ ૮ ૮ ૮
મુનિ સપ્ત સાત વસુ નાગ ગજ અપ્રતે ઉચારીયે.

૯ ૯ ૯ ૧૦
ખંડ ભક્તિ અંક દશ દિશિ કહે ખીમ,
ઇમ અંક ગતિ વામ આણી ધારીયે.
૧૬ ૯ ૧૫ ૧૧ ૧૪ ૧૨
નૃપ નંદ તીથી રૂદ્ર મુદ્રા સૂર્ય.

અનુષ્ટુપ શ્લોકમાત્રા

દરેક પાદમાં ૫ મો લઘુ, છઠ્ઠો ગુરૂ, અને બીજા ચોથા પાદમાં ૭ મો લઘુ હોય.

દિવસ કેટલો ચઢચો તે જોવાની રીત

આઠદસ આંગળની સળી, છાયા પ્રમાણે એવડી વળી;
હોયદળ જોશીએ બાંધી ઘડી, હેઠ પળ ને ઉપર ઘડી.

આંગળીઓના નામ:–અંગુઠા પછી ક્રમે તર્જની, મધ્યમા, અનામિકા કનિષ્ઠા.

ચક્રીના ચૌદ રત્નો:–ચક્ર. છત્ર, ચર્મ, દંડ, ખડ્ગ, મણી કાગિણી, એ ૭ એકન્દ્રિય સેનાપતિ, ગાથાપતિ, પુરોહિત, સૂત્રધાર સ્ત્રી, અશ્વ, ગજ એ સાત પંચેન્દ્રિય.

પૂર્વપરિમાણ-૭૦ લાખ ક્રોડ અને ૫૬ હજાર ક્રોડ-વર્ષે એક પૂર્વ થાય.

આગમોની શ્લોક સંખ્યા:–૪૫ આગમના મૂળ શ્લોક આશરે **એકલાખ**, નિર્યુક્તિના **પાંચ હજાર**, ભાષ્યના **૨૭ હજાર**. બધી ચૂર્ણીઓના મળીને **એક લાખ ત્રીસ-હજાર**. ચારે મળી **બે લાખ બાસઠ હજાર** દરેક આગ-

મની એક એક ટીકા લેના **સવાત્રણ લાખ** એટલે પચાગીનુ પ્રમાણુ છ લાખ જેટલુ થાય વિવિધ ટીકાઓ, સગ્રહણીઓ, અવચૂર્ણીઓ વિગેરે પચાગીને લગતુ સસ્કૃત પ્રાકૃત સાહિત્ય બધુ મળીને આશરે બારતેર લાખ શ્લોક પ્રમાણુ જેટલુ આ કાળે લભ્ય છે

દર્શાણુ ભદ્ર અને ઈન્દ્ર -માન તોડવા ઈન્દ્ર આવ્યો તે રૂદ્ધીની સખ્યા ૬૪૦૦૦ હાથી પ્રત્યેકને નીચે મુજબ ૫૧૨ મોઢા, તેના કુલ દાત ૪૦૯૬, પુષ્કરણી ૩૨,૭૬૮, કમળ-૨,૬૨,૧૪૪ ઇન્દ્રાણી-૨૦,૯૭,૧૫૨ કમળ પાખડી-૩,૪૪,૦૨,૬૩૧ અને તેટલા જ નાટકો આત્મરક્ષક દેવો ૩ લાખ ૩૬ હજાર ઇન્દ્ર-૨૬૨૧૪૪ આ એક હાથીની રિદ્ધી

કલકી -મહાનિસીથે શ્રીપ્રભયુગ પ્રધાનને વારે કલકી થશે એમ કહેલ છે એ રીતે શ્રી વીરથી ૧૦૫૯૩ વર્ષે સભવે છે, ઉદય આઠમે વસુદેવ હીડી મધ્યે ૩૫ કલકી, ૪૫ ઉપકલકી કહ્યા છે

સઘમા પાળવાની છરી-એકાહારી, સમ્યકત્વધારી, ભૂશયનકારી, સચિત્તપરિહારી, પદચારી, બ્રહ્મચારી

શ્રાવકની ૧૧ પડિમા -૧ દર્શન પ્રતિમા, ૨ વ્રત પ્રતિમા, ૩ સામાયિક પ્ર૦, ૪ પૌષધ પ્ર૦, ૫ કાર્યોત્સર્ગ પ્ર૦, ૬ બ્રહ્મચર્ય પ્ર૦, ૭ સચિત્ત ત્યાગ પ્ર૦, ૮ આરભ પરિત્યાગ પ્ર૦, ૯ આરભકરાવણ પરિત્યાગ પ્ર૦, ૧૦ ઉદ્દિષ્ટ વર્જક પ્ર૦, ૧૧ શ્રમણભૂત પ્ર૦ (ગોચરી લોચ વિગેરે)

શ્રાવકને -દેરાસરમા, ભોજનસ્થાને, શયન સ્થાને, ચુવા

ને દવાના સાધનોમાં, ૩૫ ક્રોડ ક્રીમ્મક્ષેત્રોમાં, ૬૦ ક્રોડ અત્તર, તેલ, સાબુ, સ્નો પાવડર આદિ સુગંધી ચીજોમાં વપરાય છે દર વર્ષે પૃથ્વીપર બે લાખ આપઘાત થાય છે. **અમેરિકામાં—દરવર્ષે** ૩ અબજ ૬૦ કરોડની સિગરેટ પીને ધૂમાડો કરાય છે દર વર્ષે દોઢલાખ દાસીપુત્રો (કુંવારીના) જન્મે છે. કુતરા બિલાડા પાળીને તેના ખોરાક માટે ૧ અબજ ૬૮ કરોડ ૭૫ લાખ રૂ. ખર્ચાય છે, આ માટે **ઇંગ્લાંડમાં** ૫૪ કરોડ રૂ. ખર્ચાય છે. તે ખોરાકને બનાવતી કંપનીઓ ખોરાકની જાહેરાત માટે વર્ષે આશરે ૮૦ થી ૯૦ લાખ રૂ. ખર્ચે છે.

અમેરિકન સ્ત્રિયો શરીર સૌદર્યના સાધનો પાછળ દર વર્ષે ૩૦ કરોડ રૂ. ખર્ચે છે ત્યારે ઇંગ્લેંડ ૯ કરોડ પાઉંડનો જડને શોભાવવા ધૂમાડો કરે છે ગ્રેટબ્રીટનમાં ધંધાની જાહેરાત પાછળ દર વર્ષે ૨૫।। ક્રોડ રૂ નું પાણી થાય છે.

રોમનો પોપ બેસે છે તે ખુરસી ૨૭ લાખની છે.

જાપાનમાં દર વર્ષે ૧૦ લાખ ગર્ભપાત થાય છે

૧૯૫૪ મા દુનીયાની વસ્તી ૨,૬૫,૨૦ લાખની હતી, દરવર્ષે ૮૨ કરોડનુ સોનું ઉત્પન્ન થાય છે.

એક અણુબ બનાવવામાં ૬।। અબજ રૂ. ખર્ચાય છે.

દુનીયામા નાનામાં નાનું બુદીના દાણા જેવડા આકારનુ ગજકારણનુ પુસ્તક રૂમાનીયામાં છે જે સુક્ષ્મ દર્શક યંત્રથી જ વંચાય છે.

૧૦૫૨-૫૩ મા હિન્દમા ૩૫ કરોડની સિગરેટો વપરાઈ

અમેરીકામા લોકો પુસ્તક ખરીદવા પાછળ દર વર્ષે ૫૪ કરોડ રૂ ખર્ચે છે

નોર્ન ગજ્યમા હેમફ્રેસ્ટ નામના નગરમા બે માસ સુધી સૂર્ય અન્ત થતો નથી

ઈજીપ્તના પાટનગર કેરોમા સાયકાલે ગધેડા પર બેસી ફરવા જવામા શ્રીમતો આનદ માને છે

જન્મ વખતે વ્હેલ માછલીના બચ્ચાનુ વજન ૪૦૦ મણુ હોય છે કોડ માછલી દર વખતે ૫૦ લાખ ઈડા મુકે છે

ધરતીકપો—સને ૧૮૦૭મા આસામમા ભયકર ભૂકપથી ૩૦,૦૦૦ વર્ગ માઈલ ક્ષેત્રમા એક પણ મકાન સલામત ન રહ્યુ ૧૯૦૬ મા કોલબીયામા ભૂકપ થયો તા ૧૮-૪-૧૯૦૬ મા સાન્ફ્રાન્સીસકોમા ભૂકપથી ૨૮ ૦૦ ઈમારત પડી ગઈ એક અબજ ૨૦ ક્રોડનુ નુકશાન થયુ, એક સાથે ૧૦૦ જગ્યાએ આગ લાગી ૧૯૦૮ મા કેલેબીયાના મેસીના નગરનો ભૂકપથી નાશ થયો, એક લાખ મનુષ્યો મર્યા બિહારમાં ૧૯૩૪ મા, કવેટામા ૧૯૩૫, અને આસામમા ૧૯૫૦ મા ભૂકપે પણ ભયકર નુકશાન કર્યુ પરતુ તા ૨૩-૧-૧૫૫૬માં ચીનના શેન્સી પ્રાતમા મહા ભયાનક ભૂકપથી ૮ ૩૦,૦૦૦ વ્યક્તિ મર્યા

ઈરાનમા-ઈ સ ૧૯૫૭મા ભૂકપથી ૨૫૦૦૦ અને ૧૯૬૦મા ૩૦૦૦ તથા છેલ્લા ૧૯૬૨ના ભયાનક ભૂકપથી ૨૦,૦૦૦ માનવ મૃત્યુ થયાનુ અને લાખો લોકો બેઘર બન્યાનુ તથા આ અરસામા જ તુર્કીમા પણ ઉપરાઉપર ભૂકપના આચકાથી હજારો લોકો ઘરબાર વગરના થયા અને કઇક ઘવાયાના દૈનિકોમા સમાચાર આવ્યા હતા

જૈન સિદ્ધાન્તને સાબિત કરતું આજનું વિજ્ઞાન

—જૈન સિદ્ધાન્ત—	—વિજ્ઞાન—
પાણીના બિંદુમાં અસંખ્ય જીવ છે.	પાણીના ટીપામાં હાલતા ચાલતા ૩૬૪૫૦ જીવો છે.
” ” ”	પાણીના ટીપામાં ૬૬ ઉપર મીંડા જેટલા પરમાણુંઓ છે.
આંખના એક પલકારામા અસંખ્ય સમય થાય છે.	એક સેકન્ડમાં પ્રકાશ ૧૮૬૦૦૦માઇલ જાય છે. સેકન્ડના ૧૮૬૦૦૦ ભાગ કલ્પ્યા.
એક મુહૂર્તમા ૧૬૭૭૭૨૧૬ આવલી થાય છે	યુ. એસ વિજ્ઞાનીઓએ સેકન્ડનો પરાર્ધમો ભાગ માપવાની રીત શોધી છે.
શબ્દ પુદ્ગલ છે અને તે એક સમયમાં લોકાન્ત સુધી જાય છે	ટેલિફોન, રેડીયો આદિ.
વનસ્પતિમાં જીવ છે.	વનસ્પતિમાં જીવ છે.
પરમાણું	અણુબોંબ.
પૃથ્વી થાળી આકારે છે	શ્રી જે મેકડોનાલ્ડ નામના પ્રસિદ્ધઅમેરીકન વિજ્ઞાનીએ હમણા અનેક પુરાવાથી પૃથ્વી રકાબી જેવી સાબિત કરી છે. (જુઓ 'સત્યપ્રકાશ' ક્રમાંક ૨૩૨.)
ગ્રહો ૮૯ છે.	નવા નેપ્ચ્યુન પ્લુટો, ધૂમકેતુ આદિ ગ્રહો શોધાયા છે ને હજુ વધારે હોવાની માન્યતા છે.

સ્વરોદય

ડાબો ચંદ્ર, જમણો સૂર્ય, સૂર્યોદય સમયે—વદ ૧ સૂર્યસ્વર અને સુદ ૧ ચંદ્ર સ્વર ચાલે તો ૫ંદર દિવસ આનંદમાં જાય

ચૈત્ર સુદ ૧ થી ૮ સુધી ચંદ્ર સ્વર ચાલે તો બહુ સારો, ન ચાલે તો ખરાબ અખાત્રિજને દિને તથા મેષ રાશી પર સૂર્ય આવે ત્યારે ચંદ્રસ્વર ચાલે તો આખું વર્ષ સારૂં જાય

રોગ પીડા —ઓચિંતી શરીર પીડા કે દુખાવો થાય ત્યારે, જે સ્વર ચાલતો હોય તે બદલવાથી તુરત મટે છે, રોગ જો ગરમીથી થયો હોય તો, ચંદ્ર અને શરદીથી થયો હોય તો સૂર્યસ્વર ચલાવવાથી આરામ થશે

જે વ્યક્તિ પાસેથી કામ પાર પાડવું હોય તેને ચાલતા શ્વાસ બાજુ રાખવાથી કામ સફળ થાય છે

દક્ષિણ સ્વર ભોજન કરે, ડાબે પીવે નીર,
ડાબે પડખે સોવતા, હોય નિરોગી શરીર

निर्गमे तु शुभावामा प्रवेशे दक्षिणा शुभा ।
शुभ कार्ये शुभा वामा दक्षिणा क्रूरकर्मसु ॥

રવિ, શનિ, મંગળ, ગુરૂવારે સૂર્યનાડીમાં અને સોમ, શુક્ર, બુધવારે, ચંદ્રસ્વરમાં કાર્યારંભ સારો

કોઈપણ માસના સુદ પક્ષના પહેલા રવિવારે સૂર્ય-

સ્વર ચાલતી વખતે દઢ નિશ્ચયથી પત્ર લખે તો કાર્ય સિદ્ધ થાય.

સન્મુખ વામી ઉર્ધ્વદિશ, રહી પ્રશ્ન કરે કોય;
ચંદ્રયોગ હોય તાસમે, તો કારજ તે સિદ્ધ હોય.
નીચે પીછે જીમણે, જો કોઈ પુછે આય,
ભાનુયોગ સ્વર હોય જો, તસ કારજ હો જાય.

સૂર્યસ્વરમાં-દાવો માંડવો, ગ્રંથ ભણવો શરૂ કરવો, અરજી વધે દવા આપવી, નવા ગ્રંથ લખવા સારા.

ચંદ્રસ્વરમાં-જીનબિંબ, પૌષધશાલા, મકાનોની શરૂઆત, દક્ષિણાદેવી, મંત્ર સાધવો, મંત્ર આપવો, પ્રથમ પ્રવેશ, દવા ખાવી, નવા કપડા, ઘરેણા પહેરવા, મોટાની મુલાકાત લેવી, હોદ્દા ઉપર બેસવું, આ બધું સારૂં.

વર્ણથી કાર્યસિદ્ધિ અસિદ્ધિ તથા પ્રશ્નોત્તર સ્વપ્ન ફલાદિ

(કુવલયમાલાન્તર્ગત) વીર પ્રભુએ શ્રુતજ્ઞાનની વ્યાખ્યામા જણાવ્યું છે કે—

अ, इ, क, च, ट, त, प, य, श શોભનવર્ણ ॥ आ, ई, ख, छ, ठ, थ, फ र, ष અશોભન ॥ ए उ, ग, ज, ड, द, ब, ल, स, સર્વકાર્યે શુભગ ॥ ऐ, ऊ, घ, झ, ढ, ध, म, व, ह સર્વકાર્યે અસુંદર ॥ ओ, औ, ङ, ञ, ण, न, म, अं, अः સુંદરાસુંદર મિશ્રા. ફળ-જેટલાં સુંદર કહ્યા તેનું ફળ સુખ, સંધી, લાભને જય. અસુંદરનું દુઃખ, વિગ્રહ, અલાભ ને પરાજય. પ્રથમ વચન વાકયમાં ઘણા શુભવર્ણો હોય તો

કાર્ય સિદ્ધિ થાય પ્રશ્નનુ પ્રથમ વાક્ય જોવુ, જે વાક્ય વિધિનુ હોય તો શુભફલ જાણવુ પ્રતિષેધવાળુ હોય તો અશુભ જાણવુ

અથવા ફળ, પુષ્પ અક્ષત, પત્ર, રૂપુ, રૌપ્યમુદ્રા તથા પુરૂષનુ રૂપ (આવેલ માણસનો) તેના આઠે ભાગ કરતા જે લાભે (વધે) તેનુ ફળ જાણવુ

—⁂—

ꙮ गूढार्थ श्लोकादिसंग्रहः ꙮ

(જ્ઞાન ગમ્મત)

आद्येन हीनं जलधारणीयं मध्येन हीनं भुवि वर्णनीयम् ।
अन्तेन हीनं धूनुते शरीरं तं नामकं तीर्थपतिं नमामि ॥१॥

पानीयं पातुमिच्छामि त्वत्तः कमललोचने ।
यदि दास्यसि नेच्छामि नो दास्यसि पिबाम्यहम् ॥२॥

वृक्षाग्रवासी न च पक्षिराज, त्रिनेत्रधारी न च शूलपाणि ।
त्वग्वस्त्रधारी न च सिद्धयोगी जलं च बिभ्रन् न घटो न मेघ ॥३॥

न तस्यादि न तस्यान्तो मध्ये यस्तस्य तिष्ठति ।
तवाप्यस्ति ममाप्यस्ति, यदि जानासि तद्वद ॥ ४ ॥

तातेन कथितं पुत्र ! लेखं लिख ममाज्ञया ।
न तेन लिखितो लेखः पितुराज्ञा न लोपिता ॥ ५ ॥

पञ्चैना विंशति स्त्रीणां स्नानार्थं सरयू गता ।
विंशति पुनरायाता, एको व्याघ्रेण भक्षितः ॥६॥

पयस्विनिनां धेनूनां ब्राह्मणः प्राप्य विंशतिम् ।
ताभ्योऽष्टादश विक्रीय, गृहीत्वैकां गृहं गत ॥७॥

सुवर्णालंकृता कन्या, हेमालंकारवर्जिता ।
सा कन्या विधवा जाता, गृहे रोदिति तत्पतिः ॥८॥

मुरारेः पद मिच्छसि चेत्, तर्हि माघे मतिं कुरु ।
मुरारेः पद मिच्छसि चेत्, तर्हि माघे मतिं कुरु ॥९॥

का कान्तिः का मधुरा, का शीतलावाहिनी लोके ।
कं सं जघान कृष्णः, कं बलवन्तं न बाधते शीतम् ॥१०॥

कज्जले कमलं दृष्टं, कानने हसितं श्रुतम् ।
कपटे सद्गुणाः सन्ति कविदूरे किमद्भूतम् ॥११॥

केशव पतितं दृष्ट्वा, द्रोणो हर्षमुपागतः ।
रुदन्ति कौरवाः सर्वे, हा हा केशव केशव ॥१२॥

हनुमता हतारामः, सीता हर्षमुपागता ।
रुदन्ति राक्षसाः सर्वे, हा हा रामो हतोहतः ॥१३॥

युधिष्ठिरस्य या कन्या, नकुलेन विवाहिता ।
पूजिता सहदेवेन, सा कन्या वरदायिनी ॥१४॥

युधिष्ठिरः कस्य पुत्रो, गङ्गा वहति कीदृशी ।
हंसस्य शोभा का वास्ते, धर्मस्य त्वरिता गतिः ॥१५॥

द्वन्द्वोऽहं द्विगुरपि चाहं, मद्गेहे नित्यमव्ययीभावः ।
तत्पुरुष कर्मधारय, येनाहं स्यां बहुव्रीहिः ॥१६॥

अहं च त्वं च राजेन्द्र, लोकनाथावुभावपि ।
बहुव्रीहिरहं राजन्, षष्ठीतत्पुरुषो भवान् ॥१७॥

अपदो दूरगामी च, साक्षरो न च पण्डितः ।
अमुखः स्पष्टवक्ता च, यो जानाति स पण्डितः ॥१८॥

नरनारी समुत्पन्ना सा नारी देहवर्जिता ।
अमुखी कुरुते शब्दं जातमात्रा विनश्यति ॥१९॥

स्थले जाता जले स्वैरं, याति तेन न पूयते ।
जनप्रतारणी नित्यं वद सुन्दरि कान्वसौ ।

न लगेन्नागनागे निम्बतुम्बे पुनर्लगेत् ।
स्वगलगेत्युक्ते लगेन्नैव, मामेत्युक्ते पुनर्लगेत् ॥२१॥

शिरोहीना नरा यत्र, द्विबाहुश्चरवर्जिता ।
जीवन्तं नरं भक्षन्ति तस्याहं कुलबालिका ॥२२॥

अजीवा यत्र जीवन्ति, निःश्वसन्ति मृता अपि ।
कुटुम्बकलहो यत्र, तस्याहं कुलबालिका ॥२३॥

उदके दीयते दानं प्रतिग्राही न जीवति ।
दातारो नरके याति तस्याहं कुलबालिका ॥२४॥

कृष्णमुखी न मार्जारी द्विजिह्वा न च सर्पिणी ।
पञ्चभर्त्ता न पाञ्चाली तस्याहं कुलबालिका ॥२५॥

जाता शूद्रकुले जघान पितरं हत्वापि शुद्धा पुनः,
स्त्री चैषा वनिता पितेव सततं विश्वस्य या जीवनम् ।
सा प्राप्ता पितामहेन जनकं प्रासूत या कन्यका
सा सर्वैरपि वन्दिता क्षितितले सा नाम का नायिका ॥२६

चक्री त्रिशूली न हरो न विष्णुः महाबलिष्ठो न च भीमसेनः ।
स्वच्छन्दगामी नृपतिर्न योगी सीतावियोगी नहि रामचन्द्रः
॥२७॥

लिङ्गानि परिमृश्यन्तो व्यभिचार-विमर्शकाः ।
नैयायिकास्तथा चित्रं न नीति कथ्यते बुधैः ॥२८॥
अभिरामगतो तुल्यो निशाचराद्रिनिर्दर्शी ॥ २९ ॥

ब्राह्मणस्य महत्पापं, सन्ध्यावन्दनकर्मभिः ।
कृत्वात्मरिपुसंहारं, जैना यान्ति शिवालयम् ॥३०॥
कुमरीनवमूपस्य । सरातो न ॥ ३१ ॥

પાપ કરે દુઃખ જાય. પાપ કરે સુખ હોય ।
જે (ધર્મી) જ્ઞાની પાપ કરે નહિ, તે જા નરકમેં રોય ॥૩૨
હરી ગર્જ્યો હરી ઉપજ્યો, હરી ખાવા હરી ધાય ।
જબ હરિ હરિમે ગયો, તબ હરિ ભયો ઉદાસ ॥૩૩॥
કેવલજ્ઞાની કેવલી. દેખે ચૌદે રાજ ।
જે ન દેખે કેવલી, તે મે દીઠું આજ ॥૩૪॥

ઉત્તમ કુળથી ઉપજી, કરી તાતનો ઘાત ।
પિતામહને પરણીને, સર્જ્યો તાત કહો મુજ નામ ॥૩૬॥
નવમાંથી એક કાઢીએ, બાકી રહે દસ ।
૧૯ માંથી એક કાઢીએ, બાકી રહે વીસ. (શોધો) ॥ ૩૬ ॥
અમદાવાદથી આવી જાન, જણ વીસને પંદર પાન ।
પા અર્ધું ને આખું દે, બાળ સ્ત્રિ ને પુરૂષ કહે ॥ ૩૭ ॥
એક નારી બે આંખો વાળી, ચાર પગે બહુ દોડે ભાઈ,
પીવે પણ નવિ મુતરે સહી, પાદે ઘણું પણ ખાય જ નહિ ।
પેટમાં જીવ ઘણા લઈ નાસે, સામા આવે તો મારી નાખે,
કહેજો ચતુર નર એ કોણ વધ્યા, બહુધનવાનો જેના ભર્ત્તો ૩૮
જે મધ્યે ગંગા વસે, જટા વિરાજે શીશ ।
નેત્ર ત્રણ પણ મુનિ નહિ, ઈમ ઉપત નહિ ઈશ ॥ ૩૯ ॥
નર બે ગળીયા નારીયે, જગત જીવાડણ જેહ ।
તે નારી વહાલી નરને, અમ આગળ કહે તેહ ॥ ૪૦ ॥

નર ઉપર એક નર ચઢે, તેહ ઉપર એક નારી ।
તે પગઓ તમે પદમણી, પૂછે રાજકુમારી ॥ ૪૧ ॥
મારે ફાળ પણ હરણ નહિ, નહિ શશલો નહિ શ્વાન ।
ઉંચી ટેક પણ મોર નહિ, ચતુર કરો વિચાર ॥ ૪૨ ॥
જબ જનમ્યો તબ બત્રીસ ગજ, જોબનવય ગજ ત્રીશ ।
બુઢ્ઢાપણમા પાત્રીસ ગજ, ચતુર કરો વિચાર ॥ ૪૩ ॥
આઠ હિયા નવ કાળજા, છ માથા બાર પગ ।
સુરદાને સાખી લખી, ઢુંઢો છમાસ તક ॥ ૪૪ ॥
પશુ નહિ પણ ચાર પગ, એક વાસો બે શીશ ।
બાળક તેહના પેટમા, જાતે પઢ કહીશ ॥ ૪૫ ॥
નાગશાની દીકરી, બીતાશાને દીધી ।
પાચ ભાઈ દોડયા ત્યારે, બે જણાએ લીધી ॥ ૪૬ ॥
નહિ સગો નહિ સાળવો, રૂડો દેખી રોઈ ।
એના બાપનો બનેવી, મારો સગો નણદોઈ ॥ ૪૭ ॥
અમારા સગપણ ઓડણ ગોડણ, તુ શુ જાણે ભાઈ વાસુ ।
ગાડા ખેડુના બાપની બૈયર, મારા સગા ધણીની સાસુ ॥૪૮॥
બાઇ કહે મારી સાસુ એ ભાઈની સાસુની સાસુ થાય
તો શુ સગપણ ? ॥ ૪૯ ॥
મા દીકરી બે સાસુ ઓળખાતા, બે જણ આવતા બન્ને
પોતપોતાના પતિને મળી તે બન્ને શુ સગા થાય ? ॥ ૫૦ ॥
બોલો – મારી માતાના બાપની ભાણેજની માસીનો ભત્રીજો
મારે શુ સગો થાય ? ॥ ૫૧ ॥
દિકરાની વહુની સાસુ તમારે શુ થાય ? ॥ ૫૨ ॥

એ સ્ત્રી જતી હતી, પાછલીને પૂછ્યું આગલી તારે શું થાય? તો કહે–એનો સસરો મારા સસરાને હંમેશા બાપ કહે છે.૫૩

શિક્ષકે વિદ્યાર્થીને પૂછ્યું–તમે કોની માના બાપના છોકરા ?૫૪

એની સાસુને મારી સાસુ સગીમાંને બેટી–શું સગપણ ? ૫૫

એ સ્ત્રીમાં એકે કહ્યું–મારો મામો એના મામાને મામો થાય. શું સગપણ ? ॥ ૫૬ ॥

સોદાગરે મરતાં ૯૫ ઘોડામાંથી અડધા નાનાને, ચોથો ભાગ વચલાને, પાંચમો મોટાને આપવાનું વીલ કર્યું. વહેંચી દ્યો ॥ ૫૭ ॥

એક માણસ શાહુકારને ત્યાં રૂા.ની થેલી મૂકી ગયો. તેણે ભૂલથી પોતાના ભેગા કર્યા. કેટલા હતા તે કોઈને ખબર નહિ. લેવા આવી તેણે કહ્યું–બેથી છ ઢગલી કરૂં તો સરખી થતી ને સાત કરતાં ૧ રૂા. વધતો. તો શાહુકાર કેટલા આપે? ૫૮

મંદિરના ચાર દરવાજે સો સો પગથિયાં હતાં. ભક્ત રૂા. ની કોથળી લઈ ગયો. પગથીયે–૨ એક–૨ મૂકી બાકી-માંથી અર્ધા મંદિરમાં મૂકી પગથિયે–૨ એક–૨ મુકતો ઉતર્યો. એમ ચારે તરફ ફરી છેલ્લે ઉતરતાં રૂા. ખલાસ થઈ ગયા. તો કેટલા લઇ ગયો હશે ? ॥ ૫૯ ॥

બેથી છ સેરનો હાર કરતાં એક મોતી વધ્યું ને સાત સેરે સરખા થયા તો હારમા મોતી કેટલાં ? ॥ ૬૦ ॥

ચાર મહેમાનોને પીરસવા થાળમાં પેંડા લવી એકને પીરસી ડબલ લાવી બીજાને પીરસ્યા. એ રીતે ચોથીવાર ડબલ

કરી લાવી, પીરસતા સરખી રીતે પૂરા થયા તો પ્રથમ
થાળમા કેટલા ? અને પીરસ્યા કેટલા ? ॥ ૬૧ ॥
ઉપર મુજબ બમણા, તમણા ને ચોગણા પીરસે તો ?
તે મુજબ ત્રણને પુગ કરે તો કેટલા ? ॥ ૬૨ ॥
ગામડેથી બે વેપારીએ આઠ શેર ઘી લીધુ પાસે ૩-૫ ને
૮ શેરી ત્રણ જ વાસણ છે અડધુ કરી આપો ॥ ૬૩ ॥
સો વારનો તાકો ફાડવો છે રોજ બાર વારના કટકા કરે,
તો ૧૦૦ કટકા કરતા કેટલા દિ' લાગે ? ॥ ૬૪ ॥
૩૦ ફુટ ઉડા કુવામા પડેલુ જાનવર રોજ ૩ ફુટ ચઢી
બે ફુટ પડે છે તો કેટલા દિ'એ નિકળે ? ॥ ૬૫ ॥
આલો ખાય પાલો ખાય પાણી પીવે તો મરી જાય
એ જનાવર કોણ ? ॥ ૬૬ ॥

શબ્દ છળ – ચાર આને શેર તો સવા શેરનુ શુ ?
લાખ રૂપિયે શેર તો નવટાકનુ શુ ?
૧ રૂપિયાના પાન સો તો પાચ રૂા ના કેટલા ?
૧ પૈસાની નવટાક તો એક આનાની કેટલી? ॥૬૭॥

એક જણે ૧ રૂા ની ૩ મણ ને ત્રણ રૂા ની એક મણ એમ
૩૦ મણ બાજરી વેચી ૩૦ રૂ' લીધા કેવી રીતે ? ॥ ૬૮ ॥
એક કરડિયામા થોડા ચીકુ છે જાદુગર એક મિનિટમા
અદરનો માલ બમણો કરી દે છે ૧૦ મીનીટમા આખો
કરડીયો ચીકુથી ભરાયો તો અડધો ભરતા કેટલીવાર થાય ? ૬૯
સાસુએ જમાઈને ૧ રૂા આપી મહિને$_{2}$ ડબલ કરી
આપવાનુ કહ્યુ બે વર્ષે વહુને તેડવા આવતા સાસુએ

હિસાબ માગતાં વર્ષના ૧૦૨૪ અને બે વર્ષે ૧ કરોડ ૨૫ હજાર થતાં ગભરાયો. કન્યાએ બાપ પાસે માગણી કરી કે—

બાપા બેટી લાકડી, શ્રીફળ માગે ચાર।
હાટે હાટે ચોગણા, સોલ હાટ ઉઘરાય ॥

એ સ્વીકારતાં ૫,૭૨,૬૬,૨૩૦૬૦ (પાંચ અબજ બહોતેર કરોડ, છાસઠ લાખ, ત્રેવીસ હજાર ને સાઠ થયા.

ઓર સત્તાવન ઓર છ૦વીસ, છ બે ઉપર ધરદે ત્રીસ,
છગા ઉપર મીંડી ચઢી, બાપા બેટી પાછી પડી. ॥૭૦॥

૨૦ જાનવર ૨૦ શેર દુધ આપે છે. ગાય ૧ શેર, ભેંસ ૫ શેર, બકરી ૦। શેર, તો ગાય, ભેંસ, બકરી કેટલાં ? ॥૭૧॥

બાપે વીલમાં લખ્યું કે-અડધો ભાગ મોટાને, ત્રીજો વચલાને ને નવમો ભાગ નાના છોકરાને. ગાય ૧૭ છે. વહેંચો ? ૭૨

卐 બુદ્ધિના ખેલ 卐

૧ થી ૯ સુધી કોઈ પણ સંખ્યા ધારો. કોઈ પણ એકને પાંચે ગુણી સાત ઉમેરી બમણાં કરો, તેમાં બીજો ધારેલ આંક ઉમેરો ૧૪ બાદ કરો તો ધારેલી બન્ને સંખ્યા આવશે. ॥ ૧ ॥

કોઈ પણ રકમ ધારો. તેને ડબલ કરી ૨૦ ઉમેરો પછી બે વડે ભાગો, ધારેલી રકમ બાદ કરો. દસનો જ આંક આવશે. ॥ ૨ ॥

નક્ષત્ર ચિંતવો. એ જેટલામું હોય તેમાં ૩૫ ઉમેરી ૨૮ સે ભાગો. શેષ પુછી ને અભિજીતથી પુંઠે ગણીજે. મળશે.૩

તીર્થંકર ધારો તેમા ૩૩ ઉમેરી ૨૪ થી ભાગો શેષ પુછી ૧૬ મા શાન્તિનાથથી ગણુના મળી જાય ॥૪॥

તિથી ચિંતવીજે ૩૮ ઉમેરી ૧૫ થી ભાગી જે શેષ પુછી ૭ થી ગણીજે તિથી મળે ॥ ૫ ॥

તિથી ધારીજે ૧૭ ઉમેરી ૧૫ થી ભાગી ચોથથી ગણી કહીજે ॥ ૬ ॥

વાર ધારીજે ૨૪ ઉમેરી ૭ થી ભાગી શેષ પુછી ગુરૂથી ગણી કહીજે ॥ ૭ ॥

બાર રાશીમાથી એક ધારીજે તેમા ૨૯ ઉમેરી ૧૨ થી ભાગી જે વધે તે વૃશ્ચિકથી ગણી કહીજે ॥ ૮ ॥

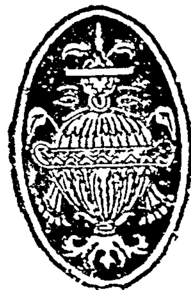
બાર માસમાથી એક ધારીજે ૧૭ ઉમેરી ૧૨ થી ભાગવા શેષ આઠમા જેઠથી ગણી કહીજે ॥ ૯ ॥

ગમે તે રકમ ધરાવી, તેના દોઢા કરાવી તેના બમણા પછી તમણા કરાવવા સંખ્યા પુછી નવે ભાગતા જે આંક આવે તે ધારેલો કહેવો ॥ ૧૦ ॥

कतिचित् गूढार्थोत्तराणि

(૧) શીતનનાથ (૨) दासि-अग्नि (૩) શ્રીફલ (૪) નયન (૫) नतेन (૬) ૧ ।૨ ને વીસ નારી (૭) धेनु + ઉના विंशति ૧૯ ગાયો (૮) सुवर्ण-સારોવર્ણ-રૂપ-विविधा धवा यस्या सा विधवा (૯) मुरारिं કૃષ્ણ मा अघे-पापे मुरारि माघ माघे (૧૦-૧૧ પ્રશ્નમા જ ઉત્તર છે) (૧૨) के-शव=जले मृतक द्रोण-મગર कौरवा-કાગડા (૧૩) आराम-ઉદ્યાન (૧૪) कुलेन न (૧૫) ચોથા પાદે ઉત્તરો છે (૧૬-૧૭ સુગમ છે) (૧૮) વર્તમાન પત્રાદિ (૧૯) ચપટી (૨૦) નાવડી (૨૧) બે હોઠ (૨૨) દરજીની (૨૩) લોહકારની (૨૪) માછી

મારની. (૨૬) વૃષ્ટિ. (૨૭) આખલો (૨૮) નામનું લિંગ ને લક્ષણ દોષ. (૨૯) પાંચે અંગ અને ટીપણું. (૩૦) महत्पापस्य આત્મરિપુ-કર્મ. (૩૧) हे भूप कुं-પૃથ્વી. अव-રક્ષ. अरीन्स्य हे नर. अतः सर-गच्छ (૩૨) પા-પગ (૩૩) હરિના-મેઘ, દેડકો ને સર્પ અર્થ લેવા. (૩૪) સ્વપ્ન. (૩૫) વૃષ્ટિ. (૩૬) ૨ બાળક, ૭ સ્ત્રિ, ૧૫ નર (૩૮) મોટર. (૩૯) શ્રીફળ (૪૦) કચુકી (૪૧) પાણીની હેલ. (૪૨) દેડકો. (૪૩) સૂર્યછાયા. (૪૫) ઘોડીયું. (૪૬) લીંટ (૪૭) મા-દિકરો. (૪૮) ભાઈ-બ્હેન (૪૯) જમાઈ. (૫૦) સસરો જમાઇ (૫૧) ભાઈ. (૫૨) પત્ની (૫૩) વહુ સાસુ (૫૪) ભાણેજની માંના (૫૫) સસરો વહુ (૫૬) મા દિકરી (૫૭) પાચ ઘોડા ઉમેરી વહેંચીને પછી લઇ લેવા (૫૮) ૧૨૦. (૫૯) ૪૫૦૦ રૂા. (૬૦) ૭૨૧. (૬૧) ૪૫ લાવી ૨૪ પીરસ્યા. (૬૨) ૪૧-૨૪. (૬૪) ૯૯ (૬૫) ૨૮. (૬૬) દેવતા. (૬૭) ચાર-ઘાસ, લાખ દવાની, સો પાન, નવટાકણી (૬૮) ૩ રૂા ના ભાવે ૭ાા મણ. રૂા. ની ૩ મણ લેખે ૨૨ાા મણ (૬૯) ૯ મીનિટ (૭૧) ૩ ભેંસ, ૧ ગાય, ૧૬ બકરી. (૭૨) ૧ ગાય ઉમેરી પછી લઇ લેવી.

—: બોધક કક્કાવલી :—

યોજક પ શ્રી રાજેન્દ્રવિજયજી મ

કંચન કામિની કાયા ને કુટુંબનો મોહ ત્યાગો, ને કર્મને પાછીચુ આપો.

ખાતા ખરચતા ને ખીજાતા, શક્તિનો વિચાર કરજો
ગદ્ધો ગમાર ને ગરજુ, ત્રણને સરખા સમજુ
ઘર ઘરેણા ને ઘરવાની, એમા જીદગી આખી બાળી
ચોરી ચુગલી ને ચાડી એ ત્રણ દુર્ગતિની ખાડી
છકાયનુ રક્ષણ, એ મોક્ષનુ લક્ષણ
જુવાની જરા ને જમ એ છે કુદરતનો ક્રમ
ઝઘડાની ઝંઝટમા ઝપડાય, એ અશાન્તિની હોળીમા સપડાય
ટોળ ટપ્પા ને ટીખળ કરે, પુન્ય ટળે ને પાપ ભરે
ઠાઠ ઠઠારો ને ઠકરાઈ, એમા અભિમાન ને અકરાઈ
ડ્રેસ ડીગ્રી ડીયર ને ડેન્સમા ડુલ, એની જીદગીના ડાડીયા ગુલ
ઢોલ નગારા એમ ઢબકે છે, કે–ચેતો મોત નગારા ગગડે છે
તૃષ્ણાની તરસનો તાવ, સતોષની ગોળીથી જાય
થાવર હોય થીર, એને હણે નહિ તે વીર
દમી દયાળુ ને દાતા, પામે સુખ ને સાતા
ધર્મધ્યાનમા ધોરી,એનાકર્મનીથાય હોળી,એને વરે સિદ્ધિગોરી
નિયમ નેકદિલી ન્યાય ને નીતિ, એ સુખી થવાની રીતિ
પાત્ર પુણ્ય પરાપકર ને પ્રેમથી પવિત્ર બનો,અને સદ્દગતિનેવરો
ફેશનનુ ફાનસ, એમા અનીતિનુ માનસ
બાવળ બોરડી ને બાયડી, એ શસ્ત્ર વગરની શાયડી
ભોગની ભવાઈમા રમે, તે ચોરાશીના ચક્કરમા ભમે

મોહ મમતા ને માયા, એમાં રમે નહિ તે ડાહ્યા.
યૌવન યુવતિ ને યમ, ક્યારે વિફરે તેની પડે નહિ ગંમ
રામા ને રમાનો રાગ. એ મોહરાજાનો બાગ.
લક્ષ્મી લાડીને લોભ, પરભવ મુકાવે પોક.
વિનય વિવેક ને વિરતિ, એની કરજો તમે પ્રીતડી.
વિષધર વેરી ને વિષ, એથી વધુ રાખો પાપની બીક.
હેમ હીરા ને હાથી, એ પરભવના નહિ સાથી
શિયળનો સાચો શણગાર કરે, તેને શિવરમણી વરે.
ષટખંડનો રાજેસરી, ત્યજે તો ઠીક નહિ તો નરકેસરી.
સંસારમાં સાર નહિ, જેમ સોમલમાં અમૃત નહિ

— × —

उत्सूत्रमेव ग्रथितं मतिथ न्द्यभाजा
किञ्चिद्यदीदृशी मयात्र सुबोधग्रन्थे ।
संसारसागरमनेन तरीतुकामै -
स्तत् साधुभि कृतकृपे मयि शोधनीयम् ॥१॥

